

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
 ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
 ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОГО МІСЬКВИКОНКОМУ
 ДЕПАРТАМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОДА
 ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДПС У ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
 УПРАВЛІННЯ ПІВНІЧНОГО ОФІСУ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ
 В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
 ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
 ЧЕРКАСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
 ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, м. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
 МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
 УПРАВЛІННЯ, м. КИЇВ
 ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. С. КУЗНЕЦЯ, м.ХАРКІВ
 СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, м. СУМИ
 БАЛТІЙСЬКА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ, м. РИГА, ЛАТВІЯ
 ЧЕНСТОХОВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, м. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА
 УНІВЕРСИТЕТ КИРИЛА І МЕФОДІЯ В м. СКОПЬЄ, ПІВНІЧНА МАКЕДОНІЯ
 НЮРНБЕРЗЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГЕОРГА ОМА, м. НЮРНБЕРГ, НІМЕЧЧИНА
 УНІВЕРСИТЕТ ПУАТЬЄ, м. ПУАТЬЄ, ФРАНЦІЯ
 УНІВЕРСИТЕТ АЛТІНБАС, ТУРЕЧЧИНА
 ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У м. КАТОВИЦЕ, ПОЛЬЩА

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»

Матеріали XXII міжнародної науково-практичної конференції

20 листопада 2025 року

Черкаси, ЧДТУ, 2025

УДК 336 (477) (06)

Актуальні проблеми фінансової системи України [Електронний ресурс]: матеріали XXII міжнародної науково-практичної конференції: Черкаський державний технологічний університет, 20 листопада 2025 р. Черкаси, 2025. 369 с.

Основною метою конференції є обговорення та вирішення актуальних проблем фінансової системи України, грошово-кредитних механізмів регулювання економіки, управління фінансово-економічним потенціалом суб'єктів господарювання, розвитку банківської системи та інших актуальних проблем економічної науки, а також пошук конструктивних шляхів їх розв'язання.

Подані матеріали містять методологічні та методичні підходи, що можуть заслуговувати на увагу широкого кола фахівців.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету: *Григор О.О.* – д.політ.н., професор, ректор Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Заступник голови: *Демиденко В.В.* – к.е.н., доцент, декан факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Члени оргкомітету:

Гончаренко І.Г. – д.н.держ упр., професор, завідувач кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Березіна О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Петкова Л.О. – д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Булатова О.В. – д.е.н., професор, перший проректор Маріупольського державного університету, м. Київ.

Токарева В.І. – д.н.держ.упр., професор, директор Навчально-наукового інституту управління Маріупольського державного університету, м. Київ.

Сідельникова Л.П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування Херсонського національного технічного університету, м. Хмельницький.

Орлова Н.С. – д.н.держ.упр., професор, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м.Харків.

Лебідь О.В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м.Харків.

Бережна Л.В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Dorota Jelonek, – PhD, Czestochowa University of Technology, Department of Management (Czestochowa, Poland).

Aleksander Stanisław Wojnicki, – PhD, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Department of Management (Katowice, Poland).

Голова секретаріату: *Шевченко А.М.* – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Організаційний комітет вважає за доцільне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є безперечними. Разом з тим, вважаємо можливим їх публікацію з метою обговорення.

СЕКЦІЯ 1. Трансформація фінансового сектору внаслідок збройної агресії росії проти України

УДК 336.77:330.341:338.24

Анастасія Банташ – доктор філософії, спеціаліст вищої категорії

Одеський торговельно-економічний фаховий коледж

Євгенія Туриця – викладач

Приватний вищий навчальний заклад

«Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ, РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ СТАБІЛІЗАЦІЇ

Починаючи з 24 лютого 2022 року, коли Росія розпочала повномасштабний напад на Україну, українська економіка опинилась у стані глибокої трансформації. У воєнних умовах держава реагує не лише на бойові дії, а й на руйнування інфраструктури, скорочення виробництва, масове переселення населення, втрату робочої сили та суттєве збільшення державних видатків. Ця ситуація має як безпосередні – матеріальні, так і опосередковані – системні, фінансові, макроекономічні наслідки. У цих умовах особливо важливим є аналіз фінансово-економічних наслідків війни для виявлення основних тенденцій, оцінки стійкості економіки та формування ефективних стратегій відновлення, спрямованих на забезпечення довгострокової стабільності та зростання України.

За оцінками МВФ, у 2022 році обсяг ВВП України скоротився приблизно на 30 % [1]. Станом на середину війни виробництво залишалось на рівні приблизно 25 % нижчим від довоєнного. Основними чинниками таких втрат були: руйнування критичної інфраструктури (енергетичні мережі, мости, дороги, житловий фонд), порушення логістики та зменшення доступу до ресурсів.

Оцінки РНДА (Rapid Damage and Needs Assessment) за період до 31 грудня 2023 року встановили, що витрати на відбудову та відновлення України за найближче десятиліття можуть сягнути \$486 млрд (зростаючи в порівнянні з попередніми оцінками) [2]. У 2025 році оновлені оцінки говорять про потребу \$524 млрд, що становить приблизно 2,8 раза від номінального ВВП країни на 2024 рік [3].

Ці кошти включають не лише прямі руйнування, але й «build-back-better» надбудову (покращення стандартів, модернізацію, сталий розвиток).

Зі свого боку, дослідження з використанням синтетичного контролю показує, що кількість самозайнятих зменшилась приблизно на 675 000, або на 20 % від передбачуваного рівня, а кількість малого та середнього бізнесу

скоротилась на 14 % [4]. Це – серйозний удар по підприємницькій активності та інноваційному потенціалу.

Війна ставить перед урядом України завдання значного збільшення оборонних і соціальних видатків на тлі скорочення податкових надходжень через падіння економічної активності. Наприклад, навіть у 2022 році видатки на оборону та безпеку сягали понад 20 % ВВП, а в прогнозах для 2025 року можуть досягати близько 26 %.

Одночасно у 2025 році МВФ прогнозує інфляцію на рівні 12,6 % і помірне зростання реального ВВП на 2,0 % [5]. Частина зовнішньої допомоги й кредитів від міжнародних фінансових організацій – життєво необхідна підтримка державного бюджету.

За семирічним переглядом програми EFF МВФ Україна отримує розподілену підтримку, але зростання боргового зобов'язання – ключове навантаження. Якщо борг продовжуватиме наростати, це може обмежувати державний простір для інвестицій та реформ.

Війна створила великі перешкоди для експорту – через блокади портів, руйнування транспортних шляхів, логістичні збої. Попри це, частково вдалося відновити сільськогосподарський експорт: у 2024 році Україна вже вийшла на рівень експорту довоєнного періоду, з експортом агропродукції близько \$24,5 млрд.

Проте загальний рівень залучення прямих іноземних інвестицій знизився через підвищений ризик. Підприємницька активність скоротилась, малий і середній бізнес зазнає високого тиску.

Багато проектів з відновлення орієнтуються на мультидонорську координацію та створення спеціальних платформ та фондів (наприклад, United States-Ukraine Reconstruction Investment Fund). Залучення приватного капіталу стає критично важливо: оцінки вказують, що державні ресурси самі по собі не зможуть забезпечити всі необхідні фінансові ін'єкції.

Війна змінює структуру зайнятості: мобілізації, переміщення населення, закриття підприємств – все це збільшує безробіття й бідність. Дослідження показують, що у регіонах бойових дій рівень ризику безробіття для жінок без вищої освіти зростав на 6-10 % порівняно з мирними регіонами.

З іншого боку, переселення пов'язане з втратою доходів: у дослідженні три місяці після початку повномасштабної агресії в регіонах були зафіксовані підвищення ризику безробіття на 4-7 % залежно від освіти та статі.

Багато домогосподарств переходять до нижчого рівня споживання, змушені скорочувати витрати на освіту, здоров'я, інвестиції в розвиток. Це має мультиплікативний ефект: зменшення попиту, подальше скорочення виробництва.

Одним із центральних питань є те, чи можливе відновлення без значної зовнішньої підтримки. Оцінки потреб сягають \$524 млрд за наступне десятиліття (станом на грудень 2024 року) або €506 млрд у європейському контексті (RDNA4).

У планах відновлення враховують сталість, «зелений» курс, модернізацію

енергетики, цифрову трансформацію та інтеграцію України в європейські ланцюги. Одним із механізмів може бути формування спеціального агентства для координації відбудови, фондів донорів та механізмів контролю.

Ключовим фактором буде завершення фактичної фази активних бойових дій – лише за умови стабільності можливо ефективно довгострокове планування та інвестиції.

Стійкість економіки на сьогодні забезпечується політикою влади, адаптивністю бізнесу та ширшою міжнародною підтримкою. Однак ризики залишаються суттєвими: продовження війни, високе боргове навантаження, інфляційний тиск, валютна волатильність, корупційні ризики при відбудові.

Ця війна має глибокі фінансово-економічні наслідки для України, які виходять далеко за межі тимчасового скорочення економічної активності. Вони охоплюють:

- Серйозне падіння ВВП та руйнування виробничого капіталу.
- Зростання державного дефіциту, збільшення зовнішнього боргу і залежність від міжнародної фінансової підтримки.
- Зменшення потоку інвестицій та руйнування підприємницької активності.
- Зростання безробіття, бідності та зниження рівня життя громадян.
- Масштабні потреби у відбудові – десятки або навіть понад півтисячі мільярдів доларів у найближче десятиліття.

Проте, навіть у найскладніших умовах Україна демонструє ознаки економічної стійкості: стабілізація макропоказників, частковий відновлений експорт, залучення міжнародної допомоги та початок планування відбудови.

Критичним передумовами успішного відновлення будуть:

1. Закінчення активної фази бойових дій – для створення умов безпечного інвестиційного клімату.
2. Ефективна координація відбудови і реформування – із залученням громадськості, прозорих механізмів, донорів, приватного сектору.
3. Фокус на «будівництво краще» (build-back-better) – з модернізацією енергетики, цифровою трансформацією, зеленою інфраструктурою.
4. Збалансування боргового навантаження і фіскального простору – щоб не задушити інвестиційний потенціал та не допустити соціального напруження.

З огляду на все це, війна може закінчитися не лише як трагедія, але й як точка повороту – можливість перезавантаження економіки, переходу до нових стандартів, інтеграції в європейські ринки та технології. Однак для цього необхідне поєднання військово-політичної стабільності та мудрих економічних рішень.

Література:

1. Луцкан М.- Ц. Economic consequences of war in Ukraine: A comprehensive analysis. The Annals of the University of Oradea. Economic Sciences. TOM XXXIII. №1. P. 416–424. URL: https://anale.steconomieuoradea.ro/en/wp-content/uploads/2024/11/AUOES.July_.2024.43.pdf (дата звернення 27.10.2025).

2. European Commission. Updated Ukraine recovery and reconstruction needs assessment released. 2024. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_24_801 (дата звернення 27.10.2025).

3. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. 524 млрд доларів на відновлення та реконструкцію потребуватиме Україна у найближчі 10 років – оприлюднено нову оцінку RDNA4. 2025. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/984642e7-f971-4aa7-8cc0-03e8e4fcb10e?lang=uk-UA&title=524-MlrdDolarivNaVidnovlenniaTaRekonstruktsiiuPotrebuvatimeUkrainaUNaiblizhchi10-RokivOpriludnenoNovuOtsinkuRdna4801> (дата звернення 27.10.2025).

4. Audretsch D., Momtaz P.P., Motuzenko H., Vismara S. The economic costs of the Russia-Ukraine war: A synthetic control study of (lost) entrepreneurship. 2023. URL: <https://arxiv.org/abs/2303.02773> (дата звернення: 27.10.2025).

5. Укрінформ. МВФ підтвердив стабільно невисокий прогноз для ВВП України на 2025 рік. 2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4047271-mvf-pidtvverdiv-stabilno-nevisokij-prognoz-dla-vvp-ukraini-na-2025-rik.html> (дата звернення: 28.10.2025).

УДК 336.1(477)"364"

Даріна Биндич – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н. з держ. управ., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ДЕСТАБІЛІЗУЮЧІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА СИСТЕМУ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Система державних фінансів є ключовим елементом економічної безпеки країни. Її ефективне функціонування забезпечує стабільність бюджетного процесу, розвиток економіки та соціальний захист населення. В умовах війни фінансова система опиняється під потужним тиском: знижується рівень надходжень до бюджету, різко зростають державні видатки, активізуються інфляційні процеси та посилюється боргове навантаження [1].

Війна створює безпрецедентні виклики для фінансової політики, які потребують оперативних рішень і системних антикризових механізмів. Аналіз таких дестабілізуючих чинників має надзвичайно важливе значення для збереження макрофінансової стабільності держави та забезпечення її функціонування в умовах надзвичайних ситуацій.

Одним із найвагоміших чинників фінансової дестабілізації є зниження економічної активності, яке призводить до скорочення податкових надходжень.

Через руйнування виробничих потужностей, логістичних маршрутів та інфраструктури держава втрачає частину бази оподаткування. Значна кількість підприємств призупиняє діяльність, а це означає зменшення податку на прибуток, ПДВ, акцизних зборів та інших обов'язкових платежів [2].

Додатковим негативним чинником є міграція населення та скорочення робочих місць, що зменшує надходження від податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску. Це створює ситуацію, коли дохідна частина бюджету не може покривати навіть мінімальні потреби держави.

Паралельно зі скороченням доходів відбувається різке збільшення видатків. Значна частка бюджету спрямовується на фінансування сектору оборони та безпеки, гуманітарних програм, підтримку внутрішньо переміщених осіб та відновлення пошкодженої інфраструктури. Такі витрати мають пріоритетний характер, тому держава змушена шукати додаткові джерела фінансування.

В умовах війни одним з інструментів покриття дефіциту бюджету є зовнішні кредити та гранти. Хоча вони дають змогу стабілізувати фінансову систему в короткостроковій перспективі, надмірне їх використання створює боргове навантаження, яке обмежує майбутні можливості економічного розвитку [3].

Залучення внутрішніх ресурсів через облігації внутрішньої державної позики також має свої обмеження через скорочення інвестиційної активності та зниження довіри населення до фінансових інструментів.

Воєнні дії провокують зростання інфляції через дефіцит товарів, порушення ланцюгів постачання та зниження курсу національної валюти. Інфляційний тиск посилює соціально-економічну нестабільність і знижує реальні доходи населення.

Девальвація гривні підвищує вартість імпортованих товарів і обслуговування зовнішнього боргу, що додатково навантажує бюджет. У таких умовах Національний банк змушений проводити політику валютних обмежень та стримування інфляції, але ці заходи не можуть повністю нейтралізувати вплив війни на фінансову систему [4].

Зростання частки тіньової економіки в умовах війни зумовлено послабленням державного контролю, спрощенням процедур торгівлі, поширенням готівкових операцій і нелегального ринку праці. Це ще більше зменшує можливості держави акумулювати фінансові ресурси, підриваючи стабільність бюджетної системи.

Надмірна тінізація ускладнює податкове адміністрування та сприяє ухиленню від сплати податків, що поглиблює бюджетний дефіцит.

Отже, війна є одним із найпотужніших дестабілізуючих факторів, які впливають на систему державних фінансів. До ключових чинників належать скорочення податкових надходжень, зростання бюджетних видатків, інфляційні процеси, валютна нестабільність, боргове навантаження та тінізація економіки.

Для збереження фінансової стабільності необхідно реалізовувати комплексну антикризову політику, яка має включати: оптимізацію бюджетних витрат, посилення податкового адміністрування, прозорість використання

міжнародної допомоги, а також розробку стратегії післявоєнного фінансового відновлення.

Забезпечення фінансової стійкості держави в умовах війни є не лише економічним, а й стратегічним завданням, від якого залежить здатність країни забезпечити національну безпеку та відбудову після перемоги.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. – Київ: Верховна Рада України, 2024.
2. Міністерство фінансів України. Офіційні звіти про виконання бюджету. – <https://mof.gov.ua>
3. Головка Л. Сучасні виклики фінансової політики держави в умовах воєнного стану. – Фінанси України, 2024.
4. Кравченко В. Фінансова система України в умовах війни. – Економіка України, 2023.
5. Світовий банк. Оцінка впливу війни на економіку та фінанси України. – Вашингтон, 2023.

УДК 336(477)"364"

Наталія Бойніцка – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Сталий розвиток є стратегічним орієнтиром для більшості країн світу, адже поєднує економічне зростання, соціальну справедливість та екологічну безпеку. Водночас для України, яка перебуває у стані збройної агресії з боку Російської Федерації, питання фінансування сталого розвитку набуває особливої актуальності. В умовах воєнного стану державні фінанси зазнають надзвичайного навантаження, що змушує переорієнтовувати ресурси на оборону, гуманітарну допомогу та підтримку критичної інфраструктури. Проте навіть за таких умов важливо зберігати орієнтацію на довгострокову стабільність та інституційне відновлення, засноване на принципах сталого розвитку [1].

Воєнний стан створює значні макроекономічні ризики, зокрема зростання бюджетного дефіциту, інфляційного тиску та скорочення інвестиційних потоків. За даними Міністерства фінансів України, у 2023 році понад 60% видатків бюджету спрямовувалося на потреби сектору безпеки та оборони [2]. У таких умовах ресурси, призначені для програм сталого розвитку, обмежуються, що уповільнює реалізацію проєктів у сферах енергоефективності, соціальної підтримки, освіти та охорони довкілля.

Ключовими викликами стають також скорочення приватних інвестицій і переорієнтація фінансових потоків на короткострокові потреби. Високі ризики

воєнного середовища зменшують інтерес міжнародних інвесторів, водночас посилюється залежність України від зовнішніх донорів і фінансових інституцій [3].

Фінансування сталого розвитку в період воєнного стану здійснюється за рахунок поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел. Основні напрями включають:

Державні фінансові ресурси. Частина коштів державного бюджету спрямовується на підтримку соціальної інфраструктури, відновлення екологічно безпечних територій та енергетичну модернізацію. Попри обмеженість ресурсів, держава намагається інтегрувати принципи сталого розвитку у програми відновлення [4].

Міжнародна фінансова допомога. Україна отримує гранти, пільгові кредити та технічну підтримку від ЄС, Світового банку, ЄБРР, МВФ та інших донорів. Значна частина цієї допомоги спрямовується на відновлення критичної інфраструктури, підвищення енергоефективності та розвиток зеленої енергетики [5].

Приватні інвестиції та соціально відповідальне інвестування (SRI). Незважаючи на воєнні ризики, деякі міжнародні компанії продовжують інвестувати в український бізнес, зокрема у сфері відновлюваної енергетики, логістики та агросектора. Розвиток ESG-підходів (Environmental, Social, Governance) сприяє залученню фінансових ресурсів до сталих проєктів [6].

Гуманітарні та благодійні фонди. Значну роль у фінансуванні соціальних програм відіграють міжнародні організації та фонди, що забезпечують підтримку внутрішньо переміщених осіб, розвиток освіти, медицини та місцевих громад.

Розвиток фінансових інструментів, орієнтованих на стійкість, є ключовою передумовою для забезпечення балансу між оборонними потребами та довгостроковим розвитком. Найбільш поширеними інструментами є:

Зелені облігації (Green Bonds). Україна вже має досвід їх емісії до війни, а нині розглядається можливість їх відновлення після стабілізації макрофінансової ситуації. Вони можуть стати важливим джерелом коштів для екологічного відновлення зруйнованих територій.

Соціальні та відновлювальні облігації (Social and Recovery Bonds). Використовуються для фінансування соціальних програм, житлових проєктів для переселенців, медичних ініціатив та освітніх проєктів.

Публічно-приватні партнерства (PPP). Цей механізм дозволяє залучати приватний капітал до реалізації державних проєктів, зокрема у транспортній, енергетичній та комунальній сферах.

Фінансування через міжнародні фінансові інституції. ЄБРР, ЄІБ, USAID та інші організації створюють спеціальні фонди для підтримки сталого відновлення України.

Після завершення активної фази бойових дій ключовим завданням стане відновлення економіки на принципах сталості. Очікується, що міжнародні партнери нададуть масштабну фінансову допомогу в рамках так званого "плану Маршалла для України" [7]. Особливий акцент буде зроблено на розвитку відновлюваних джерел енергії, цифровізації державного управління, реформі

фінансового сектору та забезпеченні соціальної справедливості.

Інтеграція України до європейського економічного простору передбачає поступове впровадження стандартів ESG у фінансовій звітності, корпоративному управлінні та банківському секторі. Це створить передумови для залучення нових інвестицій, підвищення фінансової прозорості та довіри міжнародних партнерів.

Отже, фінансування сталого розвитку під час воєнного стану є складним, але необхідним процесом, спрямованим на збереження економічної життєздатності та соціальної стабільності. Незважаючи на обмежені ресурси, Україна демонструє прагнення інтегрувати принципи сталості у процеси відновлення. Ефективне поєднання державних, приватних та міжнародних ресурсів дозволить не лише відбудувати країну після війни, але й закласти основу для її сталого економічного зростання.

Література:

1. ООН. Цілі сталого розвитку: Доповідь 2023 року. – Нью-Йорк, 2023.
2. Міністерство фінансів України. Звіт про виконання Державного бюджету України у 2023 році. – К., 2024.
3. Світовий банк. Ukraine Economic Update, 2024. – Washington, D.C., 2024.
4. Кабінет Міністрів України. План відновлення України. – К., 2023.
5. European Bank for Reconstruction and Development. Sustainable Financing for Ukraine. – London, 2023.
6. OECD. Green Recovery and ESG Investments in Eastern Europe. – Paris, 2023.
7. European Commission. Ukraine Reconstruction Facility Proposal. – Brussels, 2024.

УДК 336(477)"364"

Яна Громова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансова система України в умовах повномасштабної війни зазнала суттєвих трансформацій, які торкнулися майже всіх її складових. Водночас, саме ця система виявилася ключовим чинником забезпечення макроекономічної стабільності та фінансової витривалості держави в період критичних викликів. Фінансова система України, як багатокomпонентна структура, включає в себе державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, кредитно-банківську

сферу, фінансовий ринок, страхування та інші інститути, через які здійснюється розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів. До початку повномасштабної агресії росії у 2022 році, система вже перебувала у стані реформування, з окремими ознаками структурної нестійкості: дефіцит бюджету, зростання державного боргу, недостатній рівень залучення інвестицій, обмежена ефективність регулювання фінансового ринку. [3]

Протягом багатьох років українська банківська система страждала від слабкого управління ризиками, широко розповсюдженого кредитування пов'язаних осіб та поблажливості регулятора. Після початку російсько-української війни в 2014 р., анексії Криму та окупації частини районів Донбасу Україна пережила важку економічну кризу. Національний банк України (НБУ) відреагував на неї впровадженням масштабної програми внутрішньої професіоналізації та реформуванням банківського сектору. Проте 24 лютого 2022 р. розділило історію України на «до» та «після». Не став винятком і банківський сектор України, який в умовах повномасштабного воєнного вторгнення росії продовжив працювати в кризових умовах скорочення економіки. При цьому продемонстрував досить суперечливі, але переважно позитивні результати. Всупереч значних економічних та інфраструктурних втрат, відсутності нормальних умов діяльності, банки під керівництвом НБУ змогли зберегти цілісність, здатність проводити розрахунки та виконувати зобов'язання, залучати депозити клієнтів. Водночас масштаби подій, що відбуваються, і їх вплив на банківську систему. України поки що важко виміряти і оцінити з наукової точки зору. Саме тому дослідження реакції банківського бізнесу на зміни, є актуальними і своєчасними. [1]

Фінансування фінансової системи України в умовах воєнного стану значною мірою залежить від зовнішньої підтримки і внутрішніх запозичень, оскільки військові видатки перевищують внутрішні податкові надходження.

Зовнішня фінансова допомога – це ключове джерело, яке надається міжнародними партнерами та організаціями.

Зовнішня фінансова допомога включає в себе:

- міжнародні фінансові організації (МФО)
- міжнародний валютний фонд (МВФ)
- двосторонні кредити та гранти від країн-партнерів

Внутрішні запозичення:

- військові облігації внутрішньої державної позики (ОВДП)
- податки та митні надходження
- інші внутрішні джерела (переважно депозитні сертифікати, які розміщують комерційні банки)

Військові дії значно впливають на макроекономічну стабільність країни, зокрема через зростання інфляції. Це зумовлено різними факторами, такими як порушення виробничих і логістичних ланцюгів, дефіцит товарів, збільшення державних видатків на військові потреби та скорочення експортних надходжень. Для стримування інфляції НБУ змушений проводити жорстку монетарну політику, включаючи підвищення облікової ставки та контроль за грошовою

масою. Такий підхід спрямований на зменшення споживчого попиту і стабілізацію цін, але може уповільнювати економічне зростання. [2]

Через те, що повномасштабне вторгнення ворога завдало потужного удару економіці країни, унеможливило діяльність економіки на великій території України, порушило сільськогосподарські посіви та збір врожаю. Сьогодні негативного впливу зазнали галузі, в яких неможлива онлайн робота. Зокрема, авіаційні, морські перевезення, сфера послуг, де бізнес працює безпосередньо зі споживачами. В результаті блокування росією українських морських портів відбулося скорочення експорту майже вдвічі, а експорту зерна, який визначав лідерські позиції України на світових ринках, – на 90 %

Окремо слід підкреслити ефективність політики держави щодо фінансування Збройних Сил України. Усі потреби оборонного сектору покриваються в повному обсязі, зокрема – за рахунок надходжень від військових облігацій, які набули популярності серед громадян та юридичних осіб завдяки пільговим умовам оподаткування та гарантованому прибутку. Це стало прикладом успішної мобілізації внутрішніх ресурсів у межах воєнного часу. Міжнародна фінансова допомога також відіграє надзвичайно важливу роль. Україна отримує підтримку від Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Європейського Союзу, урядів окремих держав. Ці кошти спрямовуються як на покриття дефіциту бюджету, так і на соціальні виплати, відбудову критичної інфраструктури, підтримку банківської системи. Однак вкрай важливим залишається питання подальшого збільшення ефективності використання цієї допомоги та посилення прозорості механізмів її розподілу[3]. Таким чином, ми розуміємо, що фінансова система України в умовах воєнного стану продемонструвала стійкість, гнучкість і здатність до адаптації, попри безпрецедентні виклики, спричинені повномасштабною агресією ворога. Війна призвела до глибоких структурних змін в економіці, суттєвого зростання бюджетного дефіциту та інфляційного тиску, проте ефективна координація дій держави, Національного банку України та міжнародних партнерів дала змогу зберегти макрофінансову стабільність і працездатність ключових інститутів фінансової системи.

Головними джерелами фінансування в цей період стали зовнішня фінансова допомога (кредити, гранти, програми МВФ, ЄС, Світового банку) та внутрішні запозичення (військові облігації, податкові надходження, депозитні сертифікати). Важливим чинником стало також активне залучення населення і бізнесу до купівлі військових облігацій, що засвідчило високий рівень довіри до держави.

Попри значні економічні втрати, банківський сектор зберіг стабільність, забезпечив безперебійне функціонування платіжної системи та виконання зобов'язань перед клієнтами. Водночас актуальними залишаються завдання підвищення ефективності використання зовнішньої допомоги, зміцнення фінансової дисципліни, зменшення боргового навантаження та забезпечення прозорості усіх фінансових потоків.

Література:

1. Шульга Н.Ю., Тарасюк Г.М. Вплив воєнного стану на банківську систему України. Економіка і держава. 2022. № 4. С. 24–28.
2. Міщенко В.І., Бондар Н.І. Роль Національного банку у забезпеченні фінансової стабільності в умовах кризи. Фінанси України. 2022. № 7. С. 5–22.
3. Воробей Р.Є. СТАЛІЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ//2025, № 2 с.548-552

УДК 314.7

Ольга Долока – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Леся Петкова

Черкаський державний технологічний університет

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: НАПРЯМИ, СТРУКТУРА ТА НАСЛІДКИ

Повномасштабне вторгнення росії на територію України спричинило масштабну вимушену міграцію цивільного населення. Через загрозу життю, мільйони українців змушені були шукати прихисток в безпечних регіонах як в межах України так і за її кордонами. І тому вже сьогодні постає глобальна проблема перед українською владою, як забезпечити збереження та розвиток української держави в стратегічній перспективі, враховуючи значні міграційні потоки, що виникають під час воєнного стану.

Велика кількість науковців займаються дослідженням причин та наслідків міжнародної міграції, в тому числі вимушеної міграції, а саме Малиновська О., Іващук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. та інші.

На думку Іващук І. О., Стахової Н. В. та Живко М. А. міжнародна міграція населення – це переміщення людей у міжнародному територіальному просторі з метою пошуку місця постійного проживання, в той же час як міжнародна трудова міграція робочої – переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в пошуках роботи, вищої заробітної плати, кращих умов життя, у процесі якої відбувається формування її інтернаціональної вартості [1, с. 10].

На думку Малиновської О., вирішальний вплив на рішення щодо міграції справляють життєві, сімейні обставини конкретної людини, її прагнення та надії [2].

На відміну від звичайної міграції, вимушена міграція являє собою складний соціально-демографічний процес, пов'язаний з постійною або тимчасовою зміною місця проживання людей зазвичай усупереч їх бажанню. Причинами

вимушеної міграції можуть бути стихійні лиха, промислові аварії, екологічні катастрофи, воєнні дії і т.д.

Україна сьогодні переживає один із найважчих періодів у своїй історії, зумовлений масштабною агресією з боку російської федерації, яка у 2022 році розв'язала повномасштабну війну на території нашої держави. Уже більше трьох років триває героїчна боротьба українського народу за незалежність, суверенітет і право самостійно визначати власне майбутнє.

Збройна агресія росії спричинила серйозні наслідки для України, зокрема глибокі економічну та демографічну кризи.

За даними Державної служби статистики України, у листопаді 2021 року, напередодні повномасштабного вторгнення, в Україні проживало близько 41 млн осіб. Однак ця цифра є орієнтовною, оскільки останній всеукраїнський перепис населення був ще у 2001 році.

За оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень, станом на 1 січня 2023 року кількість населення України зменшилася до орієнтовно 28–34 млн осіб.

4 березня 2022 року Європейська Рада одноголосно прийняла рішення про запровадження тимчасового захисту людей, які тікають з України, внаслідок загарбницької війни росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року. Країни ЄС забезпечили тимчасовий захист 6,68 млн осіб, які тікають з України. Масовий виїзд населення України був у 2022 році, на початку повномасштабного вторгнення. Тимчасовий захист в країнах ЄС за офіційними даними Eurostat отримало 4,33 млн. осіб.

Графічно структуру рішень про надання тимчасового захисту українцям в країнах ЄС та ЄАВТ у 2022 році представимо на рис. 1.

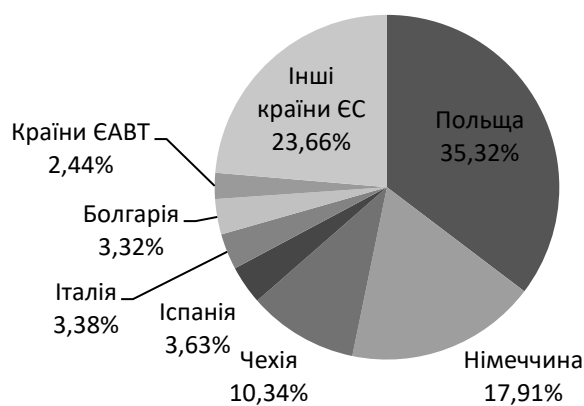

Рис. 1. Структура рішень про надання тимчасового захисту українцям в країнах ЄС та ЄАВТ у 2022 році

Джерело: складено автором на основі джерел [3, 4, 5]

Із рис. 1. бачимо, що найбільша частка українців отримала тимчасових захист у Польщі – 35,32%, на другому місці Німеччина (17,91%), третє місце – Чехія (10,34%).

Досліджуючи динаміку показників з лютого 2022 року по вересень 2025

року, можемо відмітити, що найбільше виїжджало українців у 2022 році, але поки триває війна виїзд українців в країни ЄС та ЄАВТ не припиняється, хоч і зменшився порівняно з 2022 роком. Так у 2023 році тимчасових захист в досліджуваних країнах отримало 1,06 млн осіб, що на 84% менше чим в попередньому році.

У 2024 році тимчасовий захист було надано ще майже 795 тис. осіб, що менше на 24,5% порівняно з 2023 роком. Кількість нових рішень, що забезпечують тимчасовий захист, скоротилася в 22 країнах ЄС у 2024 році, причому найбільш суттєві зниження можна відмітити в Німеччині (-31,7%), Польщі (-30,2%) та Ірландії (-68,2%). В той же час 5 країн ЄС прийняли більше нових рішень про надання тимчасового захисту українцям у 2024 році, ніж у попередньому році. Найвищі показники зафіксовані в Іспанії (+8,3%), Данії (+14,2%) та Болгарії (+4,2%).

За 9 місяців 2025 року тимчасовий захист в країна ЄС та ЄАВТ отримало ще майже 0,7 млн. осіб. Відмічається помісячне зростання кількості українців, що перетнули кордон у пошуку тимчасового захисту[3].

Моніторинг інформації щодо статевовікового розподілу вимушених мігрантів з України у країнах ЄС дозволив сформувати демографічний портрет типового емігранта, який зазнав значних трансформацій упродовж 2022-2025 рр.

На початку повномасштабного вторгнення росії, основна частина вимушених мігрантів це були жінки (45,9%) та неповнолітні (46,4%). Частка чоловіків становила всього 7,7%. Починаючи з II кварталу 2022 року частка чоловіків почала зростати. Це було обумовлено закріпленням на законодавчому рівні категорій, що мають право виїзду за кордон. Найбільша частка чоловіків спостерігається у вересні 2025 року – 47,1%, це пов'язано з дозволом виїзду за кордон чоловікам з 18 до 22 років.

За віковим складом серед українців, що отримали тимчасовий захист в країнах ЄС переважають жінки віком від 35 до 64 років (24%), на другому місці жінки віком від 18 до 34 років (15,6%), третє місце – чоловіки від 35 до 64 років (11,9%). Найменшу частку складають чоловіки старше 65 років (1,7%). Це більшою мірою пов'язано з віком, важкістю фізично та морально змінити постійне місце проживання в рідній країні.

Графічно структура основних груп українців, яким надано тимчасовий захист в країнах ЄС зображено на рис. 2.

Проаналізувавши дані рис. 2. бачимо, що на протязі всього періоду переважають жінки, які вивозили своїх дітей на безпечні території. Частка чоловіків була меншою через заборону виїзду чоловіків призовного віку.

За даними Eurostat було відмічено, що не тільки повнолітні та родини з дітьми отримували тимчасовий захист в країнах ЄС, але й було зафіксовано неповнолітніх без супроводу дорослих. Найбільшу кількість неповнолітніх без супроводу дорослих серед країн ЄС (по яких доступні дані), відмічено в Австрії (3260), Нідерландах (2025), Литві (1860). У відносних показниках найбільша частка неповнолітніх без супроводу у загальній кількості неповнолітніх, яким надано тимчасовий захист, була зафіксована в Хорватії (14,7%), Данії (8,9%) та

XXII міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»
Австрії (7,3%) [4].

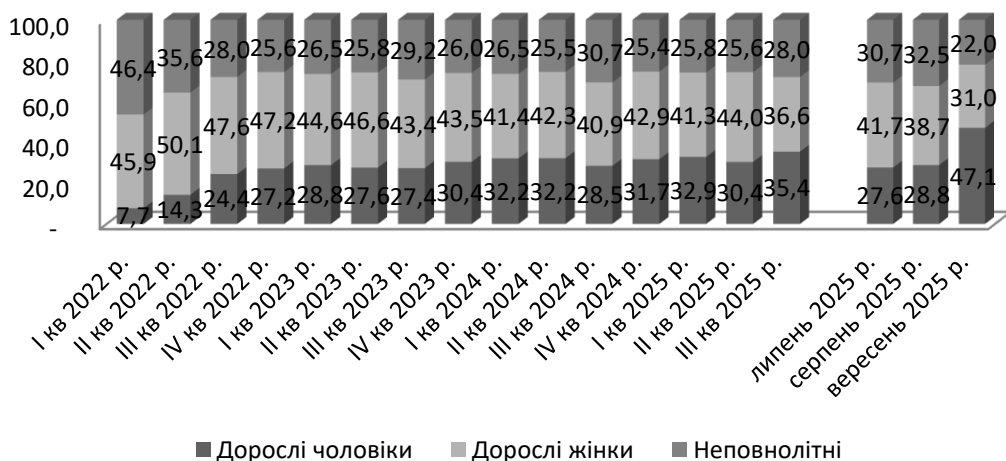

Рис. 2. Структура основних груп українців, яким надано тимчасовий захист в країнах ЄС за 2022-2025 рр.

Джерело: складено автором на основі джерел [3, 4, 5]

Із вищенаведених даних, можемо зробити висновок, що основна більшість мігрантів – це жінки та діти. За кордон виїхали переважно люди працездатного віку. Тривалий характер війни, руйнування економічної структури України, складний період соціально-економічного повоєнного відновлення держави підвищує ризики неповернення додому значної частки цих мігрантів. Тим часом зменшується й кількість молоді – це все загрожує погіршенням якості демографічного потенціалу країни в середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Вимушена міграція через воєнні дії несе низку загроз для нашої країни, а саме: втрата частини людського капіталу, так як більшість кваліфікованих спеціалістів, особливо молоді, за період перебування за кордоном адаптуються до умов життя в іншій країні і захочуть залишитись там на постійне місце проживання. Втрата людського капіталу в свою чергу буде впливати негативно на повоєнне відновлення країни та посилення еміграції, коли кордони будуть відкриті для всіх, так як люди будуть шукати кращих умов проживання та вищого рівня доходу для себе та родини.

Вже сьогодні потрібно думати про те, як повернути українців на батьківщину після завершення воєнних дій. Тому, ключовими аспектами майбутньої стратегії розвитку країни повинна стати розробка дієвих механізмів по створенню умов для безпечного повернення українців, які виїхали за кордон, на батьківщину, успішна їх реінтеграція в українське суспільство, залучення до процесів відновлення країни як на місцевому, так і на загальнодержавному рівні. Лише ефективне об'єднання зусиль на внутрішньому та міжнародному рівні може допомогти подолати наслідки вимушеної масштабної міграції українців через збройну агресію російської федерації.

Література:

1. Іващук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси : навчальний посібник / І. О. Іващук, Н. В. Стахова, М. А. Живко. – Тернопіль: ЗУНУ. 2022. 204 с.
2. Малиновська О. Міграція населення України в умовах іноземного вторгнення. URL: <https://niss-panorama.com/index.php/journal/article/view/144/144> (Дата звернення 16.11.2025 р.)
3. Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics. (Дата звернення 16.11.2025 р.)
4. Ukraine Refugee Situation. UNHCR. Україна. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Дата звернення 17.11.2025 р.)
5. Соціально-демографічна ситуація в Україні: шляхи подолання наслідків війни. NISS. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/sotsialno-demohrafichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya> (Дата звернення 18.11.2025 р.).

УДК 336-049.5-048.35(477)"364"

Назарій Карачко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Потреба в кардинальній модернізації системи фінансової безпеки (ФБ) України є сьогодні як ніколи гострою. Ця необхідність зумовлена безпрецедентним поєднанням військової агресії та глобальних економічних криз, що спричинило фундаментальні трансформації у фінансовому секторі. До повномасштабного вторгнення ФБ переважно фокусувалася на класичних макроекономічних ризиках; сьогодні ж домінуючими стали військово-економічні та геополітичні загрози, що вимагає розробки нових теоретичних підходів [1, с. 85]. Мета цього дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та окресленні ключових напрямів такої модернізації для забезпечення стійкості, ефективного відновлення та підтримки європейського курсу.

Сучасний вимір загроз фінансовій безпеці. Кризові трансформації сформувавши якісно нову архітектуру загроз, яка кардинально відрізняється від попередніх періодів. Прямі воєнно-економічні загрози включають руйнування критичної інфраструктури та виробничих активів, що призводить до падіння ВВП та скорочення податкової бази. За оцінками міжнародних партнерів, потреби на відновлення є колосальними [5]. Не менш загрозовим є дисбаланс державних фінансів: фінансування військових та соціальних витрат зумовило критичний дефіцит бюджету, а зростання державного боргу створює значні ризики його обслуговування у довгостроковій перспективі [3]. Додатково, відтік капіталу та висококваліфікованих людських ресурсів підриває довгостроковий економічний потенціал країни.

Особливу увагу слід приділити інституційним та регуляторним ризикам. Військові умови можуть сприяти посиленню тіньової економіки та корупції, що є прямою загрозою фінансовій стійкості та підриває довіру міжнародних партнерів. Критично важливим стає забезпечення абсолютної прозорості та підзвітності використання багатомільярдних траншів міжнародної допомоги. Крім того, не можна ігнорувати постійні кіберризики – атаки на державні та банківські системи є формою гібридної агресії, що вимагає постійного інвестування у захист критичної інформаційної інфраструктури [1, с. 145].

Стратегічні напрями інституційної та цифрової модернізації. Для ефективної протидії цим загрозам модернізація ФБ має охоплювати як інституційну, так і цифрову сфери. Ключовим інституційним кроком є посилення координації та аналізу. Необхідно створити єдину інтегровану систему моніторингу, що об'єднає дані від НБУ, Мінфіну та Держфінмоніторингу, для прогнозного моделювання та раннього виявлення загроз. Паралельно здійснюється прискорене впровадження стандартів ЄС та OECD, зокрема, директив щодо фінансових послуг та боротьби з агресивним податковим плануванням (пакет BEPS) [4].

У сфері цифрової трансформації пріоритетом є забезпечення кіберстійкості критичної інфраструктури, включаючи безперервність функціонування системи електронних платежів НБУ, шляхом використання хмарних технологій та резервних копій [1, с. 150]. Крім того, слід модернізувати систему AML/CFT (протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму) шляхом запровадження технологій Big Data та штучного інтелекту для автоматизованого виявлення підозрілих транзакцій. Це особливо важливо для контролю за коштами відбудови, оскільки, як зазначає FATF, ефективність системи залежить від використання інноваційних технологій [4].

Практичні механізми посилення фінансової стійкості та відновлення. Модернізація вимагає застосування конкретних економічних інструментів, спрямованих на мобілізацію ресурсів та мінімізацію ризиків для інвесторів. Одним із найважливіших механізмів є державне гарантування військових ризиків. Створення такого механізму страхування або гарантування для інвесторів дозволить відновити довгострокове кредитування та залучити іноземний капітал у реальний сектор [5]. Поряд із цим, необхідно активізувати

використання державно-приватного партнерства (ДПП) для фінансування відновлення критичної інфраструктури, що дозволить мінімізувати навантаження на державний бюджет.

Що стосується банківського сектору, то НБУ має підтримувати адаптивний підхід до регулювання, поступово повертаючись до вимог Базель III. Водночас, бюджетна дисципліна залишається ключовою: пріоритетом є оптимізація невійськових витрат та реформування податкової системи, спрямоване на стимулювання підприємництва та детінізації [3].

На завершення, модернізація системи фінансової безпеки України в умовах кризових трансформацій є стратегічним імперативом. Вона виходить за межі класичних заходів стабілізації і вимагає комплексних інституційних, цифрових та регуляторних змін. Успішна реалізація цих напрямів не лише забезпечить фінансову стійкість у поточному середовищі, але й створить надійний фундамент для економічного відновлення, що є необхідною умовою для прискореної європейської інтеграції.

Література:

1. Демків Л.В. Фінансова безпека в умовах гібридної економіки: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. 288 с.

2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/financial-stability-report>

3. Міністерство фінансів України. Оперативні дані про виконання Державного бюджету України. URL: https://mof.gov.ua/uk/operational_data_about_execution_of_the_state_budget

4. Financial Action Task Force (FATF). Guidance on Digital Transformation of AML/CFT. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/fatf-gafi/en/publications/Financialsystemsanddigitisation/Guidance-digital-transformation-aml-cft.html>

5. World Bank, The Government of Ukraine, The European Union, and The United Nations. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA). URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/ukraine-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna>

УДК 336-044.922:355.48(477-651.2:470-651.1)"2022/..."

Тарас Костенюк – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Проць

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м.Луцьк

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Збройна агресія РФ спричинила безпрецедентні шоки для банківського сектору, державних фінансів та ринку капіталу. Україна була змушена оперативно трансформувати механізми бюджетної, боргової й монетарної політики для забезпечення фінансової стійкості в умовах воєнної економіки.

Видатки на оборону та безпеку зросли до історичних максимумів, що змінило структуру бюджетних пріоритетів. Державний бюджет став ключовим інструментом підтримки економічної життєздатності та забезпечення базових соціальних функцій [1].

В умовах різкого скорочення податкових надходжень Україна адаптувала механізми залучення ресурсів через внутрішні військові облигації, міжнародну фінансову допомогу та пільгове кредитування. Зростання частки грантових коштів стало критично важливим для стабілізації держфінансів. Україна регулярно випускає короткострокові «wartime bonds» (військові облигації) в національному ринку, і ці надходження використовуються для потреб державного бюджету [2, с. 92]. Значну фінансову підтримку державному бюджету у вигляді грантів (безповоротної фінансової допомоги) і пільгових позик надають міжнародні партнери [3].

НБУ був змушений перейти до режиму жорсткої монетарної стабілізації: фіксація обмінного курсу, посилення валютних обмежень, підвищення ключової ставки. Банки активізували цифровізацію, посилили ризик-менеджмент і пришвидшили очищення портфеля від проблемних активів [4].

Війна стимулювала масштабне впровадження віддалених фінансових сервісів, розвиток електронних платежів, посилення кіберзахисту та інтеграцію державних платформ (Дія, е-сервіси Мінфіну). Це прискорило модернізацію сектору й забезпечило безперервність обслуговування громадян [5, 6].

Також, як зазначає Михайло Відякін, незалежний член наглядової ради "RwS bank" у інтерв'ю виданню "Мінфін", війна стимулювала розвиток банківських послуг та посилення співпраці з державою, що підготувало фінансову систему до нової «нормальності» [7].

Україна впровадила нові механізми страхування воєнних ризиків, гарантування кредитів для бізнесу, а також інструменти післявоєнної відбудови

– трастові фонди, спеціальні кредитні програми, міжнародні гарантійні механізми. Наприклад, MIGA (Агентство зі страхування інвестицій Світового банку) використовує SURE TF (SURE Trust Fund – трастовий фонд для відновлення та економіки України) для гарантій страхування воєнних ризиків в Україні [8]. У 2024 році EBRD (ЄБРР – це Європейський банк реконструкції та розвитку, англ. European Bank for Reconstruction and Development, EBRD) запускає гарантію на 110 мільйонів євро для прискорення перестраховування воєнних ризиків для транспорту (внутрішньо й між містами) в Україні [9]. Також, у 2025 році ЄБРР надає нову гарантію ПроКредит Банку Україна для отримання нових кредитів на суму 200 мільйонів євро. [10].

Висновок: Як бачимо, війна прискорила інтеграцію України у європейський фінансовий простір, зближення з вимогами ЄС у сфері банківського нагляду, протидії відмиванню коштів, регулювання ринку капіталу. Це визначає основу післявоєнної модернізації.

Головними завданнями на сьогодні є забезпечення стійкості державних фінансів, оптимізація боргового навантаження, реформування міжбюджетних відносин, відновлення інвестиційної активності та створення умов для довгострокового економічного зростання.

Література:

1. Рада збільшила видатки на оборону й безпеку. URL: <https://www.dw.com/uk/se-sotni-milardiv-pidut-na-oboronu-rada-uhvalila-zmini-dobudzetu/a-74446130>
2. Mapping Ukraine's Financial Markets and Corporate Governance Framework for a Sustainable Recovery (EN). URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/01/mapping-ukraine-s-financial-markets-and-corporate-governance-framework-for-a-sustainable-recovery_ba6fc369/866c5c44-en.pdf
3. Комітет з питань бюджету вдячний міжнародним партнерам за бюджетну підтримку України та закликає продовжувати надання фінансової допомоги нашій державі. URL: https://budget.rada.gov.ua/news/main_news/77139.html
4. Strategy of Ukrainian Financial Sector Development. URL: <https://bank.gov.ua/en/about/develop-strategy>
5. В Україні запрацювала система електронних платежів нового покоління. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/31565/2023-04-01-v-ukraini-zapratsyuvava-systema-elektronnykh-platezhiv-novogo-pokolinnya/>
6. Дія. URL: <https://diia.gov.ua/>
7. Як війна впливає на банківську систему? URL: <https://nabu.ua/ua/yak-viyna-vplivaye-na-bankivsku-sistemu.html>
8. Фонд підтримки реконструкції та економіки України (SURE TF). URL: <https://www.miga.org/support-ukraines-reconstruction-and-economy-trust-fund-sure-tf>
9. EBRD launches 110 mln euro guarantee for Ukraine war-risk insurance. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/ebrd-launches-110-mln-euro-guarantee->

10. EBRD extends new guarantee to ProCredit Bank Ukraine to unlock EUR 200 million in new lending. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/ebrd-extends-new-guarantee-to-procredit-bank-ukraine-to-unlock-e.html>

УДК 336-049.5(477)"364"

Богдан Кутовий – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н, доц. Наталія Бойніцка

Черкаський державний технологічний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Фінансова безпека держави є ключовою складовою національної безпеки, оскільки визначає здатність держави забезпечувати функціонування економіки, соціальну стабільність, фінансування оборонного сектору та стратегічних програм розвитку. В умовах війни питання фінансової безпеки набуває особливої актуальності, адже саме стійкість фінансової системи визначає спроможність країни протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам [1].

Воєнні дії призводять до масштабних руйнувань економічної інфраструктури, скорочення податкових надходжень, зростання бюджетного дефіциту та боргового навантаження. За даними Міністерства фінансів України, у 2023 році понад 50% видатків бюджету спрямовувалося на сектор оборони та безпеки [2]. Це створює нові виклики для системи управління фінансовою безпекою.

Сутність фінансової безпеки та її значення в умовах війни

Фінансова безпека – це стан фінансової системи держави, за якого забезпечується стабільне функціонування економіки, збалансованість бюджету, ефективне управління державним боргом та захист національних інтересів у фінансовій сфері [3].

У мирний час фінансова безпека реалізується через фіскальну, монетарну, боргову та валютну політику. Проте під час війни пріоритети змінюються: значна частина ресурсів спрямовується на оборону, соціальний захист населення та підтримку критично важливих секторів. Це потребує адаптації фінансових механізмів, зокрема гнучкого бюджетного планування, пошуку нових джерел фінансування та мінімізації макроекономічних ризиків [4].

Основні загрози фінансовій безпеці України в умовах війни:

- Загрози фінансовій безпеці мають комплексний характер і включають як внутрішні, так і зовнішні чинники. Серед ключових:

- Скорочення економічної активності через руйнування промисловості, зниження експорту та інвестицій.

- Зростання бюджетного дефіциту, спричинене збільшенням видатків на оборону.

- Інфляція та девальвація, які знижують купівельну спроможність населення та фінансову стійкість.

- Залежність від зовнішнього фінансування, зокрема кредитів і грантів міжнародних партнерів.

- Зростання тіньової економіки, що ускладнює адміністрування податків і контроль фінансових потоків.

- Кіберзагрози, які впливають на стабільність банківської та платіжної системи.

За даними Національний банк України, обсяг міжнародної допомоги у структурі фінансування державного бюджету у 2024 році перевищив 40% [5]. Така залежність підвищує вразливість фінансової системи до зовнішніх політичних та економічних факторів.

Недоліки системи управління фінансовою безпекою

Попри посилення державного контролю в період воєнного стану, існують слабкі місця в системі управління фінансовою безпекою, серед яких:

- фрагментарність стратегічного планування;
- недостатня прозорість у використанні фінансових ресурсів;
- низький рівень координації між фінансовими та силовими структурами;
- обмежені можливості внутрішнього фінансування бюджету;
- недостатній розвиток механізмів протидії фінансовим кіберзагрозам.

Ці фактори знижують ефективність фінансової політики держави та ускладнюють довгострокове планування відновлення економіки.

Напрями удосконалення управління фінансовою безпекою

Удосконалення управління фінансовою безпекою держави в умовах війни має ґрунтуватися на системному та адаптивному підході, який передбачає:

Підвищення ефективності бюджетного планування – перехід до програмно-цільового методу з пріоритетом фінансування оборони, критичної інфраструктури та соціальних програм.

Диверсифікацію джерел фінансування – розширення внутрішніх інструментів запозичень, зокрема військових облігацій.

Посилення податкової дисципліни та боротьбу з тіньовою економікою через цифровізацію податкових процесів.

Розвиток системи фінансової розвідки для виявлення та нейтралізації фінансових загроз.

Забезпечення прозорості та підзвітності використання міжнародної допомоги.

Зміцнення кібербезпеки фінансової системи, зокрема платіжної інфраструктури та банківського сектору.

Реалізація цих заходів сприятиме зменшенню вразливості фінансової системи до воєнних ризиків і формуванню стабільного фінансового середовища.

Роль міжнародної підтримки у зміцненні фінансової безпеки

Міжнародна допомога залишається одним із ключових факторів фінансової стійкості України. Проте ефективність її використання залежить від здатності держави прозоро адмініструвати ресурси, залучати грантові кошти замість надмірних кредитних зобов'язань та інтегрувати ці ресурси у національні програми розвитку.

Крім того, партнерство з міжнародними фінансовими організаціями стимулює реформи у сфері управління державними фінансами, зокрема підвищення прозорості та підзвітності бюджетного процесу.

Отже, умови війни створюють безпрецедентні загрози фінансовій безпеці України. Забезпечення стабільності фінансової системи потребує глибокої трансформації механізмів управління, поєднання антикризових заходів із довгостроковими стратегіями економічного відновлення.

Пріоритетними напрямками удосконалення є: підвищення ефективності бюджетної політики, диверсифікація джерел фінансування, боротьба з тіньовою економікою, зміцнення кіберзахисту та ефективне використання міжнародної допомоги.

Комплексна реалізація цих заходів дасть змогу посилити фінансову безпеку України, забезпечити стійкість державних фінансів та створити основу для післявоєнного відновлення економіки.

Література:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека держави: сучасні виклики та загрози. Фінанси України, 2022.
2. Міністерство фінансів України. Офіційні звіти про виконання бюджету. – <https://mof.gov.ua>.
3. Геєць В. Фінансова безпека як ключовий елемент економічної стратегії. Економіка України, 2021.
4. Державна служба статистики України. Економічні показники в умовах воєнного стану. – <https://ukrstat.gov.ua>.
5. Бобров Є. Основні загрози фінансовій безпеці в умовах війни. Фінансовий простір, 2023.

УДК 339.7(438+477) "364"

**Катерина Лизогуб – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н, доц. Наталія Бойніцка

Uniwersytet ekonomiczny w Katowicach

ПЕРЕПОНИ У ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИНАХ ПОЛЬЩА – УКРАЇНА ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Польща та Україна є стратегічними партнерами у сфері політичної, економічної та фінансової співпраці. З початком збройної агресії Російської Федерації проти України у 2022 році фінансові відносини між двома державами зазнали суттєвих змін. Польща стала одним із ключових партнерів України у фінансовій підтримці, торговельно-економічних зв'язках, а також у наданні гуманітарної та інвестиційної допомоги [1]. Водночас, процес інтеграції фінансових систем і розширення економічної взаємодії супроводжується низкою перепон, зумовлених як воєнними ризиками, так і структурними обмеженнями фінансових ринків обох країн.

До початку повномасштабної війни Польща посідала провідне місце серед торговельних партнерів України. За даними Міністерства економіки України, у 2021 році обсяг товарообігу між державами перевищував 10 млрд дол. США [2]. Польські банки активно розвивали кредитування українських компаній, а також інвестували у транспортну, аграрну та логістичну інфраструктуру.

Після 2022 року роль Польщі значно посилилася: вона стала фінансовим транзитним центром для надання Україні міжнародної допомоги, кредитних ресурсів та грантів Європейського Союзу. Польські фінансові інституції співпрацюють із ЄБРР, Світовим банком і Європейським інвестиційним банком у фінансуванні українських відновлювальних проєктів [3].

Воєнна агресія спричинила низку бар'єрів у фінансових відносинах між Польщею та Україною.

Високий рівень воєнних ризиків. Польські банки та інвестиційні фонди обмежують участь у проєктах на території України через невизначеність безпекового середовища, що знижує рівень приватних інвестицій [4].

Регуляторні та валютні обмеження. Під час воєнного стану в Україні діють валютні обмеження, які ускладнюють репатріацію прибутків для польських інвесторів і гальмують міжнародні розрахунки.

Невідповідність стандартів фінансового регулювання. Українська фінансова система поступово гармонізується з європейськими нормами, однак відмінності у податковій політиці, системах бухгалтерського обліку та аудиту створюють додаткові ризики для польських партнерів [5].

Логістичні та митні бар'єри. Пошкодження транспортної інфраструктури, перевантаження пунктів пропуску на кордоні та нестабільність поставок негативно впливають на фінансові потоки у зовнішньоторговельних операціях.

Інфляційні процеси та валютна нестабільність. Коливання курсу гривні й зростання інфляції у воєнний період знижують прогнозованість фінансових результатів спільних проєктів.

Попри існуючі бар'єри, Польща активно сприяє фінансовій стабілізації України. У 2022–2024 рр. уряд Польщі надав понад 3 млрд євро допомоги у вигляді кредитних гарантій, гуманітарних фондів і бюджетної підтримки [6]. Також польські банки, зокрема Bank Gospodarstwa Krajowego, залучають міжнародні кошти для підтримки українських підприємств.

Польща стала ключовим логістичним хабом для міжнародної фінансової допомоги. Через польську банківську систему здійснюються транзакції за проєктами ЄС, Світового банку та програм USAID. Крім того, реалізуються спільні ініціативи щодо підтримки малого та середнього бізнесу України, які фінансуються з польських фондів розвитку [7].

Для подолання перепон у фінансових відносинах необхідно активізувати інтеграцію фінансових систем обох країн. Основними напрямками розвитку є:

- гармонізація фінансового законодавства з нормами ЄС для забезпечення прозорості розрахунків і зниження регуляторних ризиків;
- створення спільних інвестиційних платформ для фінансування відновлення української інфраструктури;
- розвиток страхових механізмів воєнних ризиків, які дозволять польським інвесторам безпечніше працювати на українському ринку;
- підтримка транскордонних фінансових програм для малого і середнього бізнесу.

Отже, фінансові відносини між Польщею та Україною в умовах збройної агресії характеризуються високою динамікою та стратегічним значенням для економічного розвитку обох країн. Попри наявні перепони – воєнні, регуляторні та структурні – спостерігається тенденція до поглиблення партнерства та посилення фінансової інтеграції. Польща виступає не лише донором, а й стратегічним фінансовим посередником між Україною та міжнародними фінансовими інституціями. Подальше зміцнення співпраці можливе за умови адаптації українського фінансового законодавства до європейських стандартів та створення сприятливих умов для іноземних інвесторів.

Література:

1. Міністерство фінансів України. Звіт про міжнародну допомогу Україні у 2022–2024 рр. – К., 2024.
2. Міністерство економіки України. Зовнішньоторговельні відносини України з державами ЄС. – К., 2021.
3. European Bank for Reconstruction and Development. Ukraine Country Report 2023. – London, 2023.

4. Polish Investment and Trade Agency. Financial Risks in Eastern Europe. – Warsaw, 2023.

5. National Bank of Ukraine. Financial Stability Report. – Kyiv, 2024.

6. Ministry of Finance of the Republic of Poland. Financial Support for Ukraine. – Warsaw, 2024.

7. European Commission. EU Solidarity with Ukraine: Financial Mechanisms. – Brussels, 2024.

УДК 336.225.53:658.14]"364"

**Тетяна Мельник – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н, доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПРАКТИКА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкова підтримка малого підприємництва здійснюється з метою створення сприятливих умов для підтримки інтересів бізнесу та держави. В умовах воєнного стану в Україні така підтримка є необхідною для економіки держави в цілому.

Реалізація податкової політики виконується наступними інструментами: податкові пільги, спрощена система оподаткування, Електронний кабінет платника податків та інші електронні сервіси [3].

Податкова пільга – звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, що визначається податковим та митним законодавством. Сплата податку та збору відбувається в меншому розмірі за наявності підстав [5].

Критерії, які характеризують групи платників податків, вид діяльності, об'єкт оподаткування та суспільне значення витрат – це загальні підстави для надання податкової пільги.

Облік сум податку та збору, що не були сплачені суб'єктом господарювання до бюджету внаслідок отримання податкових пільг, обліковуються платником податків та порядок їх обліку визначає Кабінет Міністрів України [5].

Такий інструмент значно підсилює можливості бізнесу в умовах високих ризиків та забезпечує розвиток умов для післявоєнного відновлення економіки країни.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це механізм збору податків і зборів, що замінює сплату окремих податків і зборів фізичними

особами-підприємцями (далі – ФОП) та юридичними особами на сплату єдиного податку, що передбачає ведення спрощеного обліку

та звітності.

Суб'єкти господарювання, поділяються на чотири групи платників єдиного податку:

1. Перша група – ФОП, діяльність яких не передбачає працю найманих осіб, провадиться з роздрібного продажу товарів або надання побутових послуг населенню. Річний дохід не може перевищувати 167 розмірів мінімальної заробітної плати (далі – МЗП) (1 336 000 грн – максимально допустимий дохід станом на 2025 рік);

2. Друга група – ФОП, у яких кількість найманих працівників не перевищує 10 осіб. Здійснюється діяльність з надання послуг платникам єдиного податку та населенню, виробництво або продаж товарів та ресторанна діяльність. Річний дохід не може перевищувати 834 розміри МЗП (ліміт річного доходу у 2025 році дорівнює 6 672 000 грн);

3. Третя група – ФОП та юридичні особи, у яких кількість найманих осіб є необмеженою та річний дохід не може перевищувати 1167 розмірів МЗП (граничний обсяг доходів, який діє у 2025 році, - 9 336 000 грн);

4. Четверта група – сільськогосподарські товаровиробники: юридичні особи, що мають частку сільськогосподарського товаровиробництва, яка за попередній звітний рік дорівнює 75% і більше; фізичні особи-підприємці, діяльність яких є в межах фермерського господарства (за умови виконання сукупності вимог відповідно до Закону України «Про фермерське господарство») [4].

Завдяки спрощеній системі оподаткування є можливість підтримувати ліквідність бізнесу та економіку держави в цілому.

Головною ознакою 21-ого століття є цифровізація. Зокрема, в частині налагодження податкових відносин та спрощення податкових процедур запроваджено Електронний кабінет платника податків, який є найпопулярнішим онлайн-сервісом та надає понад 100 електронних послуг. Наприклад, подача податкової декларації, формування платіжних документів, стан розрахунків та інше [1].

Електронний кабінет платника податків спрощує та в певній мірі захищає платників податків. Адже, для того щоб отримати довідку чи певну інформацію особа робить запит в електронному форматі. Під час війни фізичне перебування у відділенні податкової інспекції може бути небезпечно. І важливо відмітити, що цифровізація дозволяє зберегти всі важливі документи та всю інформацію на випадок бойових дій.

Крім Електронного кабінету платника, Державна податкова служба України пропонує низку інших електронних сервісів, серед яких: Єдине вікно подання електронної звітності, що дозволяє подавати необхідну звітність до ДПСУ в електронному вигляді; мобільний застосунок «Моя податкова», що відкриває доступ до ключових функцій Електронного кабінету через смартфон;

програмний реєстратор розрахункових операцій, що надає можливість до реєстрації розрахункових операцій на всіх смарт-пристроях [2].

Таким чином, податкова підтримка малого підприємництва є головним аспектом для бізнесу України та її економіки, бо в умовах війни є високі ризики втрати робочого місця, вкладень, важливих документів тощо. Саме тому важливо продовжувати покращувати послуги для платників податків, враховуючи реальні потреби та можливості громадян. Наступними кроками мають бути: подальша цифровізація послуг, зниження рівня корупції та боротьба з тіньовою економікою.

Література:

1. Електронний кабінет // Офіційний сайт Державної податкової служби України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://cabinet.tax.gov.ua/>
2. Електронні сервіси ДПС // Головне управління ДПС у Дніпропетровській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/931996.html>
3. Музиченко О.В. Інструменти податкового стимулювання малого підприємництва в податкових системах постсоціалістичних країн європейського союзу // Агросвіт №20 2015р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/20_2015/11.pdf
4. Податковий кодекс: Закон України від 30.11.2021 року № 1914-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tax.gov.ua/nk/rozdil-xiv--spetsialni-podat/edynyi-podatok>
5. Які податкові пільги та їх види встановленні чинним законодавством України? // Центральне міжрегіональне управління ДПС по роботі з великими платниками податків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cvp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/751131.html>

УДК 336-047.64:338.246.8](477)"366"

Богдан Мусій – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) ЗА ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Після початку повномасштабного вторгнення Україна зіткнулася з безпрецедентними руйнуваннями економічної, виробничої та соціальної

інфраструктури. Відбудова країни стала не лише питанням національного виживання, а й стратегічною метою для формування нової моделі розвитку, орієнтованої на інноваційність, прозорість і сталість. У цьому процесі ключову роль відіграє фінансове забезпечення, адже саме воно визначає масштаби та темпи реалізації проектів реконструкції.

Україні через дефіцит внутрішніх фінансових ресурсів, самостійно здійснити післявоєнну відбудову буде дуже складно, тому потрібні кошти іноземних інвесторів. За різними оцінками, для повного відновлення Україна, вже сьогодні, потребує від \$411 млрд до \$1,1 трлн. Залучення таких великих обсягів фінансових ресурсів актуалізує проблему забезпечення їх прозорого розподілу та цільового використання, що неможливо забезпечити без створення ефективної системи внутрішнього фінансового контролю бюджетних установ, які і повинні забезпечити оперативне керівництво реалізації стратегії повоєнного відновлення України [1, с. 21].

Державний фінансовий контроль в Україні за останні роки здійснив суттєвий стрибок уперед. Поряд з цим залишається ще низка проблем, що потребують невідкладного вирішення. По-перше, побудова цілісної ефективної системи державного фінансового контролю. Системний підхід до державного фінансового контролю передбачає, насамперед, пошук шляхів конструктивної взаємодії контрольних органів різних рівнів, законодавче забезпечення їх організації і функціонування, єдину методологію спільної діяльності, створення єдиного інформаційного простору. По-друге, посилення функції внутрішнього аудиту: створення доданої вартості та вдосконалення відповідно до міжнародних стандартів. По-третє, посилення управлінської підзвітності. По-четверте, посилення практики управління ризиками [2].

Державний нагляд (контроль) у сфері фінансового забезпечення повоєнної відбудови України має специфічні особливості. Розглянемо їх на прикладі Програми фінансової підтримки України від Європейського Союзу – Ukraine Facility – чотирирічного плану допомоги Україні на 50 мільярдів євро для підтримки економічного розвитку та відновлення України, в межах якого наша країна отримуватиме фінансову допомогу "на основі спільно узгоджених планів і пріоритетів" українського уряду та Єврокомісії. Однією з ключових вимог цієї програми є забезпечення прозорого і підзвітного використання цих коштів, зокрема контроль має здійснюватися від ЄС Радою аудиторів (Board of Auditors), від України – Державною аудиторською службою та Міністерством фінансів [3].

Державна аудиторська служба входить до системи центральних органів виконавчої влади та є окремою юридичною особою публічного права. Головними завданнями органу державного фінансового контролю є: здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у підконтрольних установах, за дотриманням бюджетного законодавства, дотриманням законодавства про закупівлі, діяльністю суб'єктів

господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні. Державний фінансовий контроль забезпечується Державною аудиторською службою через проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки та моніторингу закупівель [4, с. 365].

Державна аудиторська служба здійснює функції Національного контактного пункту з організації взаємодії з Європейським управлінням з питань запобігання зловживанням та шахрайству та Європейським судом аудиторів (ЄСА) з питань виконання розділу VI “Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством” Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони. В рамках цих функцій Державна аудиторська служба:

- забезпечує комунікацію з Європейським управлінням з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF), Європейською Комісією та Європейським судом аудиторів з питань виконання розділу VI29 Угоди про асоціацію та додатків до нього;

- отримує, узагальнює інформацію про можливі порушення під час використання в Україні фінансової допомоги, яка отримана від Європейського Союзу, та забезпечує її передачу в повному обсязі компетентним органам України та ЄС;

- проводить аналіз заходів з виконання зобов’язань України, передбачених статтею 45931 Угоди про асоціацію, і за результатами аналізу формує пропозиції стосовно вдосконалення механізму запобігання шахрайству, боротьби з ним та іншими порушеннями, які впливають на фінансові інтереси України і ЄС, та щокварталу інформує про них голову Міжвідомчої координаційної ради та Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів [4, с. 366].

Міністерство фінансів, як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної фінансової та бюджетної політики, відповідає за здійснення внутрішнього обліку програм, які передбачають фінансову допомогу для України та внесення безпосередньо до державного бюджету країни. Наразі зусилля Міністерства фінансів спрямовані на створення надійного та ефективного механізму реалізації проектів, що в першу чергу направлено на прозорий процес підготовки проектів, а також їх реалізацію в рамках бюджетного процесу, що в тому числі створить надійний механізм для уникнення дублювання фінансування від різних донорів.

В структурі апарату Міністерства фінансів буде створений окремий структурний підрозділ, який буде укомплектований державними службовцями. Враховуючи багаторічний досвід, описаний вище, структурний підрозділ Міністерства фінансів буде здійснювати верифікацію звіту щодо виконання заходів визначених Планом відповідальними органами.

Європейська Комісія засновує Аудиторську раду, яка складається з незалежних членів, призначених Комісією. Аудиторська рада допомагатиме

Комісії, сигналізуючи про будь-які системні проблеми в частині потенційних недоліків щодо:

- управління та контролю фінансування ЄС в рамках Ukraine Facility;
- наявних систем для запобігання, усунення та повідомлення про можливі випадки шахрайства, корупції, конфліктів інтересів і порушень, вчинених стосовно будь-якої суми, витраченої на досягнення цілей Ukraine Facility.

Українські органи, залучені до управління, реалізації, моніторингу, звітування та контролю використання коштів згідно з програмою Ukraine Facility, будуть надавати Аудиторській раді доступ в частині, що стосується виконання нею завдань, до баз даних і реєстрів, які містять інформацію чи документацію, пов'язану з Ukraine Facility [4, с. 370].

Узагальнюючи, можна зазначити, що державний нагляд (контроль) у сфері фінансового забезпечення відбудови охоплює широкий спектр напрямів: бюджетний контроль, аудит ефективності, контроль публічних закупівель, антикорупційний моніторинг, фінансову звітність про використання міжнародних грантів. Взаємодія всіх цих елементів має створити цілісну систему фінансової відповідальності, яка гарантуватиме стабільність і довіру до державних інституцій.

Література:

1. Грищенко, А. А. Іноземні інвестиції як чинник післявоєнної відбудови економіки України. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2025. – Вип. 56. – С. 21–28. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/56_2025ua/5.pdf
2. Ванькович, Д., Крупка, М., & Кульчицький, М. (2025). Оцінювання ролі внутрішнього фінансового контролю в стратегії забезпечення повоєнного відновлення України. Економіка та суспільство, (71). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-148>
3. Шевчук О.А., Шевчук О.В., Риженкова К.В., Чмерук М.О., Мещеряков М.О. Роль державного фінансового контролю у відбудові економіки України. Ефективна економіка. 2024. №5. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.22>
4. Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу – Ukraine Facility [електронний ресурс] – URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukrainefacility.pdf>

УДК 338.2:620.9

**Вікторія Степанова – здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доцент Дмитро Паламарчук

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВІ ТРУДНОЩІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПЕРЕХОДУ В УКРАЇНІ

Енергетичний перехід є стратегічно важливим інструментом для України в контексті її інтеграції в ЄС та підтримки всезагального курсу декарбонізації. Контекст енергетичної стійкості є імперативним для країни, що знаходиться в умовах повномасштабної війни та щоденних атак на енергетичну інфраструктуру.

Енергетичний перехід (ЕП) є частиною стратегії ЄС для переходу суспільства та економіки для досягнення кліматичних та екологічних цілей відповідно до умов Європейського зеленого курсу (ЄЗК) [5]. Європейський зелений курс спрямований на перетворення ЄС на процвітаюче та справедливе суспільство із сучасною ресурсоефективною та конкурентоспроможною економікою. При цьому має бути забезпечене стабільне економічне зростання незалежне від використання ресурсів. Однією з умов зазначених в ЄЗК є повне нівелювання викидів парникових газів до 2050 року. Згідно з дослідженнями, 75% загальної кількості викидів парникових газів в ЄС припадає саме на енергетичний сектор. Саме тому ЕП, що включає не тільки впровадження чистіших джерел енергії, але й підвищення енергоефективності, впровадження передових технологій та декарбонізацію ключових секторів, є критично важливим для досягнення цілей ЄЗК. Керуючись положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [6] невдовзі після представлення Європейського зеленого курсу у 2019 році зі сторони України було розроблено проект під назвою “Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року”[7]. Варто зазначити, що за структурою та ідеями проект близький до ЄЗК, проте він ще й досі перебуває на стадії розробки та не є імплементаційним в національне законодавство України, а отже, запропоновані там ідеї наразі мають лише рекомендаційний характер та не є обов’язковими до виконання.

Крім законодавчих бар’єрів варто окремо виділити фінансові бар’єри ЕП в Україні. Фінансові труднощі, що виникли внаслідок війни значно обмежують реалізацію енергетичного переходу, внутрішні джерела для фінансування та інвестиційні можливості. Серед основних фінансових бар’єрів для енергетичного переходу варто виділити наступні:

- щоденні руйнування внаслідок війни

За підрахунками KSE, станом на листопад 2024 року прямі збитки

інфраструктури в Україні становили 169,8 млрд. дол., з них 14,6 млрд. дол. в енергетичному секторі. Крім того, значних збитків зазнають виробники енергії з ВДЕ, чий збиток становлять близько 281 млн. дол. [1]. Проблематика цього питання полягає в необхідності негайного відновлення енергетичних потужностей, що конкурує з інвестиціями у ЕП. Згідно зі звітом WB загальні потреби енергетичного сектору в інвестиціях станом на грудень 2024 року в Україні становили 67,78 млрд. дол., що включає 53,7 млрд. дол. на відбудову енергетичного сектору на умовах енергетичного переходу [2]. Проте реальна сума інвестицій зростає щодня в зв'язку з постійними руйнуваннями енергетичної інфраструктури.

- дефіцит державного бюджету

Як вже було зазначено, енергетичний перехід потребує значної суми інвестицій. Одним з бар'єрів при цьому постає проблема їх залучення та масштабування [3]. Ефективним рішенням при цьому виступає приклад держави як першого інвестора в пілотні проекти пов'язані з енергетичним переходом. Це може стати своєрідним трампліном для популяризації та встановлення стандартів. Україна потребує близько 45 млрд. дол. для погашення дефіциту бюджету та боргових зобов'язань у 2026 році [4], що сильно ускладнює фінансування енергетичних проектів з боку держави.

Незважаючи на складність, енергетичний перехід має відбуватися одночасно з відбудовою та урахуванням реалій сьогодення. Одним з найбільш практичних рішень в контексті ситуації з енергетикою в Україні останнім часом може стати енергоефективність. Основна мета енергоефективності полягає в зменшенні об'ємів використання енергії за умови збереження тої самої чи кращої якості життя.

Перехід на енергоефективні технології може суттєво знизити потреби в енергії (до 30% від загальних потреб) [3]. Зменшення потреб в енергії є ключовим аспектом енергетичної стабільності України, особливо в умовах постійних блекаутів. Проте імплементація заходів енергоефективності не є популяризованою в Україні та зазнає певних бар'єрів на шляху до здійснення.

Вітчизняний енергетичний ринок потребує реформ. Прозоре та ефективне управління може стати ключовим інструментом для залучення інвестицій та нівелювати більшість фінансових бар'єрів. Варто зазначити, що ціна на електроенергію в Україні є найнижчою в Європі (4,32 грн/кВт·год - ціна на електроенергію в Україні; 11,75 грн/кВт·год - середня ціна на електроенергію серед європейських країн) [8]. Згідно зі звітом WBG [3], проблема занижених цін на енергію є одним з основних бар'єрів у країнах з середнім та низьким рівнем доходів під час енергетичного переходу.

Ще однією з проблем є недостатня поінформованість населення щодо заходів та переваг енергоефективності. Що часто призводить до негативного рішення щодо енергомодернізації з боку резидентів. Розробка єдиної національної статистичної бази могла б позитивно вплинути на популяризацію ідеї енергомодернізації та її швидшої імплементації.

В умовах воєнного часу, енергоефективність – це не просто економія, а

запорука стійкості енергосистеми. Зменшення на 30% потреб у кінцевій енергії означає, що енергосистема стає набагато менш вразливою до зовнішніх атак, оскільки пікові навантаження зменшуються. Зростання потреби в енергоефективних рішеннях також може суттєво покращити інвестиційний клімат країни та допоможе залучити більше міжнародної допомоги для фінансування цілей енергетичного переходу, що в свою чергу допоможе зменшити навантаження на державний бюджет.

Енергетичний перехід є ключовим інструментом стійкості та євроінтеграції України, особливо в умовах повномасштабної війни. Проте фінансові труднощі пов'язані з щоденними руйнуваннями внаслідок війни, складністю залучення інвестицій та дефіцит державного бюджету значно ускладнюють ЕП України. Одним з рішень для подолання цих фінансових бар'єрів може стати енергоефективність. Впровадження та популяризація заходів енергоефективності може значно зменшити вразливість енергетичної системи України, покращити інвестиційний клімат та зменшити навантаження на державний бюджет.

Література:

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на листопад 2024 року : [аналітичний звіт] / Д. Андрієнко, Р. Нейтер, І. Піддубний та ін. ; KSE Institute. – Київ : KSE Institute, 2025. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf.

2. Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 – December 2024 / Government of Ukraine, World Bank Group, European Union, United Nations. – Washington, D.C. : World Bank Group, 2025. – URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P180174-ca39eccd-ea67-4bd8-b537-ff73a675a0a8.pdf>.

3. Power More with Less : Scaling Up Energy Efficiency for Growth and Energy Security - World Bank Group Approach Paper / World Bank Group. – Washington, D.C.: World Bank Group, 2025. – URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099052825091013445>.

4. Україна потребує \$45 млрд на дефіцит бюджету та погашення боргів / [за матеріалами Фінансового клубу]. –Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://finclub.net/news/ukraine-potrebuie-usd45-mlrd-na-defitsyt-biudzhetu-ta-pohashennia-borhiv.html>.

5. The European Green Deal (EGD) Knowledge Brief / EU SWITCH-Asia Policy Support Component ; European Environment Bureau (EEB). – 2025. – URL: <https://eeb.org/wp-content/uploads/2025/05/The-European-Green-Deal-Knowledge-Brief.pdf>.

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал

Верховної Ради України. – Прийнята 27.06.2014 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

7. КОНЦЕПЦІЯ «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року / [Міністерство енергетики та захисту довкілля України]. – 2020. – Електронний ресурс – Режим доступу: [https://enefcities.org.ua/upload/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97%20\(1\).pdf](https://enefcities.org.ua/upload/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97%20(1).pdf).

8. Electricity for households in Ukraine remains the cheapest in Europe . Dixigroup. URL: <https://dixigroup.org/en/electricity-for-households-in-ukraine-remains-the-cheapest-in-europe/>

УДК 336.1-021.387(477)"366"

Владислав Обухівський – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н, доц. Наталія Бойніцка

Черкаський державний технологічний університет

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Фінансова стійкість є фундаментальною передумовою стабільного функціонування національної економіки, особливо в умовах післявоєнного відновлення. Війна призводить до глибоких структурних дисбалансів, зменшення доходів державного бюджету, зростання боргового навантаження та втрати частини виробничого потенціалу країни. У цих умовах необхідно сформувати ефективний інструментарій забезпечення фінансової стабільності, який дасть змогу не лише подолати наслідки війни, а й забезпечити сталий розвиток у майбутньому [1; 3].

Фінансова стійкість держави визначається її здатністю підтримувати макроекономічну рівновагу, збалансованість бюджету, стабільність національної валюти та стійкість банківської системи. У повоєнний період ці показники набувають особливої ваги, оскільки держава зіштовхується з низкою проблем:

- значним дефіцитом бюджету;
- високим рівнем зовнішнього боргу;
- інфляційними ризиками;
- необхідністю фінансування масштабних відбудовчих проєктів [2].

Успішне забезпечення фінансової стійкості можливе лише за умови комплексного підходу, що включає ефективне управління державними фінансами, реформування фінансових інститутів і залучення міжнародної

допомоги.

Фінансовий інструментарій у повоєнний період повинен бути спрямований на стабілізацію бюджетної системи, відновлення економічної активності та підвищення ефективності фінансового управління.

До ключових інструментів можна віднести:

1. Бюджетно-податкову політику. Посилення фіскальної дисципліни, оптимізація податкового адміністрування та зменшення тіньової економіки дозволяють збільшити доходи бюджету без надмірного фіскального тиску [3].

2. Державне кредитування та залучення інвестицій. У повоєнний період особливої ваги набуває розвиток державних гарантій для підтримки інвестиційних проєктів та публічно-приватного партнерства. Це сприяє модернізації інфраструктури та відновленню стратегічних секторів економіки.

3. Монетарна стабільність. Забезпечення стабільного курсу національної валюти та контроль за інфляцією є критично важливими для відновлення довіри до фінансової системи та стимулювання економічного зростання [4].

4. Міжнародна фінансова допомога та гранти. Залучення зовнішніх ресурсів через міжнародні програми підтримки дає змогу профінансувати масштабні відбудовчі проєкти без додаткового фіскального навантаження на державний бюджет.

5. Цифровізація фінансових процесів. Використання сучасних інформаційних технологій у фінансовому секторі підвищує прозорість, ефективність адміністрування та боротьбу з корупцією [5].

Інструментарій забезпечення фінансової стійкості не буде ефективним без належної державної політики та інституційної підтримки. Йдеться про:

- підвищення спроможності державних органів до ефективного планування та використання фінансових ресурсів;
- удосконалення правової бази бюджетного та податкового регулювання;
- розвиток незалежних фінансових інституцій та органів контролю;
- активну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями.

Особливу роль у цьому процесі відіграє фінансова децентралізація, яка дозволяє ефективніше розподіляти ресурси та стимулювати регіональний розвиток.

Для забезпечення довгострокової фінансової стійкості важливо відновити базу економічного зростання. Основними напрямками мають бути:

- підтримка малого та середнього бізнесу;
- модернізація критичної інфраструктури;
- розвиток інноваційних секторів економіки;
- стимулювання експорту та залучення прямих іноземних інвестицій.

Такі механізми мають бути тісно інтегровані з бюджетною та монетарною політикою, що дозволить створити ефект мультиплікатора – прискорене зростання економіки та надходжень до бюджету.

Отже, Фінансова стійкість держави у повоєнний період є ключовим фактором її соціально-економічного відновлення та політичної стабільності. Формування ефективного інструментарію управління публічними фінансами

має базуватися на поєднанні внутрішніх ресурсів та міжнародної підтримки, гнучкій фіскальній політиці, цифровізації фінансових процесів і модернізації економічної структури. Успішна реалізація цих заходів дозволить забезпечити макрофінансову стабільність, відновити довіру інвесторів і створити основу для сталого економічного розвитку України.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. – Київ: Верховна Рада України, 2024.
2. Міністерство фінансів України. Офіційні звіти про виконання державного бюджету. – <https://mof.gov.ua>.
3. Головка Л. «Фіскальна політика України в умовах війни та повоєнного відновлення». – Фінанси України, 2024.
4. Національний банк України. «Звіт про монетарну політику», 2024. – <https://bank.gov.ua>.
5. OECD. Ukraine Recovery Plan: Financing and Digital Transformation.

УДК 336-044.922:355.48(477-651.2:470-651.1)"2022/..."

Катерина Орисенко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н. з держ.упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Повномасштабна збройна агресія росії проти України спричинила глибокі трансформаційні процеси у фінансовому секторі. В умовах воєнного стану фінансова система зазнала як серйозних викликів, так і відкрила нові можливості для розвитку цифрових технологій та реформування регуляторних підходів (табл.1).

Таблиця 1

Трансформаційні процеси у фінансовому секторі під час війни

Напрямок змін	Основні результати
Банківська система	Стабілізація курсу, підтримка ліквідності
Цифрові технології	Розвиток FinTech, запуск e-hryvnia

Одним із ключових завдань стало забезпечення безперервності функціонування банківської системи. Національний банк України оперативно запровадив низку антикризових заходів, зокрема фіксацію валютного курсу, обмеження готівкових операцій і підтримку ліквідності банків. Це дозволило

стабілізувати грошовий обіг і запобігти панічним настроям серед населення.

Водночас активно розвивався сектор фінансових технологій (FinTech). Впровадження цифрових валют, електронних платіжних систем та онлайн-банкінгу сприяло доступності фінансових послуг навіть у зонах бойових дій. Суттєву роль у цьому відіграла держава, підтримуючи розвиток проєктів DiiaPay та цифрової гривні (e-hryvnia), що стали символами нової фінансової епохи.

Значну частку у фінансовій підтримці держави почали відігравати міжнародні партнери, донори та благодійні фонди. Механізми криптовалютних донатів дозволили швидко акумулювати кошти для Збройних сил України та гуманітарних ініціатив. Це підтвердило важливість інтеграції інноваційних фінансових інструментів у національну економіку [3].

Разом із тим, війна висвітлила потребу у підвищенні кібербезпеки та надійності платіжної інфраструктури. Банки активно інвестують у захист даних, модернізують IT-системи та підвищують стійкість до гібридних загроз. У перспективі післявоєнного відновлення очікується подальше розширення цифрових сервісів і реформування фінансового сектору на засадах прозорості, децентралізації та довіри.

Отже, трансформація фінансового сектору України під час війни – це не лише вимушена адаптація до кризових умов, але й крок уперед у створенні сучасної, цифрової та стійкої фінансової системи.

Література:

1. Національний банк України. Звіт про діяльність у період воєнного стану, 2023. URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2023.pdf
2. Міністерство фінансів України. Антикризові заходи для стабілізації економіки, 2023. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/antikrizovi-zahodi-dlya-minimizatsiyi-rizikiv-dlya-ekonomiki-i-finansovogo-sektoru--u-fokusi-uvagi-radi-z-finansovoyi-stabilnosti-za-ostanniy-rik>
3. Chainalysis. Cryptocurrency and War: Transparency and Risk, 2023. URL:<https://www.chainalysis.com/blog/cryptocurrency-terrorism-financing-accuracy-check/>
4. Forbes Ukraine. Трансформація фінансових ринків у воєнний час, 2024. URL:<https://forbes.ua/money/ekonomika-ukraini-u-2024-rotsi-chogo-ochikuvati-08012024-18370>
5. World Bank. Ukraine Economic Update, 2024. URL:<https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>

УДК 38.242.4:355.58

**Олександра Павлова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доцент Вікторія Чубань

Національний університет цивільного захисту України

ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

З початком повномасштабної війни виявилось, що Україна недостатньо підготовлена до забезпечення ефективного цивільного захисту населення в умовах військової агресії. Проблема полягала не лише у відсутності на початковому етапі війни дієвих систем оборони, а й у недостатньому рівні готовності до забезпечення критично важливих вимог цивільного захисту, таких як: досконалі системи оповіщення та надійні укриття і захисні споруди. Проте реалізація таких завдань потребує значних фінансових ресурсів. Державний бюджет, значною мірою спрямований на військові потреби, тому не завжди може забезпечити належний рівень фінансування систем цивільного захисту. Саме тому залучення інвестицій, як внутрішніх, так і зовнішніх, є критично важливим для ефективного функціонування цих систем. Так, інвестиції в безпеку населення є інвестиціями у майбутнє держави, адже безпечне середовище створює умови для розвитку соціальної структури, політики, економіки та інших елементів організаційної діяльності держави.

Оповіщення населення під час війни виступає одним із ключовим елементом забезпечення безпеки та національної захищеності, оскільки охоплює не лише оголошення про повітряну тривогу, а інформаційні повідомлення про евакуацію, роздавання гуманітарної допомоги та попереджень про мінну небезпеку. Створення різноманітних державних і недержавних інформаційних ресурсів засвідчує прагнення до підвищення рівня захисту громадян, однак ефективність цих систем часто обмежується недостатньою доступністю та оперативністю оновлення даних, що вимагає подальшого вдосконалення механізмів комунікації.

Створення, модернізація, утримання, підтримання в постійній готовності до використання за призначенням загальнодержавної автоматизованої системи централізованого оповіщення забезпечується ДСНС [1].

Створення та модернізація місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення здійснюються згідно із законодавством на підставі рішень місцевих органів виконавчої влади (органів місцевого самоврядування) за погодженням технічного завдання на створення (модернізацію) місцевої автоматизованої системи централізованого оповіщення з відповідним

структурним підрозділом з питань цивільного захисту обласних держадміністрацій та територіальним органом ДСНС [1].

Так, до прикладу, депутати Київської обласної ради ухвалили зміни до Обласної комплексної програми забезпечення безпеки населення і території Київської області від надзвичайних ситуацій на 2024-2027 роки. Такі зміни включають модернізацію системи централізованого оповіщення та оновлення складі матеріального резерву та передбачають загальний обсяг фінансування у розмірі 1,9 млрд гривень.

Зокрема, недостатня спроможність центральних органів державної влади, військових і військово-цивільних адміністрацій, військового командування ефективно координувати свої дії із забезпечення населення централізованою узагальненою інформацією з питань евакуації, отримання гуманітарної допомоги, мобілізації призводить до того, що частина цивільного населення змушена покладатися на неперевірені відомості із соціальних мереж. Унаслідок цього люди виявляються більш вразливими до недостовірної інформації та дезінформації, залишаються без критично важливої допомоги [2].

Укриття, бомбосховища та захисні споруди є також одним із головних засобів забезпечення цивільного захисту населення, вони призначені для збереження життя та здоров'я людей у разі авіаційних ударів, артилерійських обстрілів та застосування високоточної зброї. Водночас реалії війни показали, що наявні захисні споруди не завжди відповідають сучасним вимогам, а їх кількість є недостатньою. Тому питання модернізації існуючих укриттів і створення мобільних захисних споруд постає як першочергова задача.

Так, наприкінці травня 2025 року Україна та Фінляндія ініціювали міжнародне партнерство, підписавши проектний документ щодо створення Коаліції укриттів цивільного захисту, що передбачає забезпечення комплексного підходу до реалізації удосконалення системи цивільного захисту України в умовах війни [3].

Створення зазначеної ініціативи має на меті координувати зусилля партнерів у будівництві укриттів, забезпечити обмін найкращими практиками у цій сфері та створення механізмів фінансування для зведення об'єктів цивільного захисту. Розраховується за рахунок діяльності Коаліції залучити близько 14 млрд євро ресурсу на розбудову укриттів.

Отже, умови сучасної війни доводять, що система цивільного захисту має бути динамічною, багаторівневою та адаптивною. Модернізація існуючих укриттів і бомбосховищ, а також активне впровадження мобільних захисних споруд є життєво необхідним для забезпечення безпеки населення. Разом з тим оновлення систем оповіщення набуває критичного значення, адже від цього залежить збереження життя і здоров'я громадян, а також координація дій у кризових ситуаціях. Тому удосконалення вищенаведених засобів цивільної безпеки мають стати пріоритетом державної політики у сфері цивільного захисту. Фінансування таких проектів має базуватися на комплексному підході: поєднанні державного бюджету, міжнародної допомоги, приватних інвестицій та благодійних ресурсів. Залучення інвестицій у модернізацію систем оповіщення

та захисних споруд є стратегічним завданням для держави в умовах війни. Це питання не лише технічної чи інженерної модернізації, а й соціальної, економічної та безпекової стабільності в Україні, особливо в умовах війни.

Таблиця 1

Трансформація системи цивільного захисту в умовах війни

Сфера досліджень	Показник дослідження	Результат
I. Економіко-інвестиційний аспект	Обґрунтовано інвестиційний імператив цивільного захисту, визначивши інвестиції у модернізацію систем (наприклад, залучення 14 млрд євро через міжнародну Коаліцію) як стратегічну передумову економічної та безпекової стабільності, а не лише як покриття поточних витрат.	Перехід від визначення фінансування як "витрат" до категорії "стратегічних інвестицій" у майбутнє держави.
II. Інформаційно-комунікаційний аспект	Встановлено критичну взаємозалежність між ефективністю централізованого оповіщення та запобіганням дезінформації. Доведено, що недостатня координація та оперативність у наданні узагальненої інформації підвищує вразливість населення до фейків, що є прямою загрозою національній безпеці.	Розкриття проблеми комунікації не як технічної, а як безпеково-управлінської проблеми координації дій між ЦОВВ, ВЦА та військовим командуванням.
III. Організаційно-технічний аспект	Сформульовано стратегічне завдання щодо структурної модернізації фонду захисних споруд, яке включає не лише оновлення існуючих укриттів, але й активне впровадження мобільних (швидкостроєвуваних) захисних споруд як життєво необхідний елемент динамічної та адаптивної системи захисту населення.	Обґрунтування багаторівневої та адаптивної моделі захисту, що поєднує стаціонарні об'єкти з мобільними спорудами, відповідно до вимог сучасної високоточної війни.
IV. Механізми фінансування	Систематизовано комплексний підхід до фінансового забезпечення, що передбачає необхідність мультиджерельного фінансування (держбюджет, міжнародна допомога, цільові обласні програми, приватні інвестиції, благодійність) та їх ефективну координацію через міжнародні партнерства (наприклад, Коаліція укриттів).	Акцентування на координаційній функції міжнародних партнерств як ключовому механізмі для забезпечення прозорості та цільового використання зовнішніх ресурсів.

Література:

1. Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2017 № 733. URL: <https://surl.li/xnmnev>

2. Цивільно-військове співробітництво у захисті населення під час війни в Україні: аналітична доповідь підготовлена Центром Разумкова в рамках проекту, що виконувався за фінансової підтримки Офісу Фонду Ганнса Зайделя у Києві. Київ 2023. С.43. URL: <https://surl.lu/icfkgk>

3. Україна та Фінляндія заснували міжнародну Коаліцію укриттів цивільного захисту для підтримки нашої країни: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://surl.li/cc/fruetw>

УДК 336.71-048.35

**Валерія Петрова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Леся Бережна

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану українська фінансова система стикається з низкою унікальних викликів, включаючи значну нестабільність валютного ринку, падіння обсягів депозитних та кредитних операцій, а також загрозу ліквідності банківської системи. Національний банк України (НБУ) здійснює комплекс заходів для підтримки фінансової стабільності, включаючи монетарні, ліквідні та нормативні інструменти [1]. Тому здійснення аналізу ключових напрямів дій НБУ у період війни, їх ефективність та вплив на банківську систему та економіку країни загалом є вкрай актуальним питанням.

Війна на території України призвела до надзвичайного економічного та фінансового стресу. Порушення логістичних ланцюгів, зростання ризиків неповернення кредитів, значні валютні коливання та зниження споживчого попиту створюють загрозу стабільності фінансової системи.

НБУ, як центральний орган, відповідає за забезпечення ліквідності банківської системи, підтримку стабільності гривні та захист прав і інтересів вкладників.

Основні виклики для фінансової системи в умовах воєнного стану:

1. Валютні коливання та панічні настрої.
2. Дефіцит ліквідності банків.
3. Зростання кредитного ризику.
4. Зміна фінансової поведінки громадян.

Політика НБУ базувалася на комплексному реагуванні на валютні, інфляційні та банківські ризики. Для підтримки курсу гривні застосовувалися валютні інтервенції та тимчасові обмеження, що зменшувало паніку та забезпечувало прогнозованість розрахунків. Значну увагу приділено ліквідності банків: запроваджено довгострокове рефінансування, розширено перелік застав і тимчасово пом'якшено нормативи капіталу та резервів, що дозволяло банкам виконувати зобов'язання перед клієнтами [3]. Контрольована облікова ставка та інформаційна відкритість НБУ сприяли формуванню довіри та зниженню ризику відтоку депозитів.

Для оцінки ефективності дій ми можемо доцільно розглянути динаміку основних фінансових показників банківського сектору України в період війни.

Таблиця 1

Динаміка основних параметрів фінансової системи України (2021–2025)

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Депозити населення та бізнесу, млрд грн	1 200	1 150	2 393	2 734	2 790
Кредитний портфель / позики, млрд грн	900	880	997,7	1 121	1 230
Ліквідність банків (кошти в НБУ), млрд грн	150	–	–	–	–
Середній курс гривні до долара (UAH/USD)	27,2	29,0 – 36,6	36,5	≈38 – 42	≈38 – 40
Рівень інфляції, % (CPI)	9,5	26,6	5,1	12,0	8,7

Дані 2021–2025 років свідчать, що НБУ ефективно підтримував стабільність фінансової системи навіть під час війни. Депозити та кредитний портфель після спаду 2022 року відновлювалися, що відображає зростання довіри до банків і оживлення кредитного ринку. Курс гривні та інфляція залишалися під контролем НБУ, а ліквідність банків забезпечувала безперервне виконання зобов'язань. У підсумку дії НБУ сприяли стійкості системи та зменшенню економічних ризиків.

Стратегія НБУ зосереджена на підтримці керованої інфляції, стабілізації валютного ринку та забезпеченні банків ресурсами для відновлення кредитування після активної фази війни. Розвиток цифрової інфраструктури та стимулювання безготівкових розрахунків зменшують залежність від готівки та підвищують стійкість системи до зовнішніх шоків [2]. Співпраця з Міністерством фінансів у сфері державних цінних паперів залишається важливим джерелом фінансування оборонних та соціальних витрат.

Важливим напрямом є інтеграція України у міжнародні фінансові ринки, що дозволяє залучати ресурси для стабілізації банківського сектору та економіки в цілому. Поступова нормалізація кредитування та зростання депозитної бази свідчать про відновлення довіри до фінансових інститутів.

Досвід України демонструє, що навіть в умовах війни НБУ здатен забезпечити високу стійкість фінансової системи завдяки комплексному застосуванню монетарних, валютних, регуляторних та ліквідних інструментів. НБУ не лише утримав банківську систему від кризи, а й заклав основу для її подальшої адаптації та відновлення. Стабільність фінансової системи сприяла збереженню макроекономічної керованості та дозволила країні продовжувати ефективно функціонувати у складних умовах.

Література:

1. Офіційні дані НБУ про якість кредитного портфеля: скорочення частки непрацюючих кредитів (NPL) у 2024 – 2025 роках
URL:https://lv.bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-2024-rik-skorotilasya-do-30?utm_source

2. Публікації про стан банківської системи та динаміку депозитів, кредитів та прибутковості банків. URL:

https://ua.interfax.com.ua/news/press-release/1058175.html?utm_source

3. Основні показники банківської системи України станом на 01.08.2025 рік

URL: https://aub.org.ua/104/bankivski-novyny/30289-osnovni-pokaznyku-bankivskoi-systemy-ukrainy-stanom-na-01082025-rik?utm_source

УДК 336.7:330.35

Роман Реус – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка»

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У СТИМУЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Попри всі досягнення та технологічні прориви на початку третього тисячоліття світова економічна система перебуває у стані, далекому від поняття сталості, стабільності, а часто й ефективності. Ані ринкові механізми, ані соціально-економічна політика окремих держав і міждержавних інтеграційних об'єднань не спроможні повною мірою вирішити всі нагальні проблеми сучасного економічного розвитку. На порядку денному залишаються потреби забезпечення макроекономічної стабільності, запобігання зловживанням монопольною владою окремих бізнесових структур, обмеження негативних екологічних ефектів діяльності підприємств і окремих галузей, стимулювання довгострокового зростання тощо. Досягнення всього цього не вбачається можливим без удосконалення наявних і пошуку нових інструментів впливу держави на підприємницьку діяльність та економічний розвиток. Таким чином, держава продовжує відігравати критичну роль у забезпеченні стабільного, справедливого та ефективного функціонування економічної системи, виступаючи необхідним гравцем, що доповнює ринкові сили.

З повномасштабним вторгненням Російської Федерації Україна зіткнулася з безпрецедентними руйнуваннями виробничих, соціальних та інфраструктурних об'єктів. Постала потреба розробки та аналізу інструментів, які допоможуть не просто відновити, а й модернізувати економіку на нових, сучасних засадах, зокрема, за принципами цифрової економіки, з одночасним підвищенням її стійкості в умовах постійної невизначеності та геополітичних ризиків. Крім цього, євроінтеграційні перспективи роблять необхідною належну синхронізацію вітчизняних економічної політики, фінансових механізмів та регуляторної бази з вимогами Європейського Союзу та європейськими стандартами. Отже, ми маємо комплекс як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що вимагають посиленої уваги науковців до інструментів економічного розвитку держави в сучасній Україні, в умовах економіки ринкового типу – передусім

фінансових. Актуальним лишається й дослідження теоретичних підвалин державної економічної політики як основи для формування перспективних моделей і принципів, що можуть бути адаптовані до конкретних умов будь-якої країни, включаючи Україну.

Ефективна державна економічна політика неможлива без відповідних її завданням інструментів, чільне місце з-поміж яких в умовах панування ринкових відносин належить фінансовим важелям. Саме вони, за незначними винятками, у сучасному світі виступають основою механізму регулювання економіки, забезпечення її стабільності та стимулювання зростання, дозволяючи державі впливати на макроекономічні показники та реагувати на «провали ринку». Впливаючи на сукупний попит і сукупну пропозицію фінансові інструменти є основою фіскальної та монетарної політики, спрямованих на згладжування коливань ділової активності в різних фазах економічних циклів. Фінансові інструменти в наш час безальтернативні як засіб залучення коштів державою для фінансування покладених на неї функцій та відповідного перерозподілу доходів на фінансування соціальних програм, освіти, охорони здоров'я, національної оборони тощо. Важливу роль вони відіграють і як засоби стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, формування сприятливого інвестиційного середовища, перерозподілу фінансових потоків на користь пріоритетних галузей і секторів національної економіки. Таким чином, сьогодні фінансові інструменти є не просто засобом для збору доходів, а потужним важелем управління економікою, що дозволяє державі впливати на її структуру, динаміку та соціальну спрямованість.

Подібно до ряду науковців [1; 2] у контексті цього дослідження трактуватимемо поняття «фінансові інструменти економічного розвитку держави» як сукупність методів і механізмів, які використовує держава для впливу на економічні процеси через управління грошовими потоками. Ці інструменти мають двосторонню дію, оскільки використовуються як для мобілізації фінансових ресурсів (податки, збори, мита та державні позики), так і перерозподілу залучених коштів для фінансування державних програм (інфраструктурних проєктів, соціальних виплат, субвенцій та інших заходів, спрямованих на розвиток). Таким чином, фінансові інструменти – динамічний набір засобів, який дозволяє державі активно формувати економічну траєкторію країни.

Різноманітність фінансових інструментів, що можуть бути використані державою з метою регулювання і стимулювання економічного розвитку, зумовлює потребу в їх певній класифікації. Критерії такого групування можуть бути різними, проте найбільш поширеною і водночас практично значущою є класифікація фінансових інструментів за сферою їх застосування, що відповідає основним напрямкам державної економічної політики.

Ефективна державна фінансова політика передбачає оптимальне поєднання інструментів прямого і непрямого впливу на економічний розвиток, що дозволяє забезпечити комплексність та гнучкість регулювання економічних процесів. Зазначені інструменти часто доповнюють один одного, але при цьому мають

принципово різну філософію і механізми дії.

Інструменти прямого впливу – це заходи, які полягають у безпосередньому зобов'язанні або фінансуванні економічних суб'єктів не покладаючись на ринкові стимули чи механізми. Широке їх використання навіть в умовах економіки ринкового типу обумовлене можливістю забезпечити швидку і цілеспрямовану реакцію на певного роду кризові ситуації, а також виконання функцій, які у принципі не можуть бути покладені на ринок. Поширеними інструментами прямого впливу держави на фінансові потоки, а отже, і економічний розвиток є державні замовлення, тобто безпосереднє бюджетне фінансування виробництва критично важливих товарів; встановлення максимальних або мінімальних цін на стратегічно важливі товари чи соціально значущі продукти; нецільові або цільові виплати підприємствам і домогосподарствам; адміністративні обмеження на рух капіталу.

Інструменти непрямого впливу змінюють економічні стимули та умови для прийняття рішень суб'єктами ринку, впливаючи, таким чином, на економічний розвиток опосередковано через ціновий механізм, відсоткові ставки, споживчі та інвестиційні очікування. Мета їх застосування – формування сприятливого економічного середовища для забезпечення макроекономічної стабільності та стимулювання певних змін економічної поведінки бізнесових суб'єктів та домогосподарств через ринкові сигнали. Фінансовий інструментарій опосередкованого впливу складають передусім згадувані вище важелі монетарної та фіскальної політики держави, найпопулярнішими з-поміж яких є зміни облікової ставки центрального банку і податкових ставок, податкові пільги, купівля – продаж державних цінних паперів для регулювання ліквідності банків.

Таким чином, є очевидним, що доцільність та ефективність використання різних фінансових інструментів впливу держави на економічний розвиток залежить від багатьох важливих чинників. Одним із найважливіших з них, зрозуміло, є своєчасність та адекватність застосування, тобто відповідність інструменту наявній економічній фазі, швидкість ухвалення та впровадження відповідних рішень. Крім цього, надзвичайно важливими є інституційна спроможність та якість державного управління, зокрема наявність незалежного центрального банку та прозорого бюджетного менеджменту.

Література:

1. Ружицький Ю. В. Фінансові інструменти державної політики економічного розвитку України: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. 08.00.08. Чернігів, 2017. 21 с.
2. Хомяк М. С. Фінансові інструменти стабілізації регіонального розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Т. 9. С. 711 – 714. URL: http://global-national.in.ua/archive/9-2016/9_2016.pdf#page=711.

УДК 330.4:519.86

**Катерина Шевченко – здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Ганущак

Державний торговельно-економічний університет

АНТИКРИЗОВІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ У ПЕРІОД ВІЙНИ

В умовах воєнного стану, який триває в Україні з 2022 року, питання забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємств набуло особливої актуальності. Сотні компаній опинилися перед викликами, які раніше здавалися суто теоретичними: втрата постачальників і ринків збуту, порушення логістичних ланцюгів, коливання валютного курсу, нестача ліквідності та зростання вартості кредитних ресурсів. У таких умовах ефективне управління грошовими коштами стає не просто елементом фінансової політики, а ключовою умовою виживання бізнесу.

Антикризове управління – це управління підприємством, спрямоване на подолання або запобігання кризовому стану, який проявляється у неплатоспроможності, банкрутстві та збитковості [5].

Скопенко Н.С., Мостенська Т.Л., Голобородько В.П., Зоренко І.А. зазначають, що головною метою антикризового управління є формування та оперативне впровадження комплексу заходів, спрямованих на своєчасну нейтралізацію найбільш загрозливих чинників, що мають істотний вплив на розвиток негативних тенденцій у функціонуванні підприємства та можуть спричинити його перехід до кризового стану та запровадження заходів попереджувального управління з метою не допущення розгортання кризи [4, с.117].

На відміну від традиційного управління, антикризове управління передбачає високу гнучкість, адаптивність рішень, багатоваріантність сценаріїв розвитку подій та активне використання інструментів прогнозування.

У кризових і воєнних умовах управління грошовими потоками набуває особливої складності. З одного боку, підприємства стикаються зі зниженням обсягів реалізації, перебоями у постачанні та нестачею оборотних коштів; з іншого – виникає потреба в оперативному фінансуванні відновлювальних процесів, логістики та безпеки персоналу. У цих умовах зростає роль короткострокового фінансового планування, управління дебіторською заборгованістю та контролю над витратами. Наприклад, багато українських підприємств у 2022–2023 роках запровадили політику «фінансової мобільності», що передбачає прискорення обороту коштів через передоплату клієнтів або

скорочення термінів розрахунків із контрагентами.

Антикризове управління грошовими потоками також вимагає використання сучасних інструментів моніторингу та оцінювання платоспроможності. До таких належать фінансові коефіцієнти ліквідності (поточна, швидка, абсолютна), аналіз грошового потоку за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також побудова прогнозних моделей Cash Flow. У практиці сучасних підприємств дедалі частіше застосовуються цифрові платформи фінансової аналітики – наприклад, Power BI або ERP-системи, які дозволяють у реальному часі відстежувати стан грошових потоків, прогнозувати дефіцит ліквідності та приймати рішення на основі даних [3, с.163].

Під час воєнних викликів підприємства опиняються у ситуації постійної невизначеності, коли класичні фінансові моделі управління перестають працювати в повному обсязі. У цих умовах ключову роль відіграє стратегічне управління ліквідністю та грошовими потоками, яке має на меті не лише забезпечити поточні потреби бізнесу, а й створити фінансовий резерв на випадок різкої зміни зовнішніх обставин. Формування такої стратегії передбачає розробку системи управління Cash Flow, яка ґрунтується на принципах щоденного моніторингу руху коштів, контролю витрат і пріоритетності платежів.

Одним із важливих стратегічних напрямів є оптимізація структури активів і пасивів. Показники підприємств за 2020–2024 роки демонструють адаптивну фінансову поведінку в умовах війни: оборотні активи зростають з 5,31 млрд грн до 6,92 млрд грн, що свідчить про нарощування ліквідних ресурсів для швидкого реагування на перебої в постачанні та коливання валютного курсу, необоротні активи збільшуються з 7,36 млрд грн до 11,38 млрд грн, відображаючи стратегічну орієнтацію на довгострокову стійкість та відновлення бізнесу, довгострокові зобов'язання зростають помірно з 1,91 млрд грн до 2,40 млрд грн, що свідчить про обережне управління борговим навантаженням, тоді як поточні зобов'язання збільшуються з 7,42 млрд грн до 10,62 млрд грн у зв'язку з необхідністю гнучкого фінансового реагування та підтримки платоспроможності; у сукупності це свідчить про ефективну адаптацію підприємства до воєнних викликів, здатність зберігати ліквідність і забезпечувати стабільний рух грошових коштів, одночасно готуючись до відновлення та розвитку після стабілізації економічної ситуації (рис.1.1).

У періоди воєнних ризиків підприємства прагнуть зменшити частку неліквідних активів і зосередитися на тих, що забезпечують швидке генерування грошових потоків. З боку пасивів актуальним є реструктуризація заборгованості, пошук партнерських програм з банками, а також залучення грантового чи пільгового фінансування. Так, низка українських виробничих підприємств скористалися кредитними програмами «5-7-9%», що дозволило їм підтримати ліквідність і продовжити операційну діяльність. Від початку дії програми у лютому 2020 року підприємці отримали більш ніж 126,1 тис. кредитів на суму 429,4 млрд грн. З них у період воєнного стану – 91,3 тис. кредитів на 339,8 млрд

XXII міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»

грн. Найбільші обсяги кредитування залучені підприємствами в аграрний сектор, гуртову та роздрібну торгівлю, переробну промисловість (рис.1.2) [1].

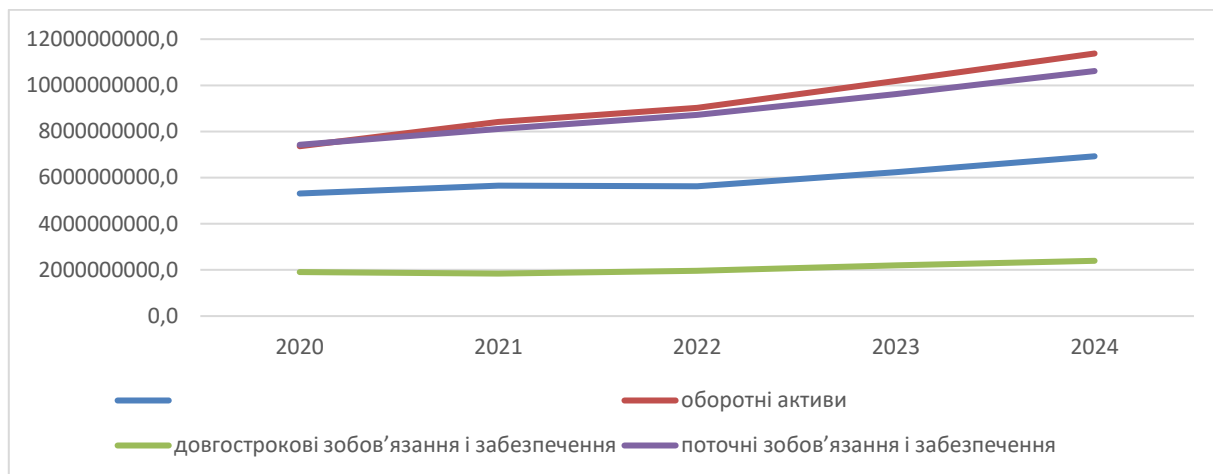

Рис. 1 – Динаміка показників балансу підприємств, тис. грн [2]

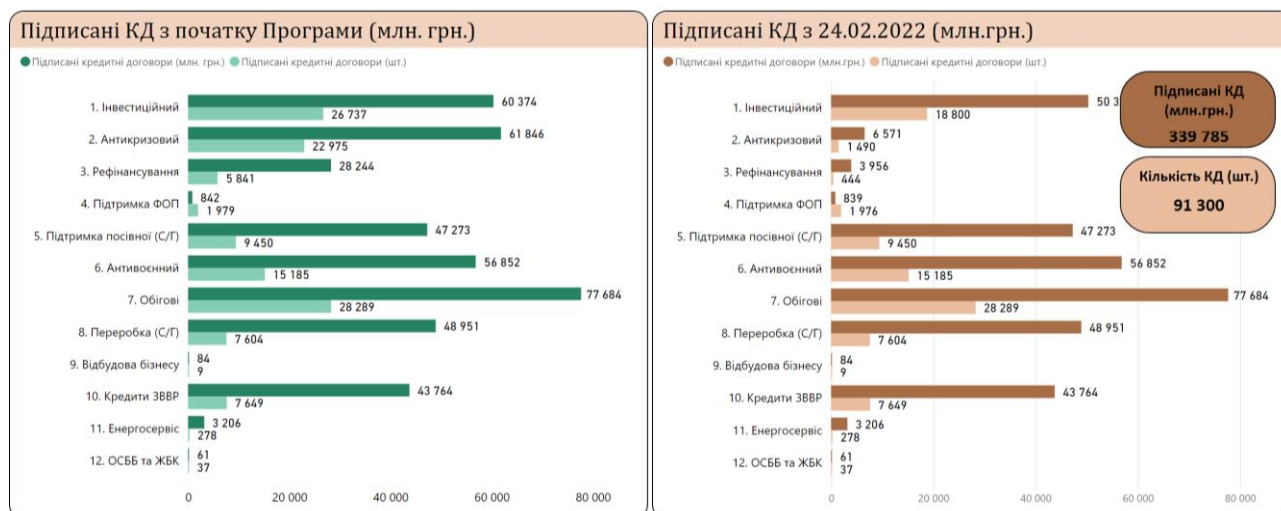

Рис. 1.2 – Динаміка зростання кредитного портфелю за програмою «5-7-9%» [1]

Для ефективного прийняття управлінських рішень важливим стає фінансове прогнозування, сценарний аналіз і системне бюджетування. Підприємства розробляють декілька сценаріїв розвитку подій – оптимістичний, песимістичний і базовий – для моделювання можливих змін у грошових потоках залежно від тривалості бойових дій, зміни валютного курсу чи вартості ресурсів. Сценарне планування дозволяє виявити критичні точки ліквідності та завчасно підготуватися до можливих дефіцитів.

Сучасна стратегія антикризового управління неможлива без впровадження цифрових технологій. Використання ERP-систем, автоматизованих платформ фінансового моніторингу та бізнес-аналітики (наприклад, SAP, Power BI, Finmap) дає змогу забезпечити прозорість грошових потоків, швидко реагувати на зміни, формувати звіти та прогнозувати рух коштів у реальному часі. Такі

технології сприяють підвищенню фінансової дисципліни, скороченню ризику нецільового використання ресурсів та покращенню управлінських рішень [3, с.163].

Реалії воєнного часу суттєво вплинули на фінансову поведінку українських підприємств, зокрема на їхню платоспроможність та здатність забезпечувати стабільний рух грошових потоків. Велика кількість підприємств відчули дефіцит оборотних коштів, що призвело до затримок у розрахунках із контрагентами, скорочення обсягів виробництва та зростання боргового навантаження. Проте, навіть у таких умовах, чимало компаній змогли зберегти фінансову стійкість завдяки ефективному антикризовому управлінню грошовими потоками.

Одним із найпоширеніших напрямів адаптації стало впровадження політики жорсткої економії та реструктуризації фінансових зобов'язань. Наприклад, компанія «Нова пошта» у перші місяці війни була змушена тимчасово зупинити частину відділень, але зберегла ліквідність завдяки скороченню операційних витрат, відтермінуванню непрофільних інвестицій і концентрації фінансових ресурсів на ключових напрямках діяльності. Водночас підприємства харчової промисловості, наприклад, «Київський торт» застосовувала тактику фінансової гнучкості – зміщення акцентів із зовнішніх ринків на внутрішній, пошук нових каналів збуту, партнерські програми з роздрібними мережами.

Важливу роль у підтриманні платоспроможності відіграє диверсифікація джерел фінансування. У період 2022–2024 років активізувалася участь підприємств у грантових та кредитних програмах міжнародних донорів, таких як USAID, ЄБРР, GIZ. Низка малих і середніх підприємств скористалася грантами в межах урядової ініціативи «єРобота», що дозволило не лише зберегти ліквідність, а й забезпечити зайнятість працівників у кризовий період.

Оцінка ефективності антикризових заходів показує, що підприємства, які впровадили системне управління грошовими потоками, зберегли кращі фінансові позиції, ніж ті, що діяли хаотично. Підприємства, які своєчасно адаптували свої фінансові стратегії, не лише забезпечили платоспроможність, а й створили передумови для подальшого відновлення діяльності після стабілізації економічної ситуації.

Таким чином, антикризове управління грошовими коштами – це не лише набір фінансових інструментів, а комплексна стратегія, що поєднує економічну, аналітичну та технологічну складові. Її ефективне застосування створює основу для збереження платоспроможності підприємства, забезпечує його конкурентоспроможність у період воєнних викликів і формує потенціал для сталого розвитку в післявоєнній економіці України.

Література:

1. Інформація про результати Державної програми Доступні кредити 5-7-9. URL: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9> (дата звернення: 19.10.2025).
2. Показники балансу підприємств. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.10.2025).

3. Скопенко Н.С., Голобородько В.П. Інноваційні цифрові інструменти й технології управління підприємствами. *Підприємницька, торговельна, біржова діяльність: тенденції, проблеми та перспективи розвитку*: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 січня 2025 року). Навчально-науковий інститут менеджменту та підприємництва ДУІКТ. Київ, 2025. 275 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/p_323_76953988.pdf (дата звернення: 19.10.2025).

4. Скопенко Н.С., Мостенська Т.Л., Голобородько В.П., Зоренко І.А. Антикризове управління підприємствами: стратегічний вимір в умовах воєнного стану. *Агросвіт* № 11, 2025. С.114-123. URL: <https://share.google/CbYgKghFpYXHJ2itu> (дата звернення: 19.10.2025).

5. Suvorova A. Improvement Of Anti-Crisis Management System Of An Enterprise (August 29, 2024). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4940653> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4940653> (дата звернення: 19.10.2025).

СЕКЦІЯ 2. Питання розвитку фінансової науки

UDC 336.01-043.86=111

Lena Fischer – student of Universität Heidelberg

Scientific supervisor – Dr. François Dupont

Heidelberg University

ISSUES IN THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL SCIENCE

Financial science, which originated as a field of knowledge concerning state economy (fiscal activity), has evolved from public finance into a comprehensive system of theories explaining the movement of monetary flows, capital formation, and risk management at both the macro and micro levels [1]. However, at the current stage of development, marked by global financial instability, accelerated technological transformation, and increasing public demand for environmental and social responsibility, financial science faces a number of fundamental issues and challenges that require a rethinking of traditional paradigms and an expansion of methodological tools.

The main challenge to the development of financial science lies in the crisis of rationality in classical models, such as the Efficient Market Hypothesis (EMH) and the Capital Asset Pricing Model (CAPM). These models are based on the assumption of a rational economic agent who makes decisions based on complete information to maximize expected utility [2].

However, global financial crises, particularly the 2008 crisis, clearly demonstrated that markets are often driven by irrational behavior, herd instincts, and psychological biases. This stimulated Behavioral Finance to transform from a marginal offshoot into one of the central paradigms. Financial science must now integrate lessons from psychology and sociology to explain market anomalies, the formation of financial "bubbles," and unexpected volatility [3].

From a methodological standpoint, the development of science requires a shift from static, equilibrium models to dynamic non-equilibrium systems. Financial mathematics is becoming increasingly complex, demanding the use of stochastic differential equations and complex non-linear models for an adequate description of reality. Furthermore, problems of regulatory ambiguity and information asymmetry arise, which complicate empirical verification and general theoretical conclusions [4].

The accelerated development of Financial Technology (FinTech) presents financial science with unprecedented questions concerning the very essence of financial institutions and instruments: Decentralization and Trust (Blockchain): The emergence of decentralized finance (DeFi) and cryptocurrencies based on Blockchain

technology challenges the traditional concepts of money, financial intermediation, and trust, which have historically been centered around central banks and regulators. Financial science needs to develop new models for assessing risk and asset valuation in conditions where trust is secured algorithmically rather than institutionally [2]. Big Data and AI: The use of Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML) for high-frequency trading, underwriting, and risk management generates enormous volumes of data. This opens up opportunities for creating proactive financial models capable of forecasting crises in real-time [5]. However, this also raises ethical questions (algorithmic bias, "digital redlining") and requires the development of new regulatory mechanisms (RegTech) [2].

At the macro level, financial science faces challenges related to globalization and sustainable development: Financial Instability and Globalization: Financial globalization contributes to the spread of financial imbalances and crises on a global scale [4]. Modern science must offer effective tools for stabilization policy and rethink the role of the state in regulating international capital flows. Sustainable Finance (ESG): There is a growing need to integrate Environmental, Social, and Governance (ESG) factors into the financial decision-making process. Science must develop a methodology for the objective assessment of non-financial risks and their impact on the value of companies and investment portfolios, transforming finance into a tool for stimulating economic growth and mitigating the effects of climate change [5]. Financial Inclusion: The issue of ensuring access to financial services for all segments of the population, especially in developing countries, remains relevant. FinTech and microfinance are powerful tools, but their use requires scientifically sound models to minimize risks and prevent excessive debt [4].

Conclusion. The development of financial science in the 21st century is characterized as a period of creative destruction and methodological synthesis. The shift from dogmatic rationality to behavioral and non-equilibrium models, the integration of AI and Blockchain technologies, and the inclusion of macroeconomic and environmental imperatives (ESG) are transforming finance from a purely applied discipline into an interdisciplinary science. The successful trajectory of financial science today requires researchers not only to possess mathematical rigor but also the ability to encompass complex socio-psychological and technological aspects, ensuring that its theories can serve as a reliable basis for financial stability and sustainable economic growth in conditions of constant uncertainty.

Citations:

1. Theory of Finance (Historical Overview)
2. A Theoretical Discussion on Financial Theory: What Should We Teach and How? (pp. 7-9)
3. Review of Theories of Financial Crises (pp. 1-12)
4. Barriers to Financial Innovation—Corporate Finance Perspective (pp. 15-21)
5. Challenges and Trends of Financial Technology (Fintech): A Systematic Literature Review (pp. 10-17)

УДК 336.01:338.2(477)

**Ангеліна Фурман – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Фінансова наука – це галузь економічної теорії, яка вивчає процеси формування, розподілу й використання фінансових ресурсів [1]. Вона має ключове значення для формування ефективної економічної політики держави. Саме на основі висновків фінансової науки приймаються рішення щодо оподаткування, бюджету, державного боргу, соціальних витрат, монетарної політики тощо. У сучасних умовах нестабільності й глобалізації роль фінансової науки як інструмента обґрунтування державної економічної політики зростає.

Економічна політика – це сукупність державних заходів, спрямованих на регулювання економіки країни з метою забезпечення стабільного зростання, зайнятості, стабільності цін, соціального добробуту та сталого розвитку.

До основних інструментів економічної політики належать:

1. Фіскальна політика (податки, державні витрати, бюджет)
2. Монетарна політика (грошово-кредитне регулювання)
3. Соціальна політика
4. Інвестиційна та зовнішньоекономічна політика

Усі ці напрямки тісно пов'язані з фінансами, а отже – з фінансовою наукою.

Фінансова наука – це самостійна галузь наукових знань, наукова діяльність, яка здійснює вивчення фінансів у теоретичному та практичному аспектах, а також форм організації та функціонування їх окремих інститутів [2].

Фінансова наука допомагає формувати справедливую, ефективну та стимулюючу податкову систему. Вона вивчає вплив податків на поведінку підприємств і громадян, на інвестиції та економічне зростання.

Бюджетна політика базується на принципах, які визначає фінансова наука: збалансованість, ефективність витрат, пріоритетність фінансування. Економісти-фінансисти прогнозують доходи й видатки, оптимізують державні програми.

Фінансова наука аналізує допустимі рівні боргового навантаження, ризики запозичень та стратегії їх погашення. Це допомагає уникати боргових криз.

На особливості сучасної фінансової науки впливають регіональні, національні та глобальні проблеми.

Найскладнішими глобальними проблемами, що потребують посиленних фінансових наукових розробок, є поляризація у рівнях розвитку між багатими і

бідними державами, боротьба з бідністю, стихійними лихами, старіння населення у багатих, економічно розвинутих країнах, швидкі темпи зростання населення у бідних країнах, екологічні проблеми (забруднення навколишнього природного середовища, глобальне потепління тощо), урбанізація [1].

Світовий досвід: Під час фінансової кризи 2008 року уряди країн світу застосовували інструменти, розроблені фінансовою наукою: зниження податків, "кінець жорсткої економії", націоналізація банків.

У період війни фінансова наука відіграє вирішальну роль у розподілі обмежених ресурсів, формуванні бюджету оборони, підтримці соціально вразливих верств населення та плануванні післявоєнної відбудови.

Фінансова наука є фундаментом для формування обґрунтованої та ефективної економічної політики держави. Завдяки її інструментам і теоретичним засадам уряди можуть приймати рішення, які забезпечують стабільний розвиток економіки, соціальну справедливість та фінансову безпеку. У сучасних умовах викликів – як внутрішніх, так і зовнішніх – значення фінансової науки лише зростає, отже, фінансова наука є не лише теоретичною базою, але й практичним інструментом державного управління, що забезпечує ефективне функціонування економіки, підвищення рівня життя населення та соціальну справедливість. Без опори на фінансову науку неможливо створити збалансовану економічну політику, здатну забезпечити сталий розвиток держави.

Література:

1. Фінансова наука: навчальний посібник / С.А. Юрій, Т.В. Підлісецький
2. Небрат В.В. Еволюція теорії державних фінансів в Україні: монографія. НАН України, Ін-т економіки та прогнозування Київ. 2012.

СЕКЦІЯ 3. Проблеми податкової, інвестиційної, бюджетної політики в Україні та шляхи її вдосконалення

УДК 336.22:336.2]:338.2

Марта Дешиця – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВА ТА МИТНА ПОЛІТИКА ЯК ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Податкова та митна політика посідають провідне місце в системі державного регулювання економіки, оскільки саме через них формується значна частина доходів бюджету, забезпечується фінансова стабільність та створюються умови для розвитку міжнародної торгівлі. Їхня узгоджена дія набуває особливого значення в період трансформації української фінансової системи, що зумовлена повномасштабною війною, активізацією євроінтеграційних процесів і потребою відновлення економіки.

Податкова політика охоплює систему встановлення податків, визначення їх ставок, порядку сплати та механізмів контролю. Головна її мета – забезпечення стабільного бюджетного фінансування та стимулювання господарської активності. У 2024–2025 роках держава зосереджує увагу на модернізації системи адміністрування податків: розширюється застосування електронних сервісів, удосконалюються інструменти аналітики та ризик-орієнтований підхід до перевірок, що сприяє зменшенню масштабів тіньової економіки. За інформацією Міністерства фінансів, пріоритетом залишається підвищення надходжень ПДВ, податку на прибуток та посилення боротьби з ухиленням.

Митна політика, у свою чергу, регламентує переміщення товарів через кордон і визначає порядок справляння мита, акцизів та інших платежів. Вона виконує комплексну роль: не лише наповнює бюджет, але й захищає внутрішній ринок, стимулює розвиток зовнішньоекономічної діяльності та інтегрує країну в міжнародні торгові системи. У 2024 році реформа митниці продовжилася впровадженням європейських стандартів – системи NCTS, електронних форм декларування, сучасних процедур митного контролю. Це сприяє пришвидшенню перетину кордону та зменшенню корупційних ризиків.

Взаємозалежність податкової та митної політики простежується передусім у сфері адміністрування ПДВ і акцизу. Хоч ці податки і належать до податкової системи, їх нарахування та стягнення при імпорті здійснюють митні органи. Завдяки цьому формуються значні бюджетні надходження. Ефективна координація двох систем дає змогу посилити контроль за зовнішньоекономічними операціями, мінімізувати зловживання та підвищити

рівень прозорості торгівлі.

Важливим напрямом взаємодії є вплив митних заходів на діяльність підприємств. Наприклад, зниження ввізного мита на обладнання, комплектуючі та окремі види сировини може забезпечити здешевлення виробництва та стимулювати модернізацію українських підприємств. Паралельно податкова політика може посилювати ці стимули шляхом застосування пільг, спеціальних режимів оподаткування або податкових стимулів для експортерів. Європейська Комісія підкреслює, що узгодження митних процедур України з нормами ЄС сприяє розширенню торгових можливостей і розвитку логістичних коридорів у межах «шляхів солідарності».

В умовах воєнного стану обидві політики виконують і стабілізаційну функцію. Спрощені процедури імпорту товарів оборонного призначення, генераторів, гуманітарних вантажів стали необхідним механізмом підтримки держави та громадян. Податкова служба, своєю чергою, застосовує сучасні аналітичні інструменти, проводить дистанційні перевірки та активно впроваджує цифрові сервіси, що дозволяє знижувати бюджетні втрати та підвищувати добровільність сплати податків.

Після завершення війни роль податкової та митної політики лише зростатиме. За оцінками OECD, саме ефективна взаємодія цих інструментів створює фундамент для покращення інвестиційного клімату, відкриття нових ринків та інтеграції до глобальних ланцюгів доданої вартості [5]. Для України це означає необхідність продовження реформ у напрямі прозорості, модернізації контролю, зменшення бар'єрів у міжнародній торгівлі та гармонізації з правилами ЄС.

Таким чином, податкова та митна політика становлять взаємопов'язану систему регуляторних механізмів, від ефективності яких залежить стабільність державних фінансів, конкурентоспроможність національної економіки та інтенсивність міжнародної торгівлі. Їх скоординоване застосування є необхідною умовою для забезпечення стійкого економічного розвитку та успішної інтеграції України до європейського економічного простору.

Література:

1. Міністерство Фінансів України. *Access Denied*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/-5283> (дата звернення: 18.11.2025).
2. Home | Державна Митна Служба. *Державна Митна Служба*. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 18.11.2025).
3. Національна стратегія доходів: шлях до прозорості та ефективності податкової системи. *rv.tax.gov.ua*. URL: <https://rv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/882793.html> (дата звернення: 18.11.2025).
4. Звіт OECD: *Tax Administration 2024*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/11/tax-administration-2024_5c4606e4/2d5fba9c-en.pdf
5. Customs taxation in Ukraine: Efficiency of administration and directions for improvement. *Economic Forum*. URL: <https://e-forum.com.ua/en/journals/tom-14-3->

звернення: 18.11.2025).

УДК 336.1:336.2

**Карина Куржумова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОКАЗНИКИ БЮДЖЕТНОГО ФОНДУ ТА ЇХНЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

Бюджетний фонд – ключова складова фінансової системи держави, завдяки якій держава мобілізує, розподіляє і використовує фінансові ресурси, щоб забезпечити свої функції та стратегічні пріоритети розвитку. У сучасних умовах бюджетний фонд України відіграє важливу роль, тому що функціонує в умовах воєнного стану, глибоких структурних трансформацій та високої потреби в ресурсах для підтримки обороноздатності й відновлення інфраструктури.

Згідно з Бюджетним кодексом України[1], бюджет – це детальний план формування та використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення завдань і функцій держави або органів місцевого самоврядування. Саме тому дослідження системи показників бюджетного фонду є важливим для оцінки стану публічних фінансів, визначення ефективності бюджетної політики та формування обґрунтованих управлінських рішень.

Існують такі показники бюджетного фонду:

- доходи;
- видатків;
- збалансованості бюджету;
- ефективності використання бюджетних коштів;
- макроекономічні показники пов'язані з бюджетом.

Доходи бюджету визначають фінансові можливості держави та формують ресурсну основу для виконання її функцій.

Податкові надходження традиційно становлять найбільшу частку доходної частини бюджету, оскільки є стабільним та прогнозованим джерелом фінансування. До них належать податок на додану вартість(далі ПДВ), податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб(далі ПДФО), акцизний податок та мито. Кожен з цих податків має свою специфіку впливу на бюджетну систему та економіку загалом. Наприклад, ПДВ забезпечує найбільшу частку доходів через широку базу оподаткування, тоді як ПДФО відіграє важливу роль у формуванні місцевих бюджетів.

Неподаткові доходи, до яких належать надходження від державної власності, адміністративні збори, штрафи, рентні платежі та дивіденди державних підприємств, хоча і мають меншу частку, однак відіграють важливу стабілізаційну роль. За даними Міністерства фінансів України, у 2024 році загальний обсяг доходів державного бюджету перевищив 3 трлн грн, що стало можливим завдяки як підвищенню податкових надходжень, так і значному обсягу міжнародних грантів [2].

Офіційні трансферти у вигляді грантів стали одним із стратегічних джерел надходжень у воєнний період, компенсуючи недоотримання внутрішніх доходів та покриваючи частину видатків на оборону й соціальний захист. За окремими даними, частка міжнародної допомоги у доходах бюджету 2023-2024рр. перевищувала 40%, що підтверджується офіційними звітами Мінфіну [3].

Показники видатків також відіграють важливу роль, оскільки саме вони відображають напрями фінансування державних пріоритетів і дозволяють оцінити реальні можливості держави впливати на економічні та соціальні процеси. Видатки бюджету класифікуються за функціональною, економічною та програмною ознаками, що дає можливість комплексно оцінити їх структуру та ефективність.

У період воєнного стану основним пріоритетом бюджетної політики є фінансування сектору оборони й безпеки. За даними уряду України, у 2024 році оборонні видатки становили майже 2,97 трлн грн, що перевищує 60 % усіх видатків державного бюджету [3].

Така структура видатків обумовлена необхідністю забезпечення армії, підготовки резервів, відновлення техніки, здійснення закупівель озброєння та військового обладнання. Разом із тим держава продовжує фінансувати соціальні виплати, освіту, медицину, підтримку внутрішньо переміщених осіб, інфраструктурні та комунальні проекти.

Співвідношення поточних та капітальних видатків у цей період є суттєво зміщеним у бік поточних, що є типовим явищем для воєнної економіки. Поточні видатки забезпечують функціонування держави, тоді як капітальні – формують основу для розвитку, і їх зниження вказує на відкладення довгострокових інвестицій у післявоєнне відновлення.

Ще один важливий показник - бюджетне сальдо (різниця між доходами та видатками бюджету). Залежно від співвідношення доходів і видатків розрізняють три основні стани бюджету:

- профіцит – коли доходи перевищують видатки;
- збалансований бюджет – коли доходи дорівнюють видаткам;
- дефіцит – коли видатки перевищують доходи. Це найпоширеніше явище в сучасних економіках, особливо в періоди криз чи воєнних дій.

У 2023–2024 роках дефіцит державного бюджету України перевищував 1,3 трлн грн, що значно більше за рівень попередніх років і зумовлено надзвичайно високими видатками на оборону, а також частковим зниженням внутрішньої економічної активності [4]. Відносний показник дефіциту до ВВП дозволяє

оцінити масштаб розбалансованості. У 2023 році дефіцит сягав понад 20% ВВП – це один із найвищих показників у сучасній історії України.

Важливо також аналізувати первинний дефіцит, який виключає витрати на обслуговування державного боргу. Саме цей показник показує реальний стан бюджетної політики без боргового навантаження. Наявність високого дефіциту у воєнний період є природною та характерною для більшості країн, що перебували у стані масштабних військових конфліктів. Проте його тривале збереження створює ризики зростання боргового навантаження, інфляції та втрати макрофінансової стабільності. Аналітичні дослідження Центру економічної стратегії підтверджують, що у 2024 році значна частина дефіциту була профінансована за рахунок зовнішніх грантів та кредитів, що дозволило уникнути надмірної емісії гривні [4].

Оцінка ефективності використання бюджетних коштів є важливою для забезпечення прозорості, підзвітності та раціонального управління державними фінансами. Ефективність визначається кількома критеріями:

- 1) *результативністю* – досягненням запланованих бюджетних цілей та показників;
- 2) *економністю* – мінімізацією витрат за стабільного рівня якості;
- 3) *цільовим використанням* – відповідністю фактичних витрат бюджетним призначенням.

У сучасних умовах питання ефективності постає особливо гостро, оскільки обмежені фінансові ресурси мають бути розподілені таким чином, щоб забезпечити максимальний суспільний ефект. Значна увага приділяється також оцінці ефективності бюджетних програм в умовах програмно-цільового методу. Зокрема, міжнародні організації, такі як МВФ та Світовий банк, рекомендують посилювати контроль за результативністю програм, впроваджувати регулярні аудити ефективності та проводити оцінки впливу бюджетних рішень на економіку. Аналіз НБУ підтверджує, що підвищення ефективності видатків є одним із ключових чинників довгострокової стабільності бюджетної системи України.

Таким чином, система показників бюджетного фонду є комплексним інструментом, що дозволяє оцінити рівень забезпечення державних функцій, визначити сильні та слабкі сторони бюджетної політики та окреслити напрями її вдосконалення. У сучасних умовах ключовими викликами для бюджетної системи України залишаються високі оборонні видатки, значний дефіцит бюджету, залежність від зовнішнього фінансування, високий рівень боргового навантаження та потреба у відновленні інфраструктури. Подальший розвиток бюджетної системи має ґрунтуватися на зміцненні внутрішніх джерел доходів, підвищенні ефективності використання коштів, модернізації податкової системи та переході до середньострокового бюджетного планування. У післявоєнній перспективі особливу увагу необхідно приділити збільшенню частки капітальних видатків, що забезпечуватиме економічне відновлення та стійке зростання.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17>
2. Міністерство фінансів України. Звіт про виконання бюджету 2024. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698
3. Уряд схвалив звіт про виконання Державного бюджету на 2024 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-zvit-pro-vykonannia-derzhavnoho-biudzhetu-na-2024-rik-vydatky-na-oboronu-ta-bezpeku-standovily-297-trln-hrn>
4. Ukraine's public finances in the third year of war. URL: https://ces.org.ua/en/public_finances_2024/

УДК 336.22(477)

**Кіра Лиходєдова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Податкова політика є одним із найважливіших інструментів державного регулювання економіки, що визначає умови формування доходів бюджету, стимулювання економічного зростання та забезпечення соціальної справедливості. В умовах сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом, необхідністю відновлення економіки та інтеграцією до європейського економічного простору, питання ефективності податкової політики України набувають особливої актуальності.

Державна податкова політика - це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави [1]. Ефективна податкова політика має забезпечувати баланс між фіскальними потребами держави та створенням сприятливих умов для розвитку бізнесу, інвестицій та добробуту населення.

Серед основних проблем сучасної податкової політики України можна виділити наступні:

По-перше, високе податкове навантаження на фонд оплати праці, що становить понад 40% при нарахуванні єдиного соціального внеску та податку на доходи фізичних осіб. Це стимулює тінізацію зайнятості, виплату заробітних плат "у конвертах" та обмежує офіційне працевлаштування. За даними

Міжнародної організації праці, рівень тіньової зайнятості в Україні становить близько 9% зайнятого населення [2].

По-друге, застаріла модель оподаткування прибутку підприємств, яка є дискреційною та створює значні корупційні ризики. Важливим є реформування цього податку – найкращим варіантом є заміна його інноваційним податком на виведений капітал, який суттєво спрощує адміністрування та стимулює інвестиції. Все ще надмірно високим залишається оподаткування праці, і це сприяє тінізації ринку праці. [3].

По-третє, недосконалість системи податкового адміністрування, що проявляється у складності процедур, бюрократичних перешкодах та недостатньому рівні ефективності контрольних функцій. Хоча впровадження електронних сервісів значно покращило ситуацію, залишаються проблеми у взаємодії платників податків із контролюючими органами. Аналітична функція податкової служби перебуває на низькому рівні розвитку [4].

По-четверте, неефективність системи податкових пільг та преференцій, яка часто використовується не для стимулювання економічного розвитку, а для лобювання інтересів окремих груп. Це призводить до втрат бюджетних надходжень без відповідного економічного ефекту та порушує принцип справедливості оподаткування.

По-п'яте, проблема ухилення від оподаткування та існування значного тіньового сектору економіки. За результатами 2021 року частка тіньової економіки в Україні склала 32% від обсягу офіційного ВВП [5]. Це зменшує надходження до бюджету, створює нерівні конкурентні умови та підриває довіру до податкової системи.

Для вирішення зазначених проблем необхідно реалізувати комплекс заходів щодо вдосконалення податкової політики:

- зниження податкового навантаження на фонд оплати праці через поступове зменшення ставки єдиного соціального внеску та перегляд механізмів оподаткування доходів фізичних осіб з метою детінізації заробітних плат та легалізації зайнятості;

- забезпечення стабільності податкового законодавства через запровадження мораторію на зміни до Податкового кодексу частіше ніж раз на рік (окрім форс-мажорних обставин) та проведення обов'язкового публічного обговорення всіх законодавчих ініціатив у податковій сфері;

- подальша цифровізація податкового адміністрування через розширення переліку електронних сервісів, впровадження автоматизованих систем обміну даними між державними органами, спрощення процедур реєстрації, звітності та отримання податкових консультацій;

- перегляд системи податкових пільг та преференцій на основі критеріїв економічної доцільності з оцінкою їх ефективності через показники створення робочих місць, обсягів інвестицій, інноваційності та експортного потенціалу;

- посилення боротьби з ухиленням від оподаткування через удосконалення механізмів контролю за трансфертним ціноутворенням, діяльністю офшорних

структур, протидію схемам мінімізації податкових зобов'язань та підвищення відповідальності за податкові правопорушення;

- гармонізація національного податкового законодавства з європейськими стандартами в контексті євроінтеграційних процесів, що включає поступове наближення ставок непрямих податків, механізмів оподаткування прибутку підприємств та трансакцій з нерезидентами.

Таким чином, вдосконалення податкової політики України потребує системного підходу, що поєднує зниження податкового тягаря, стабілізацію законодавства, модернізацію адміністрування та посилення податкової дисципліни. За цих умов податкова політика спроможна стати дієвим інструментом стимулювання економічного зростання, залучення інвестицій, детінізації економіки та підвищення добробуту населення. Реалізація запропонованих заходів сприятиме формуванню ефективної, справедливої та конкурентоспроможної податкової системи, здатної забезпечити фіскальні потреби держави та створити сприятливі умови для сталого розвитку національної економіки.

Література:

1. Податкова політика. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>
2. Тіньова економіка в Україні. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Тіньова_економіка_в_Україні
3. Дорожня карта реформ 2024 – податкова та бюджетна політика. Центр економічної стратегії. URL: <https://economics.org.ua/index.php/blog/402-dk-2024>
4. Актуальні проблеми податкової системи України. Центр Дністрянського. URL: <https://dc.org.ua/news/tax-system>
5. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень. Вісник КНТЕУ. 2014. № 4.

УДК 351.71:336.22]:338.2(477)

Марта Лопатій – здобувачка другого (магістерського) рівня освіти

Науковий керівник – к.е.н., доцент Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Адміністрування податків є центральною ланкою у фінансовій системі держави, що забезпечує не лише збір коштів, але й реалізацію державної податкової політики. В умовах сучасної економіки, ефективність управління

податками прямо корелює з фінансовою стійкістю та конкурентоспроможністю країни. Метою цієї роботи є аналіз сутності, функцій та ключових напрямків адміністрування податків, а також визначення його ролі як основного інструменту державного управління. Актуальність теми зумовлена необхідністю реформування податкової системи України та адаптації її до європейських стандартів.

Податкове адміністрування (далі – ПА) – це комплексна діяльність уповноважених державних органів, спрямована на забезпечення повного та своєчасного виконання податкових зобов'язань, а також на створення умов для добровільного дотримання податкового законодавства. До таких органів в Україні належать: Державна податкова служба України, Державна митна служба України.

Згідно з Податковим кодексом України [1], ПА включає: облік платників податків та об'єктів оподаткування, нарахування та сплата податків і зборів, контроль за дотриманням податкового законодавства та застосування заходів примусу та відповідальності.

Податкове адміністрування виконує кілька критично важливих функцій, що підтверджують його роль як інструменту управління [2]:

- *фіскальна* – першочергова функція, забезпечення стабільного та достатнього надходження коштів до бюджетів усіх рівнів;
- *контрольна* – здійснення нагляду за законністю дій платників податків, виявлення та запобігання податковим правопорушенням;
- *регулююча* – вплив на економічну поведінку суб'єктів через процедури адміністрування (наприклад, спрощення для стимулювання інвестицій);
- *сервісна* – надання консультацій, роз'яснень та електронних послуг платникам, що підвищує податкову культуру.

Ефективне податкове адміністрування має ґрунтуватися на таких принципах як законність, прозорість, справедливість (рівність усіх платників), економічність (мінімізація витрат на збір податків) та клієнтоорієнтованість (побудова довірчих відносин з платниками).

Сучасний стан податкового адміністрування в Україні є неоднозначним, поєднує прогрес у цифровізації (наприклад, Електронний кабінет) з глибокими системними проблемами (наприклад, блокування податкових накладних). Незважаючи на впровадження автоматизованих інструментів, таких як система моніторингу ПДВ, основний акцент залишається на фіскальній функції і боротьбі з шахрайством, часто нехтуючи стимулюючою роллю оподаткування.

Треба також виділити і головні недоліки системи державного управління податками, серед яких: нестабільність та неоднозначність законодавства; складність процедур та висока вартість адміністрування, особливо це стосується адміністрування ПДВ, де непередбачуване блокування податкових накладних вимагає значних ресурсів для оскарження та створює напругу між державою та платниками тощо.

Сучасне ПА неможливе без ІТ-технологій, адже впровадження електронних сервісів (Електронний кабінет платника, автоматизований моніторинг ризикових

операцій, система електронного адміністрування ПДВ тощо) перетворює ПА на високотехнологічний інструмент управління

податками.

Можна виділити такі переваги сучасного ПА:

- зниження корупції за рахунок мінімізації людського фактора;
- прискорення та спрощення подачі звітності;
- підвищення точності даних та оперативності контролю.

Також сучасне ПА використовує принципи біхевіористичної економіки ("теорії підштовхування"). Це означає використання невеликих, але психологічно ефективних змін у комунікації (наприклад, простіші форми звітності, нагадування про "соціальну роль" податків) для м'якого стимулювання платників до виконання зобов'язань [4].

Управління податковим боргом, як елемент адміністрування, включає не лише примусове стягнення, але й превентивні заходи, які забезпечують невідворотність відповідальності (штрафи, пеня, тощо). Проте у випадках, передбачених ПКУ [1], може застосовуватися реструктуризація боргу або надання розстрочки/відстрочки.

Якість ПА безпосередньо впливає на інвестиційний клімат, оскільки прозорі та передбачувані правила адміністрування знижують трансакційні витрати бізнесу, сприяють детінізації економіки та залученню капіталу. Недосконале адміністрування, навпаки, створює бар'єри та стимулює ухилення, що підриває фінансову основу держави. Реформування ПА має бути спрямоване на:

- максимальну автоматизацію всіх процесів, запровадження електронної акцизної марки, електронних чеків;
- спрощення процедур, зменшення кількості документів та контактів платника з податковим інспектором;
- перетворення податкових органів на сервісні центри, здатні надавати якісну допомогу та консультації;
- запровадження системи оцінки ризиків, яка є зрозумілою для платників податків.

Також варто згадати про ініціативи організації економічного співробітництва та розвитку, зокрема план BEPS (Base Erosion and Profit Shifting – розмивання податкової бази та виведення прибутків). Адміністрування податків в Україні повинно адаптуватися до міжнародних стандартів, що вимагають автоматичного обміну податковою інформацією (CRS) та впровадження правил щодо трансфертного ціноутворення. Це вимагає від податкових органів не лише контролювати внутрішні операції, а й мати змогу аналізувати міжнародні структури компаній. У контексті євроінтеграції ПА має бути гармонізоване з директивами ЄС, що є важливим кроком для створення прозорого та зрозумілого інвестиційного середовища.

Отже, адміністрування податків є незамінним та ключовим інструментом державного управління, оскільки забезпечує фінансову основу функціонування держави. Його сутність виходить за межі простого збору коштів, охоплюючи контрольну, регулюючу та сервісну функції, які є важливими для формування

податкової культури та довіри. Перехід до електронного та ризикоорієнтованого адміністрування є головною світовою тенденцією, що підвищує ефективність, прозорість та знижує корупційні ризики. Для України ефективне адміністрування податків є стратегічним завданням, що вимагає подальшої діджиталізації та посилення сервісної складової, що у свою чергу, покращить інвестиційний клімат та сприятиме економічному зростанню.

Література:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Лобач О.М. Податкові процедури та податкове адміністрування: Навчально-методичний посібник. Київ: НаУКМА, 2015. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/506d3444-0a99-4dfc-8252-0b2fdcd659b/content>
3. Ковбас І.В. Електронне адміністрування податків як інструмент запобігання корупції при здійсненні фінансового контролю, 2024. URL: <https://www.legalposition.umsf.in.ua/archive/2024/4/14.pdf>
4. Система управління податковими ризиками: сучасний інструмент податкового адміністрування [Електронний ресурс]. URL: <https://lv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/916765.html>

УДК 336.22:330.34(477)

**Тетяна Осадча – викладач-стажист,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня**

Херсонський національний технічний університет

ІНСТИТУЦІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Система оподаткування виступає однією з ключових складових у процесі формування економічної політики держави, забезпечуючи стабільні надходження фінансових ресурсів до бюджетів усіх рівнів. У період дії воєнного стану особливого значення набуває державна політика стимулювання підприємницької діяльності, адже саме бізнес-сектор є фундаментом економічної стійкості та потенціалу відновлення країни (рис. 1).

Із рисунку 1 можна побачити, що фізичні особи-підприємці займають немалу частку серед усіх діючих суб'єктів господарювання в Україні і становлять від 81,06% у 2020 р. до 83,91% у 2023 році. Структура кількості підприємств серед усіх діючих суб'єктів господарювання, скоротилася незначно - з 18,94% у 2020 р. до 16,09% у 2023 р.

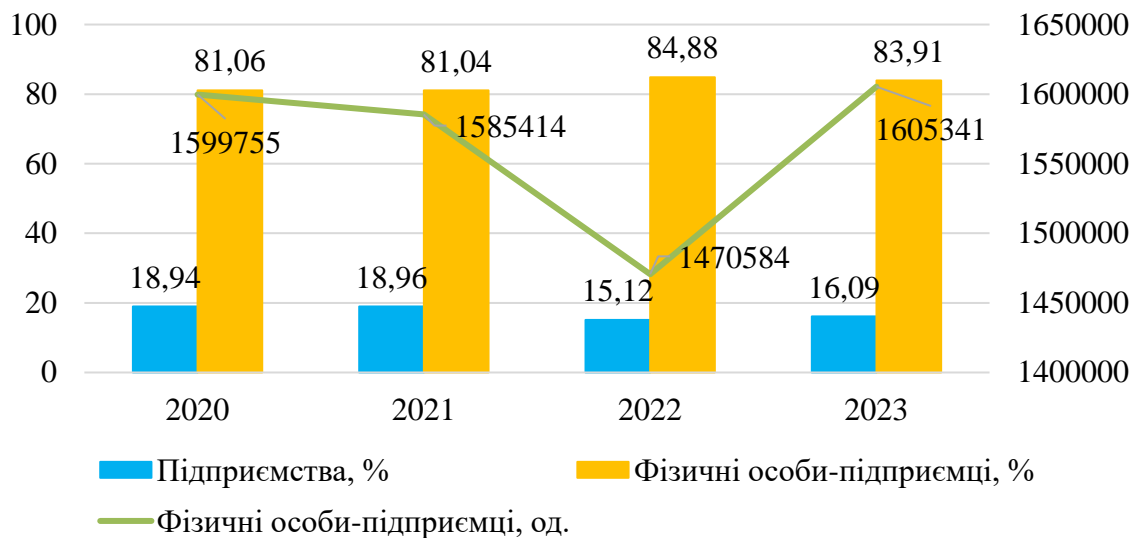

Рис. 1. Структура діючих підприємств в Україні за розміром суб'єкта господарювання, у тому числі фізичні особи-підприємці, за 2020-2023 роки [1]

Далі розглянемо кількість податкових надходжень до Зведеного бюджету України, які сплачують діючі підприємства на території України. У 2020 р. це 11136,7 млрд. грн., у 2021 р. – 1453,8 млрд. грн., у 2022 р. – 1343,2 млрд. грн., у 2023 р. – 1638,1 млрд. грн. Тобто, можна побачити, що загальна сума податкових надходжень щороку зростає, що є позитивним фактором з питань наповнення бюджетів всіх рівнів. Водночас, варто відмітити, що основними бюджетоутворюючими податками в Україні є: податок на додану вартість, який займає майже 37% усіх надходжень; податок на доходи фізичних осіб – від 23% до 28%; податок на прибуток підприємств – від 9% до 11%; акцизний податок – від 8% до 13%; іншим податкам та зборам належить лише від 2% до 4% [2; 3].

Щоб система оподаткування була економічно ефективною, вона має показувати своє уміння здійснювати позитивний вплив на економічний розвиток країни та стимулювати підприємницьку діяльність [2].

Тому далі на рисунку 2 зобразимо рівень податкового навантаження за показником реального та номінального ВВП.

Із рис. 2 можна побачити, що диференціація коефіцієнту податкового навантаження, розрахованого за показниками:

- номінального ВВП – в межах 32-34%;
- реального ВВП – в межах 36-46%.

Це є свідченням того, що в Україні діє високий рівень оподаткування. Даний показник має негативний вплив для подальшого розвитку підприємницької діяльності в Україні, адже, для прикладу, у деяких країнах Європейського Союзу допустимим значенням податкового навантаження є показник на рівні 25-35% [2].

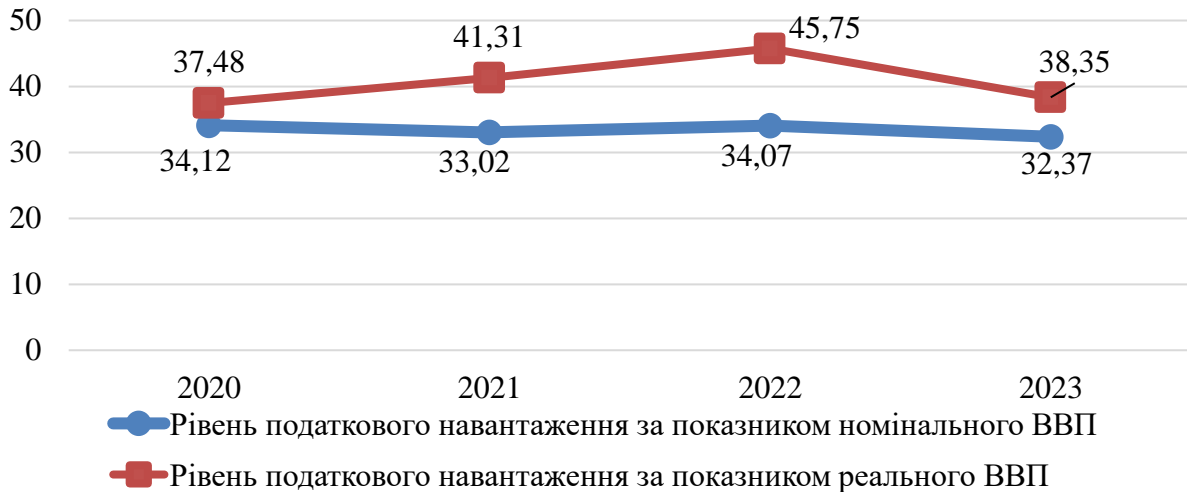

Рис. 2. Рівень податкового навантаження в Україні, % [3; 4; 5]

Ще одним вагомим чинником системи оподаткування, який впливає на підприємницьку активність є сталість та послідовність її законодавчо-нормативної бази.

Досліджуючи зміни у Податковому кодексі України (рис. 3), можна побачити, що кількість змін щороку є, навіть більше 10.

Рис. 3. Динаміка кількості змін у Податковому кодексі України за період 2020-2023 рр., од. [2]

Часті зміни податкового законодавства формують у платників суперечливі ситуації при обчисленні податкових зобов'язань, підвищують імовірність помилок при складанні необхідної звітності та можуть провокувати девіантні форми податкової поведінки [2].

Належне законодавчо-нормативне забезпечення функціонування податкової системи є важливою передумовою ефективної реалізації державної податкової політики. Якісно розроблена та узгоджена нормативна база не лише формує сприятливі умови для стабільного та своєчасного наповнення бюджетів усіх рівнів, але й виступає дієвим інструментом зміцнення фіскальної дисципліни. Чіткість і прозорість податкових норм забезпечують передбачуваність податкового навантаження для суб'єктів господарювання, підвищують рівень податкової культури та сприяють мінімізації ризиків ухилення від оподаткування.

Тому, як підсумок можна відзначити, що чинна система оподаткування має як позитивні, так і негативні наслідки у питаннях стимулювання підприємницької діяльності. Для оптимізації податкової системи України варто відзначити: раціоналізацію податкового навантаження на малий та середній бізнес, адже ці підприємства є драйвером економічного зростання в країні; зниження ставок ПДВ для секторів з високим потенціалом зростання; забезпечення стабільності податкового законодавства через введення мораторію на часті зміни; підвищення прозорості та прогнозованості податкової політики через оприлюднення довгострокових стратегій тощо. Інтеграція цих та інших заходів у вітчизняну систему оподаткування, сприятиме її зміцненню, а також формуванню позитивного бізнес-клімату та активізації підприємницьких процесів.

Література:

1. Показники діяльності великих, середніх, малих та мікропідприємств. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.11.2025).
2. Сідельникова Л. П., Боровік Л. В., Осадча Т. Ю. Вектори впливу системи оподаткування на розвиток підприємницької діяльності в Україні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 6 (15). С. 377-383. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.15-60> (дата звернення: 19.11.2025).
3. Звітність про виконання Зведеного бюджету України. *Державний веб-портал бюджету для громадян*. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 19.11.2025).
4. Надходження коштів єдиного внеску. *Офіційний сайт Державної податкової служби України*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/nahodjennya-koshtiv-edinogo-vnesku/> (дата звернення: 19.11.2025).
5. Валовий внутрішній продукт в Україні. *Офіційний сайт Міністерства фінансів України*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 19.11.2025).

УДК 336.225.6:005.334

Петро Перерва – д.е.н., проф.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,

Оксана Прокопишин – к.е.н., доц.

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені Степана Гжицького,*

Ольга Лега – к.е.н., доц.

Полтавський державний аграрний університет

КАРТА ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах трансформації економіки та постійних змін у податковій політиці держави підприємства стикаються з численними викликами, що значно ускладнюють їх фінансово-господарську діяльність. Податкове середовище характеризується нестабільністю, частими змінами законодавчих норм, а також посиленням контролю з боку податкових органів. У таких умовах різко зростає ймовірність виникнення ризиків, які можуть набувати різноманітних форм: від неправильного трактування окремих положень Податкового кодексу чи підзаконних актів до несвоечасної або неповної сплати податків [1]. Суттєвою загрозою також виступає некоректне відображення господарських операцій у податковій звітності, що може стати підставою для застосування штрафних санкцій. Додатковим фактором невизначеності є постійна зміна «правил гри» - перегляд ставок, бази оподаткування чи механізмів адміністрування податків.

Усі ці ризики безпосередньо позначаються на фінансовій стійкості підприємства, адже призводять до зростання витрат, зниження ліквідності та втрати інвестиційної привабливості. Крім того, накопичення податкових проблем негативно впливає на ділову репутацію компанії, що ускладнює її відносини з партнерами та інвесторами. За цих обставин підприємствам необхідно впроваджувати сучасні методи ризик-менеджменту, які дають змогу завчасно ідентифікувати податкові ризики та сформулювати дієві механізми їх нейтралізації [2].

Саме таку функцію виконує карта податкових ризиків, що виступає сучасним інструментом стратегічного управління, який спрямований на систематизацію й візуалізацію загроз, що виникають у процесі взаємовідносин підприємства з податковою системою. На відміну від традиційних підходів, що ґрунтуються лише на аналізі минулих порушень чи штрафів, карта дозволяє завчасно ідентифікувати проблемні зони та вибудувати алгоритм їх нейтралізації. Її сутність полягає у поєднанні якісної оцінки податкових ризиків з кількісними характеристиками ймовірності та наслідків, що створює базу для

ухвалення ефективних управлінських рішень [3].

Механізм побудови карти базується на двох ключових критеріях: ймовірність виникнення ризику (низька, середня, висока), яка визначається на основі досвіду минулих податкових перевірок, рівня автоматизації обліку, частоти змін законодавства та рівня підготовки персоналу; рівень впливу на фінансову безпеку підприємства (незначний, помірний, критичний), що відображає масштаб можливих наслідків – від мінімальних фінансових втрат до серйозних загроз для платоспроможності та репутації.

У результаті формується чотириполюсна матриця, яка розподіляє всі ризики за зонами небезпеки: зелена зона - ризики низької ймовірності з незначними наслідками, що підлягають моніторингу, але не потребують активного втручання; жовта зона – ризики середнього рівня, які вимагають періодичного контролю та профілактики; червона зона – критичні ризики з високою ймовірністю й сильним впливом, що потребують негайних управлінських рішень; проміжна зона – ризики із низькою ймовірністю, але високими наслідками, які хоча й трапляються рідко, проте можуть стати «системними шоками» для бізнесу.

Таким чином, карта податкових ризиків виконує роль практичного інструменту, який дозволяє перейти від загальних міркувань про небезпеки до їх конкретизації, ранжування та вибору оптимальних управлінських дій. Вона інтегрує результати фінансового аналізу, аудиторських перевірок і стратегічного планування, забезпечуючи підприємству можливість проактивного реагування на виклики податкового середовища. Особливу цінність має те, що карта трансформує «невизначеність» у вимірювані параметри – ймовірність і наслідки, - а це відкриває шлях до побудови системи моніторингу та контролю.

У науковому та практичному аспектах така матриця допомагає менеджменту не лише бачити поточні загрози, але й вибудовувати пріоритетність дій: які ризики варто лише відслідковувати, які – контролювати посилено, а які – негайно нейтралізувати. Водночас вона може бути вбудована у систему внутрішнього контролю підприємства, поєднуючись із механізмами податкового планування та управління ліквідністю.

Нижче наведено приклад карти податкових ризиків підприємства, що демонструє можливості такого підходу.

Карта податкових ризиків - це не просто технічний інструмент обліку можливих проблем, а цілісна система, яка інтегрує в собі елементи фінансової аналітики, прогнозування та стратегічного управління. Вона дозволяє підприємству не діяти реактивно після настання негативних наслідків, а проактивно формувати політику попередження та мінімізації ризиків. Її значення полягає в тому, що вона створює інформаційну основу для ухвалення виважених управлінських рішень, забезпечує своєчасний розподіл ресурсів на податкові зобов'язання та формує культуру фінансової відповідальності.

Застосування карти у практичній діяльності дає змогу не лише підвищити прозорість розрахунків із бюджетом та уникнути додаткових фінансових витрат, але й сприяє формуванню довгострокових конкурентних переваг. Для інвесторів

та партнерів наявність такого інструменту свідчить про зрілість системи корпоративного управління та здатність підприємства ефективно працювати в умовах невизначеності.

Таблиця 1

Приклад карти податкових ризиків підприємства

Податковий ризик	Ймовірність	Наслідки	Категорія	Рекомендовані заходи
Несвоєчасна сплата ПДВ	Висока	Критичні	Червона зона	Запровадження календаря платежів, автоматизовані нагадування, формування резервів ліквідності
Помилки у податковій звітності	Середня	Помірні	Жовта зона	Внутрішній аудит, навчання бухгалтерів, застосування спеціалізованого програмного забезпечення
Зміни у податковому законодавстві	Висока	Високі	Червона зона	Регулярний моніторинг нормативної бази, юридичний супровід, адаптивне планування
Податкові санкції через некоректну класифікацію операцій	Низька	Критичні	Жовта/ Червона зона	Розробка внутрішніх регламентів, консультації з податковими експертами, страхування ризиків
Подвійне оподаткування у ЗЕД-операціях	Середня	Високі	Червона зона	Використання міжнародних конвенцій, залучення фахівців з податкового права, попереднє структурування контрактів

Джерело: розроблено авторами

Отже, карта податкових ризиків постає стратегічним елементом фінансової безпеки, який поєднує контроль, планування та управління ризиками, формуючи підґрунтя для сталого розвитку бізнесу в умовах сучасних викликів.

Література:

1. Єршова Н.Ю., Лега О.В., Прокопишин О.С., Прийдак Т.Б., Яловега Л.В. (2025). Податкова звітність як стратегічний інструмент ділових комунікацій і прийняття управлінських рішень. *Актуальні питання економічних наук*, № 9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14986292>.
2. Перерва П.Г., Лега О.В., Яловега Л.В. (2024). Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Економіка, управління та фінанси»*, Вип. 1. С. 58–62. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2024.1.9>.
3. Лега О. В., Безкровний О. В., Ромаш Д. В., Шевченко А. О., Турченко А. Ю. Податковий комплаєнс: сутність, значення та стратегії впровадження. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14949251>

УДК 658.15

**Тетяна Пінчук – к.е.н., доц.,
Олеся Михайлович – здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти**

Херсонський національний технічний університет

АНАЛІТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління кредиторською та дебіторською заборгованістю за розрахунками з постачальниками є визначальною умовою збереження фінансової стійкості та платоспроможності підприємства в сучасних економічних умовах. Несвоєчасний контроль та неоптимальні управлінські рішення, зумовлені недостатністю аналітичного забезпечення, призводять до дисбалансу грошових потоків та зниження рівня ліквідності [1].

Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є ключовим елементом фінансової стійкості підприємства, оскільки воно впливає на ліквідність, платоспроможність та оборотність капіталу, особливо в умовах дефіциту оборотних коштів; оптимальне співвідношення цих заборгованостей забезпечує наявність вільних коштів для операційної діяльності [2].

Дебіторська заборгованість виникає через відстрочені платежі покупців, а кредиторська – через користування комерційним кредитом постачальників, що вимагає синхронізованого управління для уникнення іммобілізації капіталу та ризиків втрати платоспроможності [2].

Аналітичне забезпечення охоплює статичний аналіз (оцінку фінансових показників), динамічний (трендовий) аналіз зміни заборгованостей, а також аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей для моніторингу ліквідності та прогнозування грошових потоків. [3].

Для управління кредиторською заборгованістю рекомендується застосовувати порівняльний (горизонтальний та вертикальний) аналіз динаміки та структури, факторний аналіз причин виникнення боргів, а також оцінку оборотності (коефіцієнт оборотності, період погашення) для стабілізації фінансового стану [4, 5].

Ключовими показниками є склад і структура кредиторської заборгованості (за видами: за товари, послуги, бюджет тощо), якість (частка невивіркованої заборгованості), співвідношення з дебіторською заборгованістю (оптимально – рівність) та вплив на вивільнення оборотних коштів [5].

Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю передбачає класифікацію за строками виникнення та погашення, ризиками та дебіторами, створення резерву сумнівних боргів, контроль

співвідношення з кредиторською заборгованістю та систематичну інвентаризацію з метою підтримання належного рівня ліквідності

[6].

Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах повинна бути економічно обґрунтованою та не перевищувати критичного рівня (орієнтовно 25-40%); аналіз динаміки включає обсяг реалізації, період інкасації (DSO – Days Sales Outstanding), швидкість обертання та склад простроченої заборгованості для оцінки впливу на фінансову стійкість [6].

Фактори впливу на дебіторську заборгованість охоплюють макросередовище (інфляція, облікова політика НБУ), зовнішнє (платоспроможність ключових постачальників та покупців) та внутрішнє (менеджмент, ефективність кредитної політики), що вимагає комплексного аналізу для уникнення іммобілізації коштів [6].

Аналіз структури кредиторської заборгованості охоплює дослідження зобов'язань підприємства перед постачальниками сировини, товарів і послуг, що дає змогу виявити ключових контрагентів та потенційні ризики залежності від них. Водночас аналіз структури дебіторської заборгованості передбачає оцінку складу дистриб'юторів і клієнтів, що сприяє визначенню результативності системи управління розрахунками. Для підвищення якості аналітичних оцінок доцільно застосовувати економіко-математичні методи, зокрема моделювання фінансових потоків, скорингові моделі для оцінювання кредитоспроможності контрагентів, а також сценарний аналіз можливого впливу ризиків на фінансовий стан підприємства.

Сучасні підходи до управління дебіторською та кредиторською заборгованістю базуються на впровадженні ризикоорієнтованого підходу, який передбачає систематичну оцінку фінансових ризиків і формування резервів під сумнівні борги, та модельного підходу, що ґрунтується на використанні економетричних моделей для прогнозування строків і обсягів майбутніх платежів. Зазначені підходи інтегруються у фінансову стратегію підприємства. Важливу роль у класифікації контрагентів відіграють методи ABC- та XYZ-аналізу, які дають змогу систематизувати їх за обсягами заборгованості та рівнем передбачуваності платежів, формуючи аналітичну матрицю для визначення пріоритетності управлінських дій.

Динамічний аналіз грошових потоків із врахуванням строків погашення заборгованостей та їх порівняння з галузевими орієнтирами забезпечує комплексну оцінку ефективності системи управління розрахунками. Наприклад, зростання коефіцієнта покриття оборотних активів з 1,94 у 2023 році до 2,67 у 2024 році свідчить про підвищення спроможності підприємства своєчасно виконувати зобов'язання, включаючи розрахунки з постачальниками.

Удосконалення системи управління заборгованістю передбачає впровадження інструментів фінансового інжинірингу, серед яких: скорочення строків інкасації дебіторської заборгованості, контроль за динамікою протермінованих сум, використання факторингу та механізмів рефінансування для оптимізації розрахунків із постачальниками. Важливим чинником

підвищення ефективності є також систематичне навчання фінансових фахівців та власників підприємств, спрямоване на зменшення бізнес-ризиків і підвищення результативності управлінських рішень [1, 4].

Впровадження автоматизованих систем управління, таких як QuickBooks Online чи Salesforce CRM, підвищує ефективність контролю платежів, автоматизує стягнення заборгованості та знижує ризики прострочених зобов'язань, покращуючи ліквідність підприємства. Додатковими заходами є диверсифікація постачальників і клієнтів, постійний моніторинг та оптимізація строків погашення зобов'язань.

Автоматизація через ERP-системи (SAP, Odoo) забезпечує оперативний контроль заборгованостей у режимі реального часу. Застосування aging-аналізу та рейтингування контрагентів підвищує обґрунтованість управлінських рішень.

Оптимізація дебіторської заборгованості включає кредитні ліміти та факторинг, тоді як управління кредиторською зосереджується на раціональному подовженні строків оплати та плануванні грошових потоків на основі щомісячних бюджетів ліквідності [1].

Отже, аналітичне забезпечення управління заборгованістю є ключовим чинником фінансової стійкості підприємства, а його вдосконалення через автоматизацію й сучасні фінансові інструменти забезпечує мінімізацію ризику неплатежів і підвищення ліквідності.

Література:

1. Бондаренко О.М., Масюк І.І. Шляхи вдосконалення мінімізації дебіторської і кредиторської заборгованості та управління ними. *Економіка, фінанси, право*, 2020. №4. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.4.5>
2. Корнієнко О.С., Хохлов М.П. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. *Економіка і суспільство*, 2017. № 10. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/70.pdf
3. Мулик Т. О., Томчук О. Ф., Федоришина Л. І. Аналітичне забезпечення заборгованості підприємства в умовах антикризового управління. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 2019. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2019_1_14
4. Круковська О.В. Особливості обліку розрахунків із постачальниками, підрядниками та кредиторської заборгованості аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2021. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/139/136>
5. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького. Серія: Економічні науки*, 2016. Т. 18, № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/smlnues_2016_18_2_33
6. Яременко Л.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності

УДК 336.221

Іван Соловей – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Олена Єремян

Херсонський національний технічний університет

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ МСП: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

У сучасних умовах глобалізації та високої конкуренції між країнами за залучення малих підприємств і стартапів спрощені системи оподаткування відіграють ключову роль у формуванні сприятливого бізнес-клімату. Багато держав застосовують такі режими для зменшення адміністративного навантаження, легалізації самозайнятості, стимулювання інновацій та розвитку сектору малих та середніх підприємств (МСП).

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності - особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених ПКУ, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [1].

В Україні спрощена система оподаткування, обліку та звітності передбачає сплату єдиного податку замість окремих податків і зборів та ведення спрощеного обліку. Платники єдиного податку поділяються на 4 групи, їх ставки:

- I група: до 10% прожиткового мінімуму;
- II група: до 20% МЗП;
- III група: 5% від суми доходів для неплатників ПДВ; 3% від суми доходів для платників ПДВ;
- IV група: залежить від категорії земель та їх розташування і використовується сільськогосподарськими підприємствами.

Сплата єдиного податку відіграє важливу роль у формуванні доходів місцевих бюджетів України. Значна частина надходжень від малих та середніх підприємств формується саме за рахунок цього податку, що дозволяє забезпечувати фінансову самостійність територіальних громад та підтримувати місцеву інфраструктуру. Питома вага єдиного податку у загальних доходах місцевих бюджетів відображає важливість спрощеної системи оподаткування як інструменту розвитку малого бізнесу та стимулювання економічної активності на місцевому рівні (табл. 1).

На 2024 рік питома вага єдиного податку у доходах місцевих бюджетів зросла з 8,5% до 10,2%, що свідчить про посилення ролі спрощеної системи

оподаткування у формуванні місцевих фінансів та підтримці малого і середнього бізнесу, також про значний внесок малого бізнесу в наповнення бюджету та стимулювання легальної економічної діяльності.

Україна постійно намагається удосконалити підтримку малого бізнесу та за кордоном показники його розвитку поки більш прогресивні. У першу трійку країн з найстрімкішим зростанням нових малих підприємств у 2020 році увійшли Велика Британія (101%), США (86%), Австралія (73%) [3].

Таблиця 1

**Питома вага єдиного податку в доходах місцевих бюджетів
за 2022-2024***

Показники	Роки		
	2022	2023	2024
Загальна сума доходів, млрд грн	555,2	652,6	679,5
Єдиний податок, млрд грн	47,2	55,8	69,1
Питома вага, %	8,5	8,6	10,2

*Джерело: сформовано на основі [2]

У даний час для України дослідження міжнародної практики оподаткування є особливо важливими у контексті євроінтеграції, воєнного стану та необхідності модернізації податкової системи. Вивчення зарубіжних моделей – надає можливість оцінити ефективність, інструменти податкового стимулювання та потенційні ризики.

Так, у Великій Британії компанії з прибутком до £50 000 можуть користуватись пільговою ставкою податку на прибуток 19%. Основна ставка – 25% для прибутку понад £250 000. Для прибутку між £50 000 і £250 000 застосовується «marginal relief» (поступове підвищення ефективної ставки). Спеціальна ставка для пайових фондів та інвестиційних компаній відкритого типу 20% [4].

Також існує урядова ініціатива, спрямована на спрощення податкової звітності для самозайнятих осіб та малого бізнесу. Зокрема, зміна передбачає, що податок на прибуток обчислюватиметься відповідно до реального податкового року, а не на основі рахунків, що закриваються в різні періоди. Перевага цього режиму – зниження податкового навантаження та спрощення фінансової звітності для малих фірм.

У США не існує одного універсального «спрощеного податкового режиму», як в інших країнах. Податкові режими значно залежать від форми бізнесу (LLC, корпорації, партнерства тощо), штату, доходів та типу діяльності. Кожен штат має право сам вирішувати, які податки збирати, які ставки встановлювати та навіть чи потрібен взагалі прибутковий податок. Наприклад, у Флориді чи Техасі немає податку з доходів фізичних осіб, тоді як у Каліфорнії ставки на рівні понад 10%.

Однак існують спеціальні положення для малого бізнесу, які поступово спрощують процес ведення обліку та звітування про оподатковуваний прибуток. У Сполучених Штатах малі підприємства з низьким доходом можуть

використовувати касовий метод обліку замість методу нарахування, і їм дозволено звільняти інвестиції в капітальні активи від оподаткування, якщо їх річний обсяг не перевищує \$24 000 [5].

Таким чином, спрощення системи оподаткування є важливим інструментом підтримки малого та середнього бізнесу, зниження адміністративного навантаження та стимулювання легальної економічної діяльності, що підтверджується зростанням питомої ваги єдиного податку у доходах місцевих бюджетів України з 8,5 % у 2022 році до 10,2 % у 2024 році. Міжнародний досвід, зокрема Великої Британії та США, демонструє різні підходи до спрощення оподаткування та звітності, що сприяє швидкому розвитку нових підприємств, полегшенню ведення обліку та зниженню податкового тягаря. Отже, адаптація зарубіжних практик може підвищити ефективність національної податкової системи, стимулювати підприємницьку активність та формування сприятливого бізнес-клімату в Україні.

Література:

1. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 05.10.2025 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 17.11.2025).
2. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України : Публічні звіти. URL: <https://www.treasury.gov.ua/dlya-gromadskosti/publicna-informaciya/publichni-zviti> (дата звернення: 17.11.2025).
3. Коба ОВ, Луценко АЮ, Носенко ДО. Оподаткування суб'єктів малого підприємництва: вітчизняні реалії та закордонний досвід : дис. ... канд. тех. наук : 08.00.12 / Національний ун-т «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка»
4. Офіційний веб-сайт уряду Великої Британії URL: <https://www.gov.uk/government/publications/rates-and-allowances-corporation-tax/rates-and-allowances-corporation-tax> (дата звернення: 17.11.2025).
5. Проблеми та перспективи розвитку малого і середнього бізнесу : монографія / за ред. С. Д. Лучик. Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Чернівці: Технодрук, 2021. 400 с.

УДК 336.225.68-048.66(477)

**Владислав Сумський – здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – д-р. держ. упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ПРОТИДІЯ УХИЛЕННЮ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПОДАТКОВУ ДИСЦИПЛІНУ В УКРАЇНІ

Ухилення від сплати податків та зборів найчастіше відбувається шляхом приховування доходів, використання нелегальних схем оптимізація та поданням інформації, яка є недостовірною. За даними Бюро економічної безпеки, найбільш поширеними схемами ухилення від оподаткування у 2023–2024 роках, а також ті, що продовжують активно використовуватися у 2025 році, є: «сірий імпорт» товарів, виплата заробітної плати «в конвертах», створення фіктивних компаній, незаконне використання податкового кредиту, неправомірне відшкодування ПДВ та зловживання спрощеною системою оподаткування [1].

Попередження та подолання таких правопорушень завжди є пріоритетним напрямком державної політики. Особливого ж значення боротьба з податковими злочинами набуває у сучасних реаліях, оскільки недоотримання в бюджет відповідних податкових надходжень ставить під загрозу обороноздатність держави та підриває основи фінансової стійкості. Війна не тільки ускладнює роботу контролюючим органам, а й має значний вплив на податкову дисципліну, зменшуючи мотивацію платників податків дотримуватися сумлінного виконання своїх обов'язків.

Не менш вагомий вплив на податкову дисципліну мають глобалізаційні процеси: уникнення податкових зобов'язань набуває міждержавних масштабів. Транснаціональні корпорації генерують значні прибутки в країнах, що розвиваються, мінімізуючи свої податкові зобов'язання. Такий ефект досягається шляхом виведення доходів до офшорних зон – територій із низьким податковим навантаженням. Додатково, за допомогою комплексу юридичних і фінансових інструментів, компанії зменшують базу оподаткування в країні походження доходу. Цей процес отримав назву розмивання податкової бази та виведення прибутків (BEPS).

У контексті двох вищезазначених обставин питання підтримки достатнього рівня податкової дисципліни набуває пріоритетної значущості. Контролюючі органи реалізують сукупність заходів, спрямованих на протидію податковим правопорушенням, адаптованих до вимог сьогодення.

Передусім варто згадати про податкові зміни, запроваджені на початку

повномасштабної агресії. Ці заходи були спрямовані на підтримку бізнесу та мінімізацію фіскальних ризиків. Так, протягом 2022 року діяли тимчасові податкові спрощення: запровадження 2% єдиного податку, призупинення окремих видів податкових перевірок та надання податкових преференцій суб'єктам господарювання, які працюють на тимчасово окупованих територіях [2].

З огляду на поширення зловживань такими механізмами було вжито заходів до поступового скасування тимчасових режимів і повернення до повноцінного податкового контролю. Так, у відповідь на масові податкові правопорушення, 8 грудня 2023 року набрав чинності Закон України від 09 листопада 2023 року № 3453-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо скасування мораторію на проведення податкових перевірок». Таким чином з 01 грудня 2023 року відновилося проведення документальних перевірок для наступних категорій:

- 1) платники податків, які здійснюють/здійснювали діяльність у сфері виробництва та/або реалізації підакцизної продукції;
- 2) платники податків, які здійснюють/здійснювали діяльність у сфері організації та проведення азартних ігор в Україні (гральний бізнес);
- 3) платники податків, які надають/надавали фінансові, платіжні послуги;
- 4) нерезиденти, які здійснюють/здійснювали в Україні діяльність через відокремлені підрозділи.

Зокрема, до 1 грудня 2024 року діяв мораторій на проведення документальних перевірок платників єдиного податку першої та другої груп. Також не проводяться перевірки платників податків, податкова адреса яких станом на дату початку тимчасової окупації є тимчасово окуповані Російською Федерацією території України [3].

Разом з тим Указом Президента України №538/2025, яким введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України щодо мораторію на безпідставні перевірки та втручання державних органів у діяльність бізнесу, передбачено заборону планових перевірок, адміністративний тиск та втручання контролюючих органів за відсутності чітких обґрунтованих ризиків. Тим не менш все ще залишаються дозволеними позапланові перевірки, ініційовані за скаргами на порушення, перевірки у сферах, пов'язаних з підакцизними товарами, а також перевірки, якщо вони необхідні для захисту прав громадян, екологічної чи державної безпеки. Окрім цього додатково запроваджуються заходи щодо цифровізації процесів і перегляду старих кримінальних справ проти бізнесу [4].

У системі запобігання ухиленню від сплати податків вагому роль призначено Бюро економічної безпеки України (БЕБ). Цей орган поєднує аналітико-оперативну діяльність (зокрема, використання Big Data для ідентифікації ризиків) із перевіркою фінансової звітності компаній та розслідуванням податкових злочинів [4].

Поряд із цим, вагомим елементом державної стратегії виступає діджиталізація податкової системи. Упродовж останніх років було реалізовано

чимало електронних інструментів, спрямованих на прозорість торговельних операцій та підвищення ефективності податкового контролю. Серед них найвизначнішими стали:

– застосування нового інструменту контролю за онлайн-продажами. ДПС отримує із Системи обліку даних РРО інформацію щодо: громадян, які систематично отримують кошти на власні рахунки за продані товари, тобто фактично займаються підприємницькою діяльністю без державної реєстрації; фізичних осіб – підприємців, які також отримують кошти на свої рахунки, при цьому не мають зареєстрованих РРО/ПРРО, таким чином порушуючи вимоги в частині порядку проведення розрахунків.

– впровадження системи Е-аудит. Державна податкова служба України продовжує тестування функціоналу системи. Під час документальних перевірок з питань бюджетного відшкодування ПДВ на практиці використовуються стандартний файл SAF-T UA (Standard Audit File for Tax, Ukraine), що дозволяє замінити традиційне опрацювання великої кількості паперових документів на сучасний цифровий аналіз даних.

– рішенням Уряду запроваджено обмін податковою інформацією про фізичних осіб через ІАС «LOGICA». Відтепер органи місцевого самоврядування отримуватимуть не лише дані про юридичних осіб, а й інформацію про стан розрахунків з бюджетом фізичних осіб – платників податків. Таке нововведення дасть територіальним громадам більше інструментів для ефективного планування та контролю надходжень до місцевих бюджетів.

– запуск з 1 березня 2025 року Міністерством цифрової трансформації України бета-тестування еАкцизу.

Одним з найвагоміших майбутніх нововведень у сфері податкового контролю має стати маркування підакцизних товарів, яке здійснюватиметься шляхом нанесення графічного елемента електронної марки акцизного податку, який складається з Датаматрікс-коду (DataMatrix) та елементів, придатних для читання людиною у форматі перших дванадцяти символів унікального ідентифікатора. Це має на меті забезпечити додатковий контроль за легальністю реалізації алкоголю і тютюнових виробів та сприятиме скороченню їх тіньового обігу [5].

Значну роль у системі протидії податковому ухиленню відіграє міжнародне співробітництво. Україна перебуває на етапі імплементації нових стандартів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), які стосуються боротьби з розмиванням податкової бази та виведенням прибутків (BEPS). Також налагоджена тісна співпраця з Європейським Союзом, Міжнародним валютним фондом, FATF та іншими світовими організаціями. Зокрема, ДПС як компетентний орган приєдналася до Багатосторонньої угоди CRS у серпні 2022 року шляхом підписання Декларації про приєднання, а у кінці червня 2024 року набрала чинності Багатостороння угода компетентних органів про автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки [5].

Підвищення рівня добровільного дотримання податкового законодавства досягається через інформаційно-комунікаційні заходи, які актуалізують питання

соціальної відповідальності суб'єктів господарювання в умовах військової агресії та закликають бізнес діяти розсудливо. Держава впроваджує патріотичну риторику у фіскальні інструменти (зокрема, заклики на зразок «Сплата податків сьогодні – це інвестиція у нашу завтрашню перемогу») і формує репутаційні преференції для добросовісних платників.

Несплата податків в умовах військового конфлікту підриває економічну безпеку України. Ефективна протидія податковим правопорушенням вимагає застосування інтегрованої стратегії від контролюючих органів, яка містить наступні елементи: постійна модернізація правової бази, цифрова трансформацію податкової служби, підвищення результативності контролюючих структур та сприяння розвитку відповідальної податкової культури. Податкова політика воєнного часу спрямована на гармонізацію фіскальних потреб держави та підтримку стійкого економічного зростання.

Література:

1. Бюро економічної безпеки України. Звіт про діяльність за 2023 та 2024 роки. URL: [<https://esbu.gov.ua>] (дата звернення: 20.10.2025).
2. Гончаренко А. В. Запобігання ухиленню від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) під час війни в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. Т. 3, № 4. С. 51–55. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.04.3.7.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо скасування мораторію на проведення податкових перевірок : Закон України від 09.11.2023 № 3453-IX. // Відомості Верховної Ради України. 2023. № 96 Ст. 390. URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3453-20#Text>] (дата звернення: 18.10.2025).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 липня 2025 року «Про запровадження правових і організаційних заходів щодо мораторію на безпідставні перевірки та втручання державних органів у діяльність бізнесу й стимулювання економічного зростання в Україні» : Указ Президента України від 21.07.2025 № 538/2025. URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/2025#Text>] (дата звернення: 19.10.2025).
5. Державна податкова служба. URL: [<https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/916490.html>] (дата звернення: 20.10.2025).

УДК 336.1.021(477):330.322

**Дарина Торгонська – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доцент. Наталія Проць

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПУБЛІЧНІ ІНВЕСТИЦІЇ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Упродовж останніх років бюджетна система України зазнала суттєвих трансформацій у сфері управління інвестиційними ресурсами. Прийняття у січні 2025 року Закону України № 4225-IX ознаменувало перехід до нової моделі планування та реалізації публічних інвестицій, яка замінила програмно-цільовий метод на проектно-орієнтований підхід. Це рішення зумовлене необхідністю виконання зобов'язань перед міжнародними партнерами, зокрема в рамках Меморандуму з Міжнародним валютним фондом, та потребою підвищення ефективності використання бюджетних коштів в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Введення до Бюджетного кодексу України нових понять створило законодавче підґрунтя для формування системи управління публічними інвестиціями. Публічні інвестиції визначаються як кошти державного чи місцевого бюджету, залучені під державні гарантії кошти, капітальні інвестиції державних унітарних підприємств та господарських товариств з державною часткою понад 50 відсотків, що спрямовуються на створення, придбання, реконструкцію та технічне переоснащення основних засобів зі строком корисної експлуатації понад один рік.

Публічний інвестиційний проект трактується як комплекс заходів організаційно-правового, управлінського, аналітичного, фінансового та інженерно-технічного характеру, спрямованих на досягнення визначених соціально-економічних результатів. Програма публічних інвестицій об'єднує кілька взаємопов'язаних проектів, що реалізуються для досягнення спільних стратегічних цілей розвитку окремих галузей чи територій.

Запровадження єдиного проектного портфеля здійснення публічних інвестицій забезпечує централізоване управління всіма інвестиційними проектами та програмами на державному рівні. Цей інструмент дозволяє формувати комплексне бачення інвестиційної діяльності держави, здійснювати пріоритетизацію проектів та контролювати ефективність використання бюджетних коштів [1]. Аналогічні механізми передбачені для регіонального та місцевого рівнів, що забезпечує узгодженість інвестиційної політики на всіх рівнях бюджетної системи.

Процес планування публічних інвестицій базується на середньостроковому

підході та передбачає формування плану пріоритетних публічних інвестицій на трирічний період. Цей план визначає основні напрями спрямування інвестиційних ресурсів держави відповідно до стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Планування здійснюється з урахуванням прогнозних показників бюджету на середньострокову перспективу, що забезпечує узгодженість інвестиційної політики з можливостями бюджетної системи.

Важливою особливістю нового механізму є запровадження принципу пріоритетності завершення розпочатих проектів. Бюджетний кодекс встановлює, що не менше 70 відсотків обсягу публічних інвестицій на плановий період має спрямовуватися на продовження реалізації розпочатих проектів відповідно до планів їх реалізації та строків введення в експлуатацію основних засобів. Це правило покликане зменшити кількість недобудованих об'єктів та забезпечити раціональне використання вже вкладених коштів [2].

Розподіл публічних інвестицій здійснюється за результатами оцінки та пріоритезації проектів і програм. До включення у бюджет проекти проходять комплексну експертизу, яка охоплює стратегічне, економічне, фінансове, комерційне та управлінське обґрунтування. Така багатокритеріальна оцінка дозволяє відбирати проекти, які забезпечують найвищий соціально-економічний ефект та відповідають пріоритетам державної політики.

На державному рівні функціонує Міжвідомча комісія з питань розподілу публічних інвестицій, яка розглядає пропозиції головних розпорядників бюджетних коштів щодо фінансування інвестиційних проектів та програм. Комісія здійснює попередню оцінку проектів, формує рекомендації щодо включення їх до проекту закону про Державний бюджет та визначає черговість фінансування з урахуванням наявних бюджетних обмежень.

Для координації інвестиційної політики створюється Стратегічна інвестиційна рада при Кабінеті Міністрів України. Цей дорадчий орган розглядає ключові питання формування та реалізації інвестиційної стратегії держави, визначає пріоритети спрямування публічних інвестицій та сприяє узгодженню інтересів різних учасників інвестиційного процесу. Участь у роботі ради представників центральних органів виконавчої влади, експертного середовища та міжнародних партнерів забезпечує комплексний підхід до прийняття стратегічних рішень.

На регіональному та місцевому рівнях передбачено створення місцевих інвестиційних рад, які виконують аналогічні функції щодо планування та координації публічних інвестицій з місцевих бюджетів. Така багаторівнева система управління забезпечує врахування специфіки розвитку окремих територій та підвищує участь місцевого самоврядування у визначенні інвестиційних пріоритетів.

Головні розпорядники бюджетних коштів відповідають за підготовку, подання та реалізацію публічних інвестиційних проектів у межах своєї компетенції. Вони забезпечують розроблення проектної документації, проведення необхідних експертиз, підготовку обґрунтувань економічної

доцільності проектів та моніторинг їх виконання. Така децентралізація відповідальності дозволяє врахувати галузеву специфіку проектів та залучити профільну експертизу на етапі їх підготовки.

Міністерство фінансів України як центральний орган з питань бюджетної політики здійснює методологічне забезпечення процесу планування та реалізації публічних інвестицій, координує роботу міжвідомчих органів, веде єдиний портфель публічних інвестицій та забезпечує моніторинг виконання інвестиційних проектів і програм. Міністерство також відповідає за підготовку звітності про стан реалізації публічних інвестицій та оцінку їх ефективності.

Фінансування публічних інвестицій здійснюється через загальний та спеціальний фонди державного і місцевих бюджетів. Джерелами коштів можуть бути податкові та неподаткові надходження, міжнародна технічна допомога, кошти, залучені під державні чи місцеві гарантії, а також власні кошти державних і комунальних підприємств. Диверсифікація джерел фінансування дозволяє залучати додаткові ресурси для реалізації масштабних інфраструктурних проектів.

Особливу роль у фінансуванні публічних інвестицій відіграють спеціалізовані фонди державного бюджету, зокрема Державний дорожній фонд, Державний фонд регіонального розвитку, Державний фонд розвитку водного господарства. Діяльність цих фондів також адаптована до нових вимог щодо планування та реалізації публічних інвестицій, що забезпечує єдність підходів до управління інвестиційними ресурсами незалежно від джерел їх формування [3].

Контроль за використанням коштів публічних інвестицій здійснюється на всіх етапах реалізації проектів. Головні розпорядники бюджетних коштів забезпечують поточний моніторинг виконання проектів, дотримання графіків робіт та цільового використання бюджетних асигнувань. Міністерство фінансів України проводить узагальнений моніторинг стану портфеля публічних інвестицій та готує регулярні звіти про досягнення запланованих результатів.

Органи державного фінансового контролю здійснюють перевірки дотримання законодавства під час підготовки та реалізації публічних інвестиційних проектів, оцінюють ефективність використання бюджетних коштів та виявляють порушення фінансової дисципліни. Рахункова палата проводить аудит ефективності виконання державних програм та проектів, оцінює досягнення запланованих цілей та формулює рекомендації щодо вдосконалення механізмів управління публічними інвестиціями.

Перехід до проектно-орієнтованої моделі планування публічних інвестицій супроводжується низкою практичних викликів. По-перше, потребує вдосконалення методологія оцінки та відбору проектів, яка має забезпечувати об'єктивність та прозорість процесу пріоритезації. Необхідно розробити чіткі критерії оцінки соціально-економічного ефекту проектів, що враховують специфіку різних галузей та територій.

По-друге, актуальною є проблема інституційної спроможності учасників інвестиційного процесу. Головні розпорядники бюджетних коштів потребують методичної підтримки та навчання персоналу для якісної підготовки проектних

пропозицій. Особливо це стосується регіонального та місцевого рівнів, де часто бракує фахівців з досвідом проектного менеджменту та інвестиційного планування.

По-третє, важливим є забезпечення координації між різними рівнями влади та узгодження інвестиційних пріоритетів. Необхідно налагодити ефективну взаємодію між центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими учасниками інвестиційного процесу для формування цілісної системи управління публічними інвестиціями.

Запровадження нових механізмів планування та реалізації публічних інвестицій в Україні відображає глобальні тенденції розвитку бюджетного менеджменту та відповідає рекомендаціям міжнародних фінансових організацій. Проектно-орієнтований підхід дозволяє підвищити ефективність використання обмежених бюджетних ресурсів через чітке визначення цілей, результатів та відповідальності за реалізацію інвестиційних проектів.

Успішна імплементація нової системи потребує формування належного методологічного забезпечення, розвитку інституційної спроможності учасників інвестиційного процесу та налагодження ефективних механізмів координації між різними рівнями влади. Важливим є також забезпечення прозорості процесів планування, відбору та реалізації публічних інвестицій через належне інформування громадськості та залучення експертного середовища до обговорення інвестиційних пріоритетів держави.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI (в редакції Закону України від 16 січня 2025 року № 4225-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Гладишевський А., Коробчук Т. Фінансовий механізм публічного інвестування в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-29>
3. Нікіфоров П., Легкоступ І., Саїнчук Н. Вплив російсько-української війни на публічні фінанси в Україні: стан та наслідки. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-4>

**СЕКЦІЯ 4. Фінанси бізнесу, громад та соціальної сфери в Україні в реаліях
сьогодення**

UDC 005.591.61:658](477)"364"=111

Anastasiia Menshutina – second (master's) level higher education student

Supervisor – PhD Associate Professor, Tetiana Ganushchak

State University of Trade and Economics

**MANAGEMENT OF ENTERPRISE DIVERSIFICATION DEVELOPMENT
IN TODAY'S WARTIME CRISIS CONDITIONS**

The management of enterprise diversification has become critically important in today's crisis conditions, especially during the ongoing Russian–Ukrainian war, when Ukrainian businesses face unprecedented disruptions to production, logistics, and markets. Diversification allows enterprises to distribute risks across multiple business areas and maintain operational continuity when traditional revenue streams are compromised. In strategic management theory, diversification is recognised as one of the key mechanisms of corporate resilience in uncertain environments [4, pp. 102–104].

Current wartime conditions in Ukraine have profoundly transformed the business environment, forcing companies to rapidly revise strategic approaches to survive and sustain operations. The full-scale invasion has created unique challenges distinct from conventional economic downturns. According to the *World Bank's Firms through the War 2.0* report, a significant proportion of Ukrainian firms experienced partial or full suspension of operations in 2022–2023. Many enterprises relocated assets or production to safer regions, while others adapted by diversifying products, export markets, or customer segments [1, pp. 7–8]. These trends highlight that diversification is not only a tool of growth but also a survival mechanism during periods of systemic crisis.

Empirical research confirms that diversified enterprises demonstrate higher resilience under wartime pressure. A 2025 study shows that 70 % of Ukrainian small and medium-sized enterprises (SMEs) continued operating through the conflict, and 63 % maintained most of their production capacity [2, pp. 48–49]. These enterprises often pursued geographic or product diversification, expanding into safer domestic regions or foreign markets to secure supply chains and stabilise revenue. Export diversification became a crucial element for enterprises seeking to access European demand and mitigate risks from domestic market instability [2, pp. 52–53].

Rozetka, Ukraine's leading e-commerce and logistics company, demonstrates how diversification can enable rapid adaptation in wartime. When the full-scale invasion began, Rozetka's logistics infrastructure was severely disrupted – over 40 %

of its warehouses and more than 2,000 pick-up points were temporarily closed due to active hostilities (EBRD, 2023). Within months, the company implemented a large-scale diversification strategy, relocating its logistics hubs to safer western regions and partnering with alternative postal and transport operators to restore delivery services nationwide.

Rozetka also expanded into new business domains, including cross-border e-commerce with Poland, Slovakia, and Romania, and introduced a marketplace model enabling small Ukrainian retailers to sell products through Rozetka's platform. By mid-2023, the firm hosted over 10,000 active sellers, compared to 7,000 before the war (Forbes Ukraine, 2024). This strategic pivot diversified both supply sources and customer segments, allowing the company to maintain revenue stability despite market fragmentation.

At the same time, Rozetka invested in digital transformation and logistics automation, launching new regional fulfilment centres in Lviv and Chernivtsi, which reduced delivery times by up to 30 % and restored 90 % of pre-war order volumes by early 2024 (McKinsey, 2023). The company's adaptation illustrates how product, logistical, and market diversification can collectively sustain performance and preserve employment even under extreme geopolitical uncertainty.

Table 1

Rozetka Diversification Strategy During Wartime (2022–2024)

Diversification Type	Implementation & Outcome
Geographic relocation	Logistics hubs moved from Kyiv to Lviv and Chernivtsi (operational continuity restored in 4 months).
Product diversification	Marketplace model expanded from 7,000 to 10,000 sellers (+ 43 % growth).
Market diversification	Cross-border trade with Poland, Slovakia, and Romania introduced.
Digital transformation	Fulfilment automation and new IT infrastructure reduced delivery time by 30 % .
Crisis performance	90 % of pre-war order volume restored by early 2024; employment maintained above 80 % .

This example illustrates how enterprises can identify new market opportunities within crisis conditions and adapt their business models accordingly. Statistical analysis confirms the effectiveness of diversification strategies in sustaining Ukrainian enterprises during wartime conditions. According to the *World Bank's Firms through the War 2.0* report, diversified enterprises exhibited significantly higher operational continuity, with firms implementing adaptive or multi-sector models being 30–35 % less likely to suspend operations than those maintaining a single line of business [1, pp. 12–13]. Further studies indicate that enterprises applying combined diversification approaches—geographical, product, and market—achieved up to 25 % higher survival rates during the first year of conflict compared to narrowly focused firms [2, pp. 52–53].

Legal mechanisms also support enterprise diversification under crisis conditions. According to the *Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures*, enterprises facing insolvency are allowed to implement pre-court rehabilitation measures, including business restructuring and diversification, to restore solvency and prevent bankruptcy [5]. This legal framework ensures that strategic transformations aimed at maintaining viability can proceed under state protection even amid wartime uncertainty. Moreover, wartime legislative amendments have accelerated decision-making and simplified regulatory approvals for enterprises undertaking strategic restructuring. In practice, this legal flexibility has allowed companies to relocate production, change ownership structures, and enter new markets without the lengthy administrative barriers typical in peacetime. By combining theoretical guidance on risk-spreading with a supportive legal environment, Ukraine provides enterprises a structured yet flexible framework to manage diversification as both a crisis-response tool and a long-term resilience strategy.

The practical implementation of diversification strategies in Ukraine requires a systematic approach that combines risk assessment, resource reallocation, and performance monitoring mechanisms tailored to wartime conditions. In line with strategic management theory, diversification enhances resilience by spreading risks across markets and business activities while leveraging existing capabilities [4, pp. 110–111]. Ukrainian enterprises that adopted flexible operational structures, digital infrastructure, and supply chain adaptation mechanisms have demonstrated higher levels of operational recovery and business continuity [1; 2]. Successful firms established internal crisis management systems, optimized logistics networks, and developed alternative revenue streams capable of functioning independently during disruptions. International and institutional support programs have also played a significant role, enabling enterprises to access new export markets, adopt digital trade tools, and strengthen cooperation with European partners [1; 3]. These practices confirm that diversification, when managed systematically and supported by an adaptive legal and institutional framework, serves as a practical mechanism for enterprise resilience and sustainable postwar recovery [1; 2; 3; 4; 5].

In conclusion, effective management of enterprise diversification serves as a crucial survival and adaptation mechanism in wartime Ukraine. Empirical evidence confirms that diversified firms demonstrate greater operational resilience, flexibility, and access to alternative revenue streams even under extreme crisis conditions. Supported by a responsive legal framework, accelerated wartime regulatory reforms, and coordinated institutional assistance, diversification enables Ukrainian enterprises to preserve stability, sustain employment, and contribute to postwar economic recovery [1; 2; 3; 5].

References:

1. World Bank. (2024). *Firms through the war 2.0: Evidence on the resilience of Ukrainian enterprises during wartime*. Washington, DC: The World Bank. Retrieved from

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099061924125589588/pdf/P177312124626806b1aa081021aad774db2.pdf> (Accessed: 09.10.2025)

2. Kostruba, A., Kuzmenko, O., & Polishchuk, R. A. (2025). *Managing foreign business operations in Ukraine during wartime: Challenges and adaptation strategies*. *Business Horizons*, 68(1), 45–59.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S000768132400003X> (Accessed: 09.10.2025)

3. EBRD. (2023). *Ukrainian SMEs and e-commerce resilience: Case study of Rozetka*. London: European Bank for Reconstruction and Development. Retrieved from <https://www.ebrd.com> (Accessed: 08.10.2025)

4. Markides, C. C. (1995). Diversification, refocusing, and economic performance. *Strategic Management Journal*, 16(2), 101–118. <https://doi.org/10.1002/smj.4250160203> (Accessed: 08.10.2025)

5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018, October 18). *Code of Ukraine on bankruptcy procedures, No. 2597-VIII*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (Accessed: 10.10.2025)

УДК 336.14:355.45

Нісар Ахмад – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Лариса Сідельникова

Херсонський національний технічний університет

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах тривалої російської військової агресії фінансова спроможність територіальних громад набуває визначального значення, адже саме на місцевому рівні зосереджена значна частина відповідальності за забезпечення базових публічних послуг, підтримку соціальної інфраструктури, реагування на гуманітарні виклики та відновлення пошкоджених об'єктів. Воєнні дії та постійні обстріли населених пунктів призводять до втрат доходів місцевих бюджетів, зміни структури видатків і зростання потреб у фінансових ресурсах, що вимагає нових підходів до управління місцевими фінансами, мобілізації та ефективного використання бюджетних коштів. У таких умовах традиційне розуміння фінансової спроможності як виключно бюджетної самодостатності трансформується у площину антикризової стійкості, адаптивності та здатності органів місцевого самоврядування оперативно акумулювати ресурси, раціонально їх перерозподіляти, залучати зовнішню підтримку та забезпечувати стійкість місцевого розвитку навіть за надзвичайно високих ризиків.

О. Копилюк та О. Музичка розуміють фінансову спроможність територіальної громади як достатність доходів громади для забезпечення поточних і перспективних витрат із урахуванням потенціалу розвитку або здатність до відновлення позитивних тенденцій, параметрів і фінансово-економічних показників для проблемних та депресивних територіальних громад [1, с. 16]; М. Пасічний та Р. Обухов - як здатність громади формувати обсяг бюджетних доходів, який є достатнім і адекватним видатковій частині бюджету, з якого фінансується визначений законодавством перелік суспільних благ і послуг, що відповідають закріпленим загальнонаціональним стандартам і критеріям, а також сприяти процесам соціально-економічного розвитку громади [2, с. 223]. Отже, фінансова спроможність характеризує наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення сталого розвитку територіальної громади. І в цьому контексті, доцільно проаналізувати структуру доходів і видатків місцевих бюджетів України у 2022-2024 роках.

В таблиці 1 розглянемо структуру доходів місцевих бюджетів України.

Таблиця 1

Структура доходів місцевих бюджетів України у 2022-2024 роках *

Показник	2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	сума, млн. грн.	питома вага, %	сума, млн. грн.	питома вага, %	сума, млн. грн.	питома вага, %
Податкові надходження	393460,6	70,88	434540,9	66,59	441094,1	64,91
Неподаткові надходження	22041,1	3,97	36511,4	5,59	43603,7	6,42
Доходи від операцій з капіталом	2276,0	0,41	3621,9	0,55	4854,9	0,71
Від органів державного управління	136753,8	24,64	177385,2	27,18	187932,4	27,66
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	223,3	0,04	197,9	0,03	1427,4	0,21
Цільові фонди	342,3	0,06	351,8	0,05	618,3	0,09
Разом доходів	555097,1	100,0	652609,1	100,0	679530,8	100,00

* Примітка. Складено авторами за даними джерела [3].

Ключовим елементом доходів місцевих бюджетів України традиційно залишаються податкові надходження, однак їхня частка поступово знижується. Так, якщо у 2022 році податки формували 70,88% усіх бюджетних доходів місцевого рівня, то у 2024 році їхня частка зменшилася до 64,91%, незважаючи на зростання абсолютних показників. Зазначимо, що ця тенденція є, насамперед, наслідком вилучення «військового» ПДФО на користь державного бюджету.

З іншого боку, стійку тенденцію до збільшення демонструють надходження міжбюджетних трансфертів, що вказує на поступово зростаючу під час війни фінансову залежність місцевого самоврядування від дотацій і субвенцій органів

державного управління. Держава активно використовує цей механізм для цільової підтримки інфраструктурних і соціальних потреб на місцевому рівні, що особливо актуально в умовах невизначеності.

Позитивним сигналом посилення фінансової спроможності громад є збільшення обсягів і питомої ваги неподаткових надходжень, що свідчить про потенційне зміцнення власної дохідної бази місцевого самоврядування.

Однак найбільш різкий структурний зсув спостерігається у 2024 році щодо статті доходів від Євросоюзу, урядів іноземних держав та міжнародних організацій, що вказує на початок етапу масштабного залучення міжнародної донорської допомоги, спрямованої на відбудову і підтримку життєдіяльності інфраструктури, що є запорукою фінансової стійкості в повоєнний період.

В таблиці 2 розглянемо структуру видатків місцевих бюджетів України.

Таблиця 2

Структура видатків місцевих бюджетів України у 2022-2024 роках *

Показник	2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	сума, млн. грн.	питома вага, %	сума, млн. грн.	питома вага, %	сума, млн. грн.	питома вага, %
Загальнодержавні функції	46469,1	9,60	53003,6	8,19	61563,1	9,16
Громадський порядок, безпека та судова влада	11108,3	2,29	16817,4	2,60	20054,1	2,99
Економічна діяльність	61065,9	12,61	112983,6	17,47	96725,6	14,40
Охорона навколишнього природного середовища	512,5	0,11	1193,4	0,18	869,0	0,13
Житлово-комунальне господарство	40631,5	8,39	62028,4	9,59	58638,4	8,73
Охорона здоров'я	31008,0	6,40	38161,3	5,90	37207,3	5,54
Духовний та фізичний розвиток	22584,8	4,66	26653,4	4,12	29330,5	4,37
Освіта	232250,4	47,96	248186,7	38,37	283694,4	42,23
Соціальний захист та соціальне забезпечення	29199,1	6,03	44879,5	6,94	57193,4	8,51
Міжбюджетні трансферти	9465,6	1,95	42915,3	6,63	26522,3	3,95
Разом видатків	484295,2	100,0	646822,6	100,0	671798,1	100,00

* Примітка. Складено авторами за даними джерела [3].

У структурі видатків місцевих бюджетів України традиційно домінують видатки на освіту, проте їхня частка скорочується, що свідчить про наявність сфер, фінансування яких має більш нагальний характер в умовах війни.

Найбільш динамічною статтею видатків є економічна діяльність. Сплеск обсягів її фінансування у 2023 році пов'язаний з пріоритетним спрямуванням бюджетних ресурсів на оперативне відновлення інфраструктури, знищеної або пошкодженої під час обстрілів. Помірне зниження частки у 2024 році може означати перехід від невідкладних до більш планових відновлювальних робіт.

Питома вага видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення демонструє стійке поступове зростання, що є прямим наслідком гуманітарної кризи, спричиненої війною, та збільшенням потреб у підтримці внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та інших вразливих груп населення.

Обсяги і частка міжбюджетних трансфертів відображають волатильну динаміку через тимчасові фінансові механізми підтримки окремих територій або програм, реалізованих через інші ланки бюджетної системи.

Узагальнюючи проведений аналіз, зазначимо, що фінансова спроможність територіальних громад у 2022-2024 роках характеризується зміною пріоритетів формування та використання коштів місцевих бюджетів, які підпорядковані викликам воєнного часу і потребам відбудови, а саме:

1. Посилення централізації. Спостерігається чітка тенденція до зменшення частки власних податкових надходжень і зростання фінансової залежності від державних трансфертів та міжнародної допомоги. Разом з тим, якщо дотації і субвенції, отримані з вищестоящих бюджетів, забезпечують стабільність поточних бюджетних процесів і виконання базових зобов'язань, то міжнародні донорські кошти є ключовим інвестиційним драйвером для відновлення інфраструктури, модернізації місцевої економіки і реалізації проєктів розвитку.

2. Фіскальна політика, орієнтована на відновлення. Зростання видатків на нагальну відбудову інфраструктури та житлового фонду, економічну діяльність і соціальний захист свідчить про зміщення функціонального пріоритету органів місцевого самоврядування від планового розвитку територіальних громад до оперативного реагування на гуманітарні та безпекові виклики.

3. Управління дефіцитом бюджетних ресурсів. Значне зростання видатків у 2023-2024 роках порівняно з 2022 роком, забезпечене не власними джерелами, а міжбюджетними трансфертами, вимагає ефективного управління фінансовими резервами та мінімізації ризиків незбалансованості бюджетів у наступні роки. Збереження високої частки трансфертів як у доходах, так і у видатках місцевих бюджетів, свідчить про високу інтеграцію місцевих фінансів у загальнодержавну систему управління ресурсами в умовах кризового періоду.

Отже, у період протистояння військовій агресії саме фінансова спроможність громад постає ключовим чинником їхньої стійкості та здатності місцевого самоврядування виконувати повноваження в умовах постійних викликів. Вона визначається не лише наявністю достатніх ресурсів, а й здатністю громади адаптувати власну фінансову модель до змінених умов, підтримувати функціонування критичної інфраструктури та забезпечувати базові потреби населення. Актуалізується роль ефективного фінансового управління, яке дозволяє територіальним громадам ефективно поєднувати власні ресурси, державну підтримку та міжнародну допомогу, адже реальна фінансова спроможність громади тепер визначається не стільки обсягом згенерованих власних доходів, скільки її інституційною здатністю оперативно акумулювати та раціонально перерозподіляти наявні ресурси, ефективно залучати цільову міжнародну донорську допомогу і забезпечувати неперервність надання базових

публічних послуг навіть за умов високої невизначеності.

У стратегічній перспективі фінансова спроможність громад повинна розглядатися як фундамент повоєнного розвитку. Саме вона визначатиме можливість реалізації відбудовних проєктів, стимулювання місцевої економіки, підвищення інвестиційної привабливості, формування сучасної інфраструктури. Громади, які зможуть сформувану й диверсифіковану систему фінансових джерел, посилити інституційну спроможність і впровадити ефективні управлінські практики, матимуть значно вищі шанси на стійке відновлення і конкурентний розвиток у повоєнний період.

Література:

1. Копилюк О. І., Музичка О. М., Пелех П. Р., Тацій Є. І. Фінансова спроможність територіальних громад Львівської області в умовах децентралізації. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія : Економічні науки.* 2024. № 75. С. 14-19.
2. Пасічний М. Д., Обухов Р. О. Фінансова спроможність територіальних громад у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку. *Бізнес Інформ.* 2024. № 4. С. 221-229.
3. Звітність про виконання місцевих бюджетів України. *Open Budget.* URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 16.11.2025).

УДК 658.14/.17

Ангеліна Браїлко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Ольга Лега

Полтавський державний аграрний університет

ФІНАНСОВА САНАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА: БАЛАНС ВНУТРІШНІХ І ЗОВНІШНІХ ДЖЕРЕЛ

Більшість сучасних підприємств стикається з фінансовими труднощами через економічну нестабільність, високу конкуренцію та обмеженість ресурсів. У таких умовах питання вибору ефективних джерел фінансової санації набуває особливої актуальності, адже саме від нього залежить здатність підприємства відновити платоспроможність та уникнути банкрутства. Фінансова санація розглядається як система заходів, спрямованих на відновлення фінансової стійкості підприємства, забезпечення його подальшої діяльності та створення умов для розвитку. Важливим аспектом цього процесу є пошук оптимальних джерел фінансування, які дозволять реалізувати санаційні заходи з мінімальними витратами та ризиками [1; 2].

Внутрішні джерела фінансування охоплюють ресурси, які підприємство може мобілізувати самостійно: власний прибуток, амортизаційні відрахування, кошти від продажу зайвих активів, внески власників або скорочення витрат. Вони дозволяють підприємству зберегти фінансову незалежність і мінімізувати ризики, проте їх обсяг часто обмежений. Зовнішні джерела пов'язані із залученням сторонніх ресурсів, таких як кредити, інвестиції, випуск цінних паперів чи державна підтримка [3; 4; 5]. Вони відкривають доступ до великих сум коштів, але підвищують боргове навантаження та створюють залежність від кредиторів або інвесторів. Щоб наочно побачити, як джерела впливають на процес фінансової санації, наведемо їх порівняння у вигляді табл. 1.

Таблиця 1

Порівняння внутрішніх та зовнішніх джерел фінансової санації та їх вплив на відновлення фінансової стійкості підприємства

Критерій	Внутрішні джерела	Зовнішні джерела	Вплив на фінансову санацію
Походження коштів	Власні ресурси підприємства	Залучені ресурси від зовнішніх партнерів	Внутрішні джерела забезпечують автономність санації; зовнішні - швидкий доступ до великих сум
Обсяг ресурсів	Обмежений фінансовими можливостями підприємства	Може бути значним, залежить від інвесторів або кредиторів	Внутрішні джерела дозволяють покрити частину потреб; зовнішні - забезпечують масштабні проекти санації
Вартість залучення	Низька або відсутня	Висока (відсотки, дивіденди, зобов'язання)	Низька вартість внутрішніх коштів підвищує рентабельність санаційних заходів; зовнішні - потребують ефективного планування платежів
Ризики	Мінімальні, боргове навантаження відсутнє	Високі, збільшується залежність від кредиторів та інвесторів	Внутрішні джерела знижують фінансові ризики; зовнішні - можуть створити додаткове навантаження на ліквідність
Швидкість мобілізації коштів	Залежить від внутрішніх процедур	Швидка, за наявності кредиту або інвестора	Внутрішні джерела можуть діяти повільніше, але стабільніше; зовнішні - швидко покривають критичні потреби
Фінансова незалежність	Зберігається	Зменшується	Внутрішні джерела підтримують незалежність управління; зовнішні - потребують узгодження рішень з кредиторами чи інвесторами

Джерело: побудовано за [1; 2; 3; 4; 5]

Порівнюючи внутрішні та зовнішні джерела фінансової санації, варто підкреслити, що кожна з груп має як сильні сторони, так і певні обмеження.

Внутрішні джерела (прибуток, амортизаційні відрахування, реалізація непрофільних активів, оптимізація витрат) є менш ризикованими, адже не

створюють нових боргових зобов'язань і сприяють збереженню фінансової незалежності. Водночас вони обмежені за обсягами й рідко дозволяють профінансувати масштабні санаційні заходи.

Зовнішні джерела (банківські кредити, облігаційні позики, інвестиції, державна підтримка, участь стратегічних партнерів) забезпечують можливість швидко мобілізувати значні ресурси, проте передбачають виконання зобов'язань перед кредиторами чи інвесторами, що підвищує рівень фінансових ризиків та залежності підприємства від зовнішнього середовища.

Таким чином, ефективність санаційного процесу значною мірою залежить від уміння підприємства правильно поєднувати внутрішні та зовнішні джерела фінансування.

Практика показує, що найбільш результативною стратегією для українських підприємств є комбінований підхід: внутрішні ресурси гарантують стабільність і контрольованість процесу, тоді як зовнішні дозволяють масштабувати санаційні заходи та прискорити відновлення платоспроможності.

Щоб забезпечити дієвість такої стратегії, необхідно не лише обирати оптимальні джерела, а й оцінювати їхні ризики, вартість і довгострокові наслідки. Для цього доцільно застосовувати матрицю ризиків та впливу джерел фінансової санації – табл. 2, яка дає змогу системно порівняти альтернативні інструменти, визначити їхні сильні та слабкі сторони, а також спрогнозувати ефект від їхнього використання.

Такий підхід формує інформаційну базу для управлінських рішень, дозволяє збалансувати короткострокові вигоди з довгостроковою стійкістю та створює надійне підґрунтя для подолання кризових явищ і поступального розвитку підприємства.

Матриця ризиків дозволяє наочно оцінити сильні та слабкі сторони різних джерел фінансування. Вона показує, що внутрішні джерела забезпечують стабільність та фінансову незалежність, але мають обмежений обсяг ресурсів, тоді як зовнішні джерела дають можливість залучити значний капітал, але супроводжуються підвищеними ризиками та зобов'язаннями.

Для ефективної фінансової санації доцільно комбінувати внутрішні та зовнішні джерела, плануючи їх використання залежно від обсягу потреб, рівня ризику та стадії санаційного процесу. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити стабільний приплив ресурсів для відновлення платоспроможності підприємства.

Матриця ризиків та впливу джерел фінансової санації на відновлення платоспроможності підприємства

Джерело фінансування	Ризики	Вплив на санацію	Рівень складності залучення	Рекомендації для управління ризиками
Нерозподілений прибуток	Обмежений обсяг коштів	Стабілізує ліквідність, дозволяє проводити невеликі санаційні заходи	Низький	Планування використання прибутку, резервування частини на непередбачені потреби
Амортизаційні і відрахування	Можливе недостатнє фінансування для капіталовкладень	Модернізація виробництва, оновлення активів	Середній	Поетапне використання, пріоритетність для критичних об'єктів
Продаж зайвих активів	Втрата частини майна, зменшення ліквідності активів	Додаткові кошти для короткострокових потреб	Середній	Оцінка ринкової вартості активів, продаж непрофільного майна
Власні внески	Зменшення фінансової подушки власників	Додаткові ресурси для санації	Низький	Узгодження з власниками, контроль за співвідношенням інвестицій і ризиків
Банківські кредити	Високі відсотки, зобов'язання перед банком	Швидке покриття дефіциту коштів	Високий	Ретельне планування графіку погашення, пошук пільгових кредитних умов
Випуск акцій / облігацій	Залежність від інвесторів, виплата дивідендів	Мобілізація значного капіталу для великих проектів	Високий	Стратегічне розміщення, залучення надійних інвесторів
Державна підтримка	Обмежена сума, бюрократичні процедури	Часткова компенсація витрат, податкові пільги	Середній	Попереднє планування, своєчасне оформлення документів
Стратегічний інвестор	Втрата частки власності, контроль над бізнесом	Великі інвестиції для розвитку або санації	Високий	Чітке визначення умов співпраці, договірні гарантії
Реструктуризація боргів	Втрата частини гнучкості, тривалі переговори	Зменшення навантаження на ліквідність	Середній	Розробка реалістичного плану погашення, регулярний контроль

Джерело: побудовано за [1; 2; 3; 4; 5]

Література:

1. Єрмоленко О. А., Коковіхіна О. О., Лисьонкова Н. М. Фінансова санація як спосіб запобігання банкрутству підприємств в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 114–117. URL: <http://srd.pdaba.edu.ua:8080/handle/123456789/12540>.
2. Шевчук Л. Т., Шевчук Я. В., Пась Я. І. Управління фінансовими ризиками та санація підприємств в умовах сімейного стану. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. Вип. 41. С. 158–167. URL: <https://nzlubr.org.ua/index.php/journal/article/view/1238>.
3. Чумаченко О., Плетенецька С., Антонєць Т. Управління фінансовим станом підприємств у системі стратегічного менеджменту. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. Вип. 1(73). С. 54–65. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/672>.
4. Череп А. В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання : підручник. Вид. 2-ге, допрац. та допов. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. 370 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/25533>.
5. Перерва П. Г., Лега О. В., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М. Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14790464>.

УДК 336.1:352.07

Ірина Данилюк – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Проць

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В умовах реалізації державної регіональної політики та фіскальної децентралізації питання забезпечення фінансової спроможності громад набуває особливої актуальності. Фінансова самостійність органів місцевого самоврядування є одним із ключових чинників ефективного розвитку територіальних громад, що передбачає наявність у місцевих органів влади достатніх власних фінансових ресурсів, прав формування і використання їх, а також відповідальності за результати фінансово-господарської діяльності[1].

Однією з найвагоміших проблем залишається низька частка власних

доходів у структурі місцевих бюджетів. Так, за даними Волинської ОДА, власні доходи місцевих бюджетів області у січні–липні 2025 року становили 6 655,2 млн грн, тоді як міжбюджетні трансферти сягнули 3 772,1 млн грн, що свідчить про високу залежність територіальних громад від міжбюджетних трансфертів із державного бюджету, зокрема дотацій та субвенцій[3]. Це створює фінансову залежність громад від центральної влади та обмежує можливості самостійного планування місцевої бюджетної політики. Крім того, на доходну базу негативно впливають низькі темпи розвитку місцевого бізнесу, тінізація економіки, недостатня податкова дисципліна населення та підприємців[2, с.43]. У багатьох громадах переважає бюджет споживання, тоді як бюджети розвитку залишаються незначними. Це означає, що більшість коштів спрямовується на поточні витрати (заробітну плату, комунальні послуги), а не на інвестиційні проекти, які б могли збільшити майбутні надходження.

Після укрупнення територіальних громад у межах реформи децентралізації виявилася значна нерівномірність фінансової спроможності між громадами. Великі міста, обласні центри та промислово розвинені території мають широку податкову базу: на їх території діють підприємства, торговельні мережі, комерційна нерухомість, що забезпечує стабільні податкові надходження. Великі міські громади, такі як Луцька міська територіальна громада, мають значні власні доходи: за I півріччя 2025 року до загального фонду бюджету громади надійшло 1 782 143,7 тис. грн без трансфертів, причому 63,9 % цих надходжень – це ПДФО, що демонструє потужну податкову базу[3]. Натомість сільські або менш економічно активні громади, як-от Турійська селищна територіальна громада, мають значно менший фінансовий потенціал: за даними на 2025 рік вона виконала власні надходження загального фонду на 102,5%, але абсолютна сума становить лише 65 675,6 тис. грн а структура доходів слабо диверсифікована: 53,4 % – ПДФО, 19,1 % – податок на майно, 18,6 % – єдиний податок[3]. Це призводить до того, що вони залишаються дотаційними і не здатні самостійно покривати навіть поточні витрати[4]. Така нерівномірність суперечить принципу фінансової справедливості та посилює соціально-економічну нерівність між регіонами України. До того ж, чинна система вирівнювання доходів не завжди ефективно компенсує цю різницю: дотації часто не враховують реальних потреб територій, а громади з високими доходами не мають стимулу до подальшого економічного розвитку.

Хоча Бюджетний кодекс та Податковий кодекс України визначають перелік місцевих податків і зборів, їхня фіскальна ефективність залишається низькою. Проблема полягає у тому, що місцева влада має обмежені повноваження щодо встановлення ставок, пільг і порядку сплати цих податків. Це позбавляє громади можливості гнучко реагувати на економічні умови та стимулювати розвиток певних сфер діяльності. Також існують проблеми адміністрування: нерідко місцеві органи не мають достатніх ресурсів для ефективного контролю за сплатою податків, відсутні актуальні бази даних про нерухомість чи земельні ділянки, що призводить до недоотримання коштів. Крім того, частина місцевих

податків має низький соціальний імідж серед населення – громадяни не завжди розуміють, на що спрямовуються ці кошти, що знижує рівень податкової культури.

Фінансова самостійність неможлива без відповідального й ефективного управління наявними ресурсами. У багатьох громадах спостерігається слабка система фінансового управління – відсутні довгострокові стратегії розвитку, програми залучення інвестицій чи аналіз ефективності витрат. Проблемою є також недостатня кваліфікація працівників фінансових відділів та низький рівень цифровізації управління бюджетом. Унаслідок цього рішення про розподіл коштів часто ухвалюються ситуативно, без урахування пріоритетів розвитку громади. Нерідко кошти витрачаються на малоефективні або короткострокові проекти, а система контролю за виконанням бюджету залишається формальною. Відсутність дієвого громадського контролю також знижує прозорість і підзвітність влади перед мешканцями[1]. Усе це зменшує довіру громадян до місцевої влади і гальмує формування дієвої фінансової автономії.

Процес формування фінансової самостійності місцевого самоврядування в Україні розпочався з прийняттям Бюджетного кодексу та низки законів, що визначили засади міжбюджетних відносин і фінансового забезпечення територіальних громад. Проте на практиці ця самостійність залишається обмеженою через низку системних проблем[5].

Для підвищення фінансової самостійності місцевого самоврядування в сучасних умовах доцільно реалізувати безліч заходів. Насамперед, потрібно запровадити механізми стимулювання громад до нарощування власних доходів, наприклад, через зарахування частини надпланових надходжень у розпорядження місцевих бюджетів.

Територіальні громади повинні сприяти створенню нових робочих місць, підтримці малого та середнього бізнесу, розвитку індустріальних парків, залучати приватні інвестиції через програми державно-приватного партнерства, особливо в інфраструктурні проекти. Упровадження електронних систем бюджетного планування, контролю та відкритих даних дозволить підвищити прозорість і ефективність використання коштів, а використання аналітичних інструментів (наприклад, системи “Open Budget” чи “E-Data”) допоможе громаді ефективніше управляти фінансовими потоками[5]. Також потрібно підвищити відповідальність громад за результати використання бюджетних коштів через розширення практик громадського контролю.

Отже, фінансова самостійність місцевого самоврядування є необхідною умовою сталого соціально-економічного розвитку територій. Однак її забезпечення потребує системних змін у податковій, бюджетній та інституційній сферах. Лише за умови поєднання фінансової децентралізації з підвищенням відповідальності органів місцевого самоврядування та ефективного управління ресурсами можливо досягти реальної фінансової незалежності громад і підвищити якість життя населення.

Література

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР : станом на 31 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 13.11.2025).
2. Мартиненко, В., Архипенко, С., Шепелюк, В. (2020). Джерела забезпечення фінансової незалежності місцевого самоврядування. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (4 (60), 39–46. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/340> (дата звернення: 13/11/2025р).
3. Портал «Бюджет для громадян» [електронний ресурс]. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget> (дата звернення: 13.11.2025).
4. Мануела Золлер-Вінклер. Фінансова автономія – основа місцевого самоврядування. Портал "Децентралізація". URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13610> (дата звернення: 13/11/2025р).
5. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-р#Text> (дата звернення: 13.11.2025).

УДК 336.57(477)"364"

Юлія Добринська – здобувачка освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Проць

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ДО ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Воєнні дії, економічна нестабільність, інфляційні процеси та зростання рівня бідності посилили соціальну напруженість та збільшили розрив між різними групами населення. За цих умов реалізація державних соціальних програм є ключовим інструментом забезпечення соціальної справедливості та підтримання життєдіяльності найбільш вразливих верст населення. Державні соціальні програми виступають одним із ключових інструментів впливу на структуру доходів населення, оскільки вони безпосередньо формують перерозподільні процеси в економіці та сприяють зменшенню різниці між рівнями матеріального забезпечення окремих соціальних груп. Крім матеріальних вигід, соціальні програми мають ще одну надзвичайно важливу функцію – стабілізаційну.

Державні соціальні програми сприяють вирівнюванню життєвого рівня населення та запобігають подальшому поглибленню соціальної нерівності[1]. За оцінками Світового банку на початок 2025 року, частка населення, яке живе за межею фактичної бідності, була 10 %, що перевищує показники 2023 року і свідчить про поглиблення соціально-економічної вразливості домогосподарств.

Метою дослідження є визначення необхідності удосконалення механізму фінансового забезпечення державних соціальних програм за для підвищення рівня доходів населення в Україні, а також визначення ефективності соціальних програми для забезпечення соціальної стабільності та підтримки найбільш уразливих груп населення.

Джерелами фінансування соціального захисту та забезпечення є кошти місцевих та державного бюджетів, державних цільових фондів. Основними формами соціальної підтримки населення є грошова допомога малозабезпеченим сім'ям, субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, пенсійні виплати, допомога внутрішньо переміщеним особам, програми підтримки безробітних, адресні виплати сім'ям з дітьми. В Україні у 2000 р. було прийнято Закон „Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”, де, зокрема, зазначається, що основні державні соціальні гарантії встановлюються з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень.

У періоди економічної невизначеності, соціальних криз або воєнних дій вони виступають інструментом запобігання зростанню соціальної напруги, забезпечують відчуття підтримки з боку держави та сприяють збереженню суспільної стійкості. Дієві програми соціального захисту не лише вирівнюють доходи, а й допомагають домогосподарствам адаптуватися до нових умов, зберегти базові стандарти життя[2].

У цьому контексті в Україні реалізується низка цільових видів соціальної допомоги, серед яких особливо важливими є програма «Зимова підтримка», спрямована на компенсацію підвищених витрат домогосподарств у складний зимовий період, а також виплати для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що забезпечують базовий рівень доходів людей, вимушено позбавлених житла та стабільних джерел заробітку. За результатами цієї програми, яка тривала з грудня 2024 по лютий 2025 року, 14,4 мільйона українців отримали по 1 000 гривень. Близько 57% усіх витрат, було спрямовано на оплату житлово-комунальних послуг, що дало змогу людям зменшити витрати з сімейного бюджету. Це забезпечило прямий приріст доходів, оскільки кожен із 14,4 млн отримувачів фактично отримав одноразову грошову надбавку, що збільшило їхній доступний дохід у короткостроковій перспективі та частково компенсувало сезонне фінансове навантаження[3]. Також можна виявити певний перерозподільчий ефект, бо масові державні трансферти тимчасово знизили фінансовий тиск на домогосподарства з низьким і середнім рівнем доходів, оскільки значна частка отриманих коштів була спрямована на покриття житлово-комунальних платежів, які становлять одну з ключових складових їхнього бюджету.

Важливу роль виконують щомісячні виплати ВПО, оскільки забезпечують мінімально гарантований рівень доходів для громадян. У довгостроковій перспективі такі виплати ВПО сприятимуть поступовому вирівнюванню можливостей для фінансової адаптації та соціально-економічної інтеграції ВПО, послаблює структурну нерівність доходів населення.

На 2025 р., на щомісячні грошові трансферти з Державного бюджету ВПО було передбачено близько 49,5 млрд грн. Стабільне отримання таких коштів підвищує економічну спроможність ВПО, створює умови для стабільного працевлаштування та покращує житлові умови, наближаючи їхній рівень доходів та стандарт життя до середніх показників по країні. У результаті це сприяє зменшенню економічної нерівності та інтеграції ВПО в соціально-економічне середовище більшості громадян України[4].

У Бюджетній декларації на 2026–2028 рр. зазначено, що основними пріоритетами у сфері підтримки соціально незахищених верств населення є:

- забезпечення максимальної адресності та наближеності надання відповідної соціальної підтримки тим, хто її потребує;
- прозорість і максимальна об'єктивність критеріїв в отриманні соціальної підтримки; забезпечення захисту прав дитини;
- забезпечення своєчасного та у повному обсязі фінансування пенсійних виплат;
- удосконалення механізму надання соціальних послуг з метою наближення їх до вразливих груп населення;
- підтримка осіб з інвалідністю та здійснення заходів, спрямованих на створення умов для реалізації особами з інвалідністю права на працю.

У проекті закону «Про Державний бюджет України на 2026 рік» Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України передбачено видатки за загальним фондом у обсязі 466 126,1 млн грн, що на 44 516,7 млн грн більше ніж у 2025 році, та за спеціальним фондом - 1 092,1 млн грн.

З метою оптимізації процесу використання коштів та підвищення ефективності державної підтримки населення у 2026 році пропонується об'єднати бюджетну програму «Підтримка малозабезпечених сімей» з окремим напрямом бюджетної програми «Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини», сформувавши єдину консолідовану програму з обсягом видатків 102 706,4 млн грн. Така інтеграція дозволить уникнути дублювання функцій, спростити адміністрування та забезпечити більш адресне використання бюджетних ресурсів.

Соціальні трансферти зменшують рівень нерівності, забезпечуючи мінімально необхідні стандарти життя для домогосподарств, які не здатні генерувати достатні ринкові доходи. Водночас ефективність цих програм є неоднорідною та залежить від їх адресності, своєчасності, адекватності розмірів виплат та здатності реагувати на зміну соціально-економічних умов. Зростання рівня бідності та диференціації доходів у післявоєнний період демонструє, що соціальні програми самі по собі не можуть повністю подолати нерівність, але

вони залишаються критично важливим інструментом її пом'якшення[5].

Отже, для підвищення фінансування державних соціальних програм необхідним є подальше вдосконалення механізмів адресності, цифрового адміністрування, регулярний перегляд розмірів виплат та інтеграція соціального захисту з політиками зайнятості й економічного відновлення. Такий підхід дозволить перетворити соціальні програми на дієвий інструмент не лише зниження нерівності, а й формування основ для довгострокового підвищення добробуту населення.

Література:

1. Про державні цільові програми. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
2. Бюджетна система України: навчальний посібник в схемах і таблицях С. В. Качула, Г. Є. Павлова, Л. В. Лисяк, Добровольська О.В., Л. І. Катан. – *Дніпро: Монолит*, 2021. – 332 с. (дата звернення: 14.11.2025)
3. Зимова єПідтримка. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. URL: <https://surl.li/akbyuf> (дата звернення: 14.11.2025).
4. Проць Н. В., Козак В. Особливості формування сімейного бюджету в умовах фінансово-економічної нестабільності. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 3, 39 (Лис 2024), 73–82 ст. 2024 р. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-03-73-82> (дата звернення: 14.11.2025)
5. Проект Закону про Державний бюджет України на 2026 рік. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57325> (дата звернення: 14.11.2025).

УДК 338.43:336.6

**Ольга Кальченко – к.е.н., доц.,
Ярослав Федяй – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти**

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Агропромислові підприємства сьогодні розвиваються в складних економічних, політичних, соціальних умовах. Ефективне їхнє функціонування в таких умовах та протидія загрозам, які можуть виникати насамперед в економічному просторі, вимагають побудови дієвих систем управління. Такі

системи повинні надавати можливість вчасно реагувати на зовнішні загрози, внутрішні складнощі функціонування. Це своєю чергою змінює і підходи до побудови систем їхнього управління у частині використання сучасних підходів до організації системи ризик-менеджменту, здійснення фінансової діяльності, враховуючи специфіку економічної діяльності агропромислових підприємств.

У наукових роботах С. Булкіна, О. Гаврильченко, К. Гарбажій, О. Карамушки, В. Карашенка, В. Кифяк, А. Ковальнової, В. Мацьківа, О. Могилевської, І. Олександренко, М. Пархомця, А. Постол, О. Саса, І. Смаги, С. Халатур та ін. вагома увага приділяється дослідженню особливостей фінансової діяльності агропромислових підприємств, підвищенню її ефективності в нестабільному зовнішньому середовищі з урахуванням внутрішніх можливостей до розвитку таких підприємств.

Агропромислові підприємства сьогодні зіштовхуються зі значною кількістю викликів, особливо складною залишається ситуація на світових ринках сільськогосподарської продукції, де спостерігаємо високий рівень конкуренції між різними країнами, які спеціалізуються на вирощуванні такої продукції, використання урядами методів для значної підтримки виробників зазначеної продукції. Функціонування агропромислових підприємств також пов'язано з економічним розвитком, в першу чергу, сільських територій, де такі підприємства можуть територіально знаходитися та здійснювати свою діяльність. Їх наявність активізує такий розвиток, підвищує і рівень соціального забезпечення сільського населення, яке працює на таких підприємствах. Агропромислові підприємства також підтримують соціальні, екологічні проекти, які можуть реалізовуватися територіальними громадами для забезпечення власного сталого розвитку та покращення умов життєдіяльності місцевого населення

Враховуючи, що агропромислові підприємства є об'єктивно невід'ємною складовою сучасного розвитку національного господарства, питання забезпечення їхнього стабільного функціонування, конкурентоспроможності є одним з пріоритетних завдань держави. Уряди більшості країн приділяють вагому увагу підтримці аграрної галузі, оскільки потреба в продуктах завжди залишається актуальною, важливими залишаються питання забезпечення продовольчої безпеки.

Агропромислові підприємства за своєю природою можуть бути абсолютно різними, масштаб їхньої діяльності може значним чином відрізнятись. У їхніх межах здійснюються різні напрями економічної діяльності, що передусім пов'язано з вирощуванням тих або інших видів сільськогосподарської продукції, виробництвом різних видів агропромислової продукції, що здійснюється для задоволення потреб як громадян, тобто місцевого населення, так і інших промислових підприємств. Такі економічні суб'єкти використовують зазначену продукцію у більш складних технологічних виробництвах. Враховуючи окреслене, можна стверджувати, що розвиток агропромислових підприємств є однозначно важливим для функціонування національного господарства,

забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, підтримки її інноваційного розвитку в сучасних умовах.

Конкретизуємо ті особливості, які відображають зміст процесу управління саме фінансової діяльності агропромислових підприємств. Зазначимо, що для таких суб'єктів господарювання, враховуючи специфіку їхньої економічної діяльності, притаманні і відмінні, у порівнянні з іншими суб'єктами господарювання, риси фінансової діяльності й особливо специфічні особливості здійснення управління такою діяльністю. Серед зазначених особливостей доцільне конкретизувати такі:

– непостійність доходів що обумовлюються сезонністю виробництва певними періодами продажу сільськогосподарської продукції, що вимагає врахування цього в процесі фінансового планування;

– наявність постійних коливань на ринках сільськогосподарської продукції, що обумовлює необхідність використання різних підходів до мінімізації втрат доходів від зниження цін на окремі види такої продукції, доцільно застосовувати механізм хеджування, похідні фінансові інструменти;

– необхідність забезпечення ефективно функціонуючої системи ризик-менеджменту агропромислового підприємства у частині аналізу фінансових ризиків, в першу чергу валютних при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, кредитних ризиків, якщо підприємство залучає кошти фінансових установ;

– важливість врахування можливостей державної фінансової підтримки та потенціалу використання наявних програм для залучення додаткового фінансового ресурсу, зменшення вартості позикових коштів;

– доцільність створення додаткових резервів фінансових ресурсів на випадок непередбачуваних обставин, неврожайності в наступному сезоні, виникнення кліматичних загроз стабільності функціонування агропромислового підприємства;

– важливість впровадження сучасних підходів до формування збору, обробки інформації про рух грошових коштів, формування доходів, здійснення витрат за різними напрямками господарської діяльності агропромислового підприємства;

– важливість вчасно здійснювати розрахунки з контрагентами та проводити відповідну політику щодо зменшення дебіторської заборгованості, оскільки кошти важливі для постійної закупівлі сировини, необхідних комплектуючих, мінеральних добрив, для підтримки стабільності операційної діяльності [1; 2; 3, с. 198].

Аналізуючи основні специфічні особливості здійснення управління фінансовою діяльністю агропромислового підприємства, варто зазначити, що саме ефективно побудована система інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень є важливою та невід'ємною складовою підтримки дієвості системи управління і відповідно від якості інформації, яка надається керівництву, залежить не лише подальший вектор фінансової діяльності підприємства, а й загалом його розвиток.

Література:

1. Каращенко, В., & Рибіцький, О. (2024). Ефективне управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарських підприємствах. *Економіка та суспільство*, (64). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-139>.
2. Халатур, С., Карамушка, О., & Шапка, Я. (2024). Ключові аспекти фінансового інжинірингу в процесі управління оборотними коштами аграрного підприємства. *Економіка та суспільство*, (68). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-53>.
3. Олександренко, І. В. (2024). Управління фінансовою діяльністю сільськогосподарських підприємств в Україні. *Бізнес Інформ*, (2), 194-201. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-2_0-pages-194_201.pdf.

УДК 336.5:364](477)"364"

Ростислав Лукій – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н. з держ. управ., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Соціальний захист є одним із ключових напрямів державної політики, особливо в умовах збройного конфлікту. Війна суттєво збільшує потребу у соціальній підтримці населення: допомога внутрішньо переміщеним особам, підтримка сімей військовослужбовців, компенсації для постраждалих від бойових дій, пенсійне забезпечення та соціальні виплати малозабезпеченим верствам населення.

З початком повномасштабної агресії у 2022 році в Україні система соціального захисту була змушена адаптуватися до нових реалій, що супроводжувалося суттєвим збільшенням бюджетних зобов'язань і навантаження на державні фінанси [1].

Ефективність фінансового забезпечення соціального захисту безпосередньо впливає на соціальну стабільність суспільства, рівень довіри до держави та здатність забезпечити базові потреби громадян в умовах війни.

Фінансування системи соціального захисту в Україні здійснюється за рахунок кількох джерел:

Державний бюджет України – основне джерело фінансування пенсій, субсидій та допомог;

Місцеві бюджети, які покривають витрати на соціальні програми на регіональному рівні;

Соціальні фонди, зокрема Пенсійний фонд України та Фонд соціального страхування України;

Міжнародна допомога, включаючи фінансову підтримку з боку Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, ЄС та інших партнерів.

У 2023–2024 роках, за даними Міністерство фінансів України, соціальні видатки становили понад 30% державного бюджету, що є рекордним показником для воєнного часу [2]. Основна частина коштів спрямовується на пенсійне забезпечення, допомогу внутрішньо переміщеним особам та соціальні виплати родинам військовослужбовців.

Війна створює додаткові навантаження на систему соціального забезпечення, серед яких:

- зростання кількості одержувачів допомоги – станом на 2024 рік понад 5 млн осіб мають статус внутрішньо переміщених [3];
- підвищення соціальних зобов'язань держави – розширення програм адресної підтримки, зокрема допомоги на проживання;
- необхідність оперативного перерозподілу бюджетних коштів на користь соціального сектору;
- зміни механізмів адміністрування виплат з урахуванням обмежень воєнного стану.

Важливою рисою нинішнього періоду є активна участь міжнародних донорів у фінансуванні соціальних програм, зокрема через гранти та цільові програми підтримки населення [4].

Незважаючи на значну увагу держави до соціальної сфери, існує низка проблем, що ускладнюють ефективне фінансування:

Бюджетні обмеження – значна частина фінансових ресурсів держави спрямовується на оборону, що обмежує можливості соціальних програм.

Зростання інфляції та девальвації, які знижують реальну вартість соціальних виплат.

Недостатня адресність соціальної допомоги, що призводить до неефективного використання коштів.

Складність адміністрування виплат у зоні бойових дій та на тимчасово окупованих територіях.

Залежність від зовнішнього фінансування, яке є нестабільним і залежить від політичних рішень партнерів [5].

Ці фактори підвищують ризики соціальної напруги та вимагають оптимізації фінансової політики у сфері соціального захисту.

Для підвищення ефективності фінансового забезпечення соціальних програм в умовах війни доцільно реалізувати такі напрями:

Оптимізація бюджетних витрат, зокрема шляхом скорочення неефективних програм і посилення контролю за цільовим використанням коштів.

Розвиток адресної допомоги, яка дозволить спрямовувати ресурси на найбільш уразливі категорії населення.

Цифровізація соціальних виплат для зниження адміністративних витрат і підвищення прозорості.

Залучення міжнародної допомоги на грантових умовах, а не через боргові інструменти.

Створення резервних фінансових механізмів для швидкого реагування на кризи.

Поглиблення співпраці з місцевими громадами для ефективнішого розподілу соціальної допомоги.

Міжнародні фінансові інституції відіграють ключову роль у стабілізації соціальної сфери. У 2023–2024 роках грантова допомога від партнерів ЄС та міжнародних організацій склала значну частину фінансування програм підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Завдяки зовнішній допомозі Україна змогла утримати стабільність системи соціального захисту попри воєнні дії. Проте надмірна залежність від донорів створює ризики для стійкості системи у разі зменшення обсягів фінансування. Саме тому необхідно посилювати внутрішні джерела фінансування.

Отже, фінансове забезпечення соціального захисту в умовах воєнного стану є одним із найважливіших напрямів державної політики. Війна зумовила різке зростання потреб у соціальній підтримці населення та водночас обмежила фінансові можливості держави.

Основними викликами залишаються обмежені бюджетні ресурси, інфляційний тиск, неефективність розподілу коштів та залежність від зовнішнього фінансування.

Підвищення ефективності системи соціального захисту можливе через оптимізацію бюджетних витрат, цифровізацію процесів, посилення адресності допомоги та розвиток партнерства з міжнародними організаціями. Це сприятиме зміцненню соціальної стабільності та забезпеченню базових потреб населення навіть у складних умовах війни.

Література:

1. Барановський О. Соціальна політика та фінансова безпека держави в умовах кризи. Фінанси України, 2023.
2. Міністерство фінансів України. Офіційні звіти про виконання бюджету. – <https://mof.gov.ua>
3. Державна служба статистики України. Демографічна та соціальна статистика. – <https://ukrstat.gov.ua>
4. Світовий банк. Ukraine Social Protection Report. – Вашингтон, 2024.
5. Коваль Н. Фінансове забезпечення соціального захисту в умовах війни. Соціально-економічний розвиток, 2023.

УДК 658.152-047.44

Артьом Лядецький – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н.держ.упр., професор Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Інвестиційна привабливість підприємства виступає ключовим показником, що сприяє прийняттю рішень потенційними інвесторами щодо вкладення фінансових ресурсів в дану організацію. Цей показник визначається багатьма фінансовими, виробничими, організаційними та іншими чинниками, які впливають на інтереси інвесторів та їхню готовність вкладати кошти у підприємство. Найбільш широким трактуванням інвестиційної привабливості підприємства виступає її здатність задовольняти вимоги та очікування потенційних інвесторів, яка може бути виміряна за допомогою різних показників, включаючи інтегральну оцінку.

На законодавчому і нормативному рівні в Україні поняття «інвестиційної привабливості» було вперше сформульоване ще у 1998 р. Агентством з питань банкрутства в «Методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємства та організації». інвестиційна привабливість підприємства визначається як рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог та інтересів інвесторів, що може бути виражене значеннями відповідних показників, у тому числі інтегральної оцінки [1].

У сучасній теорії інвестицій є різні підходи до визначення інвестиційної привабливості підприємства, які різняться залежно від мети інвестування. Однак важливо враховувати, що ці підходи можуть призводити до різних результатів при визначенні привабливості підприємства залежно від поставленої мети.

Аналіз літературних джерел показує, що існують два основних підходи до оцінки інвестиційної привабливості. Перший підхід використовує загально визнані показники, такі як коефіцієнти, що характеризують різні аспекти господарської діяльності підприємств. Однак цей метод може бути обмеженим, оскільки значення цих показників може варіюватися великою мірою.

Другий підхід полягає в застосуванні інтегральних показників, які дозволяють об'єднати різноманітні фактори в один комплексний показник. Однак, цей метод також має свої обмеження, оскільки може втратити логічний зв'язок з окремими елементами [1].

Інвестиційна привабливість підприємства є складним і багатогранним поняттям, і її визначення залежить від цілей інвестора, особливостей

підприємства та контексту. Це поняття має агрегований характер і включає в себе різні аспекти, такі як фінансовий стан, техніко-економічний потенціал, організаційні можливості та інші фактори, які впливають на прийняття інвестиційних рішень.

Інвестиційна привабливість підприємства є однією з найважливіших концепцій в сучасному економічному середовищі. Вона визначає здатність підприємства залучати інвестиції та створювати сприятливі умови для розвитку. Інвестиції відіграють ключову роль у забезпеченні стійкого економічного зростання та підвищенні конкурентоспроможності підприємств. Поняття інвестиційної привабливості включає в себе широкий спектр фінансових, економічних, організаційних та інших факторів, які впливають на рішення інвесторів про вкладення капіталу в певний об'єкт інвестування (табл.1).

Таблиця. 1

Фактори інвестиційної привабливості підприємства

Група факторів	Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
Фінансово-економічні	- Економічний стан країни	- Фінансова стійкість підприємства
	- Рівень інфляції	- Рентабельність
	- Ставка обліково-кредитної політики	- Ліквідність
	- Податкове законодавство	- Забезпеченість власними ресурсами
	- Валютний курс	- Заборгованість та платоспроможність перед постачальниками та покупцями
Соціальні	- Рівень освіти та кваліфікація робочої сили	- Кадровий потенціал і кваліфікація персоналу
	- Соціальна стабільність	- Стратегія управління персоналом і організаційно-управлінська культура підприємства
	- Рівень оплати праці та соціальні пільги	- Соціальна відповідальність підприємства
	- Доступність інфраструктури	
Інформаційні	- Доступність інформації про ринок та конкурентів	- Інформаційна технологічна інфраструктура
	- Політика держави щодо інформаційної безпеки	- Інформаційна безпека та кіберзахист
	- Системи звітності та аудитування	- Системи управління даними та аналітика
	- Патенти, ліцензії та інтелектуальна власність	

Цей показник визначає, наскільки привабливим є підприємство для потенційних інвесторів, і чи може воно забезпечити їм належну доцільність та ефективність інвестицій.

Підприємства також повинні враховувати зовнішні та внутрішні фактори ризику, які можуть впливати на їхню інвестиційну привабливість. Зовнішні фактори ризику включають в себе політичні та економічні чинники, зміни на

ринку, конкуренцію тощо. Внутрішні фактори ризику пов'язані зі станом управління, фінансами, виробничими процесами та іншими аспектами діяльності підприємства.

Інвестиційна привабливість підприємства визначає його здатність залучати інвестиції, розвиватися та підвищувати конкурентоспроможність. Це складний показник, який враховує багато різних факторів, включаючи фінансову стійкість, рентабельність, виробничий потенціал, якість управління та інші. Вирішальним є ретельний аналіз і врахування всіх чинників для створення сприятливого інвестиційного клімату та приваблення потенційних інвесторів.

Інвестиційна привабливість підприємства базується на ряді ключових факторів, які визначають його здатність привертати та утримувати інвесторів. Важливо розглянути ці фактори більш детально:

1. Фінансова стійкість: є одним із найважливіших аспектів його інвестиційної привабливості. Інвестори шукають підприємства, які мають стабільні фінансові показники та низький ризик фінансових проблем.

2. Рентабельність. Висока рентабельність діяльності підприємства привертає інвесторів. Інвестори очікують отримати прибуток від своїх інвестицій, і вони вкладають свій капітал в ті підприємства, які можуть гарантувати їм належну рентабельність.

3. Оборотність активів. Інвестори цікавляться тим, як ефективно підприємство використовує свої активи. Висока оборотність активів може свідчити про ефективне управління ресурсами.

4. Виробничий потенціал: Інвестори аналізують виробничі можливості підприємства, його технічне обладнання та інфраструктуру. Якщо підприємство має сучасне обладнання та можливості для розвитку виробництва, це робить його більш привабливим для інвестицій.

5. Фінансування інвестиційних проектів. Можливість залучення фінансування для реалізації інвестиційних проектів важлива для інвестиційної привабливості підприємства. Інвестори шукають підприємства, які мають доступ до різних джерел фінансування, таких як банки, інвестиційні фонди або власні резерви.

6. Менеджмент: Досвідчений та компетентний менеджмент є важливим фактором інвестиційної привабливості. Інвестори хочуть бачити команду керівників, яка може ефективно управляти підприємством та реалізовувати інвестиційні проекти.

7. Інвестиційна програма. Інвестори оцінюють наявність чіткої та обґрунтованої інвестиційної програми, яка включає в себе стратегію розвитку, цілі та плани.

8. Соціальна безпека. Інвестори також звертають увагу на соціальний клімат та стабільність на підприємстві, оскільки це може впливати на ефективність роботи та ризик інвестицій.

9. Місце розташування. Географічне розташування підприємства може мати значення для інвесторів, особливо якщо воно забезпечує доступ до ключових ринків або ресурсів.

10. Взаємовідносини з владою. Стосунки підприємства з владою та законодавчими органами також важливі для інвестиційної привабливості. Стабільність законодавчого середовища та сприятливі відносини з владою можуть позитивно впливати на інвестиційну активність.

Література:

1. Вірянська О.В. Оцінка інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] / Вірянська О.В – Режим доступу до ресурсу: <https://nau.edu.ua/ua/>.
2. Крамаренко К. М. Інвестиційна привабливість підприємства та методичні підходи до її визначення [Електронний ресурс] / Крамаренко К. М. // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_10_22.
3. Соболева Г.Г. Сутність управління інвестиційною привабливістю підприємства [Електронний ресурс] / Соболева Г.Г. // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.easterneurope.ebm.in.ua/journal/17_2018/62.pdf.

УДК 336.1:352

Марія Мартинюк – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Проць

Волинський національний університет імені Лесі Українки

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Фінансова спроможність територіальних громад є ключовою умовою реалізації реформи децентралізації в Україні. Саме від рівня забезпеченості місцевих бюджетів власними фінансовими ресурсами залежить якість надання публічних послуг, розвиток інфраструктури та соціально-економічна стабільність громад.

Незважаючи на позитивні результати реформи децентралізації, значна частина територіальних громад залишається фінансово залежною від державних трансфертів. Тому важливим завданням є виявлення чинників, які впливають на фінансову спроможність, та пошук ефективних шляхів її підвищення. В умовах воєнного стану, економічної нестабільності та зростання соціальних потреб забезпечення фінансової стійкості громад стає ключовою передумовою їхнього подальшого розвитку [1].

Метою дослідження є аналіз рівня фінансової спроможності Підгайцівської

територіальної громади Волинської області, визначення факторів, що її формують, а також обґрунтування шляхів підвищення фінансової самодостатності громади.

Підгайцівська територіальна громада є однією з фінансово спроможних громад Волинської області високого рівня, про що свідчить результати дослідження за 2023 рік. Також громада здійснює реверсні дотації до державного бюджету, наприклад, у 2025 році планують здійснити її у розмірі 63,7 млн грн (17% від загальних доходів бюджету) [2]. Це зумовлено її близькістю до обласного центру – міста Луцька, активним розвитком бізнесу, підприємництва та сільського господарства. Власні доходи бюджету громади формуються переважно за рахунок податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку для підприємців, плати за землю та адміністративних платежів [3]. Окрім власних надходжень, значну частину бюджету складають державні та обласні трансферти, які компенсують потреби у соціальних видатках та фінансуванні інфраструктурних проектів [1].

Видатки бюджету громади розподіляються на основні напрямки, серед яких освіта, культура, охорона здоров'я, утримання органів місцевого самоврядування, а також капітальні витрати на розвиток інфраструктури та соціальні програми. Така структура видатків дозволяє ефективно поєднувати потреби населення з розвитком території та зберігати збалансованість бюджету.

Фінансова спроможність Підгайцівської територіальної громади формується насамперед завдяки достатньому рівню власних доходів, зокрема ПДФО та місцевих податків. Громада має помірний рівень видатків на одного мешканця та раціональні витрати на утримання апарату управління, що свідчить про ефективне використання ресурсів. Водночас значна частка капітальних видатків спрямована на розвиток інфраструктури, освіти, медицини та благоустрою, що підвищує інвестиційну привабливість громади. Показники дотаційності залишаються низькими, а частка трансфертів у доходах – невеликою, що вказує на високу бюджетну самостійність. Громада приділяє увагу фінансуванню соціальної, культурної та спортивної сфери, зберігаючи збалансовану структуру витрат і контрольовану частку оплати праці у бюджеті.

Для подальшого зміцнення фінансової спроможності громади доцільно реалізувати комплекс заходів, що охоплюють як підвищення доходів, так і оптимізацію витрат. По-перше, розширення дохідної бази місцевого бюджету може бути досягнуте шляхом підвищення ефективності адміністрування місцевих податків та зборів з подальшим застосуванням сучасних електронних сервісів для платників [1]. По-друге, оптимізація структури видатків передбачає удосконалення програмно-цільового підходу до планування видатків, недопущення нецільового використання бюджетних коштів.

Крім того, залучення інвестицій та партнерських ресурсів дозволяє розвитку території та підвищує фінансову автономію громади. До цього напрямку належить активізація співпраці з бізнесом, участь у міжнародних грантових програмах (U-LEAD з Європою “Ukraine Facility”) та створення сприятливих умов для локальних інвесторів [4]. Не менш важливим є ефективне управління

комунальною власністю, що включає інвентаризацію об'єктів, здачу майна в оренду, передачу в публічно-приватне партнерство для отримання додаткових доходів.

Також можливим напрямком для підвищення фінансової спроможності громади є розвиток людського капіталу та підвищення кваліфікації працівників фінансових органів громади сприяє більш ефективному використанню бюджетних ресурсів, впровадженню сучасних інструментів планування та аналізу. Одночасно підвищення прозорості фінансів через регулярне оприлюднення інформації про виконання бюджету та реалізацію програм зміцнює довіру населення та стимулює активну участь громади у процесах розвитку [1].

Таким чином, реалізація комплексного підходу, що поєднує економічні, управлінські та соціальні заходи, дозволяє підвищити фінансову спроможність Підгайцівської громади, забезпечити ефективне використання ресурсів та створити умови для сталого соціально-економічного розвитку території [1; 4].

Результати дослідження свідчать, що Підгайцівська територіальна громада має високий потенціал для подальшого розвитку завдяки стабільним податковим надходженням, зростанню підприємницької активності та ефективному використанню ресурсів. Проте існує потреба у подальшій диверсифікації дохідних джерел і впровадженні сучасних механізмів фінансового менеджменту.

Підвищення фінансової спроможності можливе лише за умови поєднання економічних, управлінських і соціальних заходів, орієнтованих на сталий розвиток громади [1; 4].

Література:

1. Міністерство фінансів України. *Місцеві бюджети України: аналітичний огляд*. URL: <https://mof.gov.ua>
2. Підгайцівська громада. *Бюджет Підгайцівської громади на 2025 рік затверджено*. URL: <https://pidgayuci-gromada.gov.ua/news/1734962095/>
3. Децентралізація в Україні. *Фінансова спроможність територіальних громад*. URL: <https://decentralization.ua/news/19512>
4. Підгайцівська громада. *Розвиток бюджету та інвестиційні програми*. URL: <https://pidgayuci-gromada.gov.ua>

УДК 658.114

**Денис Мельниченко – здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Малі та середні підприємства (МСП) є ключовим сегментом ринкової економіки. Вони забезпечують економічну стабільність країни, наповнюють бюджети, створюють робочі місця, насичують ринок товарами та послугами, формують конкурентне середовище. МСП демонструють мобільність в умовах швидкої динаміки суспільних процесів, адаптуються до змін ринку, впроваджують новітні технології. Розвиток МСП сприяє формуванню середнього класу, становленню громадянського суспільства, зменшенню соціальної нерівності та напруги, прискоренню демократизації ринкових відносин та забезпеченню соціальної стійкості. Проте з розгортанням на теренах України повномасштабної війни загальна чисельність МСП зазнала суттєвих змін. Так, порівняно з 2020 р. їхня кількість протягом 2022 р. зменшилася майже на третину, зокрема середніх підприємств стало менше на 17 %, малих – на 31 %. Хоча, варто зазначити, подібна тенденція спостерігалася ще в передвоєнний період, особливо стосовно малих суб'єктів підприємництва[1].

Через війну багато компаній зазнали серйозних втрат, припинили свою діяльність або перемістили підприємства в інші регіони країни, скориставшись можливістю релокації. Це призвело до значного зменшення обсягів виробництва та збуту, що, своєю чергою, вплинуло на економіку країни загалом. Дестабілізація сектора малого та середнього бізнесу і зниження його ділової активності негативно позначилися на рівні зайнятості, стали чинниками зростання безробіття.

Фінансові та економічні проблеми:

- Обмежений доступ до фінансування: висока вартість або обмежений доступ до кредитних ресурсів для інвестицій.

- Низький попит: недостатній попит на продукцію чи послуги, а також висока залежність від ринкової кон'юнктури.

- Зростання витрат: зростання собівартості продукції/послуг через підвищення цін на сировину.

- Нестабільність доходів: непередбачуваність та нестабільність доходів.

Воєнні та логістичні проблеми:

- Воєнні ризики: зменшення робочої сили через мобілізацію, а також перебої з електро-, водо- та теплопостачанням.

- Логістичні проблеми: ускладнення в ланцюгах постачання та доставці товарів.

Операційні та управлінські проблеми:

- Брак кадрів: труднощі з пошуком кваліфікованих співробітників.
- Податкові та бухгалтерські зміни: необхідність адаптуватися до нових податкових вимог, зокрема втрата податкових переваг (наприклад, на спрощеній системі оподаткування) та зміна правил бухгалтерського обліку.
- Необхідність цифровізації: потреба у впровадженні цифрових технологій для роботи та комунікації.
- Відсутність ресурсів: нестача ресурсів для розвитку, інвестицій та капіталовкладень.

Проблеми ринкової адаптації:

- Вразливість до зовнішніх факторів: висока чутливість до несприятливих економічних факторів.
- Слабке сегментування ринку: недостатнє визначення та робота зі своєю нішею на ринку.

Стосунки з владою: недовіра і страх

На думку експертів, малі компанії побоюються зростання через страх додаткової уваги податкової після виходу за рамки спрощеної системи оподаткування. Навіть при нижчих податкових ставках в Україні, адміністрування стає складнішим, а ризики, пов'язані з перевітками, набагато вищі. «Малий і середній бізнес при зростанні бояться податкових та контролюючих органів, – каже старший науковий співробітник ІЕД – це проблема, яка може стримувати зростання бізнесу в Україні» [2].

Страх втратити спрощену систему оподаткування є однією з найбільш вагомих перешкод, які виникають із втратою статусу малого підприємства та переходом до категорії середнього підприємства. Інші зміни, як-от ведення товарного та складського обліку (суттєва перешкода для 12% малих підприємств), вимоги до бухгалтерської звітності (теж 12%), менш турбують бізнес.

Згідно з дослідженням ІЕД, середні підприємства вважають найважливішим взаємодію з місцевою владою. Також вони відзначають важливість відносин з податковими органами та митницею. Проте значення взаємодії з правоохоронними органами та обласною владою менше значуще. Найменш вагомим на рівні середніх підприємств є співпраця з центральною владою.

Доцільність подальших дій щодо забезпечення сприятливих умов для відновлення й розвитку малого та середнього бізнесу підтверджується його стійкістю та здатністю в надскладних умовах виконувати важливі соціально-економічні функції. Нині розвиток бізнесу значною мірою залежить від ефективності рішень державної влади. Завдання держави – швидко реагувати на мінливе середовище, обирати правильні інструменти й методи контролю, підтримки подолання викликів та перешкод у сфері функціонування середнього і малого бізнесу. Це забезпечить його успішне функціонування, сприятиме

стійкості економіки країни в період війни та формуванню міцних підвалин для побудови в майбутньому економічно сильної України.

Література:

1. Національний інститут стратегічних досліджень URL:niss.gov.ua
2. Журнал Forbes Ukraine URL:https://forbes.ua

УДК 330.4:519.86

**Юлія Мірошніченко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСИ БІЗНЕСУ, ГРОМАД ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Сучасні трансформаційні процеси в Україні, спричинені воєнними, економічними й соціальними викликами, зумовлюють необхідність переосмислення підходів до організації фінансів бізнесу, територіальних громад та інституцій соціальної сфери. Фінансова стійкість цих секторів стає ключовою умовою для забезпечення життєздатності національної економіки, реалізації стратегій відновлення та формування довгострокових можливостей розвитку.

Фінанси бізнесу в умовах сьогодення характеризуються високим рівнем залежності від безпекової ситуації, доступності фінансових ресурсів, податкових стимулів і нормативного середовища. Підприємства все частіше переходять до гнучких моделей управління фінансовими потоками, підсилюють увагу до ризик-менеджменту, диверсифікації джерел фінансування й цифровізації фінансових процесів. Особливого значення набувають програми кредитної підтримки, грантові ініціативи, державні гарантії та партнерські інструменти, що спрямовані на розширення можливостей малого та середнього бізнесу [2].

У фінансах територіальних громад ключовою тенденцією є посилення їхньої фінансової автономії та відповідальності за формування власних бюджетів. Реформа децентралізації забезпечила громадам ширші повноваження у сфері фінансового менеджменту, однак в умовах війни їх бюджетна стабільність зазнала додаткового навантаження. Збільшення видатків на безпекові заходи, підтримку внутрішньо переміщених осіб та відновлення критичної інфраструктури потребує оптимізації бюджетних процесів, пошуку альтернативних доходів і активного залучення інвестицій. Важливим стає використання міжнародних фінансових програм, проєктного фінансування та

партнерства з бізнесом і громадськими організаціями [1].

Соціальна сфера, зокрема освіта, охорона здоров'я та соціальний захист, потребує стабільних і передбачуваних фінансових ресурсів для забезпечення базових потреб населення та відновлення людського капіталу. Підвищення ефективності фінансування соціальних програм вимагає використання інструментів оцінювання результативності, прозорого моніторингу витрат, розвитку механізмів державно-приватного партнерства та застосування цифрових платформ для оптимізації видатків і надання послуг. Значну роль відіграє міжнародна фінансова підтримка, що виступає важливим джерелом для модернізації соціальних інституцій.

У сучасних реаліях фінансова взаємодія бізнесу, громад і соціальної сфери набуває системного характеру й визначає здатність держави забезпечити економічну стійкість та соціальну згуртованість. Інтегрований підхід до формування фінансових рішень сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів та формує передумови для комплексного розвитку регіонів. [4]

Таблиця 1

Ключові аспекти фінансів бізнесу, територіальних громад та соціальної сфери в умовах сучасних викликів України

№	Напрямок	Характеристика
1	Фінанси бізнесу в умовах воєнних та економічних ризиків	Посилення впливу безпекових факторів на фінансову стабільність підприємств; необхідність адаптації бізнес-моделей, використання інструментів ризик-менеджменту та диверсифікації джерел фінансування.
2	Державні програми та інструменти підтримки підприємництва	Активізація кредитних програм, грантового фінансування, державних гарантій; сприяння розвитку малого та середнього бізнесу через інноваційні фінансові механізми.
3	Фінансові ресурси територіальних громад	Формування власної доходної бази громад, вплив децентралізації на автономність та ефективність бюджетного планування; виклики, спричинені збільшенням соціальних та оборонних видатків.
4	Інвестиційний потенціал громад	Потреба в залученні міжнародних ресурсів, проектного фінансування, партнерських програм з бізнесом; роль місцевого економічного розвитку у відновленні територій.
5	Фінансування соціальної сфери	Забезпечення сталих ресурсів для освіти, медицини та соціального захисту; необхідність модернізації фінансових механізмів та переходу до результативного управління видатками.
6	Цифровізація фінансових процесів	Використання цифрових платформ у бюджетуванні, моніторингу видатків, наданні соціальних послуг; підвищення прозорості та ефективності управління фінансовими ресурсами.
7	Міжсекторна взаємодія	Партнерство бізнесу, громад і соціальної сфери для реалізації проєктів відновлення, розвитку інфраструктури та підвищення економічної стійкості.
8	Перспективні напрями фінансової політики	Розвиток інструментів місцевого розвитку, соціальних облигацій, механізмів державно-приватного партнерства; удосконалення системи бюджетного та стратегічного планування.

Таблиця 2

Основні аспекти функціонування фінансів бізнесу, громад та соціальної сфери України в умовах сьогодення

Сфера	Ключові характеристики	Основні виклики	Пріоритетні напрями розвитку
Бізнес	Зростання ролі ризик-менеджменту та цифровізації фінансових процесів; активне використання кредитних програм та держгарантій; адаптація до нестабільного середовища.	Обмежений доступ до фінансування, зниження платоспроможності ринку, логістичні порушення, високі ризики діяльності.	Диверсифікація джерел капіталу, впровадження інноваційних фінансових інструментів, цифрова трансформація, розширення програм підтримки МСП.
Територіальні громади	Підвищення фінансової автономії; зростання значення власних доходів; активізація взаємодії з бізнесом та міжнародними партнерами.	Зростання навантаження на місцеві бюджети, потреба у відновленні інфраструктури, забезпечення соціальних послуг в умовах війни.	Оптимізація бюджетних процесів, розширення інвестиційної бази, використання міжнародних грантів і програм, проектне фінансування.
Соціальна сфера	Необхідність стабільного фінансування освіти, охорони здоров'я та соціального захисту; впровадження цифрових сервісів; орієнтація на результативність витрат.	Нестача ресурсів, зростання потреб населення, модернізація інфраструктури, кадровий дефіцит.	Державно-приватне партнерство, використання інструментів оцінки ефективності, цифровізація послуг, залучення міжнародної допомоги.
Загальний фінансовий контекст	Взаємозалежність фінансів бізнесу, громад і соціальної сфери; роль державної фінансової політики як стабілізуючого чинника.	Макрофінансова нестабільність, воєнні ризики, залежність від зовнішньої підтримки.	Підвищення прозорості фінансових потоків, удосконалення бюджетного планування, створення нових механізмів фінансового стимулювання. ¹

Отже ми можемо сказати що, забезпечення фінансової стабільності цих секторів потребує посилення антикризового управління, удосконалення механізмів бюджетного планування, цифровізації фінансових процесів, активізації інвестиційної діяльності та запровадження нових інструментів

економічного стимулювання. Перспективним напрямом є розвиток фондів місцевого розвитку, впровадження соціальних облігацій та розширення можливостей цільових програм відбудови. [3]

Таким чином, фінанси бізнесу, громад та соціальної сфери в сучасній Україні формують взаємопов'язану систему, від ефективності якої залежить економічна стійкість держави, здатність забезпечувати соціальні гарантії та реалізовувати стратегію післявоєнного відновлення. Комплексне вдосконалення фінансових інструментів, підвищення прозорості використання ресурсів та партнерська модель взаємодії між усіма учасниками економічного розвитку є основою формування сучасної фінансової політики, здатної забезпечити стабільність і довгострокове зростання.

Література:

1. Мікросайт НБУ «Фінансова оборона України». URL: <https://promo.bank.gov.ua/fin-defense/>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua>
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua>
4. Аналітичні матеріали НІСД щодо фінансової політики України.

УДК 658.15-049.5

Орхан Оруджов – здобувач (другого) магістерського рівня освіти

Науковий керівник – д.н.держ.упр., професор Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ КОНТРОЛІНГУ

Включення в загальносвітові фінансово-економічні процеси не дозволило вітчизняним підприємствам уникнути негативного впливу глобальної фінансової кризи. Актуальною проблемою є пошук механізмів підприємства, які забезпечили б його конкурентоспроможність, оперативність реакції на загрози з боку зовнішнього середовища, фінансову стійкість, захист інтересів власників бізнесу.

Саме контролінг і може стати таким механізмом. Контролінг є новим явищем в теорії і практиці сучасного управління. В науковий обіг поняття контролінгу увійшло наприкінці ХХ століття, але фахові дослідження даної проблематики з'явилися лише в останні роки. Для більшості вітчизняних підприємств концепція контролінгу є лише перспективою і наразі не входить до

числа таких базових систем управління підприємством, якими є управлінський облік, менеджмент, маркетинг чи фінанси [1].

Хоча контролінг перш за все пов'язується зі словом «контроль», він є набагато ширшим поняттям і охоплює значно більшу сферу діяльності підприємства ніж проста система перевірки. Контролінг – це система вивчення поведінки економічного механізму конкретного підприємства та розробки шляхів для досягнення мети підприємства. Контроль і контролінг суттєво відрізняються за ознакою часу: контроль переважно досліджує минуле і спрямованим на виявлення прорахунків і помилок, тоді як контролінг орієнтується на перспективу підприємства. Німецький професор Е. Майер, автор сучасної концепції контролінгу, визначає його як систему управління процесом досягнення кінцевої мети і результатів діяльності підприємства. Така постановка питання не виключає інших об'єктів контролінгу, так як для досягнення головної цілі – отримання прибутку – підприємство має виконати проміжні стратегічні завдання – завоювати певну частку ринку, вистояти або перемогти в конкурентній боротьбі. Застосовуючи методи стратегічного контролінгу можна раніше конкурентів, озброєних традиційними методиками, спрогнозувати зміни попиту, що можуть трапитись у найближчий час, проблеми у сфері взаємовідносин в навколишньому середовищі, про зміну ефективності використовуваних технологій. Тому головним принципом контролінгу за Е. Майером є: «Сьогодні робити те, про що інші завтра тільки будуть думати» [3].

Загалом система контролінгу визначаються як принципово нова концепція інформації і управління, а також як обліково-аналітична система, що синтезує елементи обліку, аналізу, планування і контролю. В рамках окремого підприємства контролінг є чітко організованою системою контролю за виконанням усіх поставлених завдань і доручень, що передбачені бізнес-планом, і охоплює всі рівні – від робочих місць, бригад до управління виробництвами і підприємством в цілому. Відповідальність за проведення методики процесу контролінгу несе керівник підприємства. В рамках проведення заходів, передбачених контролінгом, розглядаються: результати виміру задоволеності та претензії споживачів та іноземних замовників; результати внутрішніх і зовнішніх перевірок якості системи управління; показники процесів; зауваження та скарги іноземних замовників та вітчизняних споживачів; протоколи проведення попередніх заходів.

З огляду на вищесказане, ми переконані, що контролінг необхідно забезпечити потужною системою нормативного регулювання. На сьогодні нормативної бази контролінгу у нашій країні не існує, що становить певну небезпеку, оскільки діяльність підприємства та дані про його фінансовий стан не є досить захищеними.

У визначенні контролінга можна функціональну, організаційну та наукову складові. виділити філософську, Контролінг – це філософія та спосіб мислення керівників, орієнтовані на ефективне використання ресурсів та розвиток підприємства в довгостроковій перспективі. Відносно функціональності контролінг можна визначити як орієнтовану на перспективу систему

інформаційно-аналітичної, методичної та інструментальної підтримки керівництва при реалізації циклу управління по всім функціональним сферам діяльності підприємства і процесам. Слід підкреслити, що контролінг не забезпечує автоматично успіх підприємства, звільнюючи менеджерів від функцій управління. Контролінг здійснює сервісну функцію. Його основні клієнти – вище керівництво, керівники та спеціалісти функціональних підрозділів підприємства. Аналізуючи сучасну практику управління підприємствами, можна відмітити, що контролер перетвориться в основного постачальника інформації для керівників. З організаційної точки зору контролінг – структурний елемент підприємства – підрозділ, служба або відділ, що здійснює функції контролінгу, визначені внутрішніми документами підприємства [3].

Сучасний контролінг працює з вторинними джерелами інформації, не виходячи в ті прошарки, які здійснюють значно більший вплив на ефективність діяльності підприємства. Мова йде про такі напрямлення, як організація робочих місць та виробничих процесів на принципах наукової організації виробництва (за рахунок чого, по оцінках експертів, можна досягти зростання інтегральних показників ефективності на 15-30%). Практично не розглядаються проблеми управління інноваціями на підприємстві, де по різних оцінках, закладений потенціал зростання ефективності порядку 50-75%. Функції та завдання контролінгу

Розгляд еволюцій в концепції контролінгу дозволяє зробити висновок про те, що перспектива розвитку контролінгу визначається, в загальному: економічної парадигми – уявленнями про принципи та правила взаємодії основних учасників господарської діяльності; тенденціями розвитку концепції та методів управління.

Це означає, що якщо одне підприємство використовує метод управління по цілям, а інше – по ситуації, то набір і зміст методів та інструментів будуть у них різними; корпоративною працівників. культурою підприємства та менталітету Економічні парадигми, концепції та методи управління відносяться до фундаментальних факторів, що визначають довгострокові перспективи розвитку контролінгу.

Однак не слід забувати й інші фактори: рівні розвитку контролінгу як науки, рівень кваліфікації управлінського персоналу, а також визнання того, що управління як самостійний вид діяльності потребує власних технологій для його реалізації.

Література:

1. Гребець О. Б. Контролінг як сучасна система управління / О.Б. Гребець // Економіка та держава. – К.: Лібра, 2019. – № 12. – 112 с..
2. Дєєва Н.М. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / Н.М. Дєєва. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 213 с/
3. Задорожний Р.П. Контролінг як концепція управління фінансово господарською діяльністю підприємства / Р.П. Задорожний // Вісник КІБІТ, 2020. – №1. – С.46-56..

4. Касьяненко В.О. Моделювання та прогнозування економічних процесів. / В.О. Касьяненко. – С.: Університетська книга, 2022. – 185 с.

УДК 336.5:351.82:620.9

Наталія Паламарчук – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ПОДОЛАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БІДНОСТІ: ВІД СУБСИДУВАННЯ СПОЖИВАННЯ ДО ІНВЕСТУВАННЯ В ЕНЕРГОМОДЕРНІЗАЦІЮ

Традиційний дискурс розглядає енергетичну бідність переважно крізь призму доступності енергоресурсів. Проте сучасні дослідження [3] вказують на існування додаткових проблем, похідних від неї. Енергетична бідність погіршує фінансову стійкість домогосподарства, а також фізичне здоров'я та ментальне благополуччя. Згідно з даними [3], перебування у стані енергетичної бідності знижує ймовірність позитивної самооцінки фізичного здоров'я на 7–15%, а ментального благополуччя – на 20–23%. Нездатність підтримувати комфортну температуру призводить до утворення вогкості та плісняви, що стає причиною респіраторних патологій та астми. Хронічний фінансовий стрес, пов'язаний з неможливістю оплати рахунків за комунальні послуги, призводить до зростання депресивних симптомів.

Державні заходи, націлені на боротьбу з цим явищем, традиційно зводяться до інструментів прямої фінансової підтримки – субсидій на оплату житлово-комунальних послуг. Однак аналіз ефективності цих інструментів вказує на їхню виключно паліативну природу. За даними дослідження в Іспанії [3], соціальні тарифи знижують ймовірність потрапляння в категорію енергетично бідних лише на маржинальні 1–2%. Це свідчить про низьку ефективність інструментів підтримки доходу як самостійного механізму.

Більш того, субсидіарна підтримка демонструє майже нульову ефективність у покращенні показників громадського здоров'я. Це пояснюється тим, що компенсація державою частини рахунку за комунальні послуги не усуває першопричину захворюваності – фізичні дефекти житла. Низький термічний опір огорожувальних конструкцій, застарілі системи опалення та інші дефекти житла продовжують формувати патогенне середовище проживання, незалежно від того, хто сплачує рахунок – мешканець чи держава. Такий підхід неефективно використовує значні бюджетні ресурси та, фактично, консервує проблему - умови проживання не змінюються, обсяг споживання енергії не зменшується і, що вкрай важливо, – формується неефективна модель поведінки домогосподарства в сфері споживання енергоресурсів.

Стратегічною альтернативою субсидіям є глибока енергомодернізація житлового фонду, підкріплена державними програмами з грантовою підтримкою. На макроекономічному рівні це рішення є потужним драйвером економічного зростання. Інвестиції в енергомодернізацію генерують подвійний позитивний ефект: забезпечення комфортнішого житла та створення монетизованих вигід для держави. Дослідження сценаріїв «Green New Deal» [4] показують, що такі інвестиції мають високий мультиплікатор зайнятості, створюючи нові робочі місця у будівельному та енергетичному секторах. Додатково, у країнах із державним фінансуванням медицини, покращення умов проживання трансформується у пряму економію бюджетних коштів за рахунок зниження витрат на охорону здоров'я та виплат по тимчасовій непрацездатності [4].

Однак, попри очевидну макроекономічну доцільність, на мікрорівні реалізація таких програм ускладнюється фінансовими бар'єрами. Ключовою перешкодою є висока вартість входу (upfront costs). Дослідження на прикладі програм реновації в Канаді [1] демонструють, що для домогосподарств з низьким доходом дефіцит початкового капіталу для проведення модернізації становить близько 71% від вартості проекту. Стандартна вимога більшості грантових програм щодо попередньої оплати робіт власником із подальшою компенсацією автоматично відсікає найбільш вразливі верстви населення. Це створює непереборний «інвестиційний розрив», який неможливо подолати без зовнішньої допомоги або доступу до дешевих кредитних ресурсів, яких вразливі групи зазвичай позбавлені.

До того ж імплементація програм підтримки енергомодернізації житлового фонду часто наштовхується на два структурні викривлення:

- недовіру економічно вразливих груп населення до державних інституцій, що є особливо характерним для країн Східної Європи [5]. Складні бюрократичні процедури, необхідність збору великої кількості довідок та страх втратити інші види соціальної допомоги змушують громадян відмовлятися від участі у державних програмах. Замість звернення по допомогу, домогосподарства часто обирають деструктивні «стратегії виживання» (coping strategies), наприклад, обігрів лише однієї кімнати або критичне зниження температури, що робить проблему прихованою від офіційної статистики.

- регресивний перерозподіл державної підтримки, що надається домогосподарствам для компенсації частини витрат на енергомодернізацію. Поточна архітектура програм підтримки, що базується на принципі формальної «рівності» (однакові умови компенсації для всіх), парадоксальним чином призводить до регресивного перерозподілу суспільного багатства [2]. Публічні кошти (гранти, пільгові кредити) непропорційно освоюються домогосподарствами середнього та високого статку, які мають вільний капітал, фінансову грамотність та технічну можливість реалізувати проекти. Виникає ефект «безбілетника» (free-rider effect), коли держава субсидує підвищення вартості нерухомості заможних громадян, тоді як цільова група енергетично бідних залишається за бортом модернізації, продовжуючи споживати субсидії.

Подолання вищеописаних диспропорцій вимагає зміни інструментарію державної політики на користь механізмів цільової підтримки домогосподарств з низькими доходами, пошуку рішень, що дозволять зробити державні програми підтримки енергомодернізації житла процедурно доступнішими та допоможуть усунути бар'єр входу для бідніших верств населення.

Література:

1. Z.A.M. Balousha, M.I.M. Wahab, L. Fang, An income-tailored energy efficiency rebate policy: Multi-dimensional benefit evaluation approach for upgrading heating furnaces in Ontario, Canada, *Journal of Environmental Management*, Volume 381, 2025, 125106, ISSN 0301-4797, 10.1016/j.jenvman.2025.125106.
2. Zoe De Simone, Mariana Arcaya, Christoph Reinhart, Energy transition and equity: Quantifying pathways to building decarbonization based on notions of fairness, *Energy Policy*, Volume 206, 2025, 114798, ISSN 0301-4215, 10.1016/j.enpol.2025.114798.
3. Elisenda Jové-Llopis, Marta Trapero-Bertran, Elisa Trujillo-Baute, Energy poverty and health: does the social energy tariff help?, *Energy Policy*, Volume 206, 2025, 114762, ISSN 0301-4215, 10.1016/j.enpol.2025.114762.
4. Ruiz Valero, Letzai & Makaremi, N. & Haines, S. & Touchie, M.. (2025). Co-benefits of residential retrofits: A review of quantification and monetization approaches. *Building and Environment*. 270. 112576. 10.1016/j.buildenv.2025.112576.
5. Ana Stojilovska, Hyerim Yoon, Jan Frankowski, Enough pain, cold, and illness! Social movements in response to energy poverty in Europe, *Energy Research & Social Science*, Volume 115, 2024, 103627, ISSN 2214-6296, 10.1016/j.erss.2024.103627.

УДК 338.2:336(477)

**Дмитро Панасенко – здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – д.е.н., проф. Леся Петкова

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА РЕІНТЕГРАЦІЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Повномасштабна військова агресія завдала безпрецедентної шкоди економіці України, що вимагає розробки комплексної стратегії відновлення. Особливої ваги набуває питання фінансового забезпечення відбудови та

реінтеграції деокупованих територій. Згідно з останніми оцінками Світового банку, загальні потреби України на відновлення (RDNA3) вже сягають сотень мільярдів доларів [1]. Ця сума значно перевищує внутрішні можливості держави, що зумовлює критичну залежність від зовнішніх джерел фінансування. Метою даного дослідження є аналіз ключових фінансових механізмів, необхідних для ефективної реконструкції та економічної реінтеграції звільнених регіонів.

Досвід повоєнної відбудови інших країн, зокрема Хорватії, свідчить, що успіх залежить від комбінації невідкладного відновлення критичної інфраструктури та паралельного впровадження глибоких структурних реформ. При цьому програми Світового банку довели свою ефективність у фінансуванні саме інфраструктурних проєктів та підтримці повернення населення [2]. Для України це означає необхідність чіткої пріоритетизації фінансових потоків, спрямовуючи їх насамперед на відновлення енергетики, логістики та житлового фонду.

Згідно з даними третього звіту «Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення» (RDNA3), загальна вартість реконструкції України на наступне десятиліття оцінюється у 486 млрд доларів США. Ця сума розподілена нерівномірно, відображаючи масштаб руйнувань у ключових секторах економіки. Найбільших капіталовкладень потребує житловий сектор, на який припадає 17% від загального обсягу потреб, що пояснюється масованими руйнуваннями міської забудови. Критично важливими також є транспортна інфраструктура та промисловість, відновлення яких є передумовою для запуску економічних процесів (див. Таблицю 1). Водночас, станом на початок 2025 року, обсяг отриманого міжнародного фінансування є значним, але недостатнім для повного покриття цих потреб: так, протягом 2024 року Україна залучила близько 41,7 млрд доларів зовнішнього бюджетного фінансування [3].

Таблиця 1.

Галузева структура потреб у відновленні України (за оцінкою RDNA3)

Сектор економіки	Оцінка потреб (млрд дол. США)	Частка у загальному обсязі (%)
Житловий сектор	80,3	17%
Транспорт і логістика	73,7	15%
Торгівля та промисловість	67,6	14%
Сільське господарство	56,4	12%
Енергетика	47,5	10%
Соціальний захист	41,8	9%
Інші сектори (розмінування тощо)	118,7	23%
РАЗОМ	486,0	100%

Ключову роль у фінансовій системі повоєнного відновлення відіграють міжнародні фінансові інституції (МФІ). Кожна з них виконує унікальну функцію. Міжнародний валютний фонд (МВФ) забезпечує макроекономічну стабільність, покриваючи дефіцит платіжного балансу та підтримуючи стійкість державних фінансів, що є фундаментом для будь-яких інвестицій [3]. Світовий банк, у свою

чергу, надає довгострокове пільгове фінансування для масштабних інфраструктурних проєктів [1, 2]. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) фокусується на підтримці приватного сектору, надаючи кредити безпосередньо українському бізнесу та муніципалітетам, що сприяє відновленню ділової активності «знизу-вгору» [4].

Проте, ресурсів МФІ недостатньо для повного покриття потреб. Вирішальним фактором довгострокового зростання стане залучення приватних іноземних інвестицій. Це найскладніше завдання в умовах безпекових ризиків. Як зазначається у провідних аналітичних працях, для цього необхідно створити прозору інституційну "архітектуру" відбудови [5]. Ключовими механізмами тут є впровадження ефективних інструментів страхування воєнних ризиків, наприклад, через Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (MIGA), та проведення рішучих антикорупційних реформ.

Таким чином, фінансова модель відбудови України має бути багаторівневою. Вона повинна базуватися на макроекономічній стабілізації за підтримки МВФ, цільовому інфраструктурному фінансуванні від Світового банку, підтримці приватного бізнесу з боку ЄБРР та створенні сприятливих інституційних умов для масового залучення приватного капіталу.

Література:

1. Україна: Третя швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3). *Світовий банк*. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
2. World Bank Group's Response to Post-Conflict Situations: The Case of Croatia. *World Bank Documents*. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/475911467987912911/pdf/97781-2011Apr14-P076730-Croatia-Post-Conflict-Reconstruction-Box-391482B-PUBLIC.pdf>
3. Fragile and Conflict-Affected States (Role of the IMF). *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/en/Topics/fragile-and-conflict-affected-states>
4. The EBRD and the war on Ukraine. *European Bank for Reconstruction and Development*. URL: <https://www.ebrd.com/home/what-we-do/focus-areas/war-on-Ukraine.html>
5. Gorodnichenko Y., Sologoub I., Weder di Mauro B. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine. *CEPR Press*. 2022. URL: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/blueprint-reconstruction-ukraine>

УДК 336:631

Дмитро Таланов – здобувач (другого) магістерського рівня освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Бойніцка

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансові ресурси підприємства представляють собою всі доступні грошові, матеріальні та інші активи, що і використовуються для забезпечення його діяльності та забезпечення різноманітних потреб. Ці ресурси включають основний капітал, обігові кошти, кредитні ресурси, прибуток та інші джерела фінансування [2].

Фінансові ресурси важливі для забезпечення стабільності та ефективності підприємства, а їх раціональне використання дозволяє забезпечити його розвиток і конкурентоспроможність на ринку. Управління фінансовими ресурсами містить в собі планування, контроль та оптимізацію їх використання для досягнення стратегічних та фінансових цілей підприємства. Фінансові ресурси підприємства визначаються як сукупність грошових, матеріальних та інших засобів, що застосовуються для забезпечення функціонування, розвитку та ведення його виробничої діяльності.

Ці ресурси можливо отримати з різних джерел, включаючи власний капітал підприємств, кредити, інвестиції, прибуток від операцій, а також інші форми фінансування. Вони відіграють центральну роль у забезпеченні стабільності, конкурентоспроможності та розвитку підприємства, а керування ними вимагає ретельного планування та результативного застосування для досягнення стратегічних цілей [1].

Фінансові ресурси підприємства представляють собою сукупність грошових та матеріальних активів, що застосовуються для забезпечення фінансування різних аспектів його діяльності [2].

Фінансові ресурси підприємства представляють собою грошовий вираз матеріальних, трудових й інших активів, доступних для підприємства з різноманітних джерел. Ці ресурси включають в себе власний капітал, 10 залучені кошти від інвесторів, кредити від банків, прибуток від поточної діяльності, а також інші фінансові засоби. Вони призначені для фінансування операційної діяльності, вкладення у розвиток і вдосконалення процесів виробництва, а також для забезпечення стратегічних цілей підприємства. Результативне керування фінансовими ресурсами дозволяє підприємству досягти стабільності, конкурентоспроможності та стимулює його розвиток [3].

Ці ресурси включають в себе основний та обіговий капітал, кредити, прибуток, інвестиції, запаси, страхові виплати та інші фінансові активи, які є

наявними у підприємства [1].

Головною метою фінансових ресурсів постає забезпечення стабільності, конкурентоспроможності та розвитку підприємства в умовах ринку. Фінансові ресурси відіграють центральну роль у фінансовому плануванні, розвитку нових проектів, інноваціях та забезпеченні потреб підприємства. Джерелами цих ресурсів можуть бути власні кошти підприємств, банківські кредити, залучення інвестицій, а також прибуток, отриманий від їхньої діяльності. Підприємства можуть залучати фінансові ресурси шляхом емісії акцій, видачі облігацій, отримання кредитів від банків, а також за участю інвесторів. Ефективне управління цими ресурсами передбачає їх оптимальне розподілення, контроль за їх використанням та максимізацію їх вартості для підприємства [4].

Крім того, фінансові ресурси можливо поповнювати через страхові виплати, які компенсують збитки або ризики, пов'язані з діями підприємства. Деякі фінансові ресурси надходять у вигляді грантів або субсидій від державних органів чи міжнародних організацій. Наявність та результативність застосування фінансових ресурсів визначають стратегію підприємства, його можливість впровадження нових ініціатив та адаптацію до змін в економічному середовищі [8].

Отож, фінансові ресурси підприємства – це грошові та матеріальні активи, якими підприємство розпоряджається для забезпечення своєї фінансової діяльності та досягнення стратегічних завдань. Це містить в собі всі різновиди фінансових ресурсів, що підприємство може отримати внаслідок своєї діяльності, зокрема внутрішні та зовнішні джерела [1].

До внутрішніх ресурсів відносять: – власний капітал: акціонерний капітал та резервний фонд, які є власністю підприємства та є головним джерелом для фінансування різних проектів та потреб; – прибуток: грошові кошти, що отримуються внаслідок прибуткової діяльності й можуть бути застосовані для внутрішнього розвитку; – амортизація: частина прибутку, яка відводиться для відновлення та заміни основних засобів [4].

Серед зовнішніх джерел ресурсів виокремлюють: – кредити та позики: отримання грошових коштів від банків або інших фінансових установ на умовах повернення зі сплатою відсотків; – емісія облігацій: випуск облігацій як інструменту залучення позикових коштів від інвесторів, які отримують винагороду у вигляді відсотків; – інвестиції: залучення капіталу від зовнішніх інвесторів або фондів на умовах отримання певної частки власності; – податкові ресурси: можна розглядати оптимізацію оподаткування як напрям збереження фінансових ресурсів підприємств; – доходи від інших джерел: дивіденди (отримання прибутку від участі в інших компаніях, які може бути використано для фінансування власних проектів) та лізингові платежі (отримання грошових коштів з лізингових угод від надання у користування активів) [4].

Фінансові ресурси підприємства визначають його здатність вкладати та розвивати діяльність, впроваджувати інновації, забезпечувати ліквідність і 12 виконувати фінансові зобов'язання. Оптимальне використання цих ресурсів

підприємства сприяє стабільності й конкурентоспроможності на ринку. Фінансові ресурси підприємства вказують на сукупність грошових і матеріальних активів, які становлять основу для фінансування всіх аспектів його діяльності. Цей термін включає в себе різноманітні джерела, такі як власний капітал, запозичені ресурси, прибуток, інвестиції, а також інші засоби, що дозволяють підприємству функціонувати та розвиватися [3].

Фінансові ресурси – це загальний термін, що включає різні види грошових та матеріальних активів, в той час як капітал підприємства – це конкретна частина фінансових ресурсів, що належить власникам або інвесторам підприємства. Фінансові ресурси служать для забезпечення ліквідності, вирішення фінансових завдань, розвитку нових проектів і забезпечення умов для стійкого функціонування підприємства. Джерела фінансування можуть формуватися за рахунок власних коштів підприємства, отримання кредитів від банків, залучення інвестицій чи винагород від інших фінансових угод. Результативне управління фінансовими ресурсами постає критичним для забезпечення підприємству стабільності, рентабельності й конкурентоспроможності у сучасному бізнес-середовищі.

Література:

1. Бугас В.В., Коваль А.А. Управління фінансовими ресурсами підприємства. *Modern economics*. 2020. № 19. С. 32-34.
2. Журавльова Т.О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 42-45.
3. Малій О.Г., Сизикова Н.В. Залучення банківських кредитів для формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Креативний простір*. 2023. № 12. С. 50-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krpr_2023_12_21.
4. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / [М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон та ін.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

УДК 332.1(477.63):338.246.8

Вікторія Франчук – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Проць

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ДО ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ДЛЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

В умовах триваючої збройної агресії російської федерації проти України питання забезпечення фінансової стійкості територіальних громад та

формування ефективних механізмів їхньої підтримки в процесі відбудови набуває принципового значення; саме на місцевому рівні реалізуються заходи з відновлення критичної інфраструктури, забезпечення життєздатності соціальних послуг і підтримки населення, отже аналіз джерел фінансування й інструментів мобілізації ресурсів має практичну й теоретичну цінність. Система фінансування повоєнного відновлення складається з низки взаємопов'язаних компонентів: власних доходів місцевих бюджетів, державних трансфертів, міжнародної технічної допомоги, грантових і кредитних програм, інвестиційних ініціатив, а також механізмів міжмуніципального співробітництва та державно-приватного партнерства; кожна з цих категорій виконує свою роль у забезпеченні потреб громади і має специфічні переваги й обмеження залежно від контексту та етапу відбудови. До власних доходів громад належать податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок, податок на майно, плата за землю, місцеві збори та неподаткові надходження, які утворюють базове фінансове підґрунтя для оперативного управління та підтримки безперервного функціонування органів місцевого самоврядування. Міжбюджетні трансферти у вигляді дотацій та субвенцій забезпечують компенсацію розривів у спроможності місцевих бюджетів та цільове фінансування освіти, охорони здоров'я і відновлення інфраструктури. Міжнародна технічна допомога та грантові ресурси заповнюють прогалини у фінансуванні капітальних ремонтів і модернізації інфраструктури, а інвестиції приватного сектору і державно-приватні ініціативи приваблюють додаткові кошти для створення робочих місць і відновлення виробничих можливостей. На практиці успішність відновлення залежить від поєднання прозорого планування, чіткої пріоритизації проектів, ефективних механізмів підзвітності та здатності громади консолідувати різнотипні джерела фінансування [1].

На прикладі Нікопольської міської територіальної громади ці загальні принципи набувають конкретних проявів. У структурі бюджету м.Нікополь домінують надходження від податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку та акцизних зборів, які формують основну частину власних доходів і забезпечують фінансування першочергових поточних потреб громади. У 2024 р. обсяг власних доходів загального фонду становив 782 499,6 млн. грн, що хоч і перевищує аналогічний показник 2023 р. на 12 295,9 млн. грн або 1,6 %, проте залишається нижчим за рівень 2022 р., коли надходження становили 878 311,9 млн. грн, та істотно відстає від довоєнного показника 2021 р. у 1,39 млрд грн. Така динаміка свідчить про поступове скорочення фінансової спроможності громади, що є наслідком воєнних дій, перерозподілу військового ПДФО до державного бюджету та загального зниження економічної активності. За даними виконання бюджету Нікопольської громади у 2024 р. було перевиконання плану на 35,3 млн грн. У 2024 р. спостерігалися також зміни у динаміці доходів: зростання єдиного податку на 33 450,9 млн. грн (41,3 %), акцизного податку на 6 926,2 млн. грн (17 %) та податку на прибуток підприємств комунальної власності на 11 798,3 млн. грн (у 3,8 рази), тоді як податок на доходи фізичних осіб скоротився на 26 262,2 млн. грн (4,6 %), а податок на майно – на 10 460,1 млн.

грн (16,7 %). Сукупність цих змін підтверджує тенденцію до загального зменшення доходів громади та зростання її залежності від зовнішніх джерел фінансування [2].

Водночас у 2023–2024 рр. Нікополь залучив значний обсяг міжнародної технічної допомоги, що дозволило реалізувати комплексні заходи з відновлення водопостачання, ремонту захисних укриттів у закладах освіти та відновлення понад десяти об'єктів соціальної інфраструктури; за окремими муніципальними повідомленнями, загальний обсяг міжнародної технічної допомоги, отриманої громадою у 2023–2024 рр., оцінювався приблизно у 120 млн грн, однак ця сума не підтверджена у відкритих офіційних бюджетних звітах і може відображати сукупну вартість реалізованих проектів, включно з обладнанням та роботами, що фінансувалися неоднорідними джерелами [3].

Соціальна політика м.Нікополя у період воєнних дій була скерована на максимальне збереження соціальної стабільності; міська програма «Турбота Нікополя», що функціонує з відповідними оновленнями та коригуваннями на 2022–2027 рр., передбачає системну підтримку вразливих верств населення – малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, родин загиблих і поранених військовослужбовців. У 2024 р. на програму було спрямовано значні кошти, що дозволило забезпечити одноразові виплати, компенсації на лікування та реабілітацію, забезпечення гуманітарними наборами і частковою оплатою соціальних послуг. Програма фінансується переважно коштом місцевого бюджету з додатковим залученням благодійних внесків та гуманітарної допомоги, що підвищує її гнучкість і оперативність реагування на соціальні виклики [4].

Частиною стратегії відновлення інфраструктури м.Нікополя є розвиток міжнародного партнерства та реалізація проектів з економічного відновлення: співпраця з німецькою GIZ у межах програм місцевого розвитку спрямована на підвищення ресурсної спроможності громади і реалізацію ініціатив малого і середнього бізнесу. Створення індустріального парку «Нікополь Енерджі» розглядається як ключовий проект для відродження промислової бази й створення робочих місць, що може стати важливим джерелом інвестицій у післявоєнний період. Одночасно у сфері енергетичної стійкості Нікополь реалізував проекти з встановлення сонячних панелей на дахах освітніх і медичних закладів у межах програм з енергоефективності, що дозволило знизити споживання електроенергії та зменшити навантаження на місцевий бюджет, а також підвищити критичну інфраструктурну самодостатність громади [5].

При прогнозуванні майбутніх джерел фінансування для Нікополя доцільно розглядати як традиційні, так і інноваційні механізми. По-перше, збереження і збільшення власних доходів за рахунок відновлення економічної активності, підтримки місцевого підприємництва та оптимізації податкового адміністрування залишатиметься ключовим пріоритетом, що підтверджується позитивною динамікою 2025 р.: за січень–жовтень до загального фонду бюджету громади надійшло 681,4 млн грн власних доходів, що становить 100,5% плану та на 44,4 млн грн (7%) більше, ніж у відповідному періоді 2024 року. Найбільше

зростання забезпечили податок на доходи фізичних осіб – +38,4 млн грн (8,7%), акцизний податок – +3,0 млн грн (7,5%), а також єдиний податок – +9,6 млн грн (10,4%), що свідчить про поступове відновлення економічної активності в громаді. Водночас у спеціальному фонді спостерігається скорочення надходжень: за десять місяців 2025 р. вони становили 16,8 млн грн, що у 3,9 рази менше, ніж торік, головним чином через зменшення обсягів благодійної допомоги для закладів бюджетної сфери. По-друге, державні програми відновлення та цільові субвенції залишаються ключовими джерелами підтримки громади. У цьому контексті цифрові інструменти планування й прозорого управління публічними інвестиціями набувають особливої ролі; українська система управління публічними інвестиціями DREAM виступає платформою, що уніфікує інформацію про проекти та робить їх доступними для потенційних донорів і інвесторів, дозволяючи обирати та фінансувати пріоритетні ініціативи в режимі реального часу. Інституційна інтеграція проектної «вітрини» DREAM і активна підготовка конкурентних проектних заявок для участі у великих ініціативах на кшталт ReBuild Ukraine потенційно відкривають додаткові можливості для Нікополя. Третій напрям – посилене залучення донорських і багатосторонніх програм (ЄС, ПРООН, UNICEF, USAID), які традиційно фінансують реконструкцію соціальної інфраструктури, водопостачання, тепломережі та проекти з енергоефективності; практика 2023–2024 рр. демонструє, що такі ресурси здатні покрити значну частину капітальних потреб громади. Четвертий напрям – інвестиції приватного сектору та державно-приватне партнерство у формах концесій, спільних підприємств, лізингу інфраструктури та індустріальних парків; реалізація індустріального парку в Нікополі може слугувати катализатором для залучення приватного капіталу та створення синергій у промисловій політиці регіону. П'ятий напрям – використання фінансових інструментів місцевих фінансових ринків: випуск муніципальних облігацій або зелених бондів для фінансування проектів енергоефективності й відновлювальної енергетики, що за належної правової та інвестиційної привабливості може стати джерелом середньо- та довгострокового фінансування. До перспективних, хоча й менш традиційних, механізмів належать «діаспорні» інвестиції, краудфандинг на конкретні проекти відновлення, а також залучення коштів через механізми карбонового фінансування у разі реалізації проектів, які зменшують викиди парникових газів [2,3,6].

Ураховуючи вищезазначене, для Нікопольської громади пріоритетним має бути поєднання коротко- та середньострокових заходів з довгостроковою стратегією фінансування: збереження збалансованості поточного бюджету, активна робота з державними програмами та системою DREAM для підготовки інвестиційних проектів, активізація міжнародного партнерства з донорськими організаціями, розвиток механізмів ППП для великих інфраструктурних ініціатив та розробка моделей випуску муніципальних інструментів запозичення за умови створення прозорого інвестиційного середовища. Такий

мультиінструментальний підхід дозволяє мінімізувати ризики залежності від одного джерела фінансування, підвищити стійкість громади до зовнішніх шоків та забезпечити сталу відбудову й поступовий економічний розвиток у післявоєнний період.

Отже відбудова територіальних громад України потребує багатоканальної моделі фінансування: лише поєднання власних бюджетних ресурсів, державних трансфертів, міжнародної допомоги, інвестицій приватного сектору та інноваційних фінансових інструментів може забезпечити стабільне та поступове відновлення. На прикладі Нікопольської міської територіальної громади видно, що навіть за умов безпекової напруги громада здатна утримувати власні доходи. Позитивна динаміка в частині податкових надходжень свідчить про потенціал для подальшого нарощення доходів через підтримку місцевого підприємництва та розвиток економічної активності. Водночас структура доходів демонструє, що громада не може повністю покладатися виключно на внутрішні джерела, а тому залучення державних програм, міжнародної технічної та фінансової допомоги залишається ключовим елементом фінансової стратегії. Такий підхід може бути використаний іншими громадами України, виходячи з їхніх власних можливостей, пріоритетів і потреб розвитку.

Література:

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>
2. Нікопольська міська рада. *Річний звіт про виконання бюджету м. Нікополя за 2021–2024 роки*. URL: <https://www.nikopol-mrada.dp.gov.ua/>
3. DREAM – Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management. URL: <https://dream.gov.ua/en>
4. Нікопольська міська рада. *Програма «Турбота Нікополя» на 2022–2027 роки*. URL: <https://www.nikopol-mrada.dp.gov.ua/pbinf/proektNMR/8464.doc>
5. GIZ Ukraine. *Local Economic Development Projects*, 2024. URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/101319.html>
6. ПРООН в Україні. *Програма відновлення та стійкості громад, 2024*. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine>

УДК 336.57

**Олександр Чабарай – здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Оксана Посаднєва

Херсонський національний технічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Повномасштабна російська агресія проти України створила для системи соціального захисту такі виклики, яких раніше фактично не існувало. Через війну суттєво змінилися потреби населення, і держава була змушена швидко адаптуватися, розширювати різні механізми підтримки та вводити нові правила.

Сьогодні значно зросла кількість ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей, які отримали інвалідність через бойові дії, та громадян, що втратили житло або роботу. Усе це створює дуже серйозне навантаження на систему соціального страхування. За різними оцінками, мільйони українців потребують тієї чи іншої форми соціальної допомоги.

Система загальнообов'язкового державного соціального страхування охоплює кілька напрямів, і під час війни вони зазнали помітних змін:

1. Пенсійне страхування – забезпечує виплату пенсій за віком, по інвалідності та у зв'язку з втратою годувальника. Для військових встановлені особливі умови виходу на пенсію та підвищені розміри виплат. Пенсії учасникам бойових дій призначаються на пільгових умовах з урахуванням строку служби в зоні проведення бойових дій [1].

2. Страхування на випадок тимчасової втрати працездатності – гарантує виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності, вагітності та пологах, догляду за дитиною. Військовослужбовці мають право на медичне забезпечення в системі Міністерства оборони та безкоштовне лікування поранень та захворювань, отриманих під час служби [2].

3. Страхування від нещасних випадків – покриває ризики нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Для військовослужбовців діють підвищені коефіцієнти страхових виплат, враховуючи високий рівень ризику військової служби. Виплати здійснюються як одноразово, так і у вигляді щомісячних страхових сум [2].

4. Страхування на випадок безробіття – особливості воєнного часу включають спрощені процедури реєстрації безробітних, можливість дистанційного оформлення допомоги та продовження строків виплат для осіб, які втратили роботу через військові дії. Демобілізовані військовослужбовці мають право на допомогу по безробіттю незалежно від страхового стажу [3].

Період повномасштабної війни ознаменувався прийняттям низки важливих законодавчих змін, спрямованих на підтримку найбільш вразливих категорій громадян.

Одним з найважливіших законодавчих нововведень 2025 року став Закон України від 27.02.2025 р. № 4280-20, що вступає в силу 01.01.2026 р. [4]. Цей закон передбачає сплату єдиного внеску за осіб, позбавлених свободи через збройну агресію російської федерації, безпосередньо за рахунок державного бюджету. Це означає, що українці, які перебувають у полоні або незаконно утримуються окупаційною владою, продовжують отримувати соціальні гарантії та страховий стаж.

Цей закон має величезне значення для тисяч українських військовополонених та цивільних заручників, адже гарантує їм збереження пенсійних прав та інших соціальних гарантій після звільнення. Держава бере на себе фінансовий тягар підтримки страхового стажу цих осіб, визнаючи їхню жертву заради України.

Окрім прийняття Закону про соціальне страхування за осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, під час війни було здійснено низку заходів, які спрямовані на підтримку громадян України, постраждалих від війни:

1. Спрощення процедур для внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) – такі особи отримали право на прискорене призначення соціальних допомог без необхідності надання великої кількості документів. Достатньо електронної реєстрації та підтвердження статусу ВПО.

2. Дистанційне оформлення допомоги – впроваджено можливість подання заяв на соціальні виплати онлайн через портал Дія та інші електронні сервіси. Це особливо важливо для людей з інвалідністю та тих, хто проживає у віддалених регіонах.

3. Скасування особистих візитів – більшість соціальних виплат можна оформити без особистого відвідування органів соціального захисту, що зменшує бюрократичне навантаження на громадян у важкий період.

4. Автоматичне продовження виплат – для багатьох категорій отримувачів допомоги впроваджено автоматичне продовження виплат без необхідності щорічного підтвердження права на допомогу.

Незважаючи на значний прогрес у реформуванні системи соціального страхування, Україна стикається з низкою викликів, які потребують системного вирішення для забезпечення сталого розвитку соціального захисту в майбутньому. До таких викликів можна віднести:

1. Необхідність інтеграції всіх соціальних сервісів в єдину цифрову екосистему. Розширення функціоналу порталу Дія для включення всіх видів соціальних виплат та послуг. Впровадження штучного інтелекту для автоматичного призначення допомог та виявлення тих, хто має право на підтримку, але не звернувся за нею.

2. Створення різних страхових продуктів для різних категорій бізнесу та населення. Залучення міжнародних перестрахових компаній для підвищення

фінансової стійкості системи. Розробка механізмів швидкої оцінки збитків та виплати компенсацій. Поширення страхового покриття на всі регіони України.

3. Диверсифікація джерел фінансування соціальних фондів для зменшення залежності від єдиного внеску. Створення резервних фондів для покриття непередбачених витрат. Залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги для підтримки системи соціального захисту.

4. Впровадження систем моніторингу використання коштів соціального страхування в режимі реального часу. Публікація відкритих даних про отримувачів допомог та виплачені суми. Боротьба з зловживаннями та шахрайством у сфері соціальних виплат. Регулярний аудит ефективності програм соціальної підтримки.

Однак, незважаючи на ці виклики, система соціального страхування України в умовах повномасштабної війни демонструє вражаючу стійкість та здатність до адаптації. Соціальний захист став не просто механізмом підтримки вразливих категорій населення, а справжнім фундаментом національної стійкості, що дозволяє суспільству зберігати згуртованість та впевненість у майбутньому навіть у найважчі часи.

Література:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. Дата оновлення: 08.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 14.11.25).

2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. Дата оновлення: 07.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 14.11.2025).

3. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. Дата оновлення: 12.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

4. Про внесення змін щодо сплати єдиного внеску за осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України : Закон України від 27.02.2025 р. № 4280-20. Набуття чинності: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4280-20#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

УДК 658.155:69(477)

**Ігор Чередніченко – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти**

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО РИЗИК- МЕНЕДЖМЕНТУ У ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ефективність функціонування будівельних підприємств залежить і від внутрішніх чинників, спроможності їхніх керівників забезпечити стабільність роботи навіть у складних макроекономічних, політичних або соціальних умовах. Важливу роль у цьому процесі відіграє здатність забезпечити ефективно функціонуючу систему фінансового менеджменту, у тому числі побудувати дієву систему виявлення і протидії економічним та фінансовим ризикам. Такі ризики формуються в зовнішньому середовищі функціонування будівельних компаній і можуть трансформувати їхню діяльність. Формування ефективно діючих систем фінансового ризик-менеджменту є актуальним завданням для керівників таких підприємств з урахуванням їхніх можливостей та нових викликів і загроз, які існують сьогодні для стабільного їхнього функціонування.

Для конкретного суб'єкта господарювання завжди притаманним є певний спектр фінансових ризиків, які виникають або можуть виникати відповідно до специфіки його господарської діяльності. Наприклад, для підприємств, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, важливими є валютні ризики, виникнення яких зумовлено низкою чинників. Відповідно процес управління фінансовими ризиками є невід'ємною складовою системи ризик-менеджменту, а саме окремої її складової – фінансового ризик-менеджменту. Розглянемо сутність такого напрямку ризик-менеджменту детальніше. Наведемо декілька існуючих концепцій обґрунтування змісту дефініції «фінансовий ризик-менеджмент»:

1) фінансовий ризик-менеджмент – сукупність підходів, процесів, заходів, які дозволяють певною мірою (наскільки це можливо) прогнозувати можливість настання ризикованих подій і домагатися зниження ступеня фінансових ризиків з метою мінімізації втрат державного сектору економіки, тобто техніку підвищення ефективності фінансового менеджменту в боротьбі з ризиками (прикладний аспект) [1, с. 69];

2) фінансовий ризик-менеджмент – це сукупність дій, спрямованих на фінансове забезпечення таких умов діяльності підприємства, які дозволять реалізувати поставлені цілі розвитку й отримати очікувані результати, мінімізувавши витрати та передбачивши можливі втрати у процесі управління; фінансовий ризик-менеджмент включає такі етапи: формування попередньої концепції розвитку підприємства, аналіз стратегічного середовища,

прогнозування зміни основних його чинників, діагностику ймовірності банкрутства, обґрунтування блоку фінансових цілей та фінансової стратегії як такої, що підтримує загальнокорпоративну стратегію розвитку підприємства, фінансове планування, фінансовий контроль [2, с. 21];

3) фінансовий ризик-менеджмент – це практика створення вартості компанії на основі використання фінансових інструментів в управлінні ризиками. Фінансовий ризик-менеджмент спрямований передусім на здійснення оцінювання можливостей та необхідності зменшення суттєвих фінансових ризиків, які супроводжують діяльність компаній [3, с. 50].

Фінансовий ризик-менеджмент можна розглядати як сукупність дій, процесів та механізмів, здійснення яких пов'язано з виявленням, оцінкою, аналізом, ідентифікацією фінансових ризиків, розробкою заходів запобігання, виникнення реальних загроз для стабільної фінансової діяльності за допомогою використання інформаційного, методичного, організаційного, матеріального та фінансового забезпечення.

Фінансовий ризик-менеджмент полягає насамперед у виявленні, запобіганні різним типам фінансових ризиків, їхньому аналізі, які виникають з урахуванням основних напрямів господарської діяльності підприємства або ти з них, які плануються здійснювати в майбутньому. Аналіз фінансових ризиків полягає не лише в оцінці зовнішніх факторів, загроз, які можуть виникати в економічному, соціальному, політичному просторі суспільства, дослідження цих ризиків також полягає в аналізі внутрішніх потенційних ризиків, які можуть бути пов'язаними з неефективним управлінням фінансовими ресурсами підприємства, зниженням його капіталізації, неправильною побудовою структури капіталу і т. ін. Роль фінансового ризик-менеджменту в процесі загального управління ризиками підприємства є провідною, оскільки в будь-якому випадку кінцевим результатом перетворення ризиків у загрози є втрата фінансових ресурсів або недоотримання потенційних доходів, які могли бути отримані в результаті запобігання і унеможливлення настання окремих з них.

Враховуючи окреслені теоретичні положення щодо визначення сутності категорії «фінансовий ризик-менеджмент» можемо констатувати, що фінансовий ризик-менеджмент будівельних підприємств – сукупність дій, процесів, механізмів, здійснення яких на основі використання інформаційного, методичного, організаційного, матеріального та фінансового забезпечення пов'язано з виявленням, оцінкою, аналізом, ідентифікацією фінансових ризиків суб'єктів господарювання, які займаються будівництвом об'єктів, реконструкцією, реставрацією, наданням будівельних послуг та ремонтом, і потребує розробки заходів запобігання, виникнення реальних загроз для стабільної фінансової діяльності таких суб'єктів. Визначимо специфічні змістовні ознаки «фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств» як економічної категорії. Серед них, на наше переконання, варто виокремити такі:

– відображає відносини, які виникають у процесі виявлення та управління потенційними загрозами для стабільності роботи будівельних підприємств;

– описує особливості формування фінансових ризиків у діяльності будівельних підприємств, обґрунтовує закономірності їх виникнення та перетворення в реальні загрози для стабільної роботи таких суб'єктів господарювання;

– відображає господарські відносини, які виникають у системі фінансового менеджменту будівельних підприємств;

– характеризує сукупність процесів, які відбуваються і необхідно здійснювати в межах функціонування будівельного підприємства і пов'язані з процесом управління фінансовими ризиками;

– відображає відносини, які формуються між керівниками та власниками будівельних підприємств у процесі управління суб'єктами господарювання, впровадження систем запобігання і протидії непрогнозованим зовнішнім і внутрішнім ризикам;

– розкриває особливості розробки та використання різних видів ресурсів для організації дієвого та безперервного процесу управління фінансовими ризиками;

– відображає сукупність закономірностей формування і розвитку взаємозв'язків між всіма суб'єктами та структурними підрозділами, які залучені до побудови дієвих систем управління фінансовими ризиками;

– розкриває напрямки формування належного рівня фінансової стійкості будівельних підприємств через побудову ефективно функціонуючих систем управління їхніми фінансовими ризиками та ін.

Подальші дослідження в напрямку розвитку фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств можуть бути пов'язані з дослідженням особливостей формування, функціонування систем фінансового ризик-менеджменту, їхньої ролі у розвитку системи фінансового менеджменту таких суб'єктів господарювання.

Література:

1. Степура М., Котіна Г. Ризик-менеджмент суспільного сектору: вітчизняні реалії та світова практика. *Економіка: теорія та практика*. 2013. № 1. С. 68-76. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/335fad7e-1744-4fa7-b6df-e903eaf56602/content>.

2. Черчик Л. М., Стащук О. В., Коленда Н. В., Черчик А. О. Ризик-менеджмент в управлінні фінансовою безпекою суб'єктів господарювання. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2018. № 2(5(17)). С. 20-23. URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ijite/article/view/740>.

3. Нечипоренко А. В., Костікова К. О. Адаптація зарубіжних практик фінансового ризик-менеджменту до діяльності українських підприємств. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2023. № 1(11). С. 46-58. DOI: <https://doi.org/10.32750/2023-0104>

УДК 336.6:338.45

Максим Чут – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Промислове підприємство – це суб'єкт господарювання, основним завданням якого є виробництво промислової продукції шляхом переробки сировини, використання різних ресурсів, залучення необхідних технологій, інновацій з метою отримання доходу та досягнення поставлених соціальних цілей. Промислові підприємства є невід'ємною складовою матеріальної сфери національного господарства, є ядром промислового комплексу будь-якої країни і відіграють ключову роль у виробництві товарів, продукції, сировини для задоволення різних потреб споживачів. Ці суб'єкти господарювання формують базу інноваційного розвитку національної економіки в сучасних умовах, оскільки є центрами активного залучення інформаційних технологій, цифрових рішень для удосконалення власної діяльності та випуску конкурентної промислової продукції.

До особливостей фінансової діяльності промислових підприємств, які визначаються в першу чергу специфічними рисами їхньої господарської діяльності можна віднести наступні:

– матеріальність виробництва і відповідно необхідність здійснення капітальних видатків на початковому етапі створення промислового підприємства, його подальшої трансформації;

– наявність постійної потреби в оновленні виробничих потужностей, їх модернізації, удосконаленні операційних процесів, виробничих ліній, що вимагає фінансових ресурсів як внутрішніх, так і зовнішніх;

– існує постійна потреба в оборотному капіталі, ефективному використанню наявних грошових ресурсів, оскільки технологічний цикл виробництва продукції може бути досить довгим і це вимагає відповідно фінансового ресурсу. Витрати на виробництво такої продукції здійснюється в процесі її підготовки, а дохід від її продажу буде отриманий лише після її реалізації;

– необхідність здійснення фінансового планування, а відповідно надходжень, видатків фінансових ресурсів, прогнозування подальшого інвестування власних коштів, залучених ресурсів;

– наявність значної кількості різних контрагентів обумовлює необхідність побудови дієвої системи управління дебіторською, кредиторською заборгованістю, диверсифікації постачання сировини, необхідних комплектуючих. Діяльність промислового підприємства пов'язана із

здійсненням витрат на закупівлю сировини, придбання необхідної техніки, технологій, здійснення логістичних операцій, продажу продукції різним типам клієнтів. Все це супроводжується формуванням взаємовідносин із значною кількістю контрагентів;

– фінансова діяльність промислових підприємств значним чином залежить від макроекономічної, макрофінансової ситуації в країні, стабільності валютного курсу, ефективного регулювання індексу інфляції;

– важливу роль відіграє наявність державної фінансової підтримки окремих напрямків виробництва промислової продукції, що є стратегічно важливими для забезпечення національної безпеки країни;

– впровадження нових процесів, технологій, виробничих ліній вимагає розробки окремих фінансових планів щодо реалізації таких інвестиційних проєктів, оцінки доцільності їх здійснення, аналізу необхідних ресурсів та прогнозу їх повернення;

– важливість побудови ефективних взаємовідносин із фінансовими установами, які забезпечують проведення необхідних платежів промислового підприємства, можуть надавати короткострокові і довгострокові кредити для здійснення поточної діяльності та реалізації складних інвестиційних проєктів;

– здійснення фінансової діяльності в сучасних умовах повинно відбуватися з урахуванням результатів аналізу потенційних ризиків, які можуть формуватися у зовнішньому середовищі, виникати всередині промислових підприємств і з часом перетворюватися в реальні загрози для їхньої фінансової стабільності. Питання управління фінансовими ризиками промислових підприємств особливо є актуальним в тих країнах, де перманентно виникають періоди нестабільності, що негативно впливає не лише на виробництво конкретних видів промислових товарів, але і може негативно впливати на вартість промислових підприємств, їх здатність залучати інвестиційні ресурси, забезпечувати стабільність роботи в складних економічних та макрофінансових умовах;

– важливу роль у фінансовій діяльності промислового підприємства відіграє його репутація, надійність як партнера, контрагента, що у підсумку позитивно впливає на вартість такого підприємства. Це сприяє зростанню вартості його акцій, а отже і інвестиційної привабливості, сприяє залученню фінансових ресурсів для подальшого розвитку, реалізації спільних з партнерами проєктів, розширення ринків збуту, залучення нових клієнтів і т. ін. [1; 2; 3, с. 209; 4].

Беззаперечно забезпечити ефективну фінансову діяльність промислового підприємства неможливо без побудови дієвої системи фінансового менеджменту, яка б відображала всі операції, дії, процеси, які відбуваються в межах такого підприємства і пов'язані з рухом фінансових ресурсів. Такий рух відбувається між промисловим підприємством та його партнерами, постачальниками сировини, органами державної влади, покупцями. Рух фінансових ресурсів в межах промислового підприємства може відбуватися серед його структурних підрозділів, окремих підприємств. Саме система фінансового менеджменту надає упорядкованості процесу фінансової діяльності

підприємства, що у підсумку позитивно впливає на прогнозованість та стабільність здійснення такої діяльності промисловими підприємствами.

Література:

1. Скалюк Р. Управління фінансовою рівновагою промислових підприємств. Вісник ТНЕУ. 2013. № 4. С. 37-43.
2. Міняйло, В., Мисюк, В., & Левченко, Ю. (2022). Організаційні та методичні аспекти контролю фінансової діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*, (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-43>
3. Немсадзе Г.Г. Аналіз впливу фінансової архітектури на ефективність фінансової діяльності корпорацій. *Бізнес-інформ*. 2020. №7. С. 208–214.
4. Отенко І. П. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.

УДК 658.14/.17:658.15

Анна Шабатько – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Ольга Лега

Полтавський державний аграрний університет

ФІНАНСОВА КРИЗА ПІДПРИЄМСТВА: ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ

Кризові явища на підприємстві проявляються насамперед у порушенні фінансової рівноваги та зниженні здатності ефективно здійснювати господарську діяльність. Вони супроводжуються затримками у виконанні фінансових зобов'язань перед кредиторами, постачальниками, працівниками та державою. У широкому значенні такі процеси є відображенням дисбалансу між доходами і витратами, власним та позиковим капіталом, а також свідченням нерационального використання ресурсів. Основними симптомами кризових процесів є стійке зростання збитковості, що підриває фінансову стійкість і створює загрозу банкрутства, а також падіння обсягів реалізації продукції чи послуг, що призводить до втрати ринкових позицій та зниження конкурентоспроможності. Додатковим негативним сигналом виступає накопичення простроченої заборгованості, яке не лише погіршує репутацію підприємства, а й провокує судові позови та ускладнює доступ до кредитних ресурсів. Не менш небезпечним є зниження ліквідності активів, коли підприємство втрачає можливість швидко трансформувати їх у грошові кошти для покриття поточних зобов'язань. Це тягне за собою порушення платіжної

дисципліни та фінансові санкції. Подібні наслідки має й скорочення обігових коштів, що обмежує фінансування виробництва та створює ризики затримки виплат постачальникам і працівникам. Особливої уваги заслуговує зменшення власного капіталу, яке послаблює фінансову стійкість та ускладнює залучення інвестицій. Негативним проявом кризи є також погіршення структури балансу, коли активи і пасиви перебувають у стані дисбалансу, що робить фінансове планування непередбачуваним і ризикованим. До цього додається зниження рентабельності, яке зменшує ефективність використання ресурсів, знижує інвестиційну привабливість і блокує можливості для модернізації. У підсумку кризові явища виявляються у відсутності потенціалу для розвитку: підприємство втрачає здатність оновлювати основні засоби, впроваджувати інновації, підтримувати конкурентні переваги. Це призводить до поступового відставання від ринку, зниження його частки та загрози втрати перспектив.

Тож, кризові процеси мають комплексний характер, охоплюючи фінансові, виробничі й організаційні сфери діяльності підприємства. Вони не лише сигналізують про проблеми, а й формують реальні загрози для стабільності бізнесу. Своєчасне виявлення таких симптомів дає можливість оперативно реагувати на негативні зміни, мінімізувати ризики банкрутства та створити підґрунтя для стабілізації фінансово-економічного становища підприємства. Разом із тим, кризові процеси рідко виникають ізольовано. Вони формуються під впливом комплексу причин, які можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх чинників належать неефективне управління, завищені витрати, низька продуктивність праці та слабка маркетингова стратегія. Серед зовнішніх виділяють економічну нестабільність, інфляційні процеси, коливання валютних курсів, зміни попиту та зростання конкуренції. Сукупність цих факторів створює підґрунтя для фінансових труднощів і дестабілізує діяльність підприємства, що відображено у таблиці 1.

Фінансова криза на підприємстві зазвичай виникає не через один окремий фактор, а в результаті їх взаємодії. Наприклад, високі витрати у поєднанні зі зниженням попиту на продукцію можуть швидко призвести до дефіциту оборотних коштів та нарощування боргів. Саме тому для запобігання кризі надзвичайно важливо регулярно аналізувати як внутрішні, так і зовнішні ризики та впроваджувати механізми раннього реагування.

Наслідки кризи торкаються всіх аспектів діяльності: зменшується прибутковість, ускладнюється фінансування розвитку та своєчасна виплата заробітної плати, погіршується ліквідність, накопичуються борги. Криза також впливає на ринкові позиції - втрата конкурентоспроможності, скорочення частки ринку та погіршення репутації зменшують привабливість для інвесторів і партнерів. Соціальні наслідки включають скорочення персоналу, зниження мотивації та конфлікти у колективі. У крайніх випадках криза може призвести до банкрутства та ліквідації. Саме тому своєчасне виявлення ознак та впровадження антикризових заходів є ключовим для стабільності та розвитку підприємства.

Причини виникнення фінансової кризи на підприємстві

Категорія факторів	Основні причини	Опис впливу
Внутрішні	Неефективне управління фінансами та ресурсами	Порушує баланс між доходами та витратами, знижує ефективність використання ресурсів
	Завищені витрати виробництва	Зменшують прибуток і створюють фінансовий тиск
	Низька продуктивність праці	Ускладнює досягнення планових показників і рентабельності
	Слабка маркетингова стратегія	Знижує попит на продукцію та доходи підприємства
	Недостатня інноваційна діяльність	Обмежує конкурентоспроможність і розвиток підприємства
	Надмірне боргове навантаження	Збільшує фінансові ризики та ймовірність неплатоспроможності
Зовнішні	Економічна нестабільність	Коливання ринку та доходів, що погіршують фінансову стабільність
	Інфляція	Зменшує купівельну спроможність і впливає на собівартість продукції
	Коливання валютних курсів	Ускладнює розрахунки з іноземними партнерами та впливає на вартість імпорту/експорту
	Зниження попиту на продукцію чи послуги	Зменшує обсяги продажу і доходи підприємства
	Зростання конкуренції	Підвищує тиск на ціни та скорочує ринкову частку підприємства
	Зміни в податковому та регуляторному законодавстві	Можуть збільшити витрати або обмежити можливості для діяльності
	Політичні ризики	Впливають на стабільність бізнесу та інвестиційний клімат
	Глобальні виклики (світові фінансові кризи, пандемії)	Раптово знижують доходи та можуть спричинити кризову ситуацію навіть при ефективному управлінні

Джерело: побудовано на підставі [1; 2; 3; 4]

Найбільш ефективними способами подолання фінансових труднощів є заходи, що дозволяють відновити платоспроможність і стабілізувати діяльність підприємства. Основні методи наведені в таблиці 2.

Застосування зазначених заходів створює базові умови для стабілізації фінансового стану підприємства, але для стійких результатів їх слід доповнювати іншими антикризовими механізмами. Важливе залучення додаткових ресурсів - інвестицій або кредитів, що покривають дефіцит обігових коштів і фінансують виробництво та комерційну діяльність. Підвищення управлінської ефективності через контроль витрат, бюджетування, аналіз фінансових потоків і стратегічні рішення допомагає уникнути повторних криз. Антикризове управління персоналом і ресурсами, що включає мотивацію, оптимізацію чисельності, підвищення продуктивності та раціональне

Шляхи подолання фінансової кризи на підприємстві

Заходи	Опис ефекту для підприємства
Фінансова санація	Реструктуризація боргів, скорочення фінансових зобов'язань, поліпшення ліквідності, відновлення довіри кредиторів та інвесторів
Оптимізація витрат	Скорочення непотрібних витрат, підвищення ефективності використання ресурсів
Підвищення ефективності виробництва	Збільшення продуктивності праці, підвищення рентабельності та доходів
Збільшення доходів	Зростання фінансової стабільності, покращення грошового потоку підприємства
Відновлення довіри кредиторів та інвесторів	Покращення інвестиційної привабливості, стабілізація фінансування

Джерело: побудовано на підставі [1; 2; 3; 4]

Комплексний підхід дозволяє не лише подолати кризу, а й забезпечити стабільний розвиток. Ефективна санація, реструктуризація боргів, оптимізація витрат і залучення ресурсів відновлюють платоспроможність і сприяють розвитку підприємства. Особлива роль належить антикризовому менеджменту, що контролює фінансові потоки, раціонально використовує ресурси і підвищує ефективність управління персоналом.

Отже, успішне подолання фінансової кризи потребує комплексного підходу, своєчасної діагностики та системного управління, що забезпечує стабілізацію та довгостроковий розвиток підприємства. Особлива роль належить антикризовому менеджменту, що контролює фінансові потоки, раціонально використовує ресурси і підвищує ефективність управління персоналом.

Література:

1. Григорян Р. Х. Теоретичні основи виникнення та розвитку кризових явищ в економічних системах. *Економіка та управління АПК*. 2024. № 1. С. 59–73. URL:

https://econommeneg.btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyky/economika/hryhorian_1_2024_59-73_1.pdf.

2. Краузе О. І., Синькевич Н. І., Юрик Н. Є. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ, 2024. Т. 86, № 1. С. 14–24. (Економіка). URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/44742/2/GEJ_2024v86n1_Krause_O-Economic_analysis_and_control_14-24.pdf.

3. Кіртока Р. Г., Спасенко А. В. Теоретико-методичні основи формування антикризового управління на підприємстві. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2024. Т. 29, вип. 4(102). С. 61–66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-102-9>.

4. Перерва П. Г., Лега О. В., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М. Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства.

УДК 364.1:339.9

Віра Якимченко – асистент

Херсонський національний технічний університет

БЛАГОДІЙНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ ВИЗНАННЯ

Національна безпека України охоплює не лише оборонну складову, а й соціально-економічні аспекти, серед яких особливе значення має стабільність і добробут населення в умовах воєнного стану. У нинішніх умовах життя важливою опорою суспільства став благодійний сектор, який об'єднує фонди, організації, волонтерські ініціативи та громадські об'єднання, спрямовані на підтримку населення та подолання наслідків війни.

В Україні благодійний сектор регулюється законодавством про благодійну діяльність та неприбуткові організації, а джерелом фінансування є пожертви громадян, бізнесу, міжнародних донорів та державні гранти [1; 2]. Благодійна допомога може надаватися у різних формах: через грошові пожертви, безоплатну передачу продуктів харчування, одягу, медикаментів та іншого майна, надання послуг чи виконання робіт, організацію публічних зборів благодійних внесків, проведення благодійних заходів, переказ частини доходу на добродійні цілі, оплату освітніх або соціальних послуг для потребуючих, надання притулку, діяльність соціальних підприємств тощо. Такий широкий спектр інструментів забезпечує гнучкість і доступність благодійності для різних верств населення.

У 2022-2024 роках благодійний сектор України зазнав суттєвої трансформації. Стихійне масове волонтерство, яке сформувалося в перші дні повномасштабного вторгнення, поступово переросло у більш професіоналізовану та інституційно-організовану систему соціальної підтримки. Якщо на початку 2022 року переважали локальні ініціативи громадян, що самостійно забезпечували гуманітарні потреби та підтримку військових, то вже у 2023-2024 роках сформувалися великі національні благодійні платформи та фонди. Вони впровадили стандартизовані механізми збору коштів, прозорі процедури звітності та довгострокові програми допомоги, що підвищило ефективність і довіру до благодійного сектору.

Поступове інституціалізування благодійності в цей період створило підґрунтя для нового етапу розвитку сектору. Тому логічно, що у 2025 році благодійний сектор вже функціонує як зріла, структурована система, здатна координувати масштабні гуманітарні й оборонні програми. Великі фонди, розширена мережа партнерських організацій та чіткі механізми звітності

забезпечують стабільність роботи та підвищують рівень довіри суспільства.

На тлі цих процесів закономірно зростає й міжнародне визнання української благодійності. Вже третій рік поспіль Україна посідає місце серед перших десяти країн у світовому рейтингу благодійності World Giving Index. За даними міжнародної благодійної організації Charities Aid Foundation (далі - CAF), у 2023 році Україна продемонструвала вагомі успіхи, оскільки рейтинг оцінює рівень благодійності за трьома основними критеріями:

- готовність допомогти незнайомцю;
- здійсненням грошових пожертв;
- участь у волонтерській діяльності.

У 2023 році до десятки найщедріших країн увійшли: Індонезія (68%), Україна (62%), Кенія (60%), Ліберія (58%), США (58%), М'янма (57%), Кувейт (57%), Канада (54%), Нігерія (53%) та Нова Зеландія (53%). Україна посіла друге місце, демонструючи безпрецедентну активність громадян у допомозі, підтримці та волонтерстві. Високі показники стали можливими завдяки поєднанню масової громадянської мобілізації, ефективної роботи благодійних фондів, локальних ініціатив та цифрових платформ для збору коштів.

Проте у 2024 році позиція України дещо знизилася - країна опустилася на п'ять сходинок порівняно з попереднім роком і посіла сьому позицію, але все ж таки увійшла до першої десятки рейтингу: Індонезія (74%), Кенія (63%), Бангладеш (61%), Гамбія (61%), Нігерія (60%), США (59%), Україна (57%), Австралія (54%), Об'єднані Арабські Емірати (54%) та Мальта (54%) [3]. Попри зниження позиції, цей результат свідчить про високий рівень солідарності українців і стійкість благодійного сектору навіть у складних умовах війни. Це можна пояснити як глобальними тенденціями, зокрема «втомою донорства» на міжнародному рівні, так і тим, що частина допомоги в Україні зосереджена на тривалих внутрішніх програмах підтримки населення, що не завжди враховуються у міжнародних опитуваннях.

Попри коливання у рейтингу, слід відзначити, що Україна входить до п'ятірки держав, у яких рівень благодійності зріс найбільше за останнє десятиліття. Майже чотири роки повномасштабної війни не зламали дух українців - навпаки, вони ще активніше підтримують один одного, допомагають тим, хто потребує, і беруть участь у благодійних ініціативах. Саме ця готовність до взаємодопомоги сформувала в Україні глибоко вкорінену культуру солідарності, яка є не лише проявом громадянської відповідальності, а й справжньою опорою національної стійкості та міцності українського народу перед викликами часу.

Література:

1. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 08.11.2025).

2. Про внесення змін до Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та

*XXII міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 р. № 1514. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1514-2024-%D0%BF> (дата звернення: 08.11.2025).
3. Charities Aid Foundation. URL: https://cafonline.org/docs/default-source/inside-giving/wgi/wgi_2024_report.pdf (дата звернення: 08.11.2025).

СЕКЦІЯ 5. Фінансові ринки, фінансові посередники

УДК 336-043.86(477)

Владислав Заєць – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фінансовий ринок України має потужний потенціал для динамічного розвитку через впровадження цифрових технологій, поглиблення євроінтеграційних процесів, розширення інструментарію фінансових послуг та залучення міжнародних інвестицій, що створить міцний фундамент для економічного відновлення та сталого зростання держави.

Розвинений фінансовий ринок виступає важливим драйвером економічного зростання, сприяючи акумулюванню капіталу, його ефективному розподілу та стимулюванню ділової активності [3].

Одним із найперспективніших напрямів розвитку фінансового ринку України є його масштабна цифровізація. Українські фінтех-компанії вже сьогодні активно впроваджують інноваційні технології, що суттєво змінює структуру фінансових послуг.

Впровадження технологій блокчейну та штучного інтелекту відкриває нові горизонти для розвитку фінансового сектору. Ці технології дозволяють значно знизити час опрацювання заявок, підвищити точність аналітики та надавати клієнтам персоналізовані рішення. Особливу увагу заслуговує розвиток концепції Open Banking, який створює можливості для покращення доступу до фінансових послуг, стимулювання конкуренції та впровадження інноваційних платіжних рішень [4].

Цифрова трансформація стосується всіх сегментів фінансового ринку. Понад 80% українців віком до 50 років є активними користувачами цифрових каналів, а 96% користувачів заходять на сайти фінансових організацій з мобільних пристроїв. Це свідчить про готовність суспільства до цифрових фінансових послуг та створює сприятливе середовище для подальшої технологічної модернізації [4].

Інтеграція фінансового ринку України до європейського економічного простору є стратегічним пріоритетом розвитку. Оновлена Стратегія розвитку фінансового сектору передбачає поглиблення євроінтеграції через гармонізацію національного законодавства з нормами Європейського Союзу [5]. Зокрема,

впроваджуються міжнародні стандарти функціонування інфраструктури ринків капіталу відповідно до вимог європейських

директив.

Євроінтеграційні процеси створюють значні можливості для модернізації регуляторного середовища, підвищення стандартів корпоративного управління та захисту прав інвесторів. Приведення українського законодавства у відповідність до європейських норм сприятиме залученню іноземних інвестицій, розширенню доступу вітчизняних компаній до міжнародних ринків капіталу та підвищенню довіри інвесторів.

Важливим кроком стало підписання Меморандумів про взаєморозуміння з регуляторами країн Європейського Союзу, що створює основу для міжнародної співпраці та обміну досвідом у сфері регулювання фінансових ринків. Такі ініціативи сприяють інтеграції українського фінансового сектору до глобальних фінансових систем [5].

Перспективним напрямом є створення ліквідних ринків фінансових інструментів, включаючи деривативи, корпоративні акції та облігації. Модернізація біржової та депозитарної інфраструктури дозволить збільшити обсяги торгів та залучити нових учасників ринку [2]. Впровадження нових фінансових інструментів, таких як аграрні розписки, надає підприємствам додаткові можливості для швидкого залучення фінансування.

Консолідація облікової інфраструктури та узгодження цільової моделі роботи ринків капіталу із зацікавленими сторонами створюватиме умови для підвищення ефективності функціонування фінансових ринків. Активне залучення іноземних інвесторів через реформування ринку дозволить максимально використати можливості для залучення приватних інвестицій.

Значні перспективи відкриваються у сфері розвитку небанківських фінансових послуг. Створення сприятливих умов для функціонування кредитних спілок, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів та компаній фінансового лізингу дозволить диверсифікувати фінансову систему та забезпечити більш широкий доступ до фінансових послуг для різних верств населення.

Розвиток страхового сектору відповідно до міжнародних стандартів Solvency II підвищить надійність страхових компаній та захист прав споживачів. Створення ефективної системи накопичувального пенсійного забезпечення сприятиме формуванню довгострокових інвестиційних ресурсів та підвищенню рівня соціального захисту населення.

Україна має значний потенціал для залучення міжнародних інвестицій у контексті майбутнього відновлення економіки. Міжнародна фінансова допомога та механізми співфінансування за участі міжнародних фінансових установ підтримують приватні інвестиції. Сприятливі глобальні тренди, такі як декарбонізація та євроінтеграція, у поєднанні з великими потребами у реконструкції інфраструктури, енергетики та сільського господарства, створюють унікальні інвестиційні можливості.

Реконструкція економіки за міжнародної підтримки стане потужним драйвером економічного зростання України. Створення привабливого інвестиційного клімату через прозорість, стабільність регуляторного середовища та захист прав інвесторів забезпечить стабільний приплив капіталу у національну економіку.

Важливим напрямом розвитку фінансового ринку є підвищення рівня фінансової грамотності населення. Затверджена Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року передбачає створення комплексної екосистеми фінансової освіти. Підвищення фінансової грамотності сприятиме зростанню попиту на фінансові послуги, формуванню раціональної поведінки учасників ринку та зниженню фінансових ризиків [2].

Вдосконалення регуляторного середовища є необхідною передумовою для розвитку фінансового ринку. Завершення валютної лібералізації, дерегуляція ринків небанківських фінансових послуг з низьким рівнем ризиків та застосування міжнародних стандартів регулювання створять сприятливі умови для розвитку конкуренції та інновацій.

Створення Комплексної інформаційної системи моніторингу фондового ринку підвищить прозорість та ефективність контрольних функцій регуляторів. Впровадження механізмів раннього реагування на проблемність фінансових установ та комплексної системи їх оздоровлення забезпечить стабільність фінансової системи.

Фінансовий ринок України володіє значним потенціалом для динамічного розвитку та трансформації. Цифровізація фінансових послуг, поглиблення євроінтеграції, розвиток ринків капіталу, розширення небанківського фінансового сектору та залучення міжнародних інвестицій створюють міцний фундамент для майбутнього зростання. Реалізація стратегії розвитку фінансового сектору дозволить створити прозорий, конкурентний, стабільний та високотехнологічний фінансовий ринок, здатний стати драйвером сталого економічного розвитку.

Успішна реалізація визначених напрямів розвитку сприятиме формуванню сучасної фінансової системи, інтегрованої у світовий економічний простір, здатної ефективно акумулювати та перерозподіляти фінансові ресурси в економіці. За таких умов фінансовий ринок України стане потужним інструментом економічного відновлення держави та підвищення добробуту громадян, забезпечуючи конкурентоспроможність національної економіки у глобальному середовищі.

Література:

1. Борисюк О., Матвійчук Н., Хмелярська Л. Особливості розвитку фінансового ринку України під час війни. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3626>
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL:

3. Фінансовий ринок України. Блог YouControl. 2024. URL: <https://blog.youcontrol.market/finansovii-rinok-ukrayini/>

4. Тренди українського фінтеху 2025: адаптація до викликів і нові можливості. ЛІГА.Блоги. 2025. URL: <https://blog.liga.net/user/ssinchenko/article/55743>

5. Оновлена Стратегія розвитку фінансового сектору України: збереження стабільності, залучення інвестицій та євроінтеграція. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/onovlenna-stratehiia-rozvytku-finansovoho-sektoru-ukrainy-zberezhenia-stabilnosti-zaluchennia-investytsii-ta-ievrointehratsiia>

УДК 336:331

Микола Карлін – д. е. н., проф.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

«ЗЕЛЕНІ» ОБЛІГАЦІЇ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Експерти очікують, що вже в найближчі п'ять років світові середні температури перевищать доіндустріальні рівні на 1,5 градуси за Цельсієм. Для недопущення подібного, викиди парникових газів необхідно скоротити вдвічі вже до 2030 р. Тому була прийнята Паризька кліматична угода, хоча соціально-економічний механізм реалізації цієї угоди в більшості країн, зокрема й в Україні, поки не забезпечує виконання поставлених в ній цілей. Причиною цього є те, що у багатьох країнах для цього не вистачає коштів. Одним із джерел отримання цих коштів, як показує досвід провідних країн світу, може стати випуск «зелених» облігацій державою і бізнесом, але при цьому треба враховувати зростаючі фінансові загрози щодо їх розміщення на міжнародному фондовому ринку. У той же час, не дивлячись на це, Китай, Німеччина, США та інші провідні країни світу отримують на міжнародному фондовому ринку значні кошти від випуску «зелених» облігацій на реалізацію своїх «зелених» проєктів, насамперед у відновній енергетиці. Тому українській владі важливо вивчити досвід цих країн та розробити ефективний механізм використання «зелених» облігацій для розвитку «зеленої» економіки не тільки після війни росії проти України, а й під час продовження останньої.

У загальному вигляді «зелені» облігації визначаються як будь-який тип облігацій, надходження від розміщення яких будуть використовуватися виключно на фінансування нових або існуючих прийнятних «зелених» проєктів, що характеризуються чіткими екологічними перевагами. Зокрема, Світовий банк

визначає «зелені» облігації як боргові цінні папери, що випускаються для залучення капіталу спеціально для підтримання екологічних проєктів чи проєктів, пов'язаних зі зміною клімату.

Серед загальносвітових загроз функціонування ринку зелених облігацій в світі, які важливо взяти до уваги і у нашій країні, треба назвати передусім ті, які виділив Н. Рубіні стосовно розвитку світової економіки [1]. На його думку, сьогодні все більше країн переходять від вільної торгівлі та економічної інтеграції до розриву зв'язків і деглобалізації. Крім того, світ як і раніше сповнений серйозних стагфляційних ризиків, більшість з яких, найімовірніше, посиляться в найближчому десятилітті, а вартість пом'якшення зміни клімату та адаптації до неї, як очікується, становитиме трильйони доларів, які доведеться витратити щороку протягом найближчих десятиліть.

Всі ці та інші чинники можуть негативно позначитися на реалізації випуску «зелених» облігацій країнами (зокрема, й Україною), для яких характерна нестабільність соціально-економічної ситуації, не кажучи про війну та високий рівень корупції. Крім того, для виконання завдань Європейського Зеленого курсу Українській державі необхідно знайти значні кошти, яких у неї також поки немає, оскільки все, що наша країна отримує від податків та зборів, вона направляє на утримання Сил оборони. Іноземні інвестори також не зацікавлені вкладати кошти в Україну, так як у ній ведеться війна. Тому нашій країні вкрай важливо розробити такий механізм випуску «зелених» облігацій, який зробить їх привабливими для іноземних та внутрішніх інвесторів. Водночас, подібного механізму в Україні поки не існує, хоча спроби робляться. Натомість, випуск зелених облігацій «Укренерго» та неефективне використання коштів від них викликало велику недовіру в іноземних інвесторів до цих українських облігацій.

«Зелені облігації» в світі розміщуються не тільки банками та приватними компаніями, а й урядами країн, муніципальними та місцевими органами влади, що важливо взяти до уваги в Україні. Тому нашій країні важливо вийти на міжнародний фінансовий ринок, створивши для цього спеціальну агенцію, яка здійснюватиме офіційну сертифікацію «зелених» фінансових інструментів, зокрема «зелених» облігацій. Загалом, Україні важливо вийти та закріпитися на міжнародному ринку цих облігацій вже під час війни, створивши для іноземних інвесторів належні умови. Перспективними секторами зеленого інвестування в Україні для інвесторів, на думку багатьох українських експертів, є: виробництво низьковуглецевої енергії; вода та водовідведення (передусім очищення стічних вод); сільське господарство (насамперед органічне землеробство та виробництво біопалива); розвиток електротранспорту; повітря та екологія (використання для цього так званих вуглецевих кредитів); відходи та переробка (розвиток циркулярної економіки) тощо.

В Україні про випуск «зелених» облігацій було об'явлено в серпні 2008 р., а на початку 2009 р. влада представила «Концепцію запровадження ринку зелених облігацій», які до 2030 р. могли б допомогти залучити нашій країні від 36 до 73 млрд дол інвестицій. Але поки цього не відбулося, чому завадила війна росії проти України та недоліки у використанні коштів від «зелених» облігацій,

що відлякує іноземних інвесторів від їх купівлі. Тому важливо розібратися з причинами цих проблем та створити умови для інвесторів щодо придбання українських «зелених» облігацій. З 01.07.2021 р. в Україні набув чинності Закон, який запроваджує «зелені» облігації та встановлює правила для учасників цього ринку. Але одного закону недостатньо, оскільки треба запровадити стандарти щодо відбору, оцінки та моніторингу реалізації екологічних проєктів. Крім того, нашій країні треба розробити механізми підвищення інституційної привабливості «зелених» облігацій як для іноземних, так і для внутрішніх інвесторів. Частково це передбачено в Концепції запровадження та розвитку ринку «зелених» облігацій, прийнятої після затвердження відповідного закону. Натомість, треба взяти до уваги той факт, що «зелені» облігації мають кредитний ризик та ризик дефолту, які загострюються під час воєн. Крім того, треба зважати на той факт, що «зелені» облігації торгуються з нижчою прибутковістю, ніж звичайні облігації, оскільки «зелені» облігації менш доступні, і вони більш дорожчі для інвесторів.

Однією з нових форм фінансування випуску «зелених» облігацій могло б стати направлення в 2026 р. частини прибутку комерційних банків України не в бюджет, а на купівлю цих облігацій українськими банками. Оскільки в 2026 р. планується підвищити податок на прибуток банків з 25 % до 50 %, то було б доцільним дозволити банкам частину коштів від цього підвищення замість направлення в бюджет використати на купівлю українських «зелених» облігацій. Це б дозволило стимулювати розвиток вітчизняного ринку цих облігацій та фондового ринку нашої країни загалом.

Серед умов підвищення привабливості українських «зелених» облігацій можна назвати такі: стабільний дохід, тривалий термін функціонування таких облігацій на ринку, а також звільнення власників «зелених» облігацій від оподаткування доходів від них. Крім того, сьогодні було б доцільним розглянути питання про направлення коштів від вуглецевого податку на місцевому рівні на викуп державних «зелених» облігацій України, оскільки в результаті проведеної у нашій країні адміністративно-територіальної реформи в 2015-2020 рр. фінансові ресурси органів місцевого самоврядування суттєво збільшилися. Ці умови можуть стати привабливими для частини іноземних інвесторів, передусім для іноземних пенсійних та страхових фондів, комерційних банків, які зараз масово виводять свої активи з так званих «брудних» виробництв (видобуток вугілля, торфу, виробництво електроенергії з них, металургійних та хімічних підприємств тощо). Вони шукають більш екологічно привабливі проєкти, насамперед у відновній енергетиці. Україна якраз має значні резерви для розвитку відновної енергетики та експорту відповідної енергії, хоча частину існуючих потужностей у нашій країні захоплено або знищено російськими військами. Крім того, нестача коштів не дозволяє розвивати в Україні біоенергетику, хоча для цього у нас є значні ресурси і можливості. Водночас, у 2024 р. українська влада пішла на певний поступ для експортерів біогазу щодо експорту біометану, чому послужили відповідні зміни в законодавстві.

Українській владі необхідно терміново розробити систему фінансових

заохочень щодо залучення іноземних та вітчизняних інвестицій, передусім у розвиток відновних джерел енергії (ВДЕ), оскільки в інші сфери вони в умовах війни росії проти нашої країни не надходять. В цьому плані важливу роль може відіграти випуск Українською державою «зелених» облігацій. Цьому поки заважає війна росії проти України, нестабільна політична та економічна ситуація в країні, складна законодавча база, монополізм обленерго (більшість з яких належить олігархам), корупція на всіх рівнях управління.

Водночас важливо не допустити надходження до нашої країни так званих зарубіжних «токсичних» інвестицій, що вимагає їх об'єктивного «зеленого» скринінгу з боку відповідних державних інституцій, який відповідає вимогам Європейського Союзу. Під «зеленим» скринінгом розуміємо недопуск в Україну прямих іноземних інвестицій у так звані «брудні» виробництва, які масово закриваються в ЄС, а кошти з них великі корпорації стараються перекинути у менш розвинуті країни. Також у нашій країні важливо не допустити випуску так званих фіктивних «зелених» облігацій з боку бізнесових структур.

Загалом, за оцінками експертів, Україна до 2030 р. за допомогою «зелених» облігацій може залучити значні кошти. Важливо використати цей шанс і вже сьогодні почати активно розбудовувати механізм залучення коштів в «зелені» облігації, не дивлячись на війну. Натомість важливо не допустити надходження до нашої країни так званих зарубіжних «токсичних» інвестицій, що вимагає їх об'єктивного скринінгу з боку відповідних державних інституцій. Однією з нових форм фінансування випуску «зелених» облігацій у нашій країні могло б стати направлення в 2026 р. частини прибутку комерційних банків України не в бюджет, а на їх купівлю українськими банками, що стимулювало б розвиток фондового ринку нашої країни.

Література

1. Рубіні Н. Наша ера мегазагроз. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/12/10/707522/>

УДК 336.71:336.76:005.332.4

Артем Малихін – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Ринок фінансових послуг – сукупність економічних відносин, що відбуваються між суб'єктами господарювання, окремі з яких формують попит на фінансові послуги з метою задоволення власних потреб, а інші – пропозицію

таких послуг через здійснення законодавчо регламентованої діяльності з метою задоволення попиту на фінансові послуги та отримання власної вигоди. Для функціонування і розвитку такого ринку притаманні окремі особливості, серед яких доцільно виокремити такі:

1) ринок фінансових послуг являє собою простір взаємодії економічних суб'єктів;

2) ринок фінансових послуг за своєю сутністю є узагальненим поняттям для відображення сукупності різних типів фінансових відносин, які виникають між різними типами фінансових установ та різними групами їхніх клієнтів у процесі використання значного спектра фінансових послуг;

3) ринок фінансових послуг відображає властивості ринку як економічної категорії, у межах цього ринку формується попит, пропозиція, ціна, відбувається конкуренція між фінансовими установами за клієнтів, фінансові ресурси;

4) ринок фінансових послуг – це простір, в межах якого економічні відносини регламентуються на рівні держави, оскільки функціонування цього ринку є важливим для розвитку фінансової системи країни. Усі економічні відносини, які виникають на такому ринку, піддаються регулюванню з боку державних інституцій [1; 2];

5) ринок фінансових послуг формується в екзогенному економічному середовищі, в якому існує значна кількість різних чинників зовнішньої, внутрішньої дії, які одночасно можуть сприяти розвитку такого ринку, або створювати загрози для його подальшого функціонування. Враховуючи, що ринок фінансових послуг за своєю структурою може складатися з різних ринків окремих видів фінансових послуг, то розвиток одного з них може супроводжуватися спадом розвитку інших;

6) ринок фінансових послуг – складний простір, у якому може відбуватися взаємодія не лише між фінансовими установами та домогосподарствами, суб'єктами підприємницької діяльності, органами державної влади, місцевого самоврядування, але й між фінансовими установами. Ця взаємодія може відбуватися між рівнозначними фінансовими установами, які між собою можуть взаємодіяти за принципом взаємовигідного надання фінансових послуг у разі виникнення у кожного із них відповідних потреб. Наприклад, сьогодні одні комерційні банки залучають позики на міжбанківському ринку в інших банківських установах, але в майбутньому ця ситуація може змінитися і навпаки позичальники можуть надавати фінансові ресурси позикодавцям для підтримки їхнього стабільного фінансового стану, виконання нормативів;

7) ринок фінансових послуг значним чином залежить від розвитку світових ринків капіталу, макроекономічної ситуації в країні, а це означає, що забезпечити такий розвиток можливо лише в стабільних умовах функціонування. Проте навіть у нестабільних умовах окремі фінансові установи можуть активно розвиватися, займати нові ніші на такому ринку, або взагалі їх формувати;

8) ринок фінансових послуг – простір, у якому важливу роль відіграють інституціональні чинники, які формуються в суспільстві та впливають на фінансові відносини, що є частиною суспільних відносин. Серед таких факторів

варто виокремити наступні: довіра, репутація, взаємоповага, релігія, духовні цінності, традиції та ін.;

9) ринок фінансових послуг є простором, в якому відбувається процес руху фінансових ресурсів між економічними суб'єктами, у результаті якого відбувається створення кредитних, інвестиційних ресурсів, формується дохід фінансових установ, також створюються нові фінансові продукти для повного задоволення потреб клієнтів;

10) ринок фінансових послуг можна розглянути як цілісну систему взаємовідносин, що виникають між фінансовими установами та їхніми клієнтами в процесі руху фінансових ресурсів між економічними суб'єктами. У цьому контексті системний підхід дає змогу більш чіткіше формалізувати основні підсистеми такого ринку, обґрунтувати мотиви споживачів, виробників фінансових послуг, охарактеризувати фактори, які впливають на попит, пропозицію фінансових послуг.

Сьогодні ринок фінансових послуг трансформується та розвивається з урахуванням нових викликів, які впливають на діяльність як фінансових установ, так і їхніх клієнтів. Серед таких викликів можна виокремити такі.

1. Нестабільність ринків товарів капіталів, яка обумовлена торговими війнами, використанням санкцій, тарифів та інших інструментів захисту національних інтересів різними країнами, впливає і на функціонування фінансових установ, впливає на обіг фінансових ресурсів і вимагає адаптації фінансових установ до цих нових реалій.

2. Виникнення нових гравців та нових вимог до діяльності фінансових установ, які пов'язані як з впровадженням цифрових технологій, так і зміною підходів до ведення фінансового бізнесу. На ринку фінансових послуг з'явилися нові гравці, а саме FinTech-компанії, інші суб'єкти, які отримали можливість надавати фінансові послуги, не будучи фінансовими установами. Це поступово змінило усталену модель функціонування ринку фінансових послуг, сприяло загостренню конкуренції між виробниками різних типів таких послуг.

3. Зміна регуляторних вимог до діяльності фінансових установ, що пов'язано із переглядом і розробкою нових правил та регламентів з урахуванням сучасних загроз цифровізації для стабільності функціонування фінансових установ, необхідності впроваджувати концепцію сталого розвитку в суспільстві і залучати банківські і небанківські фінансово-кредитні установи до цього процесу.

4. Створення нових ринків фінансових послуг, що пов'язано знову ж із процесом цифровізації фінансової сфери. Насамперед, виникнення і активний розвиток криптовалют, цифрових грошей центральних банків сприяло формуванню нових напрямків роботи фінансових установ, дозволило значним чином залучити кошти інвесторів у всьому світі та сформувати новий імпульс до подальшої трансформації ринку фінансових послуг.

Таким чином подальший розвиток ринку фінансових послуг буде у значній мірі визначатися темпами цифровізації економічних відносин, глибиною проникнення цифрових технологій у сферу фінансових послуг.

Література:

1. Дубина М. В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 666 с.

2. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 № 953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

УДК 336.74(477)

Анна Тірпак – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Леся Бережна

Черкаський державний технологічний університет

ІНДИКАТОРИ ГРОШОВОГО ТА ВАЛЮТНИХ РИНКІВ УКРАЇНИ: ОЦІНКА НАДІЙНОСТІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Надійні та репрезентативні індикатори (бенчмарки) грошового та валютного ринків є критично важливими для ефективного функціонування фінансової системи, реалізації монетарної політики та ціноутворення фінансових продуктів. Вони слугують орієнтиром для визначення вартості ресурсів, оцінки ризиків та укладання угод із плаваючою ставкою.

В Україні, в умовах високої волатильності та структурних змін, спричинених зовнішніми факторами, особливого значення набуває постійний моніторинг та оцінка відповідності методології розрахунку цих індикаторів міжнародним стандартам, зокрема Принципам Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO) для фінансових індикаторів. Актуальність теми підтверджується триваючою роботою з технічною місією в рамках Програми двосторонньої допомоги (SECO).

UONIA (Ukrainian OverNight Interbank Average) – індикатор, що відображає середньозважену відсоткову ставку операцій overnight-кредитування на міжбанківському ринку. Він є ключовим показником вартості ліквідності у банківській системі [1].

Існуюча на сьогодні методологія розрахунку UONIA не є ідеальною, однак UONIA зберігає здатність слугувати об'єктивним індикатором грошового ринку.

Наразі в первинну вибірку включаються угоди/агреговані угоди обсягом від 10 до 200 млн грн, що, згідно з представленими розрахунками, підтверджує актуальність критеріїв відбору. Крім того, аналіз даних торгово-інформаційних систем (TIC) та статистичної звітності банків засвідчив, що переважна частка угод на міжбанківському кредитному ринку в 2025 році потрапляє до первинної вибірки, що береться до розрахунку UONIA [2,3].

Проте, активність банків у сегменті бланкових угод (на основі яких розраховується UONIA) суттєвих змін не зазнала у I півріччі 2025 року. Певне збільшення обсягів угод у II кварталі було пов'язане з операціями банку, який з певних причин не мав змоги розміщувати кошти в депозитні сертифікати НБУ, що тимчасово спотворило загальну картину ринкової активності (див. табл. 1).

Таблиця 1

Активність на основних сегментах грошового ринку України (I півріччя 2025 р.)

Сегмент грошового ринку	Динаміка обсягу угод (I півріччя 2025 до II півріччя 2024)	Кількість банків-контрагентів (Середнє)	Використання UONIA
Бланкові угоди (UONIA)	Незначні зміни	Стабільна, але низька	Не використовується
Своп-операції (FX Swap)	Зменшення обсягу	Середня	Не застосовується
Міжбанківське репо	Незначне зростання	Досить незначна	Не застосовується
Депозитні сертифікати НБУ	Домінування	Висока	Не застосовується

Джерело: Складено авторами на основі аналізу статистичних даних НБУ (I півріччя 2025 р.) [2,3].

Водночас існує потреба в пошуку можливостей удосконалення методології розрахунку UONIA. Експерт технічної місії SECO запропонував розглянути можливість підвищення критеріїв щодо мінімальної кількості угод та банків для розрахунку UONIA та рахувати його без угод з Національним банком.

Рада оверсайту дійшла згоди, що імплементація цієї пропозиції можлива за умови, якщо середньоденна кількість угод, укладених на міжбанківському ринку (без урахування угод з Національним банком) впродовж трьох місяців поспіль буде становити десять і більше угод (табл. 2).

Таблиця 2

Концентрація бланкового сегмента грошового ринку (I півріччя 2025 р.)

Індикатор концентрації	Індекс Герфіндала–Гіршмана (ННІ)	Індекс Concentration Ratio (CR5)
Значення індексу	1980	85%
Інтерпретація	Висока концентрація	Домінування 5 найбільших учасників
Висновок	Підтверджує низьку активність та високу залежність від кількох гравців	

Джерело: Складено за [2,3]. Значення ННІ понад 1800 свідчить про високу концентрацію.

Члени Ради оверсайту розуміють, що індекси ННІ та CR_n можуть бути показовими лише у разі суттєвого підвищення активності банків на ринку.

Аналіз статистичної звітності банків засвідчив, що UONIA не використовується банками для структурування кредитних та депозитних

продуктів з плаваючою ставкою. Натомість в якості індикатора для таких продуктів найбільш активно використовується UIRD (Ukrainian Index of Retail Deposit Rates). Це підкреслює необхідність підвищення репрезентативності та довіри до UONIA.

Український валютний ринок характеризується високою ліквідністю в основному сегменті та поступовим зростанням ролі євро.

Обсяг торгів на валютному ринку є цілком достатнім для розрахунку надійних індикаторів за курсом гривні до долара США (див. табл.3). Офіційний / довідковий курс гривні до долара США та методологія їх розрахунку наразі відповідають умовам та потребам ринку [4].

Потреби у зміні методології чи інших аспектів розрахунку та оприлюднення індикаторів валютного ринку гривня/долар наразі немає. Це свідчить про стійкість та ефективність алгоритмів, які використовуються Національним банком України для фіксації основного курсу.

Таблиця 3

Середньоденний обсяг торгів (купівля/продаж) на міжбанківському валютному ринку (I півріччя 2025 р.)

Валютна пара	Середньоденний обсяг торгів, млн USD (еквівалент)	Частка в загальному обсязі	Достатність для розрахунку
UAH / USD	450 - 500	~80%	Висока
UAH / EUR	35 - 45	~6%	Середня (зростаюча)
Інші валюти	15 - 20	~3%	Низька

Джерело: Оцінки авторів на основі статистики НБУ [2,3].

Валютна структура угод на валютному ринку підтверджує статус долара США як основної курсоутворюючої валюти.

Необхідно відмітити, що незважаючи на домінування долара, у валютній структурі відбуваються зміни: попри те, що в сегменті гривня / євро на міжбанківському валютному ринку обсяг торгів збільшився, він залишається порівняно невеликим.

Натомість, в інших сегментах валютного ринку роль євро зросла. Це створює подальший внесок у формування потенціалу для можливої зміни валюти прив'язки з долара на євро в майбутньому, що є важливим стратегічним напрямом в контексті євроінтеграції.

Триває процес імплементації раніше схвалених пропозицій стосовно запровадження розрахунку нового бенчмарка гривня/євро та зміни методології розрахунку офіційного курсу інших (відмінних від долара США) валют. Це необхідний крок для підвищення прозорості та репрезентативності крос-курсів.

Робота над вдосконаленням методології індикаторів здійснюється відповідно до принципів Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO).

У серпневому періодичному огляді UONIA було запроваджено дослідження окремих нових аспектів функціонування грошового ринку, необхідних для наближення індикатора до повного виконання принципів IOSCO:

• Оцінка концентрації ринку: Поряд з оцінкою за індексом Герфіндаля – Гіршмана (HHI) було започатковано оцінку концентрації ринку за індексом Concentration Ratio (CRn). Це дозволяє більш повно аналізувати домінування окремих учасників.

• Релевантність джерела даних: Було представлено порівняння інформації про обсяги угод між банками за даними ТІС та файлів статистичної звітності банків. В цілому дані свідчать про те, що переважна частка угод на міжбанківському кредитному ринку в 2025 році потрапляє до первинної вибірки, яка береться до розрахунку UONIA, що підтверджує релевантність джерела даних.

Також був представлений аналіз впливу угод між банками однієї банківської групи на розрахунок UONIA. Упродовж 2024-2025 рр. угоди між банками-учасниками однієї банківської групи не уклалися, тому їх вплив на розрахунок UONIA відсутній. Навіть у разі укладання таких угод, потенційний вплив на індикатор обмежується через наявні в чинній методології розрахунку UONIA правила агрегування угод та застосування максимальної суми угоди (200 млн грн), які беруться до розрахунку індикатора.

Висновки: Існуюча на сьогодні методологія обрахунку UONIA не є ідеальною, однак UONIA зберігає здатність слугувати об'єктивним індикатором грошового ринку. Водночас, існує потреба в пошуку можливостей удосконалення методології обрахунку UONIA, що буде зроблено в межах роботи з експертом місії технічної допомоги SECO. Методологія розрахунку офіційного курсу гривні до долара США є наразі адекватною, а обсяги торгів у цьому сегменті є достатніми. Низька активність міжбанківського ринку та висока концентрація учасників у сегменті бланкових угод (HHI \approx 1980) вимагають удосконалення методології UONIA. Впровадження пропозиції SECO щодо розрахунку UONIA без участі НБУ та за умови зростання середньоденної кількості угод (10 і більше протягом 3 місяців) є ключовим кроком для наближення до стандартів IOSCO. Зростання ролі євро на валютному ринку створює передумови для можливої зміни валюти прив'язки у довгостроковій перспективі, що вимагає запровадження нового бенчмарка гривня/євро.

Література:

1. Рішення Правління НБУ «Положення про розрахунок та оприлюднення Українського індексу міжбанківських ставок овернайт (UONIA) від 16 червня 2020 року № 405-рш (зі змінами) URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Regulation_16062020_405-rsh_30112021

2. Результати періодичних оглядів індикатора грошового ринку UONIA від 31.10.2025 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Regular_Review_UONIA_Money_Market_Indicator_2025-10-31.pdf

3. Рада оверсайту провела періодичний огляд індикаторів грошового та валютного ринків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-oversaytu-provela-periodichniy-oglyad-indikatoriv-groshovogo-ta-valyutnogo-rinkiv-21787>

*XXII міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

4. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Змін до Положення про встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та розрахунку довідкового значення курсу гривні до долара США й облікової ціни банківських металів» URL: від 24 березня 2025 року № 36 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0036500-25#Text>

СЕКЦІЯ 6. Інновації та сучасні фінансові технології

UDC 336:330.341.1]=111

Johann Müller – student of Ludwig-Maximilians-Universität München

Scientific supervisor – Dr. Emily Carter

Ludwig Maximilian University of Munich

INNOVATION AND MODERN FINANCIAL TECHNOLOGIES

The modern financial services industry is undergoing a profound and irreversible transformation, driven by an accelerating wave of technological innovation commonly encapsulated by the term Financial Technology, or FinTech. FinTech represents the confluence of the digital revolution with traditional financial intermediation, resulting in new products, services, and business models that enhance efficiency, lower costs, and expand market accessibility. This transformative shift, accelerated by the aftermath of the 2008 global financial crisis and the widespread adoption of digital infrastructure, has repositioned the customer experience, redefined risk management, and instigated a complex dance between innovation and regulation [1]. This essay will examine the key technological innovations driving the FinTech revolution, analyze their impact across core financial segments—payments, lending, and investment—and discuss the critical regulatory challenges and future trends that will shape the financial system of tomorrow.

The Genesis and Drivers of FinTech Disruption

While the use of technology in finance dates back to the telegraph and early electronic fund transfers, the modern FinTech era, often labeled FinTech 3.0, was inaugurated by a unique convergence of factors following the turn of the millennium. The period after 2008 was critical, fostering a loss of public trust in large incumbent institutions and leading to stricter regulatory requirements (Post-Crisis Reforms) [1]. This environment created an opportunity for agile, non-bank startups to exploit market gaps using superior technology. Simultaneously, the proliferation of cloud computing, massive data storage capabilities (Big Data), and near-universal smartphone penetration provided the necessary infrastructure for these new entrants to scale quickly and cheaply. Consumer demand was equally pivotal, shifting towards user-friendly, transparent, and immediate services that legacy systems often failed to deliver [2].

The core innovation of FinTech lies in its ability to unbundle traditional banking services, delivering specific functions like payments or lending with greater efficiency than integrated banks. This disruption has fundamentally challenged the status quo, forcing incumbents to either collaborate with or emulate these new digital competitors.

The most visible innovations manifest across several pillars, including instantaneous digital payments, algorithmic lending, decentralized ledger systems, and the application of Artificial Intelligence (AI) to decision-making processes.

Revolutionizing Transactional Infrastructure

The first, and perhaps most pervasive, area of FinTech disruption is in the payment system. Traditional cross-border payments were notoriously slow, opaque, and expensive, relying on decades-old correspondent banking networks. FinTech has largely bypassed this structure, leveraging mobile wallets, instant peer-to-peer (P2P) transfer platforms, and application programming interfaces (APIs) to facilitate real-time transactions [2]. Companies specializing in payments offer superior user experience and dramatically lower transaction costs, driving the global transition away from physical cash. The development of sophisticated fraud detection systems, often powered by Machine Learning (ML), ensures that high volumes of digital transactions can be processed securely and reliably, thus bolstering consumer confidence in the cashless ecosystem [3].

Another significant innovation is the application of FinTech to credit markets, primarily through P2P lending and digital-only lending platforms. In the wake of the financial crisis, many traditional banks tighten credit standards, creating a "lending gap" for small and medium-sized enterprises (SMEs) and individuals. P2P platforms stepped in to fill this void by directly matching borrowers and lenders, streamlining the process and reducing administrative overhead [4]. Crucially, these platforms innovate through data utilization. Instead of relying solely on conventional credit scores, they employ proprietary algorithms to analyze vast arrays of alternative data—ranging from utility payments to sales history and even social media data—to assess creditworthiness. This algorithmic approach not only improves risk accuracy but also promotes financial inclusion by extending credit access to previously underserved populations [4].

Blockchain, AI, and the Future of Finance

Beyond payments and lending, two technologies, Distributed Ledger Technology (DLT)—of which Blockchain is the most famous example—and Artificial Intelligence, are set to redefine the structure of financial markets themselves.

Blockchain's core innovation is the creation of a decentralized, immutable, and transparent record of transactions, eliminating the need for a single intermediary to verify and clear trades [3]. The most prominent application is the emergence of cryptocurrencies, like Bitcoin and Ethereum, which offer an alternative store of value and medium of exchange, driven partly by perceived failings of the traditional fiat monetary system [4]. However, the real promise of DLT lies in its capacity to revolutionize back-office functions. By enabling smart contracts—self-executing agreements where the terms are coded directly into the blockchain—DLT can automate complex processes such as trade settlement, insurance claims, and escrow services, potentially cutting billions in operational costs and settlement times [3]. The ongoing evolution of Decentralized Finance (DeFi), which aims to recreate traditional financial services (like lending and trading) on decentralized blockchains, further underscores DLT's disruptive potential.

Meanwhile, Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML) are permeating every layer of the financial sector, transforming data into actionable insights at unprecedented speed. In retail investment, Robo-Advisors use ML algorithms to construct and manage investment portfolios with minimal human intervention, offering personalized and low-cost wealth management services previously reserved for high-net-worth individuals. In wholesale finance, AI-driven systems are essential for high-frequency trading, market forecasting, and compliance. Perhaps the most impactful application, however, is in risk and security [4]. AI systems excel at real-time analysis, allowing banks and FinTech firms to detect subtle anomalies that indicate fraud or market manipulation far more efficiently than traditional rule-based systems. This capability is crucial for managing the complex cyber risks introduced by the interconnected digital financial infrastructure [3].

The Imperative of Regulatory Adaptation

The speed of FinTech innovation inevitably runs ahead of traditional regulatory frameworks, creating a complex risk landscape. While FinTech offers benefits like financial inclusion and enhanced competition, it also introduces systemic risks related to cybersecurity, data privacy, operational resilience, and anti-money laundering (AML) compliance [2]. The cross-border nature of many FinTech services further complicates national regulatory efforts.

Regulators globally have responded by developing new approaches to foster innovation while mitigating risk. Regulatory sandboxes, for instance, provide a controlled environment where FinTech firms can test new products with real customers under relaxed regulatory oversight for a limited period [2]. Furthermore, the rise of Regulatory Technology (RegTech) – the use of technology to meet compliance requirements – demonstrates how innovation can be leveraged to address the very challenges it creates. RegTech solutions use AI and cloud computing to automate compliance tasks, conduct real-time transaction monitoring, and streamline KYC (Know Your Customer) processes, promising to make compliance more effective and less costly [1]. Ultimately, a balanced regulatory climate that is clear, supportive, and not excessively strict is essential to maintain confidence and adoption in the FinTech ecosystem [2].

Conclusion. FinTech innovation has fundamentally shifted the financial services paradigm from a centralized, intermediary-driven model to a decentralized, data-centric, and user-empowered ecosystem. From instantaneous digital payments and algorithmically informed P2P lending to the decentralized trust mechanisms of Blockchain and the predictive power of AI, these technologies promise to drive greater global financial efficiency and inclusion. The transition, however, is not seamless; it requires continuous adaptation to address critical challenges in data security, ethical AI, and regulatory oversight. The future of finance will likely be characterized by embedded finance – where financial services seamlessly integrate into non-financial platforms – and the increasing prevalence of Central Bank Digital Currencies (CBDCs). The successful trajectory of modern finance hinges on a strategic equilibrium between the disruptive energy of innovators and the stabilizing force of regulators, ensuring that

technology serves to build a financial system that is not only smarter and faster, but also safer and more equitable for all global participants.

Citations:

1. The Role of Financial Technology (FINTECH) in Changing Financial Industry and Increasing Efficiency in the Economy [p. 1-7]
2. A Study on Investigating the Role of Fintech Startups in Disrupting Traditional Financial Services and their Regulatory Challenge [p. 1-3]
3. The Impact of AI and Blockchain on Financial Operations: A Review of Modern Payment Systems [p. 1]
4. Fintech: A Disruptive Innovation of the 21st Century, or Is It? [p. 3-9]
5. The Future of Fintech

УДК 336.717.3:004

Анна Башинська – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Леся Бережна

Черкаський державний технологічний університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕПОЗИТНИХ ПОСЛУГ БАНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах глобальної цифровізації банківський сектор переживає глибокі трансформаційні зміни, які зумовлені розвитком фінансових технологій (FinTech), зростанням конкуренції та зміною споживчих очікувань. Традиційна депозитна діяльність банків – одна з найстабільніших сфер банківського бізнесу – також зазнала суттєвих змін під впливом цифрових інновацій.

Поняття «депозит» походить із латинської мови – від слова depositum, що означає «річ, залишена на зберігання», і утворене від дієслова deponere – «класти». З плином часу та розвитком технологій, підходи до зберігання коштів та взаємодії між клієнтом і банком зазнали суттєвої трансформації, що відображає загальну тенденцію до цифровізації фінансових послуг.

Цифрова трансформація депозитних послуг – це процес упровадження сучасних інформаційних технологій у всі етапи депозитного обслуговування з метою підвищення його ефективності, зручності та безпеки для клієнтів.

Цифровізація стала ключовим чинником модернізації банківського сектору та суттєво змінила спосіб надання депозитних послуг. Використання новітніх технологій у сфері банківської діяльності сприяє підвищенню ефективності, зручності та прозорості фінансових операцій. У сучасних умовах цифрова трансформація є не просто трендом, а необхідністю для підтримання конкурентоспроможності банків і задоволення потреб клієнтів.

Перші кроки до цифровізації банківських процесів було зроблено у країнах із розвиненими економіками – Західній Європі та США. У 1980-х роках банки почали впроваджувати системи дистанційного обслуговування через телефон, які дозволяли клієнтам виконувати базові фінансові операції без візиту до відділення. Прикладом є діяльність National Westminster Bank у Великій Британії, який одним із перших надав клієнтам можливість здійснювати перекази та платежі за допомогою телефонного зв'язку.

У США аналогічний розвиток отримала система Telephone bill paying, що дала змогу оплачувати рахунки дистанційно. Ці інновації започаткували нову епоху банківських технологій – перехід від паперових операцій до електронних форм обслуговування.

В Україні процес цифровізації банківських послуг розпочався з упровадження системи home-banking, яка дозволяла клієнтам управляти рахунками з дому за допомогою телефону або персонального комп'ютера. Подальший розвиток призвів до появи таких форм дистанційного банкінгу, як телебанкінг, РС-банкінг, інтернет-банкінг та мобільний банкінг.

На початку 2000-х років українські банки почали активно впроваджувати перші системи онлайн-банкінгу. Лідером у цьому напрямі став ПриватБанк, який першим запропонував клієнтам інтернет-доступ до рахунків, переказів і платежів. Це стало важливим кроком у формуванні сучасної депозитної інфраструктури, яка базується на зручності, швидкості та безпеці.

Останнє десятиліття ознаменувалося стрімким зростанням популярності онлайн-банкінгу. Банки активно інвестували у створення мобільних застосунків, розвиток інтернет-торгівлі та інтеграцію інвестиційних послуг.

Завдяки цифровим технологіям клієнти отримали можливість відкривати та продовжувати депозити, контролювати нарахування відсотків і здійснювати фінансові операції онлайн. У банківській сфері почали використовуватись біометричні технології (розпізнавання обличчя, відбитків пальців), QR-платежі, електронні підписи та аналітика даних для покращення клієнтського досвіду.

Ключові напрямки цифровізації депозитних послуг банків охоплюють кардинальні зміни у взаємодії з клієнтами та оптимізації внутрішніх процесів. Насамперед, це стосується онлайн-відкриття та обслуговування депозитів. Цей напрямок передбачає можливість для клієнтів дистанційно, через мобільні додатки чи веб-платформи, відкривати, поповнювати та закривати депозитні рахунки, використовуючи сучасні методи цифрової ідентифікації. Таким чином, фізичне відвідування відділення стає непотрібним, а управління коштами доступне цілодобово.

Другий важливий напрямок – це персоналізація та інноваційні продукти. Банки активно використовують аналітику великих даних та алгоритми машинного навчання для створення гнучких, індивідуалізованих депозитних пропозицій, які враховують фінансову поведінку та цілі конкретного клієнта. Це може включати унікальні умови термінів або гейміфікацію ощадних процесів для стимулювання накопичень.

Третій, внутрішній, але не менш важливий напрямок – автоматизація та

оптимізація. Впровадження технологій дозволяє банкам автоматизувати рутинні операції, пов'язані з обслуговуванням депозитів, як-от нарахування відсотків, підготовка внутрішньої звітності та перевірка документів. Цей процес не лише значно знижує операційні витрати та прискорює внутрішні процедури, але й мінімізує ризик людських помилок, забезпечуючи високу якість обслуговування та повний перехід на електронний документообіг.

Цифровізація не лише змінила технічну сторону депозитних операцій, а й трансформувала саму депозитну культуру населення. Відбувається поступовий перехід від традиційного зберігання коштів у банківських відділеннях до самостійного дистанційного управління заощадженнями.

Процес цифрової трансформації депозитних послуг, незважаючи на його численні переваги, супроводжується низкою складних викликів, які суттєво впливають на ефективність діяльності банків і рівень довіри клієнтів.

Одним із найважливіших питань є забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних. З кожним роком кількість кібератак на фінансові установи зростає, а методи шахрайства стають дедалі витонченішими. Банки стикаються з ризиками витоку конфіденційної інформації, зламів мобільних застосунків, підміни реквізитів та фішингових атак. Тому вони змушені постійно інвестувати у вдосконалення систем захисту, впроваджувати багаторівневу аутентифікацію, шифрування даних, антивірусні рішення та системи моніторингу загроз.

Ще однією важливою проблемою є недостатній рівень цифрової грамотності населення. Частина клієнтів все ще відчуває недовіру до електронних сервісів, побоюючись втрати коштів або складнощів у користуванні цифровими платформами. Для подолання цього бар'єра необхідно системно підвищувати рівень фінансової та цифрової грамотності населення, проводити інформаційно-освітні кампанії, створювати зручні інтерфейси та надавати клієнтам консультативну підтримку.

Важливим обмеженням виступає й правове поле, яке не завжди встигає адаптуватися до нових технологічних реалій. Законодавство часто відстає від темпів розвитку фінансових інновацій, що створює правову невизначеність у питаннях електронного підпису, онлайн-ідентифікації, зберігання персональних даних та юридичної сили електронних договорів.

Крім того, цифрова трансформація потребує значних фінансових інвестицій, що створює додатковий економічний тиск на банки. Розробка, підтримка та модернізація ІТ-інфраструктури, впровадження систем захисту даних і навчання персоналу потребують значних витрат. Великі банки, як правило, мають достатні ресурси для цього, тоді як менші фінансові установи відчувають технологічне відставання, що призводить до нерівномірності розвитку цифрових послуг у банківській системі.

Ще одним викликом стає внутрішній опір змінам з боку працівників банку. Будь-які інноваційні процеси потребують не лише технічної, а й організаційної перебудови. Часто персонал не готовий до нових форматів роботи, не володіє необхідними цифровими компетенціями або виявляє недовіру до

автоматизованих систем. Це уповільнює процес впровадження нових технологій і знижує ефективність змін. Тому банки мають інвестувати не лише у технології, а й у розвиток людського капіталу, підвищення кваліфікації та формування інноваційної корпоративної культури.

Окремою проблемою є ризик втрати особистого контакту між банком і клієнтом. Перехід більшості послуг у дистанційний формат призводить до зменшення особистої взаємодії, що може вплинути на рівень довіри та лояльності клієнтів. Деякі користувачі відчують психологічний дискомфорт через відсутність живого спілкування з банківським працівником, особливо коли йдеться про управління великими сумами грошей. Для компенсації цього банки розвивають сервіси онлайн-підтримки, чат-боти, цілодобові гарячі лінії та персоналізовані консультації у цифровому форматі.

Війна та економічна нестабільність створюють додаткові ризики для депозитного ринку. Зниження рівня довіри до банківської системи часто призводить до масового зняття коштів або переведення заощаджень у більш безпечні активи – золото чи іноземну валюту.

Крім того, в умовах невизначеності вкладники віддають перевагу короткостроковим депозитам, що зменшує ресурсну базу банків і ускладнює фінансування довгострокових проектів. У результаті банки змушені адаптувати депозитну політику, пропонуючи гнучкі умови та підвищені відсоткові ставки.

Разом із тим цифрові сервіси відіграють позитивну роль – вони забезпечують швидкий доступ до інформації, прозорість операцій і підвищують відчуття фінансової безпеки навіть у кризових умовах.

Отже, у сучасному світі цифрові технології охопили практично всі сфери людської діяльності, і банківська система не є винятком. Активне впровадження цифрових інструментів призвело до істотної трансформації фінансового сектору, зокрема депозитних послуг. Якщо раніше відкриття або продовження депозиту вимагало особистого відвідування банку, то сьогодні більшість операцій можна здійснити онлайн, у зручний для клієнта час. Цифровізація банківських послуг сприяє підвищенню ефективності, зручності, прозорості та безпеки фінансових операцій, одночасно змінюючи фінансову поведінку споживачів і підходи банків до обслуговування клієнтів. Разом із тим цифровізація потребує посилення заходів кібербезпеки, формування культури відповідального користування онлайн-інструментами та адаптації банків до змін споживчих очікувань у кризових умовах.

Література:

1. Тарасенко О., Панченко О., Сергіянський С., Анікейчик П. Формування депозитної культури як чинника зміцнення безпеки фінансового ринку в умовах становлення цифрової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. № 2 (42). С. 410–421.

2. Мірошник Р., Кухта І. Діджиталізація банківської системи України в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49.

3. Воробйов В. В., Майхер О. О., Корапінка П. С., Цисельський В. О.,

Манджала А. Д., Беляєв Ю. В. Вплив діджиталізації і сучасних інформаційних технологій на стійкість банківської системи в умовах воєнного стану. *Академічні візії*. 2024. Вип. 28.

УДК 330.341.1:336

Сергій Гудзенко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н. з держ. управ., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ІННОВАЦІЇ ТА СУЧАСНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Стрімкий розвиток технологій та глобалізація істотно трансформують фінансові ринки, ставлячи перед ними нові виклики. Дослідники дедалі активніше вивчають фінансові новинки та їхній вплив на роботу поточної фінансової системи. Такі інструменти, як блокчейн, штучний інтелект чи мобільні платежі, можуть радикально перебудувати фінансові процеси, відкриваючи шлях для економічного розвитку та кращої ефективності ринків. Сучасні фінансові рішення вимагають повного контролю за ризиками та включення технологій у основні плани банків і фірм, що робить їх стійкішими та сильнішими в конкуренції. Успіх у керуванні цими процесами визначить тривалу стабільність, гнучкість і потужність фінансової системи в період постійних технологічних зрушень.

Фінансові технології являють собою новітні цифрові засоби, які роблять фінансові послуги швидшими, зручнішими та доступнішими для звичайних користувачів. Вони змінюють звичні способи роботи в банківській справі, інвестиціях, платежах і кредитуванні, замінюючи традиційні методи на автоматизовані онлайн-інструменти. Використання штучного інтелекту, блокчейну, хмарних сервісів і обробки великих даних посилює захист операцій, скорочує витрати та забезпечує індивідуальний підхід до клієнтів.

Інновації у фінансах спрямовані на створення нових підходів до ведення бізнесу, автоматизацію процесів, скорочення витрат і підвищення зручності для клієнтів. Вони дають змогу фінансовим установам оперативного адаптуватися до змін ринку, впроваджувати нові моделі обслуговування та забезпечувати прозорість діяльності. Наприклад, відкритий банкінг, що ґрунтується на використанні API (інтерфейсів прикладного програмування), дає змогу фінансовим установам взаємодіяти з іншими учасниками ринку, що надає користувачам доступ до різноманітних послуг через одну платформу [1]. Крім того активно розвиваються цифрові гаманці та платформи для миттєвих платежів, що покращує досвід користувачів і сприяє ширшому залученню до фінансових послуг.

Тому впровадження інновацій у фінансовому секторі не лише оптимізує повсякденну роботу, але й переосмислює місце банків та інших установ у взаємодії з клієнтами та на ринку загалом. Адаптивність і технологічність стають головними факторами успіху, що мотивує фінансові компанії активно застосовувати цифрові інструменти. У перспективі можна передбачити тісніше поєднання фінансових послуг з буденним життям, коли клієнти зможуть миттєво отримати необхідне в будь-який момент і з будь-якого пристрою. Однак такий розвиток потребує зваженого регулювання, оскільки ускладнення технологій збільшує ризики кіберзагроз, шахрайства та витоку особистих даних. Тому зростання інноваційного потенціалу повинно супроводжуватися ефективним контролем і захистом прав споживачів. Державні регулятори мають встановлювати гнучкі норми, які дають простір для розвитку технологій, але не ставлять під загрозу загальну фінансову стабільність.

Фінансові технології як галузь ґрунтуються на використанні сучасних підходів, що радикально трансформують традиційні фінансові послуги. «Основними технологіями та інноваціями у фінансових технологіях є штучний інтелект, блокчейн, великі дані, автоматизація, хмарні обчислення та відкритий банкінг» [2]. Вони не тільки змінюють підходи до фінансових операцій, а й формують нові взаємодії користувачів, бізнесу та регуляторів. Додатково набирають обертів смарт-контракти, які автоматизують виконання фінансових угод без участі посередників, знижуючи операційні витрати та підвищуючи прозорість.

Великі обсяги даних і їхня обробка є критичними для фінансових технологій, які прагнуть краще розуміти потреби клієнтів і вдосконалювати свої послуги. Аналіз даних допомагає виявляти приховані закономірності, оптимізувати маркетинг і прогнозувати поведінку користувачів. Наприклад, фінансові платформи використовують алгоритми для рекомендацій інвестицій або створення персональних бюджетних планів. Крім того, аналіз великих даних також сприяє боротьбі з шахрайством, дозволяючи системам автоматично розпізнавати підозрілі транзакції.

Зі зростанням обсягів цифрових транзакцій та обробки персональних даних фінансові платформи стають мішенню для кібератак. Забезпечення захисту даних та фінансових операцій вимагає значних інвестицій у технології безпеки і постійного вдосконалення систем [1]. Тому сучасні фінансові установи застосовують багатошаровий захист, включно з блокчейн-реєстрами, біометричними технологіями та системами прогнозування кібератак.

Прогнози щодо розвитку фінансово-технологічної індустрії вказують на її стрімке зростання і трансформацію глобального фінансового ландшафту в найближчі роки. «Основними напрямками розвитку будуть інтеграція новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, блокчейну, великих даних та хмарних обчислень, а також розширення доступності фінансових послуг через цифрові платформи» [3]. Фінтех і традиційні банки поступово переходять до партнерства, щоб спільно створювати продукти, які підходять і для високорозвинених країн, так і для країн, що розвиваються.

Тому інновації та сучасні фінансові технології стають не лише катализатором змін на ринку, але й основою для нової моделі фінансової системи. Вони інтегрують технології в щоденне життя, підвищують ефективність і прозорість послуг, допомагають залучити до фінансових послуг ширше коло людей та відкривають нові шляхи для економічного зростання. Водночас баланс між інноваціями та регулюванням лишається ключовим для забезпечення безпеки, стабільності та довіри користувачів до цифрової фінансової екосистеми.

Література:

1. Микитюк П., Микитюк В. Фінансові технології в управлінні грошима, інвестиціями та фінансовими послугами // Вісник економіки – 2025. – Вип. 1. С. 65–78. [електронний ресурс]. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1746>.
2. Офіційний сайт Monobank. [електронний ресурс]. URL: <https://monobank.ua/dashboard?lang=uk>.
3. Vartsaba, V., & Zaslavska, O. (2020). FINTECH INDUSTRY IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE SOLUTIONS. *Baltic Journal of Economic Studies*, 6(4), 46-55. [електронний ресурс]. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-4-46-55>.

УДК 330.1:005.591.6

Вікторія Кифяк – к.е.н, доц.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОСИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Процеси цифровізації, цифрової трансформації, особливості взаємодії сфери ІКТ та інших економічних систем сьогодні активно досліджується науковцями й перебувають у центрі їхньої уваги. Відповідно особливу роль у дослідженні таких явищ почало відігравати вивчення екосистем як цілісних утворень, що сформувалися внаслідок активної взаємодії суб'єктів господарювання, які функціонують у сфері ІКТ, та інших економічних суб'єктів, котрі зацікавлені в активному використанні цифрових технологій у своїй діяльності і спроможні підтримати процес власної цифрової трансформації. Таким чином, поступово в межах економічної науки сформувався екосистемний підхід до дослідження особливостей трансформації економічних суб'єктів у просторі формування й активного розвитку цифрової економіки. Проте наукова основа використання такого підходу на сьогодні обґрунтована недостатньо чітко, і це зумовлює необхідність проведення додаткових досліджень сутності

екосистемного підходу та особливостей його використання в процесі дослідження економічних явищ.

З метою більш глибокого обґрунтування сутності екосистемного підходу проведемо дослідження наявних у науковій літературі концепцій щодо трактування змісту такого підходу. Окреслимо такі концепції:

1) *екосистемний підхід* – сукупність взаємопов'язаних елементів складної системи, де дії одного учасника впливають на поведінку та результати інших. Дослідження базується на принципах системного аналізу для розуміння механізмів співпраці та конкуренції між різними стейкхолдерами [1, с. 231];

2) *екосистемний підхід* – система координат, за якої відправною точкою для побудови, розвитку, оцінювання результатів функціонування соціально-економічних систем є цінність (у сенсі суспільної корисності), яку можна представити сукупністю досягнутих цілей сталого розвитку [6, с. 137];

3) *екосистемний підхід* – стратегія комплексного управління земельними, водними та живими ресурсами, яка сприяє збереженню та сталому використанню на справедливій основі [8];

4) *екосистемний підхід* – підхід до управління, який полягає в розгляді людини як невід'ємної компоненти екосистеми. У межах екосистеми людське та екологічне благополуччя тісно пов'язані, сталий розвиток в обох аспектах можливий лише тоді, коли вони розглядаються разом [9];

5) *екосистемний підхід* – комплексний адаптивний управлінський підхід до збалансування ключових характеристик екосистем і суспільного природокористування для досягнення одночасно сталого господарювання і сталого потенціалу екосистем на основі забезпечення їхньої відтворювальної здатності до функціонального продукування товарів та послуг з метою забезпечення поточних і майбутніх екологічних та гуманітарних потреб [2, с. 58-59];

Отже, «екосистемний підхід» пропонуємо розуміти таким чином: теоретико-методологічно обґрунтована концепція дослідження об'єкта як цілісного утворення, якому притаманні всі ознаки системності і яке функціонує, розвивається на основі взаємодії його внутрішніх суб'єктів через координацію та кооперацію їхньої діяльності, зв'язку з елементами зовнішнього середовища, що супроводжується обміном матеріальними, інформаційними, фінансовими ресурсами та узгодженням інтересів таких суб'єктів.

Визначимо особливості використання екосистемного підходу при вивченні економічних явищ. Його доцільно використовувати у процесах:

1) пізнання взаємодії окремих суб'єктів, компонентів, які мають можливість у співпраці та координації отримати позитивні ефекти для кожного з них;

2) аналізу особливостей руху різних ресурсів між суб'єктами господарювання в межах економічного простору, дослідження ефективності такого руху, центрів створення ресурсів та їхнього використання;

3) розгляду цілісних систем, у яких функціонує значна кількість суб'єктів, кожний з яких виконує свою функцію, при стимулюванні кращої їхньої взаємодії можуть бути отримані додаткові ефекти, позитивні імпульси до розвитку;

4) дослідження систем, які можуть розвиватися швидше та ефективніше при залученні до такого розвитку додаткових суб'єктів, яким притаманний потенціал та спроможність позитивно впливати, стимулювати та взаємодіяти з іншими елементами такої системи;

5) аналізу взаємодії досліджуваної системи, її окремих суб'єктів з елементами зовнішнього середовища, іншими суб'єктами, що у підсумку дозволяє визначити можливості покращення такої взаємодії та її адаптації до зовнішніх умов, у яких така система функціонує;

6) обґрунтування теоретичних, методологічних положень функціонування конкретної екосистеми, обґрунтування її структури, складу, функції, властивостей, принципів формування та розвитку;

7) вивчення процесів самоорганізації, які можуть відбуватися в межах конкретної системи через координацію та взаємодію її окремих суб'єктів, компонентів, вивчені процесу адаптації до внутрішніх флуктуацій та зовнішніх турбулентних процесів;

8) опису впливу конкретної системи на інші системи зовнішнього середовища, вивчені особливостей здійснення зазначеного впливу окремими суб'єктами такої системи;

9) вивчення особливостей побудови механізму управління, координації дій окремих суб'єктів в межах певної системи, дослідження принципів, підходів до узгодження інтересів таких суб'єктів, синтезу їхніх можливостей та побудови управлінської моделі функціонуванням та ін. [4; 7, с. 9; 5, с. 163; 6; 3, с. 255].

Подальші дослідження у сфері пізнання сутності екосистемного підходу та його використання в дослідженні економічних явищ можуть полягати у прикладному застосуванні сформульованої теоретико-методологічної бази використання такого підходу

Література:

1. Бондаренко С. А., Верховод І. С., Шапошников В. С. Економічна ефективність програм субсидування зеленого житла: екосистемний підхід та досвід України в контексті післявоєнної відбудови. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2025. № 3(17). С. 226-245. DOI: <https://doi.org/10.32750/2025-0320>.

2. Веклич О. Сутність і зміст концепту “екосистемний підхід” в економічній науці. *Економіка України*. 2024. № 60(12(673)). С. 52–67. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2017-12-4>.

3. Дубницький В., Павлова В. Екосистемний підхід до підприємництва в умовах цифровізації як інноваційний інструмент управління конкурентоспроможністю. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. № 344(4). С. 251-258. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-34>.

4. Кілієвич О. Екосистема суспільної політики: визначення, структура, функціонування, застосування. *Public policy, governance and communications in the EU member states and candidate countries*. URL:

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/659215aa-c107-4940-ac28-ac59b84632b9/content>.

5. Лісіца В. В., Михайленко О. М., Юрко І. В. Екосистемний підхід як інструмент розвитку та підтримки креативних індустрій на регіональному рівні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 1(105). С. 160-168. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2022-1-20>.

6. Проценко В. Сутність моделей екосистемного підходу до стійкого розвитку комерційних підприємств України. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 486–492. DOI: 10.32782/2224-6282/192-6.

7. Хом'як І. В. Екосистемологія : навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 235 с.

8. The Ecosystem Approach (EcAp). SPARAC. URL: https://sparac.org/en/article/37/the-ecosystem-approach-ecap?utm_source=chatgpt.com

9. Ecosystem-Based Management. *Integrated Ecosystem Assessment*. URL: https://www.integratedecosystemassessment.noaa.gov/about-iea/ecosystem-based-management?utm_source=chatgpt.com.

УДК 336:330.341.1](477)

Олексій Лобас – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н. з держ. управ., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ: СИСТЕМНІ ВИКЛИКИ ТА МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ

Інноваційний розвиток є фундаментом економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності будь-якої країни. В умовах перспектив пост-воєнного відновлення та євроінтеграційних процесів для України це питання набуває статусу національного пріоритету. Без стабільного та достатнього фінансового забезпечення неможлива модернізація промисловості, формування високотехнологічних секторів економіки та, зрештою, досягнення якісно нового рівня життя [1,2].

На сьогоднішній день Україна характеризується значною диспропорцією між високим науковим потенціалом та критично низьким рівнем фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (R&D). Цей розрив, ускладнений ризиками та невизначеністю, спричиненими військовими діями, створює системні бар'єри для переходу до інноваційної моделі економіки.

Ключовим показником, що відображає проблеми фінансового забезпечення інновацій, є частка витрат на R&D у ВВП країни. Цей показник в Україні

протягом багатьох років залишається на неприйнятно низькому рівні порівняно з розвиненими країнами ЄС та середньосвітовими показниками.

Дані Держстату України та міжнародних організацій (ОЕСР, ЮНЕСКО) свідчать про стагнацію або, навіть, зменшення цього показника, особливо у критичні періоди (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка витрат на R&D в Україні та порівняння з ЄС (2019 – 2023 рр.)

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Витрати на R&D у % до ВВП України	0.45%	0.41%	0.38%	0.20%	0.30%
Середній показник R&D у % до ВВП ЄС	2.13%	2.22%	2.30%	2.35%	2.40%
Обсяг фінансування, млрд грн	20.8	21.5	22.9	15.0	25.0

Джерело: Складено авторами за даними Держстату, МОН України та Eurostat. Зниження у 2022 р. відображає значне скорочення бюджетного фінансування через війну.

Як видно з Табл. 1, катастрофічне відставання від країн ЄС (понад 7 разів) та різке падіння у 2022 році демонструють, що інноваційна діяльність не отримує необхідного макроекономічного пріоритету та фінансового ресурсу. Це формує технологічний розрив.

Критичною є не лише загальна сума, а й структура фінансування R&D. У розвинених країнах домінуючим джерелом є приватний сектор (понад 60-70%), тоді як в Україні залишається високою залежність від державного бюджету, яка, однак, є недостатньою (табл. 2).

Таблиця 2

Структура фінансування R&D в Україні за джерелами (2021 р., %) та порівняння

Джерело фінансування	Україна (2021)	Країни ОЕСР (Середнє)
Кошти державного бюджету	48.5%	20.0%
Кошти підприємницького сектору	39.0%	65.0%
Кошти організацій вищої освіти (власні)	4.5%	4.0%
Іноземні джерела	8.0%	11.0%

Джерело: Складено авторами за даними МОН України та ОЕСР.

Домінування державного фінансування в Україні (майже половина) при загальному мізерному обсязі R&D свідчить про слабку інноваційну активність приватного бізнесу та його низьку зацікавленість у довгострокових наукових розробках.

Фінансування інновацій на ранніх стадіях (Seed, Startup) залежить від венчурного капіталу (VC) та прямих іноземних інвестицій (ПІІ).

Українська Startup-екосистема демонструвала значний потенціал до початку повномасштабної війни, привертаючи увагу міжнародних фондів (табл. 3).

Таблиця 3

**Динаміка інвестицій венчурного капіталу в українські IT/Tech-компанії
(2020 – 2023 рр.)**

Рік	Загальний обсяг інвестицій (млн USD)	Кількість угод
2020	180-200	85
2021 (Пік)	800-850	120
2022	250-300	50
2023	350-400	75

Різкий спад обсягів венчурного фінансування у 2022 році (більше ніж удвічі) через зростання ризиків підтверджує критичну чутливість інноваційного фінансування до геополітичної та безпекової ситуації. Відновлення у 2023 році переважно стосується компаній, що релокували частину бізнесу або працюють на зовнішніх ринках, але загалом інвестиційний клімат залишається обтяженим.

Фінансове забезпечення інновацій ускладнюється відсутністю ефективного «фінансового ліфта»:

- «Долина смерті» (Valley of Death): Відсутність фінансування на стадії Proof of Concept та ранньої комерціалізації між завершенням R&D та залученням венчурного капіталу.

- Слабкий Seed-ринок: Нестача активних бізнес-янголів та малих інвестиційних фондів, готових працювати з високими ризиками.

- Відсутність вторинного ринку: Проблеми з виходом інвесторів (IPO, M&A) знижують привабливість України як об'єкта довгострокових VC-інвестицій.

Держава має перейти від прямого фінансування наукових установ до стимулювання попиту на інновації та розвитку ринкових механізмів.

Одним із найбільш ефективних інструментів є податкові пільги для інноваційно-активних підприємств. Світовий досвід (Південна Корея, Ізраїль) показує, що податкові кредити на R&D є потужним важелем (Табл. 4) [4].

Таблиця 4

Порівняння податкових стимулів на R&D: Україна та країни-лідери

Показник	Україна (Існуюча практика)	Україна (Потенціал)	Країни ЄС (Лідер)
Податкові кредити на R&D	Обмежені, несистемні	До 25% кваліфікованих витрат	До 30-35%
Прискорена амортизація інноваційного обладнання	Не завжди застосовується	Так, 1-2 роки	Широко застосовується
Пільги на податок на прибуток від інноваційної продукції	Відсутні / Нечіткі	Знижена ставка (5-10%)	Є в ряді країн
Спеціальний податковий режим для стартапів	Дія Сіті (тільки IT)	Розширення на НДДКР	Так

Системне впровадження податкових кредитів та знижених ставок на прибуток від високотехнологічної продукції (наприклад, зниження до 5-10% для перших 5 років комерціалізації) є критично необхідним.

Необхідно відмітити, що механізми державно-приватного партнерства (ДПП) є ефективним інструментом для фінансування великих інноваційних інфраструктурних проєктів (технопарки, бізнес-інкубатори). Держава має мінімізувати прямі бюджетні видатки, переорієнтувавшись на гарантування ризиків та надання пільгових кредитів. Наприклад: Фонд розвитку інновацій (УФРІ) має бути перетворений на повноцінний фонд фондів (Fund-of-Funds), який інвестує у приватні венчурні фонди, стимулюючи їхній розвиток та залучаючи приватний капітал.

Потрібно зазначити, що військова агресія росії щодо України створила унікальні виклики для фінансового забезпечення інновацій:

- Висока вартість капіталу: Підвищення облікової ставки НБУ для стримування інфляції призвело до зростання ставок за кредитами, роблячи традиційне банківське фінансування недоступним для інноваційних проєктів.

- Міграція талантів та капіталу: Відтік кваліфікованих кадрів та релокація багатьох інноваційних компаній знижують внутрішню інноваційну базу.

- Руїнування інфраструктури: Збитки, завдані дослідним центрам та виробничим потужностям, вимагають значних фінансових вливань для відновлення, яке має бути "зеленим" та "інноваційним".

Необхідним є створення спеціалізованого Національного інноваційного фонду відновлення, який би акумулював кошти міжнародних донорів (Світовий банк, ЄІБ, ЄБРР) та спрямовував їх виключно на:

1. Dual-use технології: Фінансування розробок, які мають як оборонне, так і цивільне застосування (дрони, кібербезпека, телемедицина).

2. Грантове фінансування: Безповоротні гранти для R&D на ранніх стадіях (до \$100 тис.) як механізм подолання «долини смерті».

Фінансове забезпечення інноваційного розвитку в Україні вимагає комплексної та системної реформи, що охоплює державну політику, податкове регулювання та розвиток приватної інфраструктури.

Висновки: Витрати на R&D (близько 0.3% ВВП) не дозволяють країні вийти на траєкторію інноваційного зростання та створюють технологічну залежність. Надмірна залежність від державного фінансування та слабка інноваційна активність приватного сектору. Воєнний стан значно підвищив ризики та спричинив тимчасовий відтік венчурного капіталу. Саме тому, можна запропонувати: 1) негайне впровадження податкових кредитів (до 25%) на R&D та зниження ставки податку на прибуток для інноваційних компаній; 2) реформа державного фінансування, а саме переорієнтація бюджетних коштів на співфінансування R&D з приватним сектором та розвиток Національного інноваційного фонду відновлення; 3) запуск механізмів державно-приватного партнерства для модернізації інноваційної інфраструктури (інкубатори, технопарки) із залученням міжнародних фінансових організацій; 4) створення

державних програм, які покривають «долину смерті» (грантове фінансування, посівні інвестиції) та сприяють виходу на міжнародні ринки; 5) посилення участі України у програмах Horizon Europe та Digital Europe для прямого залучення грантового фінансування ЄС.

Лише за умови системної та комплексної реалізації цих механізмів Україна зможе забезпечити стійке фінансове підґрунтя для свого інноваційного майбутнього.

Література:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» (від 04 липня 2002 року № 40-IV). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (від 26 листопада 2015 року № 848-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках» (від 31 грудня 2024 р. № 1351-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-p#Text>

4. Стратегії та технології розвитку корпорацій: монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Полінкевич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 416 с. URL: <https://repository.vsau.org/getfile.php/20836.pdf>

УДК 336.74:004]:330.34

Євгенія Ломако – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

ЦИФРОВІ ФІНАНСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сьогодні цифровізація є одним із найважливіших чинників зростання економіки у світі, саме розвиток інформаційних технологій суттєво змінює сферу та спосіб життя багатьох людей.

Цифрові фінанси – це інформаційно-інноваційна форма фінансових послуг, які надаються за допомогою цифрових технологій [4]. Зараз спостерігається стрімка зміна фінансового світу, де бізнес більше не обмежується традиційними банківськими продуктами.

Фінансове цифрове середовище в Україні швидко розвивається на тлі глобальної цифровізації та зростаючого використання фінансових технологій. В Україні активно розвивається сфера цифрових фінансів, яка включає різні платформи та сервіси. Вони допомагають підвищити доступність фінансових

послуг, а також їх зручність і швидкість. Цифрові фінанси останнім часом стали головним рушієм: підвищення ефективності економічних агентів, а також залучення населення до фінансових процесів та сприяння розвитку малого та середнього бізнесу. Завдяки активному впровадженню інноваційних технологій, Україна займає одну з лідируючих позицій серед країн Східної Європи в цифрових фінансах.

Під час WINWIN Summit 2025 у Києві Україна отримала міжнародне визнання за створення Дія.AI – першого у світі національного штучного інтелекту, який надає державні послуги. Досягнення офіційно зафіксувала Книга світових рекордів у категоріях «Вперше» та «Винаходи». Міжнародне визнання рекорду підтвердило унікальність української цифрової розробки – ШІ-асистента Дія.AI. Це перший у світу приклад використання штучного інтелекту на національному рівні для надання державних послуг. Вже понад 35 тисяч українців скористалися новим сервісом Дія.AI на базі моделі Gemini від Google. Державний AI-асистент може не лише відповідати на запитання, а й надавати державні послуги безпосередньо в чаті.

У застосунку Дія вже понад 23 мільйони користувачів, за даними Міністерства цифрової трансформації. Лише у 2025 році до «держави в смартфоні» долучилися 2 мільйони українців. Дія перетворилася на один із наймасштабніший цифрових проєктів у Європі. Сьогодні додаток об'єднує 33 цифрові документи та понад 70 державних послуг.

За даними МВФ, населення України у 2025 році становить 32,86 млн осіб. Згідно даним Trading Economics, частка населення віком 0–14 років становить 13,89% від загального населення України. Таким чином, Дією користуються близько 81,3% українців старше 14 років [3].

Уряд України та Mastercard, глобальна технологічна компанія в галузі платежів, підписали Меморандум 12 листопада 2025 року започаткувавши п'ятирічне партнерство задля посилення цифровізації країни. Міністерство економіки України запускає цифрове партнерство.

Ініціатива покликана прискорити реалізацію цифрової стратегії країни, використовуючи експертизу Mastercard у сфері платіжних інновацій, цифрової інфраструктури та рішень з кібербезпеки [1].

Співпраця буде зосереджена на таких ключових напрямках, які сприятимуть розвитку інклюзивної та безпечної цифрової економіки в Україні:

1. Фінансова безпека та інклюзія: розробка та масштабування уніфікованих цифрових рішень для спрощення державних виплат; використання аналітики даних та інструментів на основі штучного інтелекту для забезпечення обґрунтованого прийняття рішень у сфері соціальної політики та розробки відповідних програм; підтримка малого та середнього бізнесу за допомогою спеціальних рішень та ініціатив, що сприяють підвищенню рівня їхньої цифрової зрілості.

2. Подорожі та транспорт: цифрова трансформація громадського транспорту шляхом модернізації систем оплати та продажу квитків, підвищення доступності; сприяння інноваціям та конкурентоспроможності в туристичному

секторі завдяки застосуванню аналітики даних та сучасних цифрових інструментів для розкриття туристичного потенціалу

країни.

3. Цифровізація та інновації: створення масштабованих цифрових рішень у сфері кібербезпеки, цифрової ідентифікації та фінансової інклюзії; розробка, тестування та впровадження рішень на основі штучного інтелекту; посилення співпраці у GovTech секторі, розвиток фінтех-галузі та підтримка зростання екосистеми стартапів.

4. Кіберстійкість та безпека платежів: розробка комплексних підходів до протидії новим кіберзагрозам за допомогою сучасних систем управління цифровими ризиками; захист критичної інфраструктури та підвищення стійкості цифрових екосистем за допомогою багатосторонніх співпраць.

Меморандум про взаєморозуміння закладає засади співпраці, спрямованої на посилення цифровізації країни, та передбачає подальше визначення конкретних напрямів роботи в ключових сферах за участі представників державного та приватного секторів. Таке партнерство допоможе підвищити ефективність державних сервісів і доступність фінансових інструментів та відкрити нові можливості для розвитку малого та середнього бізнесу і залучення інвестицій у цифрову інфраструктуру України.

Кабінет міністрів України затвердив оновлену Стратегію цифрового розвитку системи управління державними фінансами до 2030 року, що передбачає ІТ-консолідацію інформаційних ресурсів Мінфіну, ДПС, Держмитслужби та інших органів. За даними міністерства, Стратегія цифрового розвитку визначає шляхи впровадження сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності, прозорості та інтегрованості фінансової системи держави, які дозволять:

- оптимізувати обмін даними між державними фінансовими установами;
- зменшити операційні витрати та підвищити ефективність адміністрування бюджетних ресурсів;
- підвищити прозорість державних фінансів та довіру до системи з боку громадськості та міжнародних партнерів;
- запровадити інноваційні цифрові рішення для аналітики та прогнозування бюджетних процесів;
- унеможливити вплив людського фактора на автоматичну обробку інформації;
- підвищити інформаційну безпеку в системі управління державними фінансами [2].

Розвиток цифрових фінансів є критично важливим фактором для забезпечення стійкості економіки України в умовах воєнного стану. Цифрові фінансові інструменти та послуги мають зростаючий вплив на економічне життя країни. Український цифровий фінансовий простір відкриває значні можливості для стимулювання економічного зростання, підвищення фінансової доступності для населення та бізнесу, а також для гарантування прозорості фінансових операцій. Впровадження інноваційних технологій у фінансовий сектор є життєво

необхідним для покращення ключових економічних показників та створення нових можливостей для розвитку підприємництва.

Подальше розширення сфери цифрових фінансових послуг та їх інтеграція у повсякденну діяльність закладуть фундамент для стабільного економічного розвитку України. Водночас, згідно зі стратегічними пріоритетами Уряду, обов'язковими умовами успішного розвитку фінансового сектору є підвищення рівня користування фінансовими послугами (інклюзія) при одночасному забезпеченні захисту прав споживачів і покращенні їхньої фінансової грамотності.

Література:

1. Кабінет міністрів України урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-ukrainy-ta-mastercard-zapuskaiut-tsyfrove>
2. Розпорядження № 464-р від 13 травня 2025р. Про продовження строку реалізації Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та плану заходів щодо її реалізації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/>
4. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf

УДК 004.65:[005.931.11:005.941

Олександр Луковець – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Ганущак

Державний торговельно-економічний університет

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

В останні роки вплив цифрових технологій на життя людини значно зріс. Пандемія коронавірусу суттєво змінила звичний ритм ведення бізнесу. Хоча приватний сектор, торгівля, сфера послуг та освіта зазнали значних втрат, саме ці галузі стали рушієм активного розвитку цифрових технологій у нових умовах.

Технологія блокчейн (blockchain technology) бере свій початок із наукової праці криптографів Стюарта Хабера та Скотта Сторнетта «Як поставити мітку часу в цифровому документі». Основною метою дослідників було створення технології, здатної забезпечити захист прав інтелектуальної власності, особливо у сфері інформаційних систем і технологій [1].

1. *Блокчейн-технології у корпоративних фінансах.* Цифровізація з

економічної точки зору – це поступовий перехід усіх ключових бізнес-процесів на новий технологічний рівень із використанням цифрових ресурсів і технологій. Вона охоплює створення нових товарів, взаємодію з постачальниками, клієнтами та партнерами, ведення документообігу, продаж і контроль якості [2].

Бурхливий розвиток блокчейн-технологій упродовж останніх десятиліть суттєво змінив підходи до управління бізнесом і ухвалення фінансових рішень. Інновації на основі блокчейну вплинули на всі сектори економіки, а для корпоративних фінансів стали особливо визначальними. Цифрова революція тісно пов'язана з такими досягненнями, як інтернет речей, штучний інтелект і великі дані, що докорінно трансформували фінансовий сектор. У фінансовій сфері значного поширення набули криптовалюти, електронні гаманці, первинне розміщення монет (ICO), криптотрейдинг тощо. Запровадження цифрових валют на державному рівні сприяє зміцненню економічної безпеки, посиленню монетарного суверенітету, а також забезпеченню цінової та фінансової стабільності – ключових чинників стійкого економічного зростання. Систематизація досвіду застосування блокчейн-технологій у фінансовій сфері, аналіз їхніх переваг і ризиків, класифікація цифрових активів та вивчення стратегій підвищення доходів є важливими як у науковому, так і в практичному вимірі.

Блокчейн-технології застосовуються в різних сферах діяльності та мають низку переваг:

- захист прав власності на фінанси, землю, нерухомість і інтелектуальні ідеї. Право власності гарантується не силою, а довірою й технологічними механізмами, зокрема децентралізованим блокчейном.

- надійність, безпечність і прозорість фінансових операцій, міжнародної допомоги та волонтерських зборів, що підвищує довіру до таких процесів.

- стимулювання розвитку підприємництва, адже блокчейн відкриває доступ до нових джерел фінансування, партнерів, постачальників і покупців, а також дозволяє використовувати смарт-контракти для автоматичного виконання угод.

- покращення системи урядування та управління, що сприяє підвищенню ефективності, відкритості виборчого процесу, кращому доступу до соціальних послуг і прозорій оцінці діяльності народних обранців у реалізації їхніх передвиборчих програм.

Поряд з досягненнями з'явилися і виклики: кіберзлочинність, шахрайства, персоніфікації даних. Так, з розвитком ринку віртуальних активів та їх поширенням серед населення, зростає кількість злочинів, які пов'язані з ними. У 2021 році, сума коштів у криптовалютах, які були одержані внаслідок незаконних дій, досягла найбільших показників в історії і склала приблизно \$14 млрд. Водночас, не зважаючи на такий високий абсолютний показник, обсяг вказаних операцій у відсотковому вираженні складає усього 0,15%.

Корпоративні фінанси в тісній колаборації із блокчейн технологіями мають значні перспективи розвитку та використання, що забезпечить високу якість

надання фінансових послуг, стабільності фінансової системи, прозорість та незалежність, а також інноваційне оновлення [3, с. 82

– 85].

2. *Впровадження елементів антикризового управління з використанням блокчейн.* Створення сучасної системи управління підприємством має ґрунтуватися на теорії та практиці антикризового менеджменту з використанням новітніх технологій, зокрема блокчейну у фінансовій сфері. Ефективна організація виробництва та впровадження принципів децентралізованих технологій відіграють важливу роль у реалізації антикризових заходів, особливо в умовах нестабільності та надзвичайних ситуацій. Успіх компанії значною мірою залежить від здатності керівництва використовувати можливості та переваги інноваційних інформаційних технологій навіть за наявності ризиків.

В умовах невизначеності зовнішнього середовища й швидких змін децентралізація інформаційних систем стає ефективним елементом антикризового управління з погляду технологічних інновацій. Використання блокчейн-платформи забезпечує новий підхід до реагування на кризові виклики, що не лише мінімізує їх негативні наслідки, а й трансформує взаємодію між учасниками бізнес-процесів. Це особливо важливо для зниження фінансових ризиків, підвищення довіри до облікових систем і забезпечення своєчасного моніторингу фінансових операцій.

Підвищення інтересу до прозорих облікових систем стало актуальним із появою цифрових платіжних інструментів, які вимагають високого рівня безпеки та швидкого підтвердження транзакцій. Однак надмірна централізація та закритість платіжних систем призвели до кризових фінансових явищ, зокрема зниження довіри до підприємств і обмеження конкуренції. Використання обмеженого доступу до історії транзакцій лише для вузького кола осіб створює ризики маніпуляцій і непрозорості управлінських рішень.

Основна мета впровадження антикризового управління на основі блокчейн-технологій полягає в обробці інформації з гарантією безперебійної роботи системи без централізованого контролю. Такий підхід поєднує конфіденційність фінансових розрахунків із прозорістю, можливістю всебічного аудиту та підвищенням довіри до підприємства [5, с. 3].

Блокчейн-технології здатні значно зміцнити антикризове корпоративне управління завдяки підвищенню прозорості, безпеки та ефективності бізнес-процесів. Вони забезпечують створення незмінного та розподіленого реєстру даних, що мінімізує ризики шахрайства, а також дозволяють автоматизувати юридичні та фінансові операції через смарт-контракти.

Основні напрями використання блокчейну в антикризовому управлінні:

1. Підвищення прозорості та безпеки. Блокчейн формує децентралізований і криптографічно захищений реєстр, у якому кожна транзакція фіксується незмінно. Це гарантує достовірність даних, унеможливорює їх коригування заднім числом і підвищує рівень довіри до фінансової та управлінської інформації.

2. Автоматизація процесів за допомогою смарт-контрактів. Смарт-

контракти – це самостійні цифрові угоди, що автоматично реалізують умови договору після їх виконання. Вони зменшують потребу у посередниках, прискорюють операції, скорочують витрати та знижують ризики людських помилок чи зловживань.

3. Оптимізація фінансових і юридичних операцій. Використання блокчейну у банківській та фінансовій діяльності дає змогу ефективніше проводити міжнародні платежі, кредитування та облік. У правовій сфері блокчейн застосовується для безпечного цифрового підпису й зберігання договорів, що робить транзакції швидшими та надійнішими.

4. Удосконалення аудиту та контролю. Завдяки незмінності даних блокчейн забезпечує повну прозорість усіх операцій. Це спрощує процес аудиту, дозволяє швидко виявляти відхилення, підтверджувати відповідність нормативним вимогам і підвищує стійкість управління під час кризових ситуацій.

5. Покращення управління ланцюгами постачання. Блокчейн забезпечує простежуваність товарів і матеріалів на всіх етапах – від виробництва до кінцевого споживача. Це допомагає оперативно виявляти ризики, контролювати якість постачань і зменшувати наслідки криз у логістичних системах.

У підсумку, інтеграція блокчейн-технологій в антикризове корпоративне управління створює більш стійку, прозору та довірчу систему, здатну ефективно реагувати на виклики сучасного бізнес-середовища.

Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств усіх форм власності та масштабів діяльності здатності швидко адаптуватися до зовнішніх викликів середовища функціонування [4, с. 48].

Отже, можна зробити кілька висновків. По-перше, блокчейн залишається однією з найактуальніших тем у сфері фінансових послуг і на фондових ринках, а темпи його поширення мають усі передумови для подальшого зростання. По-друге, ця технологія справді забезпечує надійний захист даних, що водночас підвищує рівень фінансово-економічної безпеки підприємства та сприяє прозорості й відкритості бізнесу – важливим складовим його соціальної відповідальності. По-третє, з позиції антикризового управління блокчейн дає змогу суттєво скоротити витрати та мінімізувати час, необхідний для розв'язання проблем і виправлення помилок.

Література:

1. Балазюк, О., Пилявець, В. (2022). Технологія блокчейн: дослідження суті та аналіз сфер використання. Економіка та суспільство, (43).

2. Кулиняк І., Копець Г., Горбенко Т. Цифровий інструментарій антикризового менеджменту підприємств. Економіка та суспільство. 2022. №35.

3. Свідерська І. М. Блокчейн технології в корпоративних фінансах / І. М. Свідерська, Є. О. Нагорний // Інвестиції: практика та досвід. - 2023. - № 15. - С. 81-85.

4. Чайкіна А.О. Інструменти антикризового менеджменту в умовах сучасних інформаційних технологій. Національний університет «Полтавська

5. Юр'єва, І., Фальченко, О. (2020). Впровадження елементів антикризового управління із застосуванням платформи блокчейн. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки), (4), 3–6.

УДК 336:330.341.1]:004.056

Анна Маценко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н. з держ. управ., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ І КІБЕРБЕЗПЕКА: БАЛАНС ІННОВАЦІЙ ТА БЕЗПЕКИ

Сучасні виклики, що постають перед сферою фінансів, вимагають використання інноваційних підходів для того щоб забезпечувати виконання традиційних процесів та ухвалювати правильні рішення. Однією з ключових складових інноваційного розвитку економіки та фінансової сфери є розвиток фінансових технологій (FinTech). Їх, можна назвати однією з рушійних сил трансформації банківської сфери не тільки в Україні, а й у цілому світі. Вони стають ключовим елементом глобалізації, цифровізації та трансформації традиційних бізнес-моделей. Завдяки ним у скрутні часи фінансова система залишається стабільною та незламною, наприклад під час глобальної фінансової кризи 2008 року, що вважається початком активного розвитку технологій, з початком та продовженням пандемії COVID-19, коли доступ до фізичних відділень банків був практично заблокований та всі були змушені перебувати в своїх домівках, а також під час повномасштабного вторгнення, коли доступ до банківських послуг на окупованих та прифронтових територіях зник. Таким чином вплив фінансових технологій відчутний не тільки на банківських установах, коли операційні процеси оптимізуються, ефективність збільшується, витрати скорочуються, а доходи зростають, але й на клієнтах, коли вони отримують можливість користуватися новими, зручними та швидкими сервісами та продуктами. За останні роки спостерігається великий приплив інвестицій у сектор FinTech, як-от нещодавня інвестиція понад \$1 млрд у компанію-розробника monobank, що свідчить про його великий потенціал та вплив на економіку.

Доволі чисельною наразі є група науковців, які досліджують питання фінансових технологій та інновацій в Україні. Посеред таких, окрім інших, виділяємо Т. Солоджук [1]. Вона розглядає питання сутності фінансових

інновацій, а також їхні особливості. Коротко розглянуто структуру фінансових інновацій, що формуються у вигляді нових фінансових продуктів, нових фінансових послуг, нових фінансових технологій, а також нових форм організації фінансових структур. Досліджено сутність фінансових технологій як окремої галузі фінансів, що характеризується інноваційним, клієнтоорієнтованим, регулятивним підходами та фінансовою інклюзією.

Безумовно з розвитком FinTech з'являються нові ризики, такі як кіберзлочинність, волатильність криптовалют та потенційні фінансові кризи, які можуть вплинути на стабільність національної економіки [2]. Для того, щоб захистити фінансові установи та клієнтів(користувачів) від кіберзлочинців, існує кіберполіція, що впроваджує кіберзахист, який в свою чергу надає нам кібербезпеку. Кіберзахист - сукупність організаційних, правових, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного та технічного захисту інформації, спрямованих на захист від кіберзагроз, забезпечення кібербезпеки, стійкості, цілісності, доступності та конфіденційності інформаційних ресурсів у кіберпросторі, а також здатності інфраструктури до їх обробки. Кібербезпека - захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [3].

Основними методами забезпечення кібербезпеки є:

1. Організаційні методи – це керування кібербезпекою у фінансових установах.

2. Правові методи – це нормативно-правові документи; відповідальність; сертифікація та ліцензування.

3. Інженерно-технічні методи – це технічні інструменти, які використовують фінансові установи.

4. Теоретичні методи – це формалізація процесів, що пов'язані із забезпеченням кібербезпеки; аргументування коректності та адекватності систем забезпечення кібербезпеки.

5. Сервіси мережної безпеки – це інструменти захисту інформації, а саме: ідентифікація та автентифікація; аудит; розмежування доступу; протоколювання [4].

Розберемо детальніше інженерно-технічні методи та мережеву безпеку. Оскільки вони найчастіше застосовують для захисту фінансових установ:

1. Мережева безпека - це практика захисту комп'ютерної мережі від зловмисників, будь то цілеспрямовані зловмисники або шкідливе програмне забезпечення. Мережеву безпеку визначають як здатність мережевих та інформаційних систем протистояти діям, які ставлять під загрозу доступність, автентичність, цілісність або конфіденційність цифрових даних або послуг, які ці системи надають. Як правило, це включає контроль доступу, антивірусне програмне забезпечення, мережева аналітика, безпека кінцевих точок, брандмауери, шифрування тощо.

2. Безпека додатків є основним компонентом кібербезпеки, яка зосереджена на захисті програмного забезпечення та пристроїв від загроз. Скомпрометована програма може надати доступ до даних, які вона покликана захищати. Основними функціями безпеки додатків включають автентифікацію, авторизацію, шифрування, та перевірку безпеки програми.

3. Операційна безпека включає процеси та рішення для обробки та захисту активів даних. Дозволи, які користувачі мають при доступі до мережі, і процедури, які визначають, як і де дані можуть зберігатися або передаватися.

4. Аварійне відновлення та безперервність бізнесу визначають, як організація реагує на інцидент кібербезпеки або будь-яку іншу подію, що призводить до втрати операцій або даних. Політика аварійного відновлення відноситься до інструментів і процедур, які використовуються для відновлення після збоїв у системах інформаційних технологій. У планах аварійного відновлення фінансова-банківської установи зазвичай включають цілі точки відновлення, цілі часу відновлення, інформацію про віддалене резервне копіювання даних та схеми підзвітності.

5. Хмарна безпека. Не можна оминати увагою і безпеку хмарних технологій. Адже вона має цілу низку інструментів безпеки, які допомагають краще захистити дані в онлайн-інфраструктурі, програмах і платформах. Крім того, можна створювати резервні копії своїх даних у різних місцях.

А також, доцільно розглянути, як уникнути шахрайства клієнтам. На що саме варто звертати увагу:

1. Перевіряйте джерела: завжди перевіряйте, чи є сайт або додаток офіційним. Використовуйте лише перевірені платформи та сервіси.

2. Не діліться конфіденційною інформацією: ніколи не надавайте свої паролі, PIN-коди або інші особисті дані через електронну пошту або повідомлення.

3. Використовуйте двофакторну аутентифікацію: це додатковий рівень захисту, який ускладнює доступ до вашого облікового запису для шахраїв.

4. Слідкуйте за своїми фінансами: регулярно перевіряйте свої банківські рахунки та транзакції на предмет підозрілих операцій.

5. Оновлюйте програмне забезпечення: завжди використовуйте актуальні версії програм та додатків, щоб захистити себе від відомих вразливостей [5].

Отже, в сучасному світі фінансові технології дають нам можливість спростити взаємодію з фінансами та фінансовими установами, що є безумовними плюсом у складних ситуація, наприклад таких як пандемія. Проте, фінансовий сектор є надзвичайно привабливий для кіберзлочинців, оскільки містить величезні обсяги фінансових активів. Гарантування безпеки цих активів є вагомим чинником фінансової стабільності, оскільки їх втрата може призвести до величезних збитків фінансової установи, що в подальшому суттєво вплине на економіку. Також, фінансові установи мають конфіденційну інформацію про клієнтів, що є не менш цінною та цікавою для злочинців. Адже вона може бути використана у різних підступних схемах та махінаціях, а також призведе до втрати довіри клієнта та серйозних юридичних наслідків. Тому, впроваджувати

інновації в сучасне життя задля його спрощення це чудово, проте, варто дотримуватись правил безпеки задля того, щоб не потрапити на гачок до шахрая. Якщо, на жаль, це вже сталося потрібно негайно зателефонувати до кіберполіції.

Література:

1. Солоджук Т. Ринок фінансових технологій (фінтеху) в Україні: стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство. 2023. Випуск № 56. URL: [URL:file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BERAY/Downloads/3103-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3013-1-10-20231213.pdf](file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BERAY/Downloads/3103-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3013-1-10-20231213.pdf)
2. Бобришев Є. Вплив фінансових технологій на стабільність національної економіки. Економіка та суспільство. 2023. Випуск № 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2752/2671>
3. Конституція України: Закон України про основні засади забезпечення кібербезпеки України від 19.10.2025 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
4. Козанчин С. Львівський національний університет імені Івана Франка. “Кібербезпека фінансових установ в Україні” URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/07/4-Kozanchyn-S.-M.-diplom.pdf>
5. Кіберполіція. Фішинг та фейкові акаунти: як захистити себе від інтернет-шахраїв URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/fishyng-ta-fejkovi-akaunty-yak-zaxystyty-sebe-vid-internet-shahrayiv-7424/>

УДК 339.543:005]:004

Юрій Мацула – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет ім. Івана Франка

ІТ-ТРАНСФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ МИТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Сучасні процеси глобалізації кожного року збільшують товарообіг між країнами, і це ставить перед митними органами абсолютно нові виклики. Раніше митниця могла працювати на паперах, з великою кількістю ручних процедур, але ці підходи вже не витримують сучасних навантажень. Саме тому цифровізація митної сфери сьогодні стала практично обов’язковою. Якщо не впроваджувати ІТ-рішення, митниця просто відстає від реалій ринку, а це впливає на економіку, пропускну спроможність і навіть на міжнародний імідж країни.

Коли говорять про ІТ-трансформацію митного менеджменту, зазвичай мають на увазі комплекс дуже різних дій – від запровадження електронного документообігу до використання аналітичних систем і штучного інтелекту. Цифровізація змінює не тільки технічну сторону роботи, а й саму логіку функціонування митної служби. Замість того щоб просто перевіряти документи, митниця перетворюється на структуру, яка працює з даними, прогнозами та сучасними інструментами управління ризиками.

Першим великим кроком стала відмова від паперових декларацій, що значно спростило оформлення вантажів. Візити до митниці для подачі документів тепер вже не є обов'язковими – усе можна робити онлайн. Це економить час бізнесу, зменшує черги й усуває типові проблеми, пов'язані з паперовими документами: помилки, втрати, пошкодження тощо. Система автоматично перевіряє правильність заповнення документів і повідомляє про неточності, що до цього доводилося робити вручну. Не менш важливою є поява автоматизованої системи управління ризиками, яка аналізує величезні масиви інформації: маршрути перевезення, країни походження товару, репутацію компаній, історію оформлень та ін. Система на основі цих даних визначає, чи потребує вантаж додаткової перевірки. Це дозволяє прискорити пропуск «чистих» вантажів і сконцентрувати увагу на реально ризикових перевезеннях.

Сучасні митниці світу активно застосовують штучний інтелект, великі дані та машинне навчання. Наприклад, алгоритми можуть самостійно визначати коди товарів за описом, аналізувати ціни, виявляти аномальні дії в імпортно-експортних операціях. Сканери нових поколінь роблять детальні знімки вмісту контейнерів – і ці зображення теж аналізуються програмно, а не виключно митником-інспектором.

Ще один напрям – це розумні технології, такі як GPS-трекери, RFID-мітки, електронні пломби, автоматичні вагові комплекси. Усе це дає можливість відслідковувати вантажі в реальному часі. Наприклад, електронна пломба може одразу сповістити, якщо контейнер намагалися відкрити. Це зменшує можливість підміни товару та забезпечує додатковий рівень безпеки.

Для бізнесу важливим кроком стало запровадження системи «єдиного вікна». Раніше на оформлення впливала велика кількість паралельних контролюючих органів, і компанії змушені були звертатися до кожного з них окремо. Тепер документи подаються лише один раз у цифровому форматі, а всі служби отримують доступ автоматично, що значно скорочує час оформлення і зменшує стрес.

Щоб краще показати різницю між традиційною та цифровою моделлю роботи митниці, можна подивитися на таку таблицю 1.

У багатьох розвинених країнах цифрові системи вже стали нормою. Наприклад, Сінгапур має одну з найефективніших цифрових митних систем у світі: оформлення триває буквально кілька хвилин. Естонія повністю виключила паперові процеси, а США застосовують масштабні аналітичні інструменти.

В Україні за останні роки теж відбулися серйозні зміни. Впроваджено європейську систему NCTS, електронну чергу для вантажного транспорту, нове

обладнання для сканування контейнерів. Також митниця поступово переходить до системи, де рішення приймаються на основі аналітики, а не лише на розсуд окремого інспектора.

Таблиця 1.

Порівняння традиційних та цифрових митних процесів

Елемент роботи митниці	Традиційна модель	Цифрова модель
Подання документів	Паперові документи, черги, ручні перевірки	Електронні форми, онлайн-подання
Перевірка даних	Людський фактор, велика кількість помилок	Автоматична валідація, миттєве виявлення неточностей
Прийняття рішень	Суб'єктивні оцінки інспекторів	Аналітика, AI, система ризиків
Контроль у транзиті	Переважно фізичний огляд	GPS-моніторинг, електронні пломби
Взаємодія з іншими службами	Розрізнені процеси, дублювання	«Єдине вікно», об'єднані бази даних
Час оформлення	Довгий, нестабільний	Стабільно швидкий і прозорий
Корупційні ризики	Високі	Значно знижені завдяки цифровому сліду

Переваги цифрової митниці для країни та бізнесу:

Завдяки цифровим технологіям:

- оформлення стає швидшим і зручнішим;
- зменшується людський фактор і ризики корупції;
- митниця краще виявляє порушення;
- зростають надходження до бюджету;
- поліпшується інвестиційний клімат;
- бізнес отримує прогнозовані умови роботи.

По суті, цифрова митниця – це вже не просто орган контролю, а ціла екосистема, яка працює на основі даних.

Виклики і майбутні кроки:

Попри успіхи, цифровізація митниці має і свої труднощі. Це і потреба в новому обладнанні, і нестача спеціалістів, і складність інтеграції різних інформаційних систем. Також важливо посилювати кібербезпеку, бо на митниці зберігається критично важлива інформація.

У майбутньому очікується подальший перехід до автоматизованих рішень, розвиток блокчейн-систем для фіксації руху вантажів, використання ще більш точних алгоритмів штучного інтелекту та повна інтеграція з європейськими платформами.

У підсумку можна сказати, що цифровізація митного менеджменту – це вже не просто бажання, а необхідність, без якої сучасна торгівля не зможе розвиватися. Технології роблять митницю прозорішою, швидшою і ефективнішою, і саме в цьому напрямку зараз рухаються всі передові країни.

Література:

1. Федотов О. П., Назарко А. А. Інструментальна специфіка впровадження процесів цифрового розвитку та цифровізації Державної митної служби України. *Київський часопис права*, 2023.
2. Шевченко Л. Адміністративно-правова характеристика діджиталізації у сфері митної справи. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2022.
3. Резнік Н., Вербівський С. Митне регулювання логістичних процесів в умовах цифровізації. *Молодий вчений*, 2022.
4. Державна митна служба України. ІТ-трансформація Митниці: 1 рік роботи ВІ-сервісу.
5. ДМСУ. Інформаційна система «Митний аудит»: початок дослідної експлуатації.
6. ДМСУ. Євроінтеграція української митниці та впровадження ІТ-систем.
7. Міністерство фінансів України. Звіт «Українська митниця: нові цифрові рішення».

УДК 338.1:330.3

Вікторія Мельниченко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Заплітна

Національний транспортний університет

МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА РІВНІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ ТА ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні трансформаційні процеси перетворюють на новий технологічний рівень модернізацію всіх сфер економіки та підпорядкуванню євроінтеграційним викликам саме для України. Фінансова система України характеризується активним впровадженням цифрових інновацій та фінансових технологій адаптованих до стандартів ЄС. Єврозона, як найбільш інтегрований валютно-фінансовий союз у світі, демонструє високий рівень цифровізації, інноваційності та ефективності платіжної інфраструктури. Саме тому аналіз фінансових технологій, що функціонують у країнах Єврозони, є важливим для визначення напрямів модернізації фінансової системи України. Особливу роль у цьому процесі відіграють сучасні фінтех-рішення та технології штучного інтелекту, які стають ключовими драйверами трансформації європейського фінансового простору.

Однією з найважливіших інновацій Євросони, яка докорінно змінила механізми безготівкових розрахунків, є створення Єдиного платіжного простору SEPA (Single Euro Payments Area). У межах SEPA забезпечується уніфікація стандартів банківських переказів у євро, що дозволяє здійснювати транскордонні платежі між усіма країнами-учасницями за тими самими правилами, що й внутрішні. За даними Європейського центрального банку, SEPA Instant Credit Transfer забезпечує проведення платежів менш ніж за 10 секунд у режимі 24/7/365, а також використовує спільні стандарти реквізитів, зокрема IBAN та BIC, та уніфікований формат повідомлень ISO 20022, що значно покращує автоматизацію та сумісність платіжної інфраструктури [5; 8] (ECB, 2024; European Payments Council, 2023). Важливою перевагою SEPA є також низькі та регульовані комісії: згідно з Регламентом ЄС 2024 року, вартість миттєвого платежу не може перевищувати комісію за звичайний переказ у євро, що сприяє доступності та підвищенню ефективності розрахунків у межах Євросоюзу (Council of the EU, 2024). [1]

Для України інтеграція у подібний платіжний простір відкриває суттєві перспективи. Повна імплементація стандарту IBAN, яку Національний банк завершив у 2020 році, є базовою умовою майбутньої участі у SEPA та свідчить про поступове зближення української платіжної системи з європейською. Потенційне приєднання України до SEPA після вступу до ЄС дозволить різко знизити витрати на транскордонні грошові перекази, скоротити часові затримки, а також підвищити швидкість обігу коштів у фінансовій системі. Для бізнесу це означатиме прискорення розрахунків і зростання ліквідності, для громадян – доступніші міжнародні платежі, а для держави – інтеграцію до сучасної фінансової інфраструктури Європи, що є необхідною умовою подальшої валютної конвергенції.

Європейський Союз реалізував низку стратегічних ініціатив із цифровізації фінансового сектору, які сприяють підвищенню інтеграції, конкуренції та кіберстійкості. Однією з базових концепцій є європейський паспорт фінансових послуг (“single passport”): він надає фінансовим установам, ліцензованим в одній країні-члені, право надавати послуги в інших країнах ЄС без необхідності отримувати додаткові дозволи. Це значно спрощує перехід на транснаціональну діяльність і стимулює розвиток фінтех-компаній на загальноєвропейському рівні (European Parliament, 2017). [7]

Ключовим елементом цифрової трансформації у платежах є PSD2 (Payment Services Directive 2) та концепція Open Banking. Завдяки PSD2 платіжні установи та банки зобов’язані відкривати API, що дозволяє третім сторонам (наприклад, фінтех-компаніям) ініціювати платежі або отримувати інформацію про рахунки клієнтів за їхньої згоди. Це стимулює конкуренцію, інновації та створення нових сервісів (Finalyse аналіз) Одночасно PSD2 передбачає «паспортинг» (passporting) – механізм, який дозволяє постачальникам платежів діяти в інших державах ЄС на основі наявної ліцензії (EBA Technical Standards).

Ще одним фундаментальним компонентом є європейська рамка кібербезпеки, сформована через Digital Operational Resilience Act (DORA). Цей

регламент (EU 2022/2554) встановлює єдині вимоги до управління ІКТ-ризиками для фінансових установ – включно зі звітністю про інциденти, тестування на проникнення, управління ризиком третіх ІКТ-постачальників та співпрацею з регуляторами (EBA, ESMA, EIOPA) DORA офіційно набирає чинності з 17 січня 2025 року. [6]

Для України такі стратегії цифровізації ЄС є надзвичайно важливими. Імплементация PSD2 уже частково відбувається: українські банки поступово відкривають API для фінтех-компаній, що створює передумови для швидшого розвитку інноваційних сервісів. Повна інтеграція в європейський платіжний ринок через використання “паспортних” прав дозволить українським фінтехам працювати на рівні з євросистемою, залучати інвестиції й пропонувати клієнтам конкурентоздатні рішення. При цьому дотримання принципів DORA підвищить кіберстійкість українських фінансових інституцій, гарантуючи, що вони зможуть протистояти цифровим загрозам і підтримувати безперебійну діяльність навіть у разі ІТ-збоїв або кібератак.

Європейський Союз активно впроваджує ШІ у фінансовий сектор, і це стає одним із ключових драйверів модернізації фінтех-системи. По-перше, у сфері ризик-менеджменту банки використовують алгоритми машинного навчання для оцінки ймовірності дефолтів, аналізу поведінкових ризиків клієнтів та прогнозування ринкових загроз – це підвищує точність оцінки ризиків і дає змогу оперативно реагувати на потенційні проблеми. Крім того, ШІ застосовується в нагляді банківських установ: наглядові органи, такі як Європейський центральний банк або національні регулятори, використовують ML-моделі для виявлення аномалій у фінансовій звітності, що дозволяє ефективніше контролювати стабільність системи і попереджати кризи.

Автоматизація комплаєнсу – ще одна важлива сфера: ШІ допомагає в процесах AML/KYC за допомогою комп’ютерного зору та машинного навчання, що знижує шахрайство і робить процедури ідентифікації клієнтів більш надійними та гнучкими. Також великого значення набувають персоналізовані фінансові послуги: комбінація Open Banking (доступ до рахунків через API) із ШІ дозволяє створювати інтелектуальні сервіси, які дають поради з бюджету, кредитування або інвестицій, адаптовані під конкретного користувача.

У цьому контексті регуляторні рамки ЄС відіграють ключову роль. Прийняття AI Act (Регламент EU 2024/1689) встановлює чіткий підхід до класифікації й контролю ШІ-систем, зокрема для фінансового сектору (включно з кредитними моделями та системами у сфері комплаєнсу), які відносяться до “високого ризику” (high-risk) відповідно до нових вимог щодо прозорості, управління ризиками, людського нагляду й документації.

Регуляторна відповідальність за впровадження ШІ в банках суттєво зростає: згідно з AI Act, фінансові установи мають формувати системи управління ризиками, вести технічну документацію, забезпечувати “людський контроль” за рішеннями ШІ, а також здійснювати моніторинг систем під час їх експлуатації. Також майже всі AI-додатки в банківській діяльності (наприклад, системи кредитного скорингу) за AI Act класифікуються як “високий ризик”, що

зобов'язує установи дотримуватися додаткових вимог і регламентів.

Для України, в свою чергу, така європейська модель становить дуже важливий еталон. Зокрема, Національний банк України вже закладає основу для регулювання ШІ в фінтех-секторі, і українські банки (наприклад, Монобанк, Приватбанк та ін.) уже тестують ML-моделі для внутрішніх сервісів і кредитного скорингу. При інтеграції з європейськими стандартами (наприклад, через AI Act) Україна зможе підвищити прозорість власних алгоритмів, зміцнити відповідальність і побудувати надійні AI-системи, які відповідають міжнародним нормам (особливо в контексті фінансової стабільності й захисту прав клієнтів).

Єврозона формує один із найбільш технологічно розвинених фінансових просторів світу, де інновації – SEPA, системи TARGET2 та TIPS, регуляторні рамки PSD2, DORA, а також розвиток штучного інтелекту – забезпечують високу швидкість, безпеку та інтегрованість фінансових операцій.[2] Для України ці рішення є не лише зразком для модернізації, але й обов'язковим вектором руху на шляху до вступу в ЄС. Підключення до SEPA, поступова інтеграція у європейську інфраструктуру розрахунків, імплементація вимог PSD2 та кіберстандартів DORA, а також приведення фінтех-платформ до стандартів AI Act відкривають можливість для глибшої участі України в європейському фінансовому ринку. У перспективі ці інновації сприятимуть зниженню транзакційних витрат, підвищенню стійкості фінансової системи, розвитку конкуренції та створенню більш прозорого, цифрового та безпечного фінансового середовища. Таким чином, впровадження сучасних фінансових технологій ЄС стає ключовим інструментом зміцнення фінансової системи України та її повноцінної інтеграції до європейського економічного простору.

Також застосування європейського досвіду у впровадженні цифрових інновацій та фінансових технологій сприятимуть виведенню на високотехнологічний рівень інші складові фінансової системи, такі як страхування та торгівля, які також потребують автоматизації та підвищення продуктивності.

Література:

1. Council of the EU “Council adopts regulation on instant payments” [електронний ресурс] URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/26/council-adopts-regulation-on-instant-payments/pdf?>

2. Deutsche Bundesbank Eurosystem “TARGET” [електронний ресурс]. URL: <https://www.bundesbank.de/en/tasks/payment-systems/target?>

3. European Banking Authority “Regulatory Technical Standards on passporting under PSD2” [електронний ресурс]. URL: <https://www.eba.europa.eu/activities/single-rulebook/regulatory-activities/passporting-and-supervision-branches/regulatory-technical-standards-passporting-under-psd2?>

4. European Central Bank “What is TIPS?” [електронний ресурс].

URL: <https://www.ecb.europa.eu/paym/target/tips/html/index.en.html>?

5. European Central Bank “What are instant payments?” [електронний ресурс].

URL: https://www.ecb.europa.eu/paym/retail/instant_payments/html/index.mt.html?

6. European Insurance and Occupational Pensions Authority “Digital Operational Resilience Act (DORA)” [електронний ресурс] URL:

https://www.eiopa.europa.eu/digital-operational-resilience-act-dora_en?

7. European Parliament “Briefing European Parliamentary Research Service” [електронний ресурс]. URL:

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599267/EPRS_BRI%282017%29599267_EN.pdf?

8. European Payment Council “SEPA Instant Credit Transfer” [електронний ресурс]. URL: <https://www.europeanpaymentscouncil.eu/what-we-do/sepa-instant-credit-transfer?>

9. Forvis Mazars “Artificial intelligence in the EU financial sector – balancing regulation and innovation” [електронний ресурс]. URL:

<https://financialservices.forvismazars.com/artificial-intelligence-in-the-eu-financial-sector-balancing-regulation-and-innovation/>?

10. Юридична газета “Правове регулювання штучного інтелекту в банківському секторі України” [електронний ресурс]. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-v-bankivskomu-sektori-ukrayini.html>?

УДК 657.6:004

Тетяна Мініч – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Людмила Яловега

Полтавський державний аграрний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ОПЕРАТИВНОСТІ ТА ТОЧНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ

В умовах зростаючої складності та нестабільності сучасного економічного простору, що характеризується високою динамічністю ринкового середовища, посиленням глобальної конкуренції, частими змінами регуляторної політики та зростанням ролі інформації як критичного ресурсу, економічний контроль набуває статусу ключового інструменту забезпечення ефективного функціонування підприємства.

Цифровізація докорінно змінює підходи до організації та здійснення економічного контролю, надаючи йому якісно нових характеристик оперативності, точності та аналітичної глибини. На відміну від традиційних

методів, орієнтованих переважно на ретроспективний аналіз та вибіркові перевірки, сучасні цифрові інструменти забезпечують можливість моніторингу бізнес-процесів у режимі реального часу, доступ до великих обсягів структурованих і неструктурованих даних, а також високорозвинені алгоритми їх обробки. Це створює умови для швидкого реагування підприємств на відхилення від запланованих параметрів, запобігання фінансовим втратам, мінімізації управлінських помилок та ефективного хеджування стратегічних ризиків.

Інтеграція автоматизованих систем, штучного інтелекту, хмарних сервісів і цифрових реєстрів формує багаторівневе інформаційне середовище, яке забезпечує нову якість контрольних процедур [2]. Цифрові рішення зменшують вплив людського фактора, підвищують точність даних, забезпечують надійну трасованість операцій та створюють єдину платформу інформаційної взаємодії для керівництва, внутрішніх аудиторів і зовнішніх контролюючих органів. У таких умовах економічний контроль перетворюється з інструменту фіксації відхилень на стратегічну функцію, що підтримує процеси планування, прогнозування та управління розвитком підприємства.

Для українських підприємств цифровізація систем контролю набуває особливої значущості з огляду на воєнні виклики, необхідність адаптації до динамічних змін податкового та регуляторного середовища, загрози кібератак, потребу забезпечення фінансової стабільності та інтеграції до європейського економічного простору. Саме цифрові технології гарантують безперервність роботи контрольних механізмів, забезпечують можливість дистанційного доступу до інформаційних ресурсів, поглиблюють інтеграцію внутрішнього й зовнішнього контролю та сприяють зміцненню прозорості, підзвітності та довіри до діяльності підприємств. Таким чином, цифровізація стає не лише технічним інструментом модернізації контролю, а й фундаментальним фактором стратегічної стійкості та інноваційного розвитку сучасного бізнесу.

У контексті цифрової трансформації економічних процесів контроль набуває нового змістового наповнення, оскільки ефективність його здійснення все більше залежить від використання інноваційних інструментів. Цифрові рішення, інтегровані в облікове середовище, сприяють автоматизації рутинних операцій, підвищують точність і достовірність аналітичних даних, знижують ризики технічних та людських помилок. Сучасні ІТ-системи, інтелектуальна аналітика, технології великих даних та нейромережі забезпечують можливість безперервного моніторингу бізнес-процесів у реальному часі, оперативного виявлення ризиків, формування гнучкої оцінки досягнення стратегічних цілей підприємства.

Завдяки цифровим технологіям усі рівні контролю – попередній, поточний та наступний – інтегруються в єдину інформаційно-аналітичну систему, що підвищує комплексність оцінювання діяльності суб'єкта господарювання та формує якісну базу для прийняття управлінських рішень. Автоматизація значної частини контрольних процедур водночас зменшує потребу в рутинній праці, оптимізує використання людських ресурсів та спрямовує професійний потенціал

фахівців на виконання більш складних аналітичних завдань [1].

Проте цифрові технології не можуть повністю замінити експертну аналітику, оскільки цифровізація за своєю суттю передбачає насамперед перетворення інформації в цифровий формат для підвищення швидкості, точності та зручності її опрацювання, а не відмову від професійного судження. Водночас цифровізація відрізняється від ширшого поняття диджиталізації, яке охоплює глибоку трансформацію бізнес-процесів та моделей управління через комплексне впровадження цифрових технологій.

Отже, застосування інноваційних технологій у контролі посилює аналітичну складову, забезпечуючи перехід від традиційної звітності до інтерактивних інструментів, що дозволяють швидко виявляти закономірності, прогнозувати ризики та підвищувати обґрунтованість управлінських рішень. Цифрові рішення стимулюють розвиток підприємства, мінімізують невизначеність та ризики в умовах динамічного економічного середовища, що підтверджує доцільність і необхідність їхнього використання під час формування сучасної системи економічного контролю.

Література:

1. Баланюк І., Іваночко Б., Кузьмін Т., Мельник І. Сутність економічного контролю та його місце в обліково-аналітичних системах бізнесу в умовах цифрової трансформації. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка – 2»*, 2025. URL: <https://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/1493/1643>

2. Файчак А. Оцінка методів цифровізації та диджиталізації бізнес-процесів в ІТ-сфері України. *Актуальні проблеми економіки*. № 12 (282), 2024. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/12/12.24._topic_Andrii-Faichak-167-181.pdf

УДК 004.65:336.7

Діана Омелюх – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Ганущак

Державний торговельно-економічний університет

БЛОКЧЕЙН ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

В епоху штучного інтелекту глобальні фінанси парадоксально рухаються зі швидкістю минулого століття. Причина криється за блискучим цифровим фасадом, до якого ми звикли. Фундаментальна основа системи – кліринг, розрахунки та міжнародні платежі – функціонує на архітектурі, закладеній десятиліття тому. Саме ця застаріла технологічна база є джерелом системних

проблем. [1] Ця спадкова інфраструктура є хронічною хворобою, що щорічно вимиває з системи, за консервативними оцінками Accenture, \$50–60 мільярдів на операційних витратах [2]. І це лише верхівка айсберга, адже головна проблема – не гроші, а сама філософія системи, побудованої на недовірі та нескінченних звірках між посередниками.

Щоб відчувати абсурдність ситуації, достатньо поглянути на два приклади. Перший - це ринки капіталу з їхнім розрахунковим циклом. Сама ідея того, що в цифровому світі на остаточне завершення угоди потрібно чекати два дні, виглядає майже як анахронізм. Цей дводенний колапсар створює величезний системний ризик контрагента і змушує фінансові установи заморожувати колосальні обсяги капіталу – за деякими даними, до \$100 мільярдів лише на ринках США та ЄС. Другий приклад, ще більш наочний, - це транскордонні платежі через SWIFT, де гроші проходять через ланцюжок банків-кореспондентів, втрачаючи по дорозі до 6,2% від суми і до п'яти робочих днів часу [3].

І тут ми підходимо до технології розподіленого реєстру (Digital Ledger Technology), яка пропонує не просто "ліки", а повну зміну ситуації. Замість десятків ізольованих "бухгалтерських книг" технологія пропонує єдине, криптографічно захищене джерело правди. Це дозволяє впровадити атомарні розрахунки, де актив і гроші міняються місцями миттєво, в рамках однієї неподільної операції, повністю ліквідуючи ризик контрагента. Справа в тому, що блокчейн атакує не симптоми, а саму хворобу - фрагментацію даних. Але чи все так просто? Звісно, ні. Головною перешкодою є колосальна інерція системи. Фінансові гіганти інвестували мільярди в існуючу інфраструктуру і не поспішають відмовлятися від бізнес-моделей, що працювали десятиліттями.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз фінансових інфраструктур (станом на 2025 р.)

Параметр	Традиційна система	Інфраструктура на базі DLT	Кількісне покращення
Розрахунковий цикл	T+2 / T+3 (2-3 дні)	T+0 (в реальному часі)	Скорочення на 100%
Вартість транскордонних платежів	В середньому 6.2%	<0.1% - 0.5%	Зниження вартості до 95%
Операційні витрати банків	Високі (до \$60 млрд/рік)	Низькі (завдяки автоматизації)	Потенційне скорочення на 30-50%
Ризик контрагента	Значний (через часовий лаг)	Мінімальний (атомарні розрахунки)	Зниження до 99%
Доступ до ринків капіталу	Обмежений (високий поріг входу)	Розширений (через токенизацію)	Потенційне залучення мільйонів нових інвесторів

Джерело: [3].

Ці цифри демонструють не просто оптимізацію, а повну перебудову операційних моделей. Хоча справжній потенціал DLT розкривається навіть не тут, а у створенні абсолютно нових ринків. Токенизація реальних активів - це,

мабуть, найбільш революційна ідея. Можливість перетворити неліквідні активи, такі як нерухомість чи приватний капітал, на дрібні, легкодоступні цифрові токени може демократизувати інвестиційні ринки. Прогнози Boston Consulting Group щодо обсягу цього ринку у \$16 трильйонів до 2030 року, хоч і виглядають фантастичними, базуються на цілком реальній потребі у ліквідності [4]. Подібний прорив можливий і в торговому фінансуванні, де платформи на кшталт Contour вже доводять, що цифровий акредитив може скоротити час обробки документів з тижнів до годин.

Але на шляху до цього майбутнього стоїть кілька серйозних перешкод. Регуляторний хаос – мабуть, головна з них. Законодавці по всьому світу досі не можуть дійти згоди, чим є токен - цінним папером, товаром чи чимось третім, що створює правовий вакуум. Додайте до цього технічну головоломку інтероперабельності – як змусити різні блокчейни "спілкуватися" між собою, над чим працюють такі проекти, як Polkadot та Cosmos, але універсального рішення поки немає. Це створює ризик заміни старих ізольованих систем на нові, несумісні між собою "цифрові острови", як неодноразово зазначалось у звітах Світового економічного форуму [5].

Отже, для України, з її унікальним поєднанням сильного ІТ-сектору та прогресивного законодавства у сфері віртуальних активів, це не просто глобальний тренд, а вікно можливостей. Йдеться не про те, щоб сліпо копіювати чужий досвід, а про те, щоб знайти свою нішу в новій фінансовій архітектурі, спираючись на досвід успішних пілотних проектів, таких як Project Guardian, ініційований Грошово-кредитним управлінням Сінгапуру. Результат цієї глобальної трансформації не є наперед визначеним. Це складний процес, де технологічний оптимізм постійно стикається з інституційним опором [4, с. 107]. Але напрямок руху вже очевидний.

Література:

1. Лютий, І. О. (ред.). (2019). Сучасні тенденції розвитку фінансових систем: підручник. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка. Accenture.
2. Capital Markets Vision 2025: The New State of Cost Reduction/ Technology Vision for Capital Markets 2019. URL: <https://www.accenture.com>
3. The World Bank. (2025). Remittance Prices Worldwide Quarterly Report. URL: <https://remittanceprices.worldbank.org>
4. Міщенко, В. І. (2022). Трансформація банківської системи в умовах цифрової економіки: монографія. Київ: Центр наукових публікацій.
5. World Economic Forum. (2023). The Future of Financial Infrastructure: An Ambitious Look at How Digitalization Is Reshaping Finance/The Future of Financial Infrastructure. URL: <https://www.weforum.org>

УДК 336.744:355.61]”364”

**Катерина Орисенко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – д.н. з держ.упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

КРИПТОВАЛЮТА У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС: ЯК ЦИФРОВІ АКТИВИ ДОПОМАГАЮТЬ У ФІНАНСУВАННІ АРМІЇ ТА БЛАГОДІЙНОСТІ

Сучасні військові конфлікти вимагають швидких та ефективних фінансових рішень, і криптовалюта стала одним із таких інструментів. Завдяки децентралізованій природі, цифрові активи дозволяють здійснювати транзакції без посередників, забезпечуючи оперативність, безпеку та глобальну підтримку. Під час війни криптовалюта відіграє ключову роль у фінансуванні армії, гуманітарної допомоги та волонтерських ініціатив, дозволяючи залучати кошти з усього світу та уникати обмежень традиційної банківської системи.

У цій роботі розглянемо, як криптовалюта допомагає у фінансуванні військових потреб та благодійних ініціатив, які переваги вона надає у воєнний час і які виклики стоять перед її використанням. Імплементация європейських стандартів ведення страхового бізнесу в Україні віддзеркалює важливість адаптації українського страхового сектору до сучасних європейських тенденцій. У світлі інтеграційних процесів та прагнення до європейської інтеграції, запровадження європейських стандартів набуває особливої значущості. Ці стандарти забезпечують не лише підвищення якості фінансових послуг, але й сприяють розвитку довіри між страховими компаніями та споживачами.

Оперативність і незалежність від банківської системи. Криптовалютні транзакції проходять значно швидше за звичайні банківські перекази. Навіть коли фінансова система країни працює з перебоями, перекази в біткоїнах чи USDT залишаються доступними практично завжди.

Ще одна перевага - це можливість залучати допомогу з-за кордону. Донори з усього світу можуть надсилати кошти без посередників і комісій, просто скопіювавши адресу гаманця. Це зробило благодійність доступнішою, ніж будь-коли раніше. (табл.1).

Безпека та децентралізація, адже на відміну від банківських рахунків, криптогаманці не можна легко заблокувати. Доступ до коштів зберігається навіть у разі обмежень чи відключень банківської системи. Крім того, децентралізований характер криптовалют захищає від втручання сторонніх держав чи установ.

Прозорість використання коштів, оскільки Блокчейн дає змогу бачити кожен транзакцію. Завдяки цьому волонтерські фонди можуть відкрито

показувати, куди пішли донати. Це не просто зручно – це підвищує довіру людей і стимулює ще більшу підтримку.

Таблиця 1

Динаміка та структура криптодонатів на оборонні та гуманітарні потреби України

Ініціатор збору	Період (Приблизний)	Загальна Сума (Оцінка, млн USD)	Ключові Використані Криптоактиви	Коментар / Додаткова інформація
Офіційні гаманці уряду	Березень 2022 – травень 2022	>60 млн	BTC, ETH, USDT, SOL	Кошти скеровано через Міністерство цифрової трансформації на потреби ЗСУ.
Великі волонтерські фонди (ПЖ, Kolo)	2022 – 2023 рр.	>40 млн	BTC, ETH, USD Coin (USDC)	Використання стейблкоїнів для мінімізації ризиків волатильності.
Загальний обсяг (Оцінка до середини 2023 року)	2022 – 2023 рр.	>100 млн	-	Демонстрація значної ролі крипторинку у фінансовій підтримці.

Альтернатива у разі фінансової кризи. Коли національна валюта знецінюється, криптовалюта може стати певною “тихою гаванню”. Особливо це стосується стейблкоїнів, які прив’язані до долара чи євро, бо вони дозволяють зберегти стабільність навіть під час економічних потрясінь.

Під час повномасштабного вторгнення Україна стала одним із перших прикладів масштабного використання криптовалюти у військових і гуманітарних цілях. Держава, фонди та окремі волонтери відкривали гаманці для збору коштів, і цей інструмент показав свою ефективність - швидкість, прозорість та зручність.

Разом із перевагами є й труднощі: коливання курсу можуть вплинути на суму зібраних коштів, а питання правового регулювання криптовалют залишається відкритим. Проте навіть із цими викликами роль цифрових активів у війні вже важко заперечити.

Отже, криптовалюта стала важливим фінансовим інструментом під час війни. Вона допомагає швидко залучати кошти, забезпечує фінансову незалежність і підвищує прозорість донатів. Попри ризики, її роль у військовий час зростає, а використання блокчейну в благодійності та обороні може стати новим стандартом фінансування.

Література

1. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System, 2008. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
2. Binance Research. The Role of Crypto in Humanitarian Aid, 2023. URL: <https://www.binance.charity/annual-report/2023>
3. Міністерство цифрової трансформації України. Звіт про криптодонати,

2024. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/regions/rezultati-tsfrovoi-transformatsii-v-regionakh-ukraini-za-2024-rik>

4. Chainalysis. Cryptocurrency and War: Transparency and Risk, 2023. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/cryptocurrency-terrorism-financing-accuracy-check/>

5. Forbes Ukraine. Як криптовалюта підтримує армію, 2024. URL: <https://forbes.ua/innovations/ulyublena-kripta-ilona-maskata-nft-khto-v-ukraini-zbirae-pozhertvi-u-kriptovalyuti-ta-na-shcho-vitrachayut-ii-04032022-4173>

УДК 004.8:[005.71:005.342

**Світлана Перещ – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Олена Пурденко

Державний торговельно-економічний університет

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СФЕРІ СТАРТАПІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Наразі штучний інтелект перестав бути лише трендом, а став невід’ємною частиною повсякденної реальності й для українського бізнесу. Це створює умови для підвищення конкурентоспроможності підприємств та появи нових стартапів. У сучасних умовах цифрової трансформації ШІ виступає ключовим драйвером розвитку інноваційної економіки та формує нову парадигму підприємництва. Завдяки цьому Україна поступово інтегрується у світовий технологічний простір, демонструючи потенціал для створення конкурентоспроможних ШІ-рішень [1].

У 2024 році світовий ринок штучного інтелекту зазнав безпрецедентного зростання, що підтверджується низкою міжнародних досліджень. За даними IBM Global AI Adoption Index 2023, 82% великих корпорацій активно впроваджують або тестують технології ШІ, причому більша половина з них прискорили бізнес-процеси завдяки AI-рішенням. Згідно з McKinsey Global Survey on AI, частка компаній, які використовують ШІ принаймні для однієї функції, у 2024 році зросла до 72%, що свідчить про початок масової AI-трансформації. Особливий акцент спостерігається на генеративному штучному інтелекті, кількість користувачів якого за рік подвоїлась (65% компаній – активні користувачі). Динамічно зростає й залученість персоналу, а саме 75% працівників по всьому світу працюють з ШІ, тоді як ще рік тому ця частка становила лише 49%. Більшість роботодавців (71%) очікують на суттєве підвищення продуктивності та якості виконання завдань. У сферах фінансів та оподаткування до 87% спеціалістів переконані, що використання генеративного ШІ зробить їхню

роботу ефективнішою [2].

Найчастіше GenAI використовують для вирішення завдань з маркетингу та продажів, при розробці продуктів та сервісів, а також при виконанні IT-функцій. Таких компаній серед опитаних 34%, 23% та 17% відповідно. Зокрема, компанії регулярно використовуються генеративний ШІ при розробці маркетингових стратегій, у персоналізованому маркетингу, на етапі розроблення дизайну продуктів тощо [2].

Частка компаній, які регулярно використовують генеративний ШІ у 2024 році, за функціями, %

Рис. 1. Частка компаній, які регулярно використовують генеративний ШІ у 2024 році, за функціями, %

Екосистема штучного інтелекту в Україні демонструє стійкий розвиток та значний потенціал, що підтверджується зростанням кількості AI-компаній, стартапів і спеціалістів. Умови війни лише прискорюють цей процес, стимулюючи пошук технологічних рішень для оборони, безпеки та ефективного управління ресурсами. Як зазначає Мінцифри, за період 2020-2024 років в Україні з'явилися 34 нові AI-компанії, а країна посідає друге місце серед держав Центральної та Східної Європи за їх кількістю. Фахівців у сфері ШІ щороку збільшується на 13-15%, а найбільш активний розвиток, порівняно з рештою Європи, в Україні спостерігається у маркетингу, геймінгу та програмному забезпеченні бізнесу. Попри воєнні виклики, інвестиції в AI-стартапи зростають, а українські компанії Grammarly та People.ai стали світовими єдинорогами. Міністерство цифрової трансформації активно розробляє національну AI-стратегію, підтримує стартапи та цифрові сервіси, бо прагне до 2030 року вивести Україну до трійки світових лідерів у сфері рішень на базі штучного інтелекту [2].

Отже, штучний інтелект сьогодні формує нову еру підприємництва, адже він відкриває масштабні можливості для інновацій та створення

високотехнологічних продуктів.

В Україні штучний інтелект уже активно використовується у ключових сферах і поступово стає важливою складовою розвитку бізнесу. Банки, страхові компанії та фінтех-сервіси впроваджують ШІ для скорингу клієнтів, боротьби з шахрайством, персоналізованих пропозицій та автоматизованого обслуговування, наприклад: чат-боти, віртуальні асистенти. У ритейлі та електронній комерції ШІ допомагає прогнозувати попит, оптимізувати складські запаси, автоматизувати рекламні кампанії та персоналізувати досвід покупців. В агросекторі дрони, супутникові знімки та аналітика ґрунту на основі ШІ дають змогу ефективніше керувати посівами та підвищувати врожайність. Також дедалі частіше спостерігається застосування штучного інтелекту у сфері логістики та HR для зменшення витрат й автоматизованого відбору кадрів [1].

Спеціалісти PwC, Gartner, McKinsey та інших компаній прогнозують ще більше впровадження ШІ у фінансах, медицині, виробництва, ритейлі, освіті, транспорті, енергетиці та у сфері права. Це сприятиме підвищенню ефективності підприємств, зниженню витрат і появі нових можливостей для розвитку. Крім того, очікується зростання ШІ-стартапів, які створюють конкурентоспроможні технологічні рішення та виходять на міжнародні ринки [1].

Інтеграція ШІ дозволяє стартапам швидко масштабуватися в різних галузях, завдяки здатності адаптуватися до потреб ринку та автоматизувати процеси. Зростаючий глобальний попит на ШІ-рішення свідчить про те, що штучний інтелект вже став ключовим фактором конкурентоспроможності, а до 2030 року очікується, що доходи від технологій ШІ сягнуть понад 1,8 трильйонів доларів. Водночас штучний інтелект не є короткочасним трендом, він стає основою цифрової трансформації, яка визначатиме розвиток економіки у найближчі десятиліття. Тому підприємці, які розпочинають бізнес у цій сфері, фактично інвестують у своє домінування на ринку в майбутньому. ШІ-стартапи отримують значну підтримку з боку інвесторів, завдяки їх здатності вирішувати глобальні та прикладні проблеми – від боротьби з кіберзагрозами до персоналізації освітніх і медичних послуг, що робить цю сферу однією з найпривабливіших для стартапів [3]; [4].

Проте, попри значну кількість переваг, стартапи у сфері ШІ супроводжуються також низкою викликів. Підприємці можуть стикатися з питаннями захисту даних, високою вартістю впровадження та нестачею кваліфікованих кадрів. Недовіра людей до ШІ на сьогодні також ще досить висока. Важливою проблемою є етична відповідальність за результати роботи алгоритмів, зокрема у контексті можливих упереджень, дискримінації або неправильного використання даних. Окрім цього, стартапи змушені працювати в умовах правової невизначеності, адже регуляторні рамки у сфері ШІ лише формуються, що створює бар'єри для масштабування та виходу на міжнародний ринок. Додаткову складність становить конкуренція та необхідність постійного інвестування в дослідження й розробку для збереження технологічних переваг [3]; [4].

Усе це робить запуск ШІ-стартапів не лише перспективним, але й

ризиковими, вимагаючи глибокої експертизи, гнучкості та готовності адаптуватися до стрімких змін. Для стартап-проектів необхідно постійно шукати баланс між інноваціями та практичною цінністю своїх рішень для користувачів.

Література:

1. Інвестиції у штучний інтелект: на що робить ставку бізнес у 2025 році. *Інвестиції в Україні - сайт про інвестиції InVenture*. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/articles/investiciyi-u-shtuchnij-intelekt-na-sho-robit-stavku-biznes-u-2025-roci> (дата звернення: 28.10.2025).
2. Економіка+. Галузеві тренди. Штучний інтелект в Україні: як розвивається галузь | Kyivstar Business Hub. *Kyivstar Business Hub – корпоративний блог для бізнесу*. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/galuzevi-trendi-shtuchnij-intelekt-v-ukrayini-yak-rozvivayetsya-galuz> (дата звернення: 28.10.2025).
3. Компанець А. Штучний інтелект: як перетворити виклики на переваги. URL: <https://unexbank.ua/blog/shtuchnij-intelekt-yak-peretvoriti-vikliki-na-perevagi> (дата звернення: 28.10.2025).
4. Скиба В. Як запустити ШІ-стартап у 2025 році: 20+ ідей і порад - Блог DepositPhotos. *Блог DepositPhotos*. URL: <https://blog.depositphotos.com/ua/yak-zapustiti-shi-startap.html> (дата звернення: 28.10.2025).

УДК 004.65:658.15](477)

Антоній Рибак – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Ганущак

Державний торговельно-економічний університет

ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНІЙ ФІНАНСОВІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЗАММЛЕР УКРАЇНА» В УМОВАХ КРИЗИ

Сучасна фінансова система підприємств переживає етап структурних змін, пов'язаних з активним упровадженням цифрових технологій. Глобальні тенденції розвитку економіки, зумовлені цифровізацією бізнес-процесів і поширенням децентралізованих фінансових систем, дедалі частіше ставлять питання про переосмислення традиційних підходів до управління фінансовими потоками. Для українських підприємств у період воєнного стану характерні високі ризики, пов'язані з перериванням логістичних ланцюгів, коливанням валютного ринку, дефіцитом оборотного капіталу та обмеженим доступом до фінансових ресурсів. Тому питання прозорості облікових процесів, своєчасності

платежів та контролю за фінансовими результатами набувають критичного значення.

Поняття блокчейн охоплює розподілену базу даних, у якій усі записи зберігаються у вигляді послідовного ланцюга блоків і підтверджуються усіма учасниками системи. Будь-яка зміна інформації стає можливою лише після колективної верифікації, що мінімізує ризик підробки чи несанкціонованого втручання. Така технологія була розроблена як основа для криптовалют, проте сьогодні її активно застосовують у фінансовому менеджменті, державному секторі, логістиці та аудиті [4, с.144].

Використання блокчейн-технологій у фінансовому менеджменті підприємства має три ключові переваги:

- незмінність даних забезпечує повну достовірність фінансової інформації та унеможливорює несанкціоноване втручання.

- прозорість операцій дає змогу всім учасникам системи бачити історію транзакцій і підвищує довіру між партнерами

- автоматизація розрахунків через смарт-контракти скорочує адміністративні витрати, прискорює платежі та знижує вплив людського чинника.

У контексті цифрової економіки блокчейн розглядається як один із найважливіших чинників підвищення фінансового потенціалу підприємств і зміцнення їх конкурентоспроможності [3]. У поєднанні з сучасними інформаційними системами управління він забезпечує не лише ефективне ведення обліку, а й нові можливості для інтеграції з міжнародними ринками, особливо у сфері логістичних послуг.

Згідно з фінансовими звітами за 2022–2024 рр., підприємство продемонструвало позитивну динаміку зростання доходів і прибутку. У 2024 р. чистий прибуток становив понад 25,5 млн грн, що у 8,6 разів більше, ніж у 2023 р. Показники рентабельності також свідчать про підвищення ефективності використання капіталу: рентабельність власного капіталу зросла з 5,7 % до 54 %, а рентабельність активів – з 1,1 % до 12 %. Такі результати стали можливими завдяки активній диверсифікації послуг, оптимізації логістичних маршрутів та підвищенню ефективності фінансового контролю.

Для логістичних компаній головною перевагою блокчейну є можливість одночасного відстеження товарних і фінансових потоків у режимі реального часу. У разі ТОВ «ЗАММЛЕР УКРАЇНА» це дозволить забезпечити прозорий контроль за платежами, виконанням контрактів та управлінням фінансовими результатами між численними контрагентами в Україні та за кордоном.

Потенційні напрями застосування технології включають (див. табл.1).

У воєнних умовах, коли ризики кібератак, перебоїв у роботі банків та втрати документів зростають, блокчейн стає не просто інструментом модернізації, а засобом захисту фінансової інформації. Децентралізоване зберігання даних мінімізує загрозу їх знищення під час фізичних атак або збоїв у мережі [5, с.23].

Таблиця 1

Потенційні напрями застосування блокчейн-технологій у фінансовій діяльності ТОВ «ЗАММЛЕР УКРАЇНА»[1, с.146]

№	Напрямок використання	Суть та очікуваний ефект
1	Смарт-контракти для автоматизації розрахунків	Цифрові договори, що активують платіж після підтвердження доставки. Забезпечують своєчасні виплати, зменшення документообігу та усунення людських помилок.
2	Децентралізований бухгалтерський облік	Фіксація всіх фінансових операцій у єдиному реєстрі. Полегшує аудит, гарантує достовірність і незмінність даних у багаторівневій структурі підприємства.
3	Блокчейн-система управління дебіторською заборгованістю	Відображення кожної операції у вигляді смарт-запису з термінами оплати. Забезпечує контроль дисципліни платежів і знижує ризик неповернення коштів.
4	Міжнародні платежі	Проведення транскордонних розрахунків через блокчейн-платформи (RippleNet, Stellar) без участі банків-посередників. Зменшує комісії та прискорює рух коштів.
5	Фінансове планування та аналітика	Інтеграція даних блокчейну в моделі оцінки прибутковості, ліквідності та кредитоспроможності. Створення прогностичних алгоритмів на основі реальних транзакцій

Крім того, блокчейн може забезпечити інтеграцію з державною системою електронної звітності та податковими органами, спрощуючи контроль за нарахуванням і сплатою податків. У перспективі це сприятиме формуванню єдиного цифрового простору фінансового обліку, що відповідає тенденціям Європейського Союзу у сфері прозорості бізнес-операцій [2, с.180].

Для оцінки фінансової ситуації підприємства використано основні показники за останні три роки. Вони відображають не лише результативність господарської діяльності, а й ті ділянки, де застосування блокчейн-рішень може дати найбільший ефект.

Таблиця 2

Основні фінансові показники ТОВ «ЗАММЛЕР УКРАЇНА» за 2022–2024 рр.[4]

Показник	2022	2023	2024	Динаміка 2024/2022, %
Чистий дохід, млн грн	278,4	316,8	401,5	+44,2
Чистий прибуток, млн грн	2,9	2,97	25,5	+779,3
Дебіторська заборгованість, млн грн	96,2	101,7	108,4	+12,7
Рентабельність активів, %	1,1	1,7	12,0	+10,9
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,06	1,11	1,27	+0,21

Дані таблиці свідчать, що підприємство продемонструвало стале зростання фінансових результатів. Після складного 2022 року, пов'язаного з падінням ділової активності через воєнні події, у 2023–2024 рр. відбулося відновлення темпів зростання. Виручка збільшилася майже на 45 %, а прибутковість – у вісім

разів. Це свідчить про активну адаптацію бізнес-моделі компанії до нових умов ринку.

Як показано на рис. 1, у 2022 році економіка України зазнала різкого скорочення – реальний ВВП зменшився на 29,1 %, що стало наслідком повномасштабного вторгнення, руйнування виробничих потужностей і зниження ділової активності. Проте вже у 2023 році спостерігалось відновлення темпів зростання – приріст ВВП становив 3,9 %, а у 2024 році – 4,7 %. Поступове зниження інфляції з 26,6 % у 2022 р. до 5,6 % у 2024 р. свідчить про стабілізацію грошово-кредитної політики та підвищення ефективності валютного регулювання.

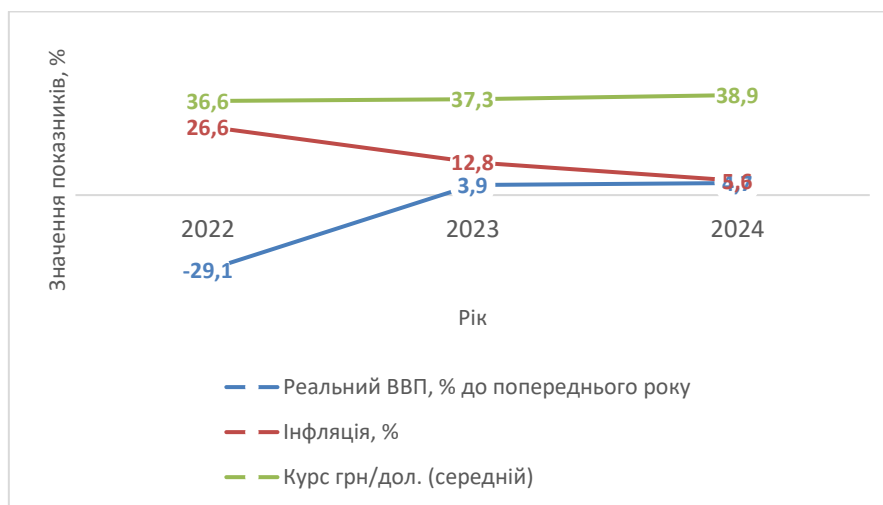

Рис. 1. Динаміка основних макроекономічних показників України у 2022–2024 рр.

Курс гривні протягом цього періоду залишався відносно стабільним – у середньому 36–39 грн/дол. США, що стало важливим чинником підтримки макрофінансової рівноваги. Позитивна динаміка індексу ділової активності (PMI), який піднявся з 40,2 до 50,8 пунктів, вказує на поступове відновлення виробничої та інвестиційної активності підприємств. Такі зміни підтверджують здатність української економіки адаптуватися до кризових умов і створюють передумови для подальшого впровадження цифрових технологій у фінансову інфраструктуру, зокрема блокчейн-рішень.

Система децентралізованого обліку може бути інтегрована з існуючими ERP-платформами підприємства. Це дає змогу поєднати оперативні дані з транспортних, складських і фінансових підрозділів, забезпечивши повну синхронізацію інформаційних потоків. У результаті керівництво матиме доступ до оновлених даних про фінансовий стан у режимі реального часу, без необхідності додаткової верифікації чи затримки у звітності.

Важливою перевагою для «ЗАММЛЕР УКРАЇНА» є можливість використання блокчейну не лише у внутрішніх процесах, а й у взаємодії з клієнтами. Завдяки децентралізованим платіжним каналам підприємство може прискорити міжнародні розрахунки та знизити банківські комісії, що особливо

актуально для компанії, яка працює з партнерами у Польщі, Німеччині, Чехії та країнах Балтії.

Окрему увагу варто приділити напрямові блокчейн-аудиту. У системі, де всі фінансові операції мають цифрові підписи та часові мітки, аудиторі отримують можливість проводити перевірку не вибірково, а за повною історією даних. Це зменшує витрати на перевірку, підвищує довіру інвесторів і дає підприємству змогу швидше проходити зовнішні оцінки фінансової стійкості [3].

Крім фінансових вигод, блокчейн забезпечує захист інформації. В умовах воєнного часу, коли підприємства стикаються з ризиком кібератак або втрати даних через перебої в енергопостачанні, децентралізоване зберігання даних дає змогу відновити інформацію з будь-якого вузла мережі.

Важливою умовою успішного впровадження є підготовка персоналу. Для роботи з блокчейн-платформами потрібні фахівці, які розуміють як фінансові процеси, так і технічні аспекти безпеки даних. Тому доцільно організувати внутрішні навчальні програми для бухгалтерів, фінансистів та менеджерів, спрямовані на освоєння принципів смарт-контрактів, цифрових підписів та розподіленого аудиту.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що блокчейн має потенціал не просто як ІТ-інструмент, а як елемент стратегії сталого розвитку підприємства. Його використання сприятиме підвищенню ефективності управління фінансовими потоками, зміцненню довіри партнерів та формуванню конкурентної переваги на ринку логістичних послуг.

Потенційні напрями використання блокчейн-технологій у фінансовій діяльності ТОВ «ЗАММЛЕР УКРАЇНА» охоплюють п'ять ключових аспектів. Передусім, це смарт-контракти, які автоматизують розрахунки: після підтвердження доставки система самостійно активує платіж, усуваючи затримки та скорочуючи документообіг. Другим напрямом є децентралізований бухгалтерський облік, що забезпечує збереження всіх фінансових операцій у єдиному реєстрі, полегшуючи аудит і гарантує достовірність даних. Третій аспект – блокчейн-система управління дебіторською заборгованістю, яка фіксує кожну операцію із зазначенням термінів оплати, формуючи культуру фінансової дисципліни. Четвертим напрямом виступають міжнародні платежі, які можна здійснювати через платформи RippleNet чи Stellar без участі банків-посередників, що скорочує комісії та прискорює перекази. Нарешті, фінансове планування та аналітика на основі даних блокчейну дозволяють створювати точні прогностичні моделі прибутковості, ліквідності й кредитоспроможності підприємства

Література:

1. Житар М. Інноваційний розвиток та фінансовий потенціал підприємств зв'язку: стратегічні підходи до підвищення конкурентоспроможності в умовах цифрової трансформації // *Сталий розвиток економіки*. – 2025. – № 1 (52). – С. 144–149. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-20>.

2. Перебийніс Д. С. Як електронні фінансові технології змінюють підходи до залучення капіталу // *Modern Economics*. – 2025. – № 49(2025). – С. 177–187. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V49\(2025\)-24](https://doi.org/10.31521/modecon.V49(2025)-24).

3. Ткач Л. Стан впровадження блокчейн-технології в економіку України, враховуючи виклики сьогодення // *Економіка та суспільство*. – 2024. – № 69. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-79>.

4. ТОВ «ЗАММЛЕР УКРАЇНА». Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zammler.com.ua/>

5. Ukraine: 2024 Article IV Consultation, First Review under the Extended Fund Facility Arrangement, and Request for Modification of Performance Criteria: Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine. – *IMF Country Report No. 25/2*. – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2025. – 109 с. – URL: <https://www.imf.org//media/Files/Publications/CR/2025/English/1ukrea2025002-print-pdf.ashx>

УДК 005.936.2:004

Станіслав Чмиренко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Оксана Снитюк

Черкаський державний технологічний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ НЕРУХОМІЧТЮ: ВПЛИВ НА ЗНИЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні економічні умови характеризуються високим рівнем невизначеності, зростанням конкуренції та швидкими темпами технологічних змін. У таких умовах ефективне управління нерухомістю стає важливою складовою фінансової стабільності підприємства. Традиційні підходи до управління майновими об'єктами дедалі частіше поступаються місцем цифровим технологіям, які забезпечують точність, оперативність та прозорість усіх процесів.

Цифровізація управління нерухомістю охоплює використання спеціалізованих програмних рішень, систем аналітики, інтернету речей (IoT), технологій штучного інтелекту (AI) та блокчейн для контролю, обліку, моніторингу та оптимізації використання об'єктів нерухомого майна.

Одним із головних наслідків цифровізації є зниження фінансових ризиків, пов'язаних із володінням, експлуатацією та обігом нерухомості. Завдяки автоматизації облікових процесів зменшується ймовірність людських помилок,

похибок у фінансових звітах, невчасного оновлення даних.

Використання аналітичних платформ дозволяє підприємствам прогнозувати зміни на ринку нерухомості, визначати оптимальні строки оренди чи продажу об'єктів, а також своєчасно виявляти неефективні активи.

Важливим аспектом цифровізації є забезпечення прозорості та безпеки операцій із нерухомістю. Використання блокчейн-технологій дає змогу створити надійні реєстри прав власності, запобігти фальсифікації документів і шахрайству. Інтеграція цифрових баз даних у систему корпоративного управління забезпечує постійний моніторинг фінансових потоків, пов'язаних із нерухомістю, що дозволяє оперативно реагувати на будь-які відхилення від запланованих показників.

Особливу роль у цьому процесі відіграє аналітика великих масивів даних (Big Data) у прогнозуванні ризиків. Збір й обробка великого обсягу інформації про стан нерухомості, динаміку ринку, поведінку орендарів і зміну вартості ресурсів створює базу для моделювання фінансових сценаріїв. Це дає змогу оцінювати потенційні ризики до їх фактичного настання й ухвалювати превентивні рішення.

Цифровізація управління нерухомістю є не лише технологічною тенденцією, а й стратегічним інструментом управління фінансовими ризиками. Вона забезпечує комплексний контроль над активами, підвищує ефективність їх використання, знижує ймовірність втрат та сприяє довгостроковій фінансовій стабільності підприємства. Перехід до цифрових моделей управління нерухомістю формує конкурентні переваги на ринку, підтримує прозорість бізнес-процесів і створює передумови для сталого розвитку підприємства в умовах цифрової економіки.

Подальший розвиток цифровізації у сфері управління нерухомістю пов'язаний із глибокою інтеграцією інтелектуальних технологій у процеси ухвалення управлінських рішень. Використання штучного інтелекту дозволяє автоматизувати не лише облік і моніторинг, а й аналітичні функції: наприклад, прогнозування змін вартості об'єктів, визначення оптимальних сценаріїв реконструкції чи продажу, а також розрахунок рівня окупності інвестицій. AI-системи здатні аналізувати тисячі параметрів одночасно, що значно підвищує точність фінансового планування і мінімізує суб'єктивний вплив людини на процес прийняття рішень.

Цифрові платформи створюють нові можливості для підвищення ефективності комунікацій між усіма учасниками ринку нерухомості: власниками, орендарями, інвесторами, фінансовими установами та регуляторними органами. Завдяки електронним кабінетам, онлайн-документообігу та смарт-контрактам значно скорочується час укладання угод, зменшуються адміністративні витрати й підвищується рівень довіри між сторонами. Використання таких інструментів сприяє формуванню цифрової культури управління активами, де ключовими цінностями стають відкритість, швидкість і точність інформаційних процесів.

Особливої уваги заслуговує питання кібербезпеки в умовах цифрової

трансформації. Оскільки більшість інформації про об'єкти нерухомості, фінансові операції та персональні дані зберігається в електронному вигляді, необхідно впроваджувати системи захисту даних, шифрування та багаторівневої авторизації доступу. Це дозволяє мінімізувати ризики несанкціонованого втручання, зловживань чи втрати важливої інформації. Розвиток цифрової інфраструктури має супроводжуватися створенням надійного правового та технологічного середовища, здатного гарантувати безпеку цифрових активів.

У майбутньому цифровізація управління нерухомістю буде тісно пов'язана з концепцією «розумних міст» (smart cities), де всі елементи міської інфраструктури об'єднані єдиною цифровою екосистемою. У такому середовищі управління будівлями, енергоспоживанням, комунальними послугами та транспортом здійснюватиметься в режимі реального часу, що забезпечує ефективність використання нерухомого майна. Для підприємств використання зазначеної концепції відкриває нові можливості стратегічного планування, підвищення інвестиційної привабливості та стійкого розвитку в умовах глобальної цифрової трансформації.

Підсумовуючи, можна зазначити, що цифровізація управління нерухомістю є довгостроковою стратегією розвитку, яка вимагає системного підходу, інвестицій у технології та підготовки кадрів. За умови поєднання технічних рішень, фінансової аналітики та управлінських компетенцій можливо досягти максимальної ефективності у використанні майнових ресурсів. Цифрове управління нерухомістю поступово перетворюється на основу формування сучасної бізнес-моделі підприємства, здатного адаптуватися до викликів мінливої економічної реальності та забезпечити стабільне зростання у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Кушнеренко С.М. Вплив цифровізації на ефективність інвестиційної діяльності в основних секторах економіки України. *Бізнес Інформ*. 2024. № 6. С. 57-63. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-6_0-pages-57_63.pdf
2. Шевчук І.Б., Депутат Б.Я., Тарасенко О.Є. Цифровізація та її вплив на економіку України: переваги, виклики, загрози й ризики. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 47(2). С. 173-177. https://bses.in.ua/journals/2019/47_2_2019/34.pdf

УДК 339.13:004

**Вікторія Шадріна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти,
Єлизавета Чурова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Ганущак

Державний торговельно-економічний університет

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ТОРГІВЛІ

Цифровізація є одним із провідних чинників, що визначають розвиток і трансформацію сучасної торгівлі. Вона охоплює повний спектр бізнес-процесів – від управління ланцюгами постачання, логістики та складського обліку до маркетингу, взаємодії зі споживачами та забезпечення сервісного обслуговування. Впровадження цифрових технологій забезпечує підприємствам можливість швидше реагувати на зміни ринку, підвищувати продуктивність праці, оптимізувати витрати та розширювати присутність на нових ринках збуту [1, с. 142; 3, с. 312-313].

Серед основних цифрових інструментів, які активно використовуються у сфері торгівлі, слід відзначити електронну комерцію (e-commerce), системи аналітики даних (Big Data), штучний інтелект (AI), системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) та омніканальні платформи, що поєднують онлайн- і офлайн-продажі. Електронна комерція дозволяє підприємствам працювати цілодобово, охоплюючи ширшу аудиторію споживачів, тоді як аналітика даних та штучний інтелект забезпечують глибоке розуміння поведінки клієнтів, прогнозування попиту, персоналізацію пропозицій і формування ефективних маркетингових стратегій [2, с. 50-53; 5, с. 50-52].

CRM-системи сприяють побудові довгострокових відносин із клієнтами, автоматизуючи процеси комунікації, підтримки та продажу. Водночас омніканальні рішення дозволяють забезпечити безперервний споживчий досвід: покупець може почати знайомство з продуктом онлайн, продовжити консультацію через мобільний застосунок і завершити покупку у фізичному магазині. Така інтеграція каналів створює новий рівень сервісу, підвищує лояльність клієнтів і зміцнює конкурентні позиції підприємства [1, с. 143; 4, с. 18-19].

За даними міжнародних досліджень, обсяг глобальної електронної комерції перевищив 5,8 трлн дол. США, а до 2030 року очікується зростання до понад 8 трлн доларів [1, с. 144]. В Україні, згідно з національними статистичними оглядами, частка онлайн-продажів становить близько 13 % від загального

товарообігу роздрібною торгівлі, що свідчить про швидку адаптацію споживачів до цифрових каналів обслуговування [3, с. 315].

Цифровізація сприяє розвитку омніканальної торгівлі, де поєднуються онлайн- і офлайн-канали. Завдяки аналітиці даних торговельні компанії краще розуміють споживацькі вподобання, формують персоналізовані пропозиції та підвищують лояльність клієнтів. Використання Big Data і AI дає змогу прогнозувати попит, оптимізувати запаси й автоматизувати ціноутворення. Наприклад, великі ритейл-мережі, такі як Rozetka, EVA та Fox trot, активно впроваджують алгоритми машинного навчання для покращення рекомендацій та управління асортиментом [2, с. 56-58; 4, с. 20-22].

Важливим напрямом цифровізації сучасної торгівлі є розвиток електронних платіжних систем, які суттєво змінюють структуру фінансових операцій і поведінку споживачів. Сьогодні більшість торговельних підприємств активно інтегрують у свою діяльність безконтактні технології оплати, мобільні гаманці, QR-платежі та сервіси миттєвого кредитування, відомі як BNPL (Buy Now Pay Later). Такі інновації забезпечують клієнтам зручність і швидкість розрахунків, а бізнесу – скорочення витрат та зниження ризиків шахрайства [4, с. 21; 5, с. 54-56].

Одночасно з активним впровадженням цифрових технологій у торгівлі зростає потреба в забезпеченні кібербезпеки, захисту персональних даних та підвищенні цифрової компетентності працівників. З розвитком електронної комерції та онлайн-платежів підприємства стають вразливими до кібератак, фішингу та витоків даних. Тому забезпечення кібергігієни стає одним із ключових напрямів цифрової стратегії бізнесу [3, с. 317-318; 5, с. 56-57].

Держава також відіграє важливу роль у підтримці цифрової трансформації торгівлі. Зокрема, у Стратегії розвитку цифрової економіки України до 2030 року передбачено стимулювання розвитку e-commerce, цифрових платформ та електронних послуг для бізнесу [3, с. 318].

Таким чином, цифровізація торгівлі є не лише технологічним трендом, а й рушійною силою економічного розвитку, що забезпечує прозорість, ефективність і конкурентоспроможність підприємств. Її подальше впровадження вимагає поєднання державної підтримки, інвестицій у технології та підвищення цифрової грамотності персоналу.

Література:

1. Wadud, I., Liang, Y. D., & Polkinghorne, M. (2025). *Digital Transformation in the UK Retail Sector. Encyclopedia*, 5(3), 142. URL: <https://www.mdpi.com/2673-8392/5/3/142>
2. Pehlivanoglu, M. Ç., & Eymür, E. (2023). *Digital Transformation Management in Retail Organisations: Evidence from Turkish Retail Industry. Journal of International Perspectives on Accounting and Technology (JIPAT)*, 1(2), 48–63. URL : <https://jipat.org/index.php/jipat/article/view/126>
3. Височин, І. В., & Лях, С. М. (2025). *Адаптивність бізнес-моделей підприємств торгівлі в умовах цифрової економіки. Економіка та суспільство*,

XXII міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»

№ 77, с. 312–318. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6391>

4. Zhuk, A. (2024). *Assessing the Impact of Multichannel Sales Integration on Competitiveness of Ukrainian Retail. Technology Audit and Production Reserves*, 5/2(79), 17–23. URL: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2024.311746>

Гавриш, І. О., Гавриш, О. А., & Симоненко, А. Л. (2025). *Marketing in the Era of Digitalization: The Impact of Digital Technologies on Business Processes. Економіка: реалії часу*, № 3(79), 49–57. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2025/No3/49.pdf>

СЕКЦІЯ 7. Питання обліку, менеджменту і маркетингу у фінансовому секторі

УДК 336:339.138

**Андрій Барилко – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти**

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИМИ УСТАНОВАМИ

Фінансові установи приймають активну роль у процесі обігу фінансових ресурсів, їх формуванні, розподілі, перерозподілі та використанні. Ці установи відіграють ключову роль у функціонуванні фінансової системи. В умовах ринкової економіки фінансові установи є ключовими інституційними суб'єктами, які виконують опосередковану роль між тими економічними суб'єктами, які мають тимчасово вільні фінансові ресурси, та тими суб'єктами, які мають потребу у їх залученні для власного розвитку. Маркетингова діяльність фінансових установ пов'язана в першу чергу з процесом залучення фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Маркетинг фінансових послуг є важливим і необхідним інструментом для розвитку фінансових інституцій, а також будь-якої компанії, що має активи на ринку. У структурі маркетингу фінансових послуг виділяють його специфічні підвиди, такі як банківський, інвестиційний, страховий, маркетинг ринку цінних паперів та маркетинг фінансових послуг [2, с. 206].

Розглянемо більш детально специфічні риси економічної діяльності фінансових установ, які визначають особливості реалізації ними маркетингової діяльності. Серед них варто виокремити такі:

- виконують опосередковану роль у процесі обігу, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів між економічними суб'єктами;
- повинні для власного функціонування залучати фінансові ресурси економічних суб'єктів, які відрізняються між собою різними ознаками, в тому числі специфікою економічної діяльності, а це вимагає використання різних підходів до залучення таких ресурсів;
- фінансові установи надають значний спектр різних послуг, особливо активних, тобто тих, які полягають у кредитуванні, інвестуванні різних економічних суб'єктів, що обумовлює складність організації операційної діяльності, яка б враховувала як специфіку розроблених фінансових продуктів, так і особливості економічної діяльності таких суб'єктів;
- діяльність фінансових установ досить жорстко регламентується

державними інституціями, що обумовлюється важливою їхньою роллю у забезпеченні стабільності функціонування загалом фінансової системи країни, і відповідно національної економіки;

– існують різні види фінансових установ, і відповідно для кожного з них притаманними є власні специфічні особливості функціонування, використання різних фінансових інструментів як для залучення коштів економічних суб'єктів так і для їхнього використання;

– фінансові установи постійно зіштовхуються з різними фінансовими ризиками, що вимагає від них розробки та впровадження відповідних механізмів для управління ними;

– формування доходів фінансових установ відбувається через надання значного спектру різних послуг, починаючи від кредитування, інвестування, і завершуючи платіжними послугами, що вимагає організації операційної діяльності для надання кожної із зазначених послуг;

– діяльність фінансових установ досить тісно пов'язана між собою, оскільки вони функціонують на єдиному ринку фінансових послуг, в якому надання окремих фінансових продуктів супроводжується наданням інших фінансових послуг. При цьому фінансові установи можуть виступати кредиторами для інших фінансових установ, кооперуватися з метою задоволення потреб різних клієнтів, мати одних власників, які диверсифікують свій фінансовий бізнес, вкладаючи кошти в різні типи фінансових установ;

– діяльність фінансових установ значним чином залежить від якості надання фінансових послуг, якості комунікації з їхніми клієнтами, оскільки саме довіра, лояльність відіграють важливу роль в отриманні доходів, залученні нових клієнтів та їх ресурсів, і взагалі у забезпеченні конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг;

– значний рівень взаємозв'язку між фінансовими установами, їхня важлива роль у процесах обігу фінансових ресурсів обумовлюють і значну залежність таких установ від різних чинників, які постійно впливають на їхню діяльність, починаючи від макроекономічних факторів і завершуючи політичними, соціальними, інформаційними та безпековими чинниками.

Специфіка діяльності фінансових установ значним чином впливає і на всі аспекти їхньої діяльності, включаючи маркетинг. Класичні моделі маркетингу, які в переважній більшості розроблені науковцями, практиками для промислових компаній, великих акціонерних товариств, які займаються виробництвом різних типів продукції, для фінансових установ не завжди є актуальними. Маркетингова діяльність банківських, небанківських фінансово-кредитних установ в першу чергу пов'язана з продажем нематеріальних об'єктів, відповідної послуги, яка також значним чином відрізняється за своєю специфікою і від інших послуг, які надаються іншими економічними суб'єктами. Специфіка фінансової послуги полягає в тому, що вона може надаватися, як правило, виключно фінансовими установами і її якість залежить від значної кількості чинників, які не завжди визначаються та контролюються такими установами. Наприклад, в Україні банківські установи є монополістами у сфері платіжних послуг і всі розрахунки

в будь-якому випадку відбувається за опосередкованої ролі комерційних банків.

Таким чином, враховуючи специфіку фінансових установ їхньої діяльності можна конкретизувати такі специфічні особливості здійснення цими установами власної маркетингової діяльності, а саме:

– наявність різних типів споживачів фінансових послуг, що значним чином ускладнює фокусування на певній групі клієнтів, фінансові установи, як правило, надають свої послуги домогосподарствам, суб'єктам підприємницької діяльності, органам державної влади;

– фінансові установи надають досить сегментований набір фінансових послуг і відповідно значним чином розширити кількість таких послуг вкрай складно. Серед основних послуг можна виокремити такі: депозитні, кредитні, інвестиційні, платіжні послуги, які надаються різним типам клієнтів. Фінансові установи можуть, в першу чергу, конкурувати, і на цьому роблять акцент у своїй маркетинговій діяльності, лише через зміну окремих параметрів фінансових продуктів (ціна, знижки, супровідні послуги, умови і т.д.);

– ринок фінансових послуг є висококонкурентним, і тому фінансові установи зацікавлені у реалізації успішних маркетингових компаній, які б дозволяли залучати не лише нових клієнтів, але й забезпечити їхню конкурентоспроможність, високий рівень репутації, впізнаваність бренду;

– фінансові установи значним чином відрізняються між собою, що обумовлюється різними масштабами діяльності, типами. Значна їх кількість є державними фінансовими установами, які вже володіють відповідно певними конкурентними перевагами і з цими установами звичайним приватним компаніям інколи доволі складно конкурувати. Ці умови важливо враховувати при організації власної маркетингової діяльності;

– фінансові установи володіють значними обсягами персональних даних про клієнтів і саме тому повинні дотримуватися встановлених правил щодо їхнього використання, враховуючи норми діючого законодавства [1];

– для фінансової установи важливим також є її імідж, репутація хоча небанківські установи приділяють цим аспектам меншої уваги. Проте і специфіка їхньої роботи є дещо простішою у порівнянні з діяльністю, наприклад, системних комерційних банків та ін.

Враховуючи окреслене, можна констатувати, що для маркетингової діяльності фінансових установ дійсно притаманні власні особливості, і в сучасних умовах цифровізації сфери фінансових послуг банківські, небанківські фінансові установи повинні враховувати можливості використання цифрових технологій у такій діяльності з урахуванням наявних ресурсів та специфіки надання фінансових послуг різним категоріям клієнтів. Сучасні тенденції цифровізації маркетингової діяльності фінансових установ призводять до поступового впровадження цілісної системи цифрового маркетингу, яка формується та розвивається через активне використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх напрямках маркетингової діяльності.

Література:

1. Дубина М. В., Белінський Ю. А. Теоретичні підходи до розгляду сутності банківського маркетингу. Науковий вісник Полісся. 2025. №1(30). С. 108-122. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1\(30\)-108-122](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1(30)-108-122).
2. Кльоба Л., Кошлатий В. Теоретична суть маркетингу фінансових послуг. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 16. С. <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4379>

УДК 658.152:504:005.336

Наталія Бразілій – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

ОБЛІК ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ У ПРОМИСЛОВОСТІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми наукового дослідження обліку екологічних витрат в промисловості є надзвичайно високою в умовах сучасних викликів, пов'язаних із глобальними змінами клімату та зростаючими вимогами до сталого розвитку. Промисловий сектор, як один із найбільших споживачів природних ресурсів та джерело забруднення, має значний вплив на екологічну ситуацію в світі. У зв'язку з цим, підприємства все частіше стикаються з необхідністю інтеграції екологічних аспектів у свою фінансову звітність та облікову практику. Облік екологічних витрат дозволяє не лише ідентифікувати та контролювати витрати, пов'язані з охороною навколишнього середовища, а й оцінити ефективність впроваджених екологічних заходів. Це, в свою чергу, сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та підвищенню конкурентоспроможності підприємств на ринку, де екологічні вимоги стають дедалі жорсткішими. Виклики, з якими стикаються підприємства при впровадженні обліку екологічних витрат, включають недостатню стандартизацію методів обліку, складність у оцінці нематеріальних активів, а також потребу в додаткових ресурсах для збору та аналізу даних. Проте ці виклики відкривають нові можливості для інновацій та покращення бізнес-процесів. Зокрема, підприємства можуть використовувати результати обліку екологічних витрат для формування стратегій сталого розвитку, що включають зменшення негативного впливу на довкілля, підвищення енергоефективності та залучення інвестицій у екологічні проекти. Таким чином, дослідження обліку екологічних витрат в промисловості є важливим кроком до забезпечення сталого розвитку, адже воно сприяє формуванню екологічно відповідальної бізнес-культури та покращенню загальної екологічної ситуації.

Останні дослідження в галузі обліку екологічних витрат у промисловості підкреслюють важливість інтеграції екологічних аспектів у фінансову звітність підприємств для забезпечення сталого розвитку. Зокрема, Колісник і Гордієнко (2020) наголошують на відсутності чіткого визначення термінів «екологічний облік» та «облік екологічних витрат» у вітчизняному законодавстві, що ускладнює впровадження ефективного обліку екологічних витрат у системі управління підприємством. Вони пропонують класифікацію екологічних витрат та обґрунтовують необхідність їх обліку для досягнення цілей сталого розвитку. Практичне значення їхніх результатів полягає у можливості використання запропонованої класифікації при веденні обліку екологічних витрат у системі управління підприємством [1].

Обнявко (2021) акцентує увагу на важливості організації обліку екологічних витрат підприємств в умовах сталого розвитку. Вона зазначає, що концепція сталого розвитку передбачає взаємозв'язок економічної, соціальної та екологічної складових, і для зменшення негативного впливу на довкілля необхідно відображати екологічні витрати в бухгалтерському обліку. Елементами організації бухгалтерського обліку екологічних витрат є первинні документи, облікові реєстри, порядок документообігу, робочий план рахунків з виділенням аналітичних рахунків, програмне забезпечення обліку та терміни надання та користувачі внутрішньої звітності [2].

Русіна та Маматов (2023) досліджують статистичний аналіз обліку екологічних витрат підприємства в умовах сталого розвитку. Вони визначають завдання бухгалтерського обліку екологічної діяльності, які включають формування інформації про наявність та ступінь розробки природних ресурсів, наявність впливів суб'єкта господарювання на навколишнє середовище, здійснювані заходи щодо охорони довкілля та їх ефективність. Досліджено Міжнародний стандарт аудиту 1010 «Врахування екологічних питань при аудиті» та розглянуто принципи формування екологічного податку та його вплив на екологічну діяльність суб'єкта господарювання [3].

Правдюк (2024) вивчає облікове забезпечення екологічного менеджменту підприємства. Вона зазначає, що сучасний бухгалтерський облік повинен реагувати на екологічні виклики, встановлюючи тісний зв'язок із проблемами довкілля. Основна роль обліку полягає у наданні зацікавленим сторонам точної та релевантної інформації, що сприяє ухваленню рішень, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь. Застосування екологічних заходів у діяльності підприємств у поєднанні з оптимізацією виробничих процесів сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля та підвищенню екологічної ефективності [4].

Жук (2021) підкреслює, що екологічний облік є ключем до сталого розвитку агропромислових підприємств. Він зазначає, що екологічна звітність повинна стати важливим елементом сталого економічного розвитку підприємств, оскільки вона є не тільки механізмом демонстрації для громадськості своєї готовності до дій з охорони навколишнього середовища, а й результатом самих дій. Екологічний звіт має відображати вид екологічних проблем, офіційну

політику і програми, прийняті підприємством щодо природоохоронних заходів, покращення в ключових областях, цільові показники викидів у навколишнє середовище та міру прийняття природоохоронних заходів, визначених державними законами [5].

Загалом, сучасні дослідження вказують на необхідність інтеграції екологічних аспектів у бухгалтерський облік підприємств для забезпечення сталого розвитку. Вони підкреслюють важливість розробки чіткої класифікації екологічних витрат, організації ефективного обліку та забезпечення прозорості в екологічній звітності, що сприятиме зменшенню негативного впливу на довкілля та підвищенню екологічної ефективності підприємств.

Щодо нестачі чіткої законодавчої та нормативної бази, ефективним підходом є гармонізація національних стандартів обліку з міжнародними нормами, зокрема з МСФЗ та принципами екологічного обліку ЄС. Це дозволяє встановити єдині правила класифікації та обліку екологічних витрат, забезпечити прозорість та порівнянність фінансової інформації, а також полегшити інтеграцію екологічних даних у системи управління підприємством.

Для визначення ефективності витрат на екологічні заходи застосовують комбіновані методи оцінки, які поєднують фінансові, екологічні та соціальні критерії. Серед них: розрахунок економічного ефекту від скорочення витрат на відшкодування шкоди довкіллю, використання показників «екологічного ROI» та оцінка впливу на репутацію підприємства. Це дозволяє збалансувати економічні інтереси компанії із завданнями сталого розвитку.

Щодо інтеграції екологічного обліку у систему управління підприємством, актуальним є застосування цифрових технологій, включно з ERP-системами, програмами для моніторингу витрат та аналітичними платформами. Впровадження інтегрованого обліку дозволяє автоматизувати збір даних, підвищити точність інформації та забезпечити оперативне прийняття управлінських рішень.

Для підвищення прозорості та достовірності екологічної звітності використовують стандартизовані формати, наприклад GRI (Global Reporting Initiative), iXBRL та внутрішні політики аудиту екологічних даних. Це забезпечує структуроване представлення інформації для внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів і підвищує довіру до звітності.

Щодо впливу людського та організаційного чинника, вирішення проблем полягає у підвищенні кваліфікації персоналу через навчальні програми та тренінги, мотиваційні механізми для залучення співробітників до екологічних ініціатив, а також формуванні корпоративної культури відповідальності за довкілля. Такий підхід дозволяє знизити опір змінам і забезпечити ефективне впровадження екологічного обліку.

Цифровізація та інтеграція екологічних аспектів у бухгалтерський облік є ключовими для забезпечення сталого розвитку промислових підприємств. Сучасні дослідження підкреслюють необхідність розробки чіткої класифікації екологічних витрат, стандартизації облікових процедур та забезпечення прозорості екологічної звітності. Основними викликами залишаються недостатня

нормативно-правова база, низький рівень кваліфікації персоналу, обмежені матеріально-технічні ресурси та труднощі у визначенні ефективності екологічних заходів.

Для подолання цих проблем пропонуються підходи, що передбачають гармонізацію національних стандартів з міжнародними нормами, використання цифрових систем для інтегрованого обліку та аналітики, впровадження комбінованих методів оцінки ефективності витрат і розвиток компетентностей персоналу. Реалізація цих заходів дозволяє підвищити точність та достовірність фінансової і екологічної інформації, оптимізувати управлінські рішення і зменшити негативний вплив виробництва на довкілля.

Таким чином, ефективний облік екологічних витрат стає важливим інструментом підвищення екологічної та економічної стійкості підприємств, сприяючи досягненню цілей сталого розвитку та зміцненню конкурентних позицій на ринку.

Література:

1. Колісник О. П., Гордієнко Т. В. Облік екологічних витрат у системі управління підприємством в умовах сталого розвитку. *Modern Economics*, 2020, №19, с. 69–75. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/accounting-for-environmental-costs-in/?utm_source=chatgpt.com
2. Обнявко М. В., Коваль Л. В. Організація обліку екологічних витрат підприємств в умовах сталого розвитку. *Сталий розвиток країни в рамках європейської інтеграції*, 2021. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/129-1.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Русіна Н. Г., Маматов Р. І. Статистичний аналіз обліку екологічних витрат підприємства в умовах сталого розвитку. *Економіка та суспільство*, 2023, №52. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2561?utm_source=chatgpt.com
4. Правдюк Н. Л. Облікове забезпечення екологічного менеджменту підприємства. *Економіка та суспільство*, 2024, №60. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5193?utm_source=chatgpt.com
5. Жук В. М. Екологічний облік як інструмент сталого розвитку агропромислових підприємств. *Економіка АПК*, 2021, №2. URL: https://eaprk.com.ua/web/uploads/journals_pdf/ekonomikaaprk_2021_02_p_6_%20111.pdf?utm_source=chatgpt.com

УДК 657.47:005.584

**Анастасія Горбань – здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Людмила Яловега

Полтавський державний аграрний університет

МЕТОДИ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ У ДОСЛІДЖЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Виробничі запаси становлять одну з найбільш вагомих складових активів підприємства та визначають рівень його операційної стійкості, особливо в галузях, де матеріально-сировинні ресурси є ключовим елементом технологічного процесу. Ефективність їх управління безпосередньо зумовлює обсяг обігових коштів, структуру та рівень витрат, формування собівартості продукції, а відтак – фінансові результати й рентабельність діяльності суб'єкта господарювання [4]. В умовах цифрової трансформації економічного середовища та потреби в оптимізації ресурсного забезпечення зростає роль бізнес-аналітики як інструмента підвищення оперативності та точності обліково-аналітичної інформації щодо запасів. Використання сучасних методів аналітики забезпечує не лише фіксацію фактичних залишків і відображення руху матеріальних ресурсів, а й глибоке виявлення нераціональних процесів, прогнозування потреб виробництва, запобігання дефіциту та мінімізацію витрат на утримання складів.

Система обліку виробничих запасів покликана забезпечити достовірну та своєчасну інформацію про їх наявність, рух, стан збереження та ефективність використання. Така інформація є критично важливою для формування собівартості продукції, визначення реальної потреби в матеріально-сировинних ресурсах, планування виробничих процесів, підтримання безперервності технологічного циклу і запобігання втратам, спричиненим надлишковими запасами, псуванням або нераціональним зберіганням [3]. Водночас сам процес ведення обліку не є самодостатнім інструментом підвищення ефективності діяльності підприємства; його результативність реалізується лише за умови, що облікова інформація підлягає комплексному аналітичному опрацюванню, інтегрується в систему стратегічних і оперативних управлінських рішень та використовується для моделювання альтернативних варіантів управління запасами.

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високою динамічністю, цифровізацією операційних процесів і необхідністю підвищення точності планування, у сфері обліку та аналізу виробничих запасів застосовується широкий спектр методів бізнес-аналітики, які забезпечують

можливість системного оцінювання матеріальних ресурсів, визначення ключових чинників їх руху та формування доказової бази для оптимізації управлінських рішень, табл. 1.

Високий рівень показника характеризує раціональне управління запасами та оптимальне використання оборотного капіталу.

Таблиця 1

Базові методи аналізу та оцінювання ефективності управління виробничими запасами

Метод	Сутність	Управлінські можливості
ABC-аналіз	Класифікація запасів за рівнем їхньої цінності та впливу на собівартість: А – найцінніші та найвпливовіші; В – середні за значущістю; С – чисельні, але з мінімальним впливом на загальну вартість	Оптимізація системи контролю та облікової уваги, раціональний розподіл ресурсів, концентрація контролю на найбільш критичних групах
XYZ-аналіз	Класифікація запасів за 2 стабільністю попиту: Х – стабільний попит; У – середня варіативність; Z – висока нестабільність	Формування стратегій зберігання, планування закупівель, оптимізація рівнів запасів і забезпечення безперервності виробництва
Коефіцієнт оборотності запасів	Показник, що характеризує кількість оборотів запасів за період: $\text{Коефіцієнт оборотності} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість запасів}}$	Оцінювання ефективності використання оборотного капіталу, визначення швидкості оновлення запасів, виявлення надлишків або дефіциту та оптимізація структури запасів

ERP-системи та інструменти аналітики, зокрема сучасні програмні рішення класу SAP, створюють принципово нові можливості для підвищення ефективності управління запасами. Їх функціонал забезпечує оперативний моніторинг залишків, аналіз тенденцій попиту, формування звітів щодо надлишків та дефіциту ресурсів, що істотно підвищує точність управлінських рішень. Окрім основних інструментів, існує низка додаткових методів управління запасами, які можуть бути результативними за певних виробничих чи ринкових умов, що узагальнено у табл. 2.

Застосування методів бізнес-аналітики у сфері обліку виробничих запасів зумовлюється особливостями діяльності підприємства, галузевою специфікою, організацією логістичних процесів і рівнем цифрової зрілості облікової системи [1]. Використання аналітичних інструментів забезпечує значний ефект, оскільки дає змогу скоротити надлишкові запаси, зменшити витрати на їх зберігання, підвищити якість та точність планування закупівель, мінімізувати ризики виробничих збоїв, пов'язаних із дефіцитом ресурсів, а також оптимізувати роботу бухгалтерської служби за рахунок автоматизації розрахунків і підвищення достовірності облікових даних. Комплексний аналітичний підхід сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства, зменшенню операційних витрат та зростанню його ринкової вартості, що має особливе значення під час оцінювання інвестиційної привабливості або підготовки бізнесу до продажу.

**Додаткові методи бізнес-аналітики у сфері
управління виробничими запасами**

Метод	Сутність	Можливості застосування
VED-аналіз (Vital, Essential, Desirable)	Класифікація запасів за критичністю для виробництва: важливі, необхідні, бажані	Визначення пріоритетів забезпечення виробництва, оптимізація мінімальних залишків, управління ризиками зупинки
SDE-аналіз	Оцінювання доступності ресурсів: дефіцитні, важкодоступні, легкодоступні	Формування стратегії закупівель, управління ризиками постачання, оцінка залежності від постачальників
Прогнозування на основі часових рядів	Виявлення трендів, сезонності та циклічності у використанні запасів	Планування закупівель, оптимізація складу, прогнозування потреб виробництва
SWOT-аналіз облікової системи запасів	Дослідження сильних та слабких сторін, можливостей і загроз системи обліку запасів	Удосконалення облікової політики, підвищення ефективності контролю, стратегічне планування розвитку облікової системи

Методи бізнес-аналітики, які застосовуються у процесі контролю та оцінювання запасів, стають важливим компонентом сучасної системи управління матеріальними ресурсами [2]. Вони забезпечують не лише чіткий контроль фактичних залишків і руху матеріалів, а й формують основу для стратегічного управління запасами, що сприяє підвищенню прибутковості й ефективності діяльності підприємства загалом. Найбільш поширені підходи, такі як ABC- і XYZ-аналіз, а також система коефіцієнтів оборотності, поєднують простоту застосування з високим практичним результатом, роблячи їх доступними для підприємств різного масштабу та рівня цифрової інтеграції. Інтеграція цих методів у систему обліку створює можливості для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, своєчасного виявлення відхилень та оптимізації структури запасів відповідно до реальних потреб виробництва. Отже, використання бізнес-аналітики в управлінні виробничими запасами є невід'ємною передумовою забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку сучасного підприємства.

Література:

1. Дмитришин Б. В., Боровий М. В. Бізнес-аналітика та її роль в управлінні конкурентоспроможністю підприємства. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2020. Вип. 5 (38). С. 214 – 220.
2. Мелентьєва О. В. Застосування ABC-методу для аналізу витрат логістичного бізнес-процесу. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2016. Т. 22, № 5. С. 40 – 46.
3. Томчук В., Михайлишена А. Особливості обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами. *Економічний аналіз*. 2021 рік. Том 31. № 3. С. 198 – 205.

Яловега Л.В., Черній Д.В. Управління корпоративною соціальною відповідальністю інноваційно орієнтованого підприємства: стратегічний підхід у контексті сталого розвитку. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 11.
URL:<https://doi.org/10.5281/zenodo.15564981> DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15564981>

УДК 657.37:004

Анна Каказей – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Бразілій

Черкаський державний технологічний університет

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СИСТЕМУ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах розвитку цифрової економіки фінансовий облік переживає глибоку трансформацію. Цифровізація стала ключовим чинником підвищення ефективності управління фінансовими потоками, забезпечення прозорості звітності та своєчасності прийняття управлінських рішень. Актуальність теми зумовлена тим, що саме цифрові технології – автоматизація облікових процесів, використання хмарних сервісів, аналітики даних, штучного інтелекту – стають основою формування сучасної системи фінансової інформації, без якої підприємство не може ефективно функціонувати в умовах високої конкуренції та глобальних змін.

Метою дослідження є визначення основних викликів, що виникають під час цифрової трансформації системи фінансового обліку підприємств, а також окреслення перспективних напрямів підвищення її ефективності в контексті інноваційного розвитку економіки.

Останні українські дослідження свідчать про активне вивчення проблем і можливостей цифровізації саме у сфері фінансового обліку. Так, у статтях науковці визначають, що цифрові технології радикально змінюють підходи до обліку фінансових операцій, підвищуючи швидкість і точність обробки даних, знижуючи ризики помилок і шахрайства. Автори наголошують, що цифрові інструменти покращують якість фінансової інформації та сприяють її оперативному використанню в управлінні, однак упровадження таких систем вимагає значних інвестицій і кваліфікованих кадрів.[3]

Подібні висновки подають кандидати економічних наук, де зазначено, що цифровізація дозволяє не лише автоматизувати процеси, а й перетворює фінансовий облік на інтегровану складову системи управління підприємством. Використання цифрових інструментів забезпечує оперативний фінансовий

контроль, оптимізацію витрат і підвищення аналітичної спроможності, але вимагає нормативного узгодження та підвищення цифрової компетентності персоналу. [2]

Попри значні переваги цифрової трансформації, сучасна практика вказує на наявність низки проблем. Основними викликами залишаються недостатня готовність підприємств до впровадження складних ІТ-рішень, ризики кібербезпеки, відставання законодавчої бази від реалій цифрової економіки, а також нестача кадрів, які володіють як фінансовими, так і технічними знаннями. На більшості підприємств існує технологічний розрив між рівнем автоматизації облікових процесів і вимогами до швидкості обробки фінансової інформації. Малий та середній бізнес часто не має ресурсів для оновлення програмного забезпечення, придбання ліцензійних систем або залучення спеціалістів з цифрової аналітики.

Крім того, залишається невирішеним питання інформаційної сумісності між системами фінансового, управлінського та податкового обліку, що призводить до дублювання даних і втрати оперативності під час управлінських рішень.

Важливою загрозою є кіберзлочинність, оскільки цифрові системи обліку, підключені до мережі, потенційно вразливі до атак, які можуть призвести до втрати або спотворення фінансових даних.

Іншою суттєвою проблемою є недостатня нормативно-правова регламентація цифрових інструментів обліку. Законодавство України ще не повною мірою відповідає сучасним міжнародним стандартам (зокрема, IFRS) щодо ведення електронних первинних документів, зберігання цифрових баз даних і подання електронної фінансової звітності.[1]

Окрім цього, низький рівень цифрової грамотності бухгалтерів гальмує процес адаптації облікових систем до нових умов. Без належної освіти та перепідготовки кадрів впровадження сучасних технологій втрачає ефективність.

Для подолання зазначених бар'єрів необхідний комплексний підхід до цифрової трансформації фінансового обліку. Він має охоплювати кілька рівнів:

1. Стратегічний рівень – розроблення цифрової стратегії розвитку підприємства, яка включає стандарти обробки фінансових даних, політику інформаційної безпеки, визначення етапів інтеграції ІТ-рішень та підвищення компетентності персоналу.

2. Організаційний рівень – запровадження інтегрованих ERP- та CRM-систем, які забезпечують єдиний інформаційний простір для фінансового, управлінського й аналітичного обліку. Це дає змогу забезпечити безперервний обмін даними між підрозділами та підвищити точність звітності.

3. Технічний рівень – посилення кіберзахисту фінансової інформації, використання технологій блокчейну для підтвердження достовірності облікових записів, а також інструментів штучного інтелекту для автоматичного виявлення відхилень і прогнозування фінансових результатів.

4. Освітній рівень – створення системи безперервного професійного навчання бухгалтерів і фінансистів з акцентом на цифрову грамотність, аналітичне мислення та управління інформаційними технологіями.

5. Нормативний рівень – гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами цифрового обліку, удосконалення механізмів електронного документообігу та впровадження державних ініціатив у сфері цифрової трансформації.

У найближчій перспективі ключовими напрямами розвитку системи фінансового обліку стануть:

- використання Big Data для стратегічного фінансового аналізу;
- впровадження інтелектуальних систем аудиту, що автоматично перевіряють достовірність фінансової інформації;
- використання аналітики у реальному часі для підтримки управлінських рішень;
- розвиток цифрової культури всередині підприємств, де фінансова інформація розглядається як стратегічний ресурс.

Цифровізація фінансового обліку сприятиме створенню системи прозорості, гнучкої та аналітично орієнтованої фінансової звітності, що забезпечить вищий рівень довіри інвесторів, партнерів і державних органів.[4]

Таким чином, цифровізація фінансового обліку є не лише технологічним трендом, а необхідною умовою ефективного функціонування підприємства в цифровій економіці. Вона забезпечує якісно новий рівень управління фінансовими потоками, дозволяє мінімізувати людський фактор, підвищити точність облікових операцій і забезпечити оперативний доступ до аналітичних даних.

Проте максимальний ефект цифрової трансформації можливий лише за умови комплексного підходу, який поєднує інноваційні технології, нормативне регулювання, розвиток цифрових компетенцій працівників і формування культури інформаційної безпеки.

Розвиток цифрових технологій у сфері фінансового обліку стає стратегічним чинником стійкого розвитку підприємства, що сприяє підвищенню його конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та фінансової стабільності.

Література:

1. Андрусак, В. М., Хорошилова, І. О., & Смірнова, Н. В. (2025). Вплив цифрових технологій на розвиток системи обліку і аудиту в Україні. Актуальні питання економічних наук, (7). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14697272>

2. Здір, В. А., Ткаченко, А. А., & Бразілій, Н. М. (2024). Роль цифрових технологій для ефективного фінансово-облікового управління суб'єктів господарювання. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (11). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-09-02>

3. Колісник О. П. Трансформація фінансового обліку: від традиційних методів до методів цифровізації / О. П. Колісник, Д. Г. Скляр // Бізнес-навігатор. – 2025. – Вип. 2 (79). – С. 226–229.

Побережець, О. В., & Мельник, Ю. М. (2025). Інноваційні технології в системі фінансового обліку: виклики та можливості. Ринкова економіка: сучасна

УДК 657.421:658

**Оксана Коваленко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Бразілій

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах ведення бізнесу ефективне управління грошовими потоками є ключовим чинником забезпечення стабільності, платоспроможності, фінансової стійкості та конкурентоспроможності будь-якого підприємства. Раціональна організація обліку грошових коштів дає змогу не лише оперативно контролювати їх рух, а й формувати достовірну інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Саме завдяки системі фінансового обліку керівництво може своєчасно оцінювати ефективність використання ресурсів, прогнозувати майбутні надходження та визначати оптимальні напрями інвестування.

В умовах постійних економічних коливань, зростання рівня інфляції, воєнних ризиків та динамічних змін фінансового середовища питання обліку грошових коштів набуває особливої актуальності. Сучасні підприємства мають забезпечувати не лише належний облік руху коштів, а й прозорість фінансових операцій, що сприяє зміцненню довіри з боку інвесторів, партнерів і державних органів контролю. Грошові ресурси присутні на всіх етапах фінансово-господарського циклу: від закупівлі матеріалів і оплати праці до реалізації готової продукції та формування прибутку. Тому організація обліку цих операцій має системний характер і є важливою передумовою ефективного управління фінансами [1].

Поняття «грошові кошти» в бухгалтерському обліку охоплює найліквідніші активи підприємства: готівку в касі, кошти на рахунках у банках, депозити до запитання, електронні гроші та інші високоліквідні фінансові інструменти. Саме вони забезпечують безперервність господарської діяльності та є основним джерелом фінансування операційних процесів. Від правильності їх обліку залежить реальна оцінка фінансового стану суб'єкта господарювання, його кредитоспроможність і ділова репутація.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних і практичних засад обліку грошових коштів зробили вітчизняні науковці: Ф.Ф. Бутинець, М.Т. Білуха, А.М.

Герасимович, а також сучасні дослідники – О.В. Шаповал, І.В. Жигалкін, С.О. Легенчук. Проте в умовах цифровізації економіки

та реформування бухгалтерського законодавства ця тематика залишається відкритою для подальших досліджень. Зміни у фінансовому середовищі потребують нових підходів до організації обліку, інтеграції інформаційних технологій і забезпечення кібербезпеки фінансових даних [2 с.726].

Фінансовий облік грошових коштів охоплює систему фіксації, узагальнення та контролю всіх операцій, пов'язаних із рухом готівкових і безготівкових ресурсів. Його ключовими напрямками є облік касових операцій, операцій на поточних рахунках у банках, грошових документів і валютних операцій. Особливістю цієї ділянки є потреба суворого дотримання касової дисципліни, належного оформлення операцій первинними документами та постійного контролю залишків на рахунках [3 с. 21].

Законодавче регулювання операцій із грошовими коштами здійснюється відповідно до Положення про ведення касових операцій у національній валюті України (постанова НБУ №148), Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», а також міжнародних стандартів IAS 7 «Statement of Cash Flows». Дотримання цих норм забезпечує узгодженість фінансової звітності, достовірність облікових даних та законність операцій.

Попри розвинену нормативну базу, на практиці підприємства стикаються з низкою проблем: відсутністю єдиної автоматизованої системи обліку, помилками у веденні касових операцій, недостатнім внутрішнім контролем, порушеннями касової дисципліни, складнощами з обліком валютних операцій і несвоечасним оновленням облікової політики. Часто фінансові служби працюють у кількох облікових програмах без інтеграції між собою, що спричиняє дублювання інформації, затримку оновлень і суперечності у даних. Такі недоліки знижують аналітичну цінність звітності й можуть призвести до помилок у фінансових рішеннях [3 с. 22-23].

Для підвищення ефективності обліку необхідно впроваджувати сучасні інформаційні технології та автоматизовані системи обліку. Використання програмних комплексів BAS ERP, SAP Business One, QuickBooks, FinExpert чи Microsoft Dynamics 365 забезпечує централізований облік, автоматичну обробку документів, інтеграцію з банківськими сервісами й аналітичну звітність у реальному часі. Такі рішення сприяють зменшенню людського фактору, підвищують точність даних і прискорюють прийняття управлінських рішень [2].

Окремої уваги потребує захист фінансової інформації, особливо в умовах активної цифровізації облікових процесів. Надійність, цілісність і конфіденційність даних стають критично важливими для стабільного функціонування підприємства та підтримки його репутації серед партнерів, інвесторів і контролюючих органів. У цьому контексті ключовими напрямками захисту є не лише резервне копіювання даних, багаторівнева система автентифікації та контроль доступу до облікових систем, а й застосування сучасних криптографічних технологій, систем шифрування даних під час передачі та зберігання, а також впровадження протоколів безпечного доступу

через VPN та захищені канали зв'язку.

Особливу роль відіграють системи управління інформаційною безпекою, які відповідають міжнародним стандартам ISO/IEC 27001 та ISO/IEC 22301, що дозволяє системно оцінювати ризики, визначати критичні точки доступу та регулярно проводити аудит кіберзахисту. До додаткових заходів відносяться: моніторинг мережевих активностей у режимі реального часу, впровадження систем виявлення вторгнень (IDS/IPS), контроль цілісності файлів і журналювання операцій користувачів.

Не менш важливою складовою є план реагування на інциденти та відновлення даних у разі кібератак, збою обладнання або збоїв програмного забезпечення. Це передбачає наявність резервних копій у географічно рознесених центрах зберігання, регулярне тестування процедури відновлення, а також навчання персоналу діям у надзвичайних ситуаціях.

Крім технічних заходів, ефективний захист фінансової інформації потребує вдосконалення організаційних процедур і політик безпеки, таких як сегментація доступу, регулярна зміна паролів, контроль прав користувачів та проведення навчання співробітників щодо кібергігієни та загроз соціальної інженерії. У сукупності ці заходи дозволяють не лише мінімізувати ризики втрати або компрометації фінансових даних, а й підвищити загальний рівень цифрової стійкості підприємства, забезпечити прозорість облікових операцій і зміцнити довіру всіх зацікавлених сторін.

Важливим і стратегічним напрямом удосконалення фінансового обліку є підвищення кваліфікації бухгалтерів і фінансистів. У сучасних умовах цифрової економіки фахівець повинен володіти не лише традиційними знаннями бухгалтерського обліку та фінансового контролю, а й сучасними цифровими навичками, аналітичним мисленням, здатністю працювати з великими масивами даних, інструментами бізнес-аналітики та розумінням принципів інформаційної та фінансової безпеки.

Для цього необхідно впроваджувати систему безперервного професійного навчання, що включає як внутрішні тренінги і семінари, так і зовнішні курси та вебінари, а також участь у міжнародних сертифікаційних програмах, таких як CAP (Certified Accounting Professional), CIPA (Certified Internal Professional Accountant), ACCA (Association of Chartered Certified Accountants), CFA (Chartered Financial Analyst) та інші. Такі програми дозволяють не лише оновлювати знання з обліку та аудиту, а й опановувати сучасні технології фінансового управління, автоматизації облікових процесів, аналітичні платформи (Power BI, Tableau, 1С:Analytics) і системи електронного документообігу.

Не менш важливим є розвиток софт-скілів, таких як критичне мислення, здатність швидко приймати рішення на основі фінансових даних, робота в команді та ефективна комунікація з IT-відділом. Крім того, слід впроваджувати навчальні програми з кібергігієни та безпеки фінансової інформації, що дозволяє працівникам правильно реагувати на загрози кібератак і запобігати витоку даних.

Інтеграція сучасних цифрових інструментів у навчальний процес,

наприклад, використання віртуальних симуляцій бухгалтерських операцій, онлайн-платформ для контролю касових потоків та автоматизованих ERP-систем, забезпечує практичну підготовку персоналу та прискорює адаптацію до реальних умов цифрового обліку.

У сукупності підвищення цифрової, аналітичної та професійної компетентності бухгалтерів і фінансистів дозволяє підприємству не лише забезпечити точність і оперативність фінансового обліку, а й підвищити стійкість бізнесу, його здатність реагувати на ризики та адаптуватися до змін у законодавстві та ринковому середовищі.

Крім того, доцільним є системний перегляд облікової політики підприємства з урахуванням специфіки його діяльності, галузевих особливостей, масштабу бізнесу та вимог сучасних міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS, IAS) і локального законодавства. Перегляд облікової політики передбачає аналіз і уточнення принципів оцінки активів і зобов'язань, методів відображення доходів та витрат, політики нарахування резервів і амортизації, а також впровадження єдиних правил обліку валютних операцій.

Такий підхід дозволяє забезпечити узгодженість між бухгалтерським і податковим обліком, уникнути суперечностей у відображенні фінансових результатів і мінімізувати ризики порушень законодавчих та нормативних вимог. Особливу увагу слід приділити впровадженню інтегрованих цифрових рішень, що дозволяють централізовано вести облік і формувати звітність у відповідності до облікових правил та міжнародних стандартів.

Перегляд політики також підвищує ефективність внутрішнього контролю, адже дозволяє чітко регламентувати обов'язки відповідальних осіб, встановлювати стандартизовані процедури перевірки операцій і контролю за рухом грошових коштів, матеріальних і нематеріальних активів. Впровадження нової облікової політики сприяє зменшенню ймовірності фінансових ризиків, помилок у звітності, шахрайських операцій та штрафних санкцій з боку контролюючих органів.

Крім того, такий перегляд створює основу для подальшої цифровізації процесів обліку, інтеграції ERP-систем, автоматизації звітності та аналітичних процедур, що підвищує прозорість і достовірність фінансових даних, оптимізує ресурси підприємства та сприяє більш швидкому та обґрунтованому прийняттю управлінських рішень.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що організація фінансового обліку грошових коштів є не лише технічним елементом бухгалтерії, а стратегічним інструментом фінансового управління підприємством. Від ефективності цієї системи залежить ліквідність, прибутковість і стійкість бізнесу в умовах сучасних викликів. Подальший розвиток облікової системи має ґрунтуватися на інтеграції цифрових технологій, стандартизації процесів, посиленні контролю за операціями та розвитку людського капіталу. Саме такий підхід забезпечить прозорість, достовірність і надійність фінансової інформації, що є запорукою сталого розвитку підприємства в цифровій економіці.

Література:

1. Попович О.В., Матківська Т.Я. Проблеми та шляхи вдосконалення обліку операцій з грошовими коштами // О.В. Попович, Т.Я. Матківська/ Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал «Економіка, фінанси, право», №7, 2020. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.7.9>
2. Зінченко О.В., Дідик Я.В. Організаційно-методичний аспект обліку грошових коштів та їх роль за сучасних умов господарювання // О.В. Зінченко, Я.В. Дідик/ Бухгалтерський облік, аналіз та аудит, 2019. С. 725-731 URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/107.pdf
3. Матюха М.М., Беляк А.П. Організація обліку грошових коштів при використанні інформаційних технологій // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2020. № 15 (95), Т. 2. С. 20–24

УДК 657:336.22

**Наталія Канцедал – к.е.н., доц.,
Тетяна Прийдак – к.е.н., доц.**

Полтавський державний аграрний університет

ПОДАТКОВІ ПЕРЕВАГИ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Благодійництво як вид діяльності має ряд переваг суспільного та економічного значення як в Україні, так і за її межами. Так наприклад, податковий режим у Франції передбачає право на зменшення податку за пожертви на організації публічного інтересу від компаній. Дане явище, відоме як корпоративне меценатство (*mécénat d'entreprise*) у Франції, що передбачає значні податкові пільги.

Для компаній (юридичних осіб, які сплачують корпоративний податок або податок на прибуток) розмір податкової пільги залежить від суми пожертви та може бути наступним [1]:

- 60% від суми пожертви для частини, що не перевищує 2 мільйони євро за фінансовий рік;

- 40% від суми пожертви для частини, що перевищує 2 мільйони євро.

Загальна сума пожертв, що підлягає податковій знижці, обмежена 20000 євро або 0,5% від річного обороту компанії до вирахування податків, залежно від того, яка сума є більшою. Якщо загальна сума пожертв перевищує цей річний ліміт – надлишок може бути перенесений на наступні п'ять фінансових років і використаний для зменшення податкового зобов'язання цих періодів.

Початок повномасштабної війни зумовив безпрецедентну активізацію

благодійної діяльності в Україні. Бізнес, громадські організації та приватні особи, реагуючи на гуманітарні та оборонні потреби, значно наростили обсяги пожертв. У цьому контексті важливою стала адаптація податкового законодавства, спрямована на стимулювання благодійності та зниження фіскального навантаження на донорів. Одним із ключових інструментів такого стимулювання є збільшення податкового ліміту на включення витрат на благодійність до фінансового результату підприємств. Відповідно, активізувалася потреба уточнення й розмежування понятійної бази з питань благодійництва, а також суттєвих аспектів, що впливають на відображення операцій у системі обліку [2].

Після 2022 року для благодійних внесків в Україні діють податкові стимули і спеціальні «воєнні» норми. Вони відрізняються від французьких, але логіка «заохочення донорів» схожа. Ключові бенефіти для бізнесу й фізичних осіб, а також інші (неподаткові) вигоди систематизовано нижче.

1. Бізнес (податок на прибуток, ПДВ).

1.1. Загальне правило (поза «воєнними» винятками): витрати на благодійність включаються у витрати в межах ліміту 4% оподаткованого прибутку попереднього року (пп. 140.5.9 ПКУ). Для окремих категорій – 8% (спортивні НПО; а також «воєнні» 8% за спецумовами).

1.2. Воєнні послаблення (з 24.02.2022 і на період воєнного стану): для допомоги на потреби оборони (ЗСУ тощо) діє спеціальний режим: коригування за пп.140.5.9 не застосовуються (фактично – без ліміту), за умов із пп. 69.6 підрозд. 10 розд. XX ПКУ (цільове призначення, належні документи).

Окремо податкова служба та профільні огляди пояснюють, як застосовувати 4%/8% ліміти у «звичайній» благодійності під час війни (в т.ч. коли 8% дозволено для сум понад 4%, але саме благодійним організаціям) – практичні кейси з розрахунками.

1.3. ПДВ / гуманітарна допомога: передача товарів/послуг благодійним організаціям і набувачам може не оподатковуватись ПДВ за спеціальними «воєнними» нормами (за дотримання переліків і цільового призначення); інакше – оподаткування на загальних підставах.

Для гуманітарної допомоги – спрощене ввезення і спеціальний порядок пропуску/оформлення під час воєнного стану (постанови КМУ, роз'яснення митниці), що де-факто знижує транзакційні витрати донорів.

2. Фізичні особи (податкова знижка з ПДФО): у податкову знижку можна включити пожертвування НПО в обсязі до 4% оподаткованого доходу за рік (пп. 166.3.2 ПКУ; офіційні роз'яснення ДПС).

За підсумками 2022 року діяв підвищений ліміт 16% для внесків, здійснених у період воєнного стану, – як тимчасове розширення права на знижку. Є приклади розрахунків та інфолисти ДПС.

3. Інші вигоди/полегшення для донорів:

3.1. Митні процедури для гуманітарної допомоги: декларативний принцип, спрощений пропуск, спеціальні процедури для вантажів (у т.ч. військового призначення). Це не є «податкова пільга» як така, але важлива операційна

перевага.

3.2. Нефінансові вигоди: ESG/репутація, прозорі канали через визнані фонди – зниження ризиків, краще сприйняття стейкхолдерами (аналітика Big4/профільних видань узагальнює тренд для бізнесу).

Порівняльна характеристика системи застосування пільг в Україні і Франції вказує на їх суттєві відмінності, проте в обох випадках діє принцип відсутності прямої вигоди: пожертва має бути зроблена з благодійним наміром, без очікування прямої комерційної вигоди або еквівалентної компенсації. Невелика символічна вигода (наприклад, згадка назви компанії, що не є рекламною послугою) дозволяється, якщо її вартість не перевищує 25% від суми пожертви.

Як видно з табл. 1, французька система корпоративного меценатства є досить привабливою, дозволяючи компаніям значно зменшувати свій податок на прибуток, підтримуючи при цьому суспільно корисні ініціативи.

В обох наведених випадках і загалом, для інших країн важливим є дотримання етичних норм користування податковими пільгами з метою недопущення фіктивних операцій, пов'язаних із заниженням бази оподаткування [3] або використання благодійництва як легального інструмента зменшення податкового навантаження на бізнес.

Таблиця 1

Податкові переваги благодійної діяльності у Франції та в Україні

Країна	Пільга для бізнесу	Пільга для фізосіб
Франція	Податковий кредит на пожертви: 60% (до €2 млн), 40% понад; ліміт 0,5% обороту; перенос на 5 років (CGI art. 238 bis).	Знижка (у кейсі Notre-Dame – тимчасово 75% для малих внесків).
Україна	Витрати у межах 4% (або 8% за умов), а на оборону – без ліміту за пп. 69.6 (воєнні норми). ПДВ-пільги/звільнення для гуманітарних операцій за спецнормами.	Податкова знижка: 4% стандартно; 16% для внесків 2022 року під час воєнного стану.

У березні 2025 року набрав чинності Закон України № 4254-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання благодійництва у період воєнного стану», який запровадив пільгу, що суттєво впливає на поведінку корпоративних донорів. Цей закон доповнив підрозділ 4 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України пунктом 72, яким тимчасово – на період дії воєнного стану та до кінця року його скасування – розширено межі врахування благодійних витрат у податковому обліку [3].

Відповідно до внесених змін, платники податку на прибуток, які коригують фінансовий результат згідно з вимогами пункту 140.5.9 ПКУ, отримали право збільшити граничний розмір благодійних витрат з попередніх 4% до 8% оподаткованого прибутку за попередній рік. Це розширення фактично подвоює можливість віднесення благодійних внесків на витрати підприємства, що потенційно знижує податок на прибуток і водночас стимулює цільові пожертви.

Водночас законодавець встановив важливу умову, яка визначає порядок застосування цієї пільги: сума благодійності, що перевищує стандартний 4-

відсотковий ліміт, має бути перерахована саме благодійним організаціям, включеним до Реєстру неприбуткових установ та організацій. Пожертви іншим неприбутковим суб'єктам (наприклад, громадським об'єднанням) у частині перевищення не можуть враховуватися в межах 8 %, навіть якщо вони відповідають ознакам соціальної спрямованості. Таким чином, пільга має цільовий характер та спрямована на підтримку інституційної благодійності.

Практика застосування цієї норми ілюструється прикладами, наведеними ДПС України. Так, якщо підприємство з оподатковуваним прибутком 1000000 грн надало 70000 грн благодійної допомоги, з яких 50000 грн – благодійній організації, воно має право застосувати повний 8-відсотковий ліміт (80000 грн), оскільки сума, перерахована саме благодійній структурі, перевищила поріг 4%. У такому випадку коригування фінансового результату не проводиться. Натомість, коли пропорція зворотна – наприклад, лише 30000 грн спрямовані благодійній організації, а решта – іншим неприбутковим установам, – застосувати збільшений ліміт неможливо. Тоді підприємство зобов'язане збільшити фінансовий результат на суму перевищення, тобто на частину, що не вкладається у 4%.

Важливим є й те, що підвищений ліміт за пунктом 72 не пов'язаний з положеннями пункту 69.6 підрозділу 10 розділу XX ПКУ, який регулює оподаткування благодійної допомоги для потреб оборони. Таким чином, закон № 4254-IX не дублює чинні воєнні норми, а запроваджує додатковий механізм підтримки благодійної активності, що стосується саме внесків у користь неприбуткових благодійних організацій.

Отже, введення тимчасового 8-відсоткового ліміту розширює фіскальний простір для підприємств, що здійснюють благодійну діяльність під час війни, та створює додатковий стимул для підтримки благодійних організацій, які відіграють ключову роль у гуманітарних і соціальних програмах. Запроваджена норма підсилює прозорість, сприяє інституційному розвитку благодійного сектору та формує сприятливі умови для залучення ресурсів у критично важливі сфери суспільної підтримки.

Таким чином, податкові стимули для благодійників підсилюють соціальну відповідальність бізнесу, однак їх ефективність значною мірою залежить від коректного облікового відображення відповідних операцій. Саме бухгалтерський облік формує прозору інформаційну базу для контролю, аналізу та зіставності пожертв, дозволяючи виявляти як добросовісні, так і потенційно маніпулятивні прояви благодійності. У цьому контексті облік виконує не лише технічну, а й важливу суспільну функцію – забезпечує довіру до благодійних ініціатив і зміцнює механізми фінансової відповідальності господарюючих суб'єктів. Перспективою подальших наукових досліджень є вивчення практичних аспектів користування податковими пільгами та їх облікового відображення з метою ідентифікації та попередження проявів «тіньового» благодійництва.

Література:

1. Code général des impôts [Електронний ресурс]. Загальний податковий кодекс Франції : [чинне законодавство]. Paris : Légifrance, [creation date unknown]. Режим доступу: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069577/.
2. Канцедал Н. А. Волонтерство та благодійна діяльність: критерії розмежування для облікових цілей. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки: Збірник наукових статей за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (13-14 квітня 2023 р.)*. Дніпро: ІПБТ УДУНТ, 2023. С. 125-128. URL: https://nmetau.edu.ua/file/kfin_16229.pdf
3. Канцедал Н. А., Канцедал Ю. А. Парадокси боротьби з фіктивними операціями в економіці України та способи їх подолання у кризовий період. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.10.74 URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/11192>
4. Кашпур Л. Податкові переваги для благодійників. Все про бухгалтерський облік. 2025. № 36. С.26-27.

УДК 657.6

**Юлія Крот – к.е.н., доц.,
Ярослава Пастернак – к.е.н., доц.**

Черкаський державний технологічний університет

АУДИТ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОЗОРІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Аудит облікової політики є важливою складовою загального аудиту підприємства, оскільки саме з аналізу облікової політики розпочинається ознайомлення аудитора з діяльністю суб'єкта господарювання. Оцінка облікової політики на початковому етапі дозволяє краще зрозуміти особливості ведення обліку, розробити точний та обґрунтований план перевірки, враховуючи специфіку діяльності та фінансовий стан підприємства, а також вплив на прозорість фінансової звітності. З огляду на це, актуальність дослідження аудиту облікової політики є беззаперечною в умовах економічної нестабільності та підвищеної уваги до фінансової прозорості підприємств.

Попри зацікавленість науковців до проблем облікової політики загалом, аспект її аудиту розглядався переважно фрагментарно. Серед авторів, які приділяли увагу цій темі, можна відзначити Л. Баєвську, В. Кулик, Н. Гавриленко, О. Грищенко, Н. Козицьку, С. Приймак, А. Жук та інших. Однак

питання контролю та моніторингу облікової політики досліджуються лише побічно, без чіткого визначення методів та елементів аудиту дотримання обраної облікової політики та врахування ролі аудиту облікової політики у забезпеченні фінансової прозорості підприємств.

Недостатня опрацьованість методологічних підходів до аудиту облікової політики та його значення для фінансової системи підприємств актуалізує необхідність вдосконалення існуючих механізмів її перевірки.

Метою цього дослідження є аналіз особливостей методики аудиту дотримання облікової політики та його вплив на дотримання фінансової прозорості підприємств.

Серед напрямів аудиторської діяльності чільне місце посідає саме аудит облікової політики, який спрямований на перевірку відповідності застосованих облікових рішень правилам та процедурам, які регулюють господарську діяльність. Зокрема, В. Кулик зазначає, що процес формування та реалізації облікової політики є важливою складовою аудиторської перевірки, оскільки має істотний вплив на достовірність фінансової звітності [3, с. 81]. Таким чином, аудитор повинен враховувати положення облікової політики підприємства на всіх етапах аудиту - від планування до формування висновку.

Аудит облікової політики, як і будь-яка інша форма перевірки, має свої складові: мету, об'єкт, завдання, функції, а також набір методів, які використовуються у процесі аналізу. Їх характеристика представлена в таблиці 1.

Таблиця 1.

Основні складові аудиту облікової політики

№	Елемент	Характеристика
1	Мета	Визначення відповідності облікової політики вимогам чинного законодавства, а також особливостям діяльності підприємства
2	Об'єкт	Внутрішні нормативні документи, що регламентують організацію та ведення бухгалтерського обліку
3	Методи	Аналіз документів, нормативно-правове регулювання, розрахунки, порівняння, опитування, узагальнення результатів
4	Функції	Системотворча, констатуюча, інформаційна, методологічна, профілактична, прогностична
5	Завдання	Перевірка наявності розпорядчого документа про облікову політику, оцінка її відповідності нормам, аналіз змісту та повноти розкриття методів обліку, перевірка форми обліку, документообігу, посадових інструкцій тощо

У межах аудиту фінансової звітності перевірка облікової політики передбачає кілька аспектів. По-перше, наказ про облікову політику є базовим джерелом інформації про підприємство. По-друге, у примітках до фінансової

звітності необхідно відобразити ключові положення облікової політики, що також підлягає контролю з боку аудитора.

Доцільно виділити такі основні етапи аудиту облікової політики:

1. Початковий:

- Ідентифікація осіб, відповідальних за облік, формування та дотримання облікової політики;
- Визначення структури бухгалтерської служби, розподілу функцій та відповідальності;
- Перевірка наявності: робочого плану рахунків, форм первинних документів, документів внутрішньої звітності.

2. Основний (контрольно-аналітичний):

- Перевірка, чи розкриті в обліковій політиці методи амортизації, оцінки нематеріальних активів, оцінки запасів, формування резервів, оцінки активів та зобов'язань.

3. Завершальний:

- Аналіз та узагальнення результатів аудиту;
- Застосування аналітичних процедур для загального висновку;
- Складання підсумкового аудиторського звіту з висновками і рекомендаціями.

На завершення перевірки аудитор оформлює звіт, у якому зазначає виявлені порушення або недоліки, прогнозує можливі наслідки та пропонує шляхи усунення проблем у подальшій роботі підприємства [1; 4].

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин значення аудиту облікової політики невпинно зростає. Це пов'язано з підвищенням вимог до прозорості та достовірності фінансової інформації. Аудит цього напрямку забезпечує підтвердження відповідності облікової політики чинному законодавству та сприяє удосконаленню системи обліку на підприємстві. Використання аудиторських методів, адаптованих до кожного етапу перевірки, дозволяє максимально точно оцінити якість облікової політики та її вплив на фінансову звітність.

Література:

1.Баєвська Л.Л. Особливості облікової політики та її вплив на фінансову звітність інтегрованих підприємств / Л.Л. Баєвська // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 5. – С. 16-21.

2.Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2016-2017 рр. / Пер. з англ. К.: Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2017, ч. 1. 1142 с. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_часть1.pdf.

3.Кулик В.А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2014. 373 с.

4.Приймак С.В., Жук А.Б. Удосконалення методики аудиту облікової політики підприємства. Молодий вчений. 2018. № 6(56). С. 836–838. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4/192.pdf>.

5.Гавриленко Н.В., Грищенко О.В., Козіцька Н.О. Основні проблеми функціонування системи збалансованих показників у стратегічному контролінгу. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 5. С. 13–20. URL: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/handle/123456789/469>.

УДК 339.543:005]:338.2(477)

Юлія Лип'як – здобувачка другого (магістерського) рівня освіти

Науковий керівник – к.е.н., доцент Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МИТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Повномасштабна війна росії проти України радикально змінила параметри функціонування зовнішньоекономічного сектору та митної системи держави. Руйнування логістичної інфраструктури, закриття портів, релокація бізнесу, перелаштування торговельних потоків та посилення безпекових ризиків спричинили глибоку трансформацію митного менеджменту.

Під митним менеджментом розуміємо сукупність заходів організаційних структур та процедур, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування митної системи держави, що включає контроль за переміщенням товарів і послуг через митний кордон, забезпечення національної безпеки, фінансову стабільність та підтримку міжнародної торгівлі.

В умовах війни Державна митна служба України (далі – ДМСУ) стала головним суб'єктом податкового менеджменту, а, отже, одним із ключових інституційних механізмів забезпечення економічної стійкості, фінансування бюджету та підтримки міжнародної торгівлі.

Після 2022 року на ДМСУ були покладені критично важливі функції:

- забезпечення безперервності експорту зерна, військово-технічних товарів, гуманітарних вантажів;
- оптимізація імпорتنих процедур;
- розбудова альтернативних логістичних шляхів через західні кордони.

За офіційними даними, у 2023-2024 роках митні платежі стали одним із найбільших джерел наповнення державного бюджету – понад 34-37% доходів, незважаючи на суттєве скорочення товаропотоків у морських портах [1]. Це підкреслює роль митного менеджменту як стабілізаційного інструменту та джерела бюджетної підтримки.

Ключовим напрямом реформування митного менеджменту стало посилення превентивної та аналітичної складової, розвиток інструментів управління ризиками, підвищення якості контролю та цифровізації процедур. З 2023 року Україна активізувала імплементацію положень Митного кодексу ЄС та вимог

Конвенції про Спільний транзит (далі – NCTS), що дозволило суттєво спростити транскордонні операції. Запровадження системи NCTS та електронної митниці значно скоротило час оформлення вантажів, мінімізувало корупційні ризики та підвищило прозорість руху товарів [2].

Вагомим елементом митного менеджменту стало встановлення «митного безвізу» з ЄС, який відкрив доступ до європейських транзитних процедур та збільшив інтеграційний потенціал українського бізнесу. За даними Міністерства фінансів, протягом 2024 року понад 86% експортно-імпортних операцій здійснювалися із застосуванням електронних сертифікатів та спрощених процедур, що зменшило витрати бізнесу і скоротило час перебування товарів у пунктах пропуску [3].

Попри досягнутий прогрес, митна система України все ще стикається з низкою критичних проблем: високим рівнем контрабанди, тінізації імпорту, корупційними ризиками, недостатньою автоматизацією окремих процесів, а також кадровими та інституційними дисбалансами. Значним викликом залишається боротьба з «сірим» імпортом та схемами мінімізації митної вартості, які щорічно призводять до багатомільярдних втрат бюджету – за оцінками експертів, близько 80-100 млрд грн на рік [4].

В умовах воєнного стану ці ризики зростають, що вимагає комплексної реформи системи ризик-менеджменту, митного контролю та взаємодії з міжнародними інституціями.

Водночас митний менеджмент відіграє важливу роль у підтримці експорту українських товарів, особливо аграрної продукції, металургії, хімічної та деревообробної промисловості. Розвиток альтернативних «логістичних коридорів солідарності» (Solidarity Lanes), створених за підтримки ЄС, дозволив Україні у 2022-2024 рр. забезпечити стабільні поставки продукції, попри блокаду Чорного моря [5].

ДМСУ стала важливою інституцією координації цих процесів, зокрема щодо пріоритизації вантажів, забезпечення прозорості та швидкості митного оформлення.

У довгостроковій перспективі митний менеджмент має стратегічний вплив на конкурентоспроможність економіки, інвестиційну привабливість, міжнародну інтеграцію та фінансову стійкість держави. Поглиблення співпраці з ЄС, перехід на єдині цифрові протоколи, гармонізація тарифної та нетарифної політики, професіоналізація кадрового складу та впровадження автоматизованих систем контролю (AI-ризиканаліз, цифрові сертифікати походження, електронні митні постаудити) є ключовими напрямками подальшого розвитку системи.

Проте, ефективність митного менеджменту визначається не лише рівнем цифровізації чи інтеграції в європейські механізми, а й здатністю системи адаптуватися до структурних змін у світовій та національній економіці. Глобальні тенденції – зростання обсягів електронної комерції, посилення вимог щодо екологічних стандартів, цифрових сертифікатів походження, переходу до безпаперової міжнародної торгівлі – формують нову модель митного адміністрування, яка потребує швидкого реагування та оновлення управлінських

підходів. Для України ці зміни є особливо актуальними в контексті майбутнього вступу до ЄС та необхідності гармонізації митних процедур відповідно до *acquis communautaire*.

Важливим завданням на найближчі роки є реформування організаційної структури митних органів, удосконалення механізмів внутрішнього контролю та підвищення професійного рівня персоналу. Потребує оновлення система доброчесності митників, оскільки корупція залишається системним ризиком для ефективного митного менеджменту. За оцінками експертних організацій, саме корупційні практики у сфері митного оформлення суттєво знижують конкурентоспроможність українського бізнесу, створюють нерівні умови для учасників ринку та завдають значних втрат державному бюджету. Модернізація системи внутрішнього аудиту, розширення повноважень антикорупційних підрозділів та впровадження алгоритмів автоматизованого контролю мають стати важливими інструментами підвищення прозорості та відповідальності.

В умовах післявоєнного відновлення Україна потребуватиме інтенсивного розвитку зовнішньої торгівлі та розширення експортних можливостей. У цьому контексті митний менеджмент відіграватиме ключову роль у забезпеченні швидкого переміщення товарів, створенні умов для залучення інвестицій та повернення підприємств на глобальні ринки. Відновлення морської логістики, модернізація прикордонної інфраструктури, збільшення пропускної здатності сухопутних пунктів пропуску та впровадження європейських стандартів «єдиного вікна» стануть критично важливими передумовами економічного зростання.

Сучасна світова практика доводить, що ефективний митний менеджмент є не лише адміністративною функцією, а й важливою складовою економічної політики держави. Він формує інвестиційний клімат, впливає на позиції країни в глобальних ланцюгах доданої вартості, забезпечує конкурентоспроможність бізнесу та відкриває доступ до міжнародних ринків. Для України, яка прагне Європейської інтеграції та відновлення економіки у післявоєнний період, роль митного менеджменту набуває стратегічного значення.

Отже, сучасний митний менеджмент – це комплексний інструмент, що поєднує функції фіскального контролю, захисту економічної безпеки, боротьби з тіньовими схемами, забезпечення міжнародної торгівлі та інтеграції у європейський економічний простір. Його ефективність визначатиме здатність держави реагувати на зовнішні виклики, підтримувати стабільність бюджету, створювати сприятливі умови для бізнесу та забезпечувати стале економічне зростання. В умовах війни та післявоєнної відбудови митний менеджмент набуває ролі одного з ключових драйверів економічної трансформації, що робить його реформування і розвиток одним з пріоритетних завдань державної політики.

Література:

1. Державна Митна Служба. *Державна Митна Служба*. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2025).

2. Міністерство фінансів України. Інформація про впровадження NCTS та митну цифровізацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2025).
3. Міністерство фінансів України. «Митний безвіз» з ЄС: результати впровадження у 2024 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/news> (дата звернення: 11.11.2025).
4. KSE Institute (Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління). Аналітичний звіт «Тіньовий імпорт та його вплив на бюджет» за 2024 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kse.ua/> (дата звернення: 18.11.2025)
5. European Commission, official website. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/index_en (дата звернення: 18.11.2025)

УДК 338.12

Ольга Малофей – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Ганущак

Державний торговельно-економічний університет

СУЧАСНІ ТRENДИ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасних умовах нестабільності та швидких змін на ринку ключову роль відіграє глибоке усвідомлення керівництвом і персоналом значення маркетингової політики, що визначає здатність підприємства не лише ефективно конкурувати, а й протистояти зовнішнім негативним впливам. Однією з головних проблем українських компаній є обмежене застосування маркетингових інструментів, що, з одного боку, вказує на недооцінку їхнього значення, а з іншого - часто пояснюється нестачею фінансових та матеріальних ресурсів.

Саме маркетингова політика виступає ефективним антикризовим інструментом, який допомагає стабілізувати та розвивати бізнес, зміцнювати його конкурентні позиції й досягати результатів за мінімальних фінансових витрат.

У сучасних умовах маркетингова політика підприємств зазнає суттєвих трансформацій, зумовлених новими технологічними досягненнями, змінами в поведінці споживачів та необхідністю адаптації до викликів воєнного стану. У відповідь на ці обставини компанії повинні коригувати свої стратегії, враховуючи ключові сучасні тренди, серед яких:

Підтримка місцевих громад та соціальних проєктів:

- Підтримка відновлення інфраструктури та місцевої економіки: у межах антикризової маркетингової політики підприємства можуть брати участь у відновленні інфраструктури постраждалих регіонів, інвестувати у

реконструкцію виробничих потужностей, об'єктів соціальної сфери та підтримку місцевих бізнесів. Зокрема, компанії можуть пропонувати пільгові умови співпраці для підприємців у зруйнованих районах, сприяти створенню робочих місць та розвитку локальних економічних ініціатив.

- Соціально орієнтовані продукти та послуги: українські підприємства повинні впроваджувати соціально спрямовані ініціативи, пропонуючи товари й послуги, які допомагають людям, що постраждали від війни. Це може включати спеціальні програми підтримки внутрішньо переміщених осіб, родин військовослужбовців, ветеранів, а також знижки чи безкоштовні послуги для громадян, що зазнали втрат унаслідок бойових дій. Такі заходи можуть сприяти зміцненню соціальної згуртованості та формувати довіру до підприємства як до відповідального суб'єкта ринку [4].

Підтримка Збройних Сил України (ЗСУ) через соціальні ініціативи:

- Донати та волонтерство: українські підприємства можуть брати участь у підтримці ЗСУ, спрямовуючи частину своїх прибутків на благодійні проекти, гуманітарну допомогу та волонтерські ініціативи. Компанії можуть організовувати спеціальні акції, у межах яких споживачі можуть приєднуватися до зборів коштів, наприклад, через придбання товарів або послуг, частина вартості яких перераховується на потреби армії чи постраждалих від війни [3].

Розвиток етичного маркетингу та прозорості в бізнесі:

- Відкритість у комунікаціях: компанії можуть вести прозорий діалог із клієнтами та громадськістю, публікуючи достовірну інформацію про те, як їх діяльність підтримує країну під час війни та планує підтримувати у післявоєнний період. Це може реалізовуватися через публікації на сайті, соціальні мережі, відеозвіти або щорічні звіти з соціальної відповідальності, де бізнес відкрито демонструє свої ініціативи щодо відновлення громад, допомоги ЗСУ та постраждалим від війни.

- Підтримка етичних стандартів: з огляду на складну ситуацію в країні, компанії можуть демонструвати етичність своїх рішень і показувати споживачам готовність підтримувати не лише фінансові, а й моральні ініціативи, спрямовані на допомогу в кризовий період.

Нижче наведено узагальнені дані щодо соціальної відповідальності українського бізнесу під час війни. Таблиця демонструє, у яких напрямках компанії підтримують Збройні Сили України та постраждалі громади, а також відображає рівень участі, конкретні форми допомоги та джерела інформації. Ці показники дозволяють оцінити масштаб бізнес-підтримки та роль підприємств у соціальній стабілізації країни. (табл.1) [2].

Отже, саме така маркетингова політика підприємства, яка враховує ключові сучасні тренди є потужним антикризовим інструментом, спрямованим на стабілізацію та розвиток підприємства. Вона становить важливу частину загальної економічної стратегії та включає заходи в сферах товарної, цінової, збутової та комунікаційної діяльності [1].

Таблиця 1

Напрями та статистика корпоративної підтримки ЗСУ і громад

Напрямок	Статистика
Підтримка працівників у лавах ЗСУ	68,3% підприємств надають фінансову допомогу ЗСУ
Фінансова допомога	56% компаній надають фінансову допомогу ЗСУ
Допомога продукцією	35% компаній надають продукцію ЗСУ
Відновлення громад / регіонів	23% бізнесів долучаються до відновлення громад

Джерело: сформовано автором самостійно на основі [2].

Література:

1. Абрамович І., Квасова М. Маркетингова товарна політика та її особливості в кризових умовах господарювання [Електронний ресурс] / Дніпровський державний аграрно-економічний університет. - DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-8>. (дата звернення: 07.10.2025).

2. Дія Бізнес. Результати дослідження стану бізнесу в Україні в березні 2025 року. - Режим доступу: <https://business.diia.gov.ua/analytics/research/rezultaty-doslidzhennia-stanu-biznesu-v-ukraini-v-berezni-2025-roku> (дата звернення: 07.10.2025).

3. Дії компаній у російсько-українській війні [Електронний ресурс] / CSR Ukraine. - Режим доступу: <https://csr-ukraine.org/catalog-actions-of-companies-in-the-russian-ukrainian-war/>. (дата звернення: 07.10.2025).

4. Охріменко О.О., Гранченко Е.Е. Соціальна відповідальність страхового бізнесу як інструмент міжнародної конкурентоспроможності [Електронний ресурс] // Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика / Мукачівський державний університет. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/94.pdf. (дата звернення: 07.10.2025).

УДК 657:336.774

**Юлія Мірошніченко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Бразілій

Черкаський державний технологічний університет

ОБЛІК КРИПТОВАЛЮТ: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКИ

Сучасний розвиток фінансових технологій і поява криптовалют створюють нові виклики для бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Через відсутність єдиного міжнародного підходу до класифікації та оцінки криптоактивів питання їх обліку набуває особливої актуальності. Метою дослідження є аналіз проблем бухгалтерського обліку криптовалют і пошук шляхів їх нормативного врегулювання в Україні [1]. Для досягнення мети поставлено такі завдання: Проаналізувати основні проблеми обліку криптовалют у межах міжнародних стандартів. Дослідити міжнародний досвід регулювання обліку криптоактивів. Запропонувати модель нормативного регулювання обліку криптовалют в Україні. Щодо аналізу актуальності останніх досліджень науковці й практики відзначають, що криптовалюту за економічною сутністю не можна віднести виключно до фінансових чи нематеріальних активів. Деякі дослідження розглядають їх як особливий вид цифрових активів, що потребує окремої категорії в бухгалтерському обліку. Міжнародні органи опрацьовують пропозиції щодо вдосконалення обліку криптоактивів, а в ЄС уже прийнято регламент «MiCA», який запроваджує правову основу для їх регулювання [2].

Серед головних труднощів, з якими стикаються бухгалтери та аудиторі, можна виокремити відсутність єдиної класифікації криптовалют у межах міжнародних стандартів, що зумовлює різне трактування їхньої природи та економічного змісту. Основні проблеми бухгалтерського обліку криптовалют наведені в Таблиці 1.

Подолання вказаних труднощів потребує комплексного підходу. Передусім необхідно розробити уніфіковані міжнародні стандарти обліку криптовалют, які б враховували їх різноманітність та економічні функції.

Однією з ключових проблем у сфері бухгалтерського обліку криптовалют є відсутність єдиного міжнародного стандарту, який би визначав порядок їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності. На сьогодні жоден чинний міжнародний стандарт фінансової звітності (IFRS) не містить окремих правил для цифрових активів. Це призводить до плутанини в класифікації криптовалют – їх розглядають як нематеріальні активи, фінансові інструменти або запаси – що ускладнює порівнянність звітності між компаніями.

Для розв'язання цієї проблеми доцільним є розроблення окремого міжнародного стандарту (умовно «IFRS Digital Assets»), який би визначав єдині підходи до обліку криптоактивів різних типів. До моменту його ухвалення можна застосовувати чинні стандарти (IAS 2, IAS 38, IFRS 9) з урахуванням характеру активу. Крім того, важливо, щоб на національному рівні Міністерство фінансів України чи НБУ підготували методичні рекомендації щодо відображення криптовалют у звітності підприємств. Це забезпечить єдність підходів та зменшить ризик помилок при оцінюванні активів.

Таблиця 1

Основні проблеми бухгалтерського обліку криптовалют

Проблема	Суть проблеми	Наслідки для обліку
Відсутність єдиного стандарту	міжнародні стандарти не містять чітких правил обліку криптовалют	плутанина в класифікації та оцінці
Висока волатильність	ціни на криптовалюту змінюються щохвилини	складно визначити справедливую вартість
Класифікація криптовалюти	валюта, актив, інструмент?	впливає на методи оцінки та обліку
Відсутність нормативного регулювання	у багатьох країнах не встановлено чітких правил	правова невизначеність
Труднощі з аудитом	немає стандартів аудиту криптовалют	зниження довіри до фінансової звітності

Наступна суттєва проблема – висока волатильність криптовалют, тобто різкі коливання їхньої вартості на ринку. Ціни можуть змінюватися щохвилини, тому визначити справедливую вартість на звітну дату часто складно. Це призводить до значних коливань фінансових результатів підприємства. Для мінімізації впливу волатильності необхідно впровадити спеціальні методи оцінювання, зокрема використання середньозваженої ринкової ціни або діапазону допустимих коливань (цінового коридору). Джерелом даних для оцінки мають бути кілька надійних криптовалютних бірж, що дозволить уникнути спотворення показників. Крім того, підприємства можуть створювати резерви під знецінення криптоактивів і застосовувати інструменти хеджування, щоб зменшити вплив курсових коливань на фінансові результати.

Важливою проблемою залишається також невизначеність класифікації криптовалют, адже немає єдиної думки, чи варто їх трактувати як валюту, нематеріальний актив або фінансовий інструмент. Від цього безпосередньо залежить методика обліку, порядок визнання доходів, амортизація, а також податкові наслідки. Рішенням може стати закріплення у законодавстві чітких критеріїв класифікації криптоактивів залежно від їх функціонального призначення. Наприклад, токени, які використовуються як платіжний засіб, можуть класифікуватися окремо від токенів, що представляють право власності чи участі в інвестиційному проєкті. На рівні підприємств варто розробити внутрішні політики обліку криптовалют, що враховують їх економічну сутність.

Окрім цього, удосконалення податкового законодавства дозволить уникнути подвійного трактування операцій із цифровими активами.

Четверта проблема – відсутність нормативного регулювання у більшості країн, зокрема й в Україні. Нині немає комплексних законодавчих актів, які б визначали правовий статус криптовалют, порядок їх оподаткування та бухгалтерського обліку. Така правова невизначеність створює труднощі для складання фінансової звітності та підвищує ризики при перевірках. Для усунення цього бар'єра необхідне прийняття спеціального закону про цифрові активи, який би встановлював правила їх використання, обігу та обліку. Також варто розробити державні стандарти бухгалтерського обліку криптовалют, що базуватимуться на міжнародних нормах. Важливо врегулювати питання оподаткування операцій із криптовалютами (ПДФО, податок на прибуток, ПДВ) та узгодити українське законодавство з європейським регламентом MiCA (Markets in Crypto-Assets Regulation). Це дозволить інтегрувати український ринок у глобальну систему цифрових фінансів і забезпечити правову визначеність для суб'єктів господарювання.

Окремої уваги потребує питання аудиту криптовалютних операцій, адже наразі відсутні міжнародно визнані стандарти перевірки таких активів. Аудитори стикаються з труднощами верифікації транзакцій, перевірки власності на криптовалюту та визначення їх ринкової вартості. Це призводить до зниження довіри до фінансової звітності підприємств, що працюють із цифровими активами. Вирішенням проблеми може бути розроблення міжнародних і національних стандартів аудиту криптоактивів, зокрема доповнення до чинних Міжнародних стандартів аудиту (ISA). Перспективним напрямом є використання технології блокчейн-аудиту, яка дозволяє безпосередньо перевіряти достовірність операцій у розподіленому реєстрі. Доцільним є також створення системи сертифікації аудиторів, що спеціалізуються на цифрових активах, і впровадження інструментів аналітики блокчейну (наприклад, Chainalysis або Elliptic) для відстеження операцій та оцінки ризиків.

Отже, вирішення проблем бухгалтерського обліку криптовалют потребує комплексного підходу, що поєднує нормативне, методичне, технічне та освітнє забезпечення. Розроблення стандартів обліку, врегулювання правового статусу криптоактивів, підвищення кваліфікації бухгалтерів і впровадження сучасних цифрових технологій забезпечать прозорість і достовірність фінансової інформації, підвищать довіру інвесторів і сприятимуть інтеграції України у світовий фінансово-технологічний простір.

Модель регулювання обліку криптовалют в Україні (рис. 1) передбачає взаємодію між державними органами, аудиторами, банківськими установами та бізнесом. Така взаємодія забезпечує контроль, звітність і нагляд за операціями з криптоактивами, а також сприяє гармонізації бухгалтерського й податкового підходів. Важливо запровадити чіткі правила класифікації активів залежно від їх призначення та забезпечити прозорість методів оцінки справедливої вартості. Особливу увагу слід приділити формуванню процедур підтвердження прав

власності та внутрішньому контролю за збереженням криптоактивів [3].

Для України актуальним є також узгодження бухгалтерського та податкового підходів, що дозволить уникнути подвійного трактування операцій і забезпечить прозоре оподаткування. Необхідним кроком є підвищення кваліфікації бухгалтерів і аудиторів у сфері цифрових активів, а також впровадження сучасних технологічних рішень для перевірки й контролю операцій у блокчейні.[4]

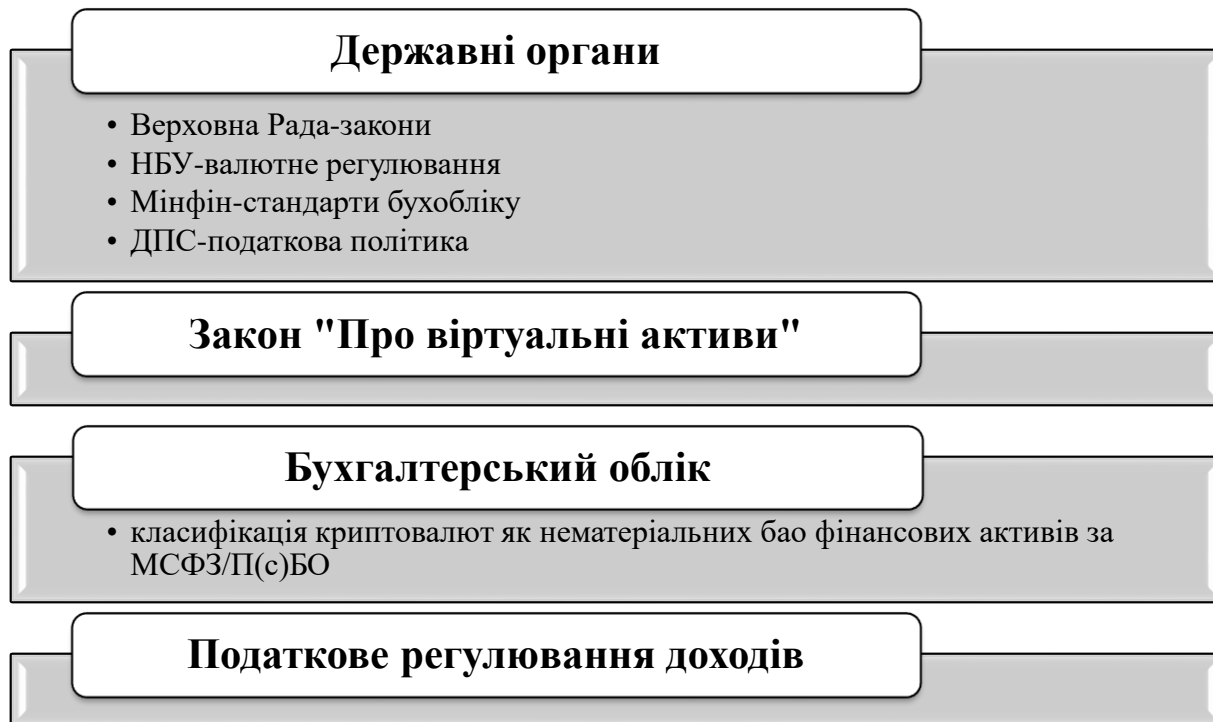

Рис. 1 Модель регулювання обліку криптовалют в Україні

Отже з дослідженого ми бачимо, що облік криптовалют є комплексною проблемою, що охоплює бухгалтерський, податковий, юридичний та технологічний аспекти. Для забезпечення прозорості та достовірності фінансової звітності слід розробити єдині підходи до класифікації, оцінки та розкриття інформації про криптоактиви. Вирішення цих питань сприятиме гармонізації національних і міжнародних стандартів, підвищить рівень довіри до фінансової інформації та забезпечить стабільність розвитку крипторинку в Україні та світі.

Література

1. Будник В. Суть цифрових активів: концептуальні основи та сучасний контекст // Вісник Економіки. – 2025р. – № 1. – URL:<https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1756>
2. Захарків В. Особливості обліку та оподаткування операцій з криптовалютою // Ефективна економіка. – 2025р. – № 3. – URL: <https://efp.in.ua/uk/journal article/1578>

3. Могил Л. С. Порядок обліку операцій з криптовалютою як різновидом активів // Аналітично-порівняльне правознавство. – 2023р. – URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.28>
4. Старчук О., Чубоха Н., Андросович А. Правові аспекти регулювання криптовалют та блокчейн-технологій в Україні // Ефективна економіка. – 2024р. – № 3. – URL: <https://efp.in.ua/uk/journal-article/1300>

УДК 657.37:004]-043.86

Антон Міщенко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Бразілій

Черкаський державний технологічний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ Й ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Швидкий розвиток цифрових технологій та всепроникна цифровізація суспільних і економічних процесів істотно змінюють підходи до організації бухгалтерського обліку та аудиту. Глобальні виклики та ризики лише пришвидшують ці зміни, роблячи цифрову трансформацію економіки та суспільства неминучою. Для українських підприємств питання цифровізації обліково-звітних процедур набуло особливого значення в умовах євроінтеграційного курсу розвитку держави. На сучасному етапі цифровізація бухгалтерського обліку й звітності розглядається як важлива складова стратегій розвитку бізнес-середовища, оскільки виступає ефективним механізмом економічного зростання, що сприяє підвищенню продуктивності, ефностієктив та конкурентоспроможності підприємств.

Світова динаміка розвитку бізнесу зумовлює потребу впровадження цифрових технологій на всіх етапах діяльності підприємства, що підвищує результативність та скорочує часові витрати в сфері бухгалтерського обліку. Серед ключових сучасних напрямів особливо виділяється використання хмарних сервісів, які забезпечують обробку та зберігання великих обсягів інформації на віддалених серверах і дозволяють користуватися обліковими системами та електронним документообігом у віддаленому режимі. Оцифрування рутинних облікових операцій створює можливості для роботи в форматі дистанційних офісів, підвищує ефективність використання ресурсів та гарантує отримання актуальної інформації в режимі реального часу. Процеси розрахунків і обробки даних завдяки автоматизації виконуються з високим рівнем точності, а фінансова інформація зберігається у захищеному вигляді, що забезпечується сучасними ІТ-рішеннями. Внаслідок використання цифрових технологій, серед яких штучний інтелект, блокчейн і хмарні обчислення, підприємства модернізують процедури

та методику ведення обліку, зберігаючи їхні основні принципи, але значно підвищуючи ефективність і відповідність сучасним

вимогам [3].

Аудиторська перевірка фінансової звітності поступово переходить у цифровий формат. Значна частина аудиторських процедур автоматизується за допомогою штучного інтелекту, блокчейн-технології забезпечують прозорість і можливість відстеження фінансових операцій, тоді як використання великих даних підвищує достовірність і повноту аудиторських доказів. Сучасні цифрові рішення дозволяють аудиторам швидко збирати, перевіряти й аналізувати великі масиви фінансової інформації, знижуючи вплив людського чинника та ймовірність помилок. Застосування алгоритмів машинного навчання дозволяє виявляти ознаки шахрайства та нетипові операції у реальному часі, що робить контроль більш ефективним. Додаткове впровадження хмарних технологій, роботизованої автоматизації процесів (RPA) та інтерактивних цифрових панелей суттєво розширює інструментарій аудитора, пришвидшує перевірки і підвищує їхню якість. У підсумку цифровізація аудиту посилює аналітичні можливості, забезпечує точність і прозорість, а також створює умови для ефективного прогнозування ризиків [4].

Серед ключових технологій, що формують основу цифрової трансформації фінансової звітності, виокремлюють штучний інтелект, хмарні обчислення, блокчейн та аналіз великих даних. Штучний інтелект (ШІ) використовується для автоматизації процесів обробки інформації, здатний навчатися на історичних даних і виявляти помилки чи нетипові операції у звітності. Його застосування дозволяє знизити вплив людського чинника та підвищити точність фінансового аналізу, особливо при роботі з великими обсягами даних. Хмарні технології забезпечують централізоване зберігання фінансової інформації на захищених серверах з можливістю доступу онлайн, що робить облік більш мобільним та оперативним. Використання блокчейну гарантує незмінність записів у фінансових реєстрах, що підвищує довіру до даних і мінімізує ризики фальсифікацій. Big Data та сучасні аналітичні інструменти створюють можливості для глибокого опрацювання великих масивів фінансової інформації, допомагаючи виявляти закономірності та прогнозувати тенденції. Крім того, все більшого поширення набувають системи електронного документообігу та стандартизовані формати звітності (зокрема iXBRL на основі міжнародного стандарту XBRL), що сприяють уніфікації, спрощують обмін фінансовими даними та забезпечують їх ширшу доступність для користувачів [3, 1, 4].

Оцифрування обліково-звітних процедур істотно підвищує їхню ефективність та якість. Автоматизація й використання сучасних IT-рішень забезпечують оптимізацію обробки фінансових даних, знижують ймовірність помилок та сприяють зростанню швидкості й точності бухгалтерських операцій. Запровадження електронного документообігу та хмарних сервісів дозволяє скоротити обсяг рутинної роботи, зменшити навантаження на персонал і прискорити обіг документів, гарантуючи безперервність бізнес-процесів. Централізоване зберігання та резервування даних у цифрових системах мінімізує

ризиків їхньої втрати або несанкціонованого доступу. У форматі онлайн підприємства отримують можливість у реальному часі контролювати фінансові показники та ухвалювати управлінські рішення на підставі актуальної й достовірної інформації. Формування єдиного електронного інформаційного простору сприяє більшій прозорості та узгодженості даних, а також покращує як внутрішню, так і зовнішню комунікацію компанії. У підсумку цифровізація фінансового обліку й звітності зміцнює стійкість підприємства в умовах невизначеності, допомагає знизити ризики та забезпечує ефективніше й надійніше управління фінансовими ресурсами [3, 1].

Разом із численними перевагами, цифровізація також супроводжується рядом суттєвих викликів. Насамперед це загрози у сфері кібербезпеки: накопичення значних обсягів конфіденційних даних у цифрових системах створює ризики несанкціонованого доступу та можливих кібератак. У таких умовах першочергового значення набуває захист інформації та забезпечення її конфіденційності. Іншим важливим чинником є людський аспект: запровадження новітніх технологій вимагає високого рівня підготовки працівників, який не завжди відповідає сучасним вимогам, тому необхідними стають постійне навчання й розвиток цифрових компетентностей бухгалтерів та аудиторів. Низький рівень обізнаності щодо переваг цифрових рішень та відсутність мотивації до змін у частини підприємств також уповільнюють процес трансформації. Додатковими бар'єрами виступають технічні проблеми: недостатня матеріально-технічна база та обмежені фінансові ресурси для впровадження комплексних ІТ-рішень. Окремо слід відзначити нормативно-правову невизначеність: національне законодавство у сфері цифрового обліку та аудиту перебуває на етапі становлення, потребує модернізації та узгодження з міжнародними стандартами. Зокрема, актуальним є завдання гармонізації українських регуляторних вимог із нормами ЄС та МСФЗ для формування надійної правової основи цифрової звітності [3, 5, 4].

Щоб забезпечити успішну цифрову трансформацію обліку й звітності на українських підприємствах, необхідно впроваджувати нові рішення системно та поетапно. Найбільш доцільним є поступовий підхід, який передбачає цифровізацію окремих бізнес-процесів із орієнтацією на довгостроковий розвиток. Ключову роль у цьому процесі відіграє позиція керівництва: усвідомлення важливості цифрових змін і підтримка таких ініціатив топ-менеджментом визначають успіх їх реалізації. Водночас слід інвестувати у розвиток людського капіталу – організовувати регулярне навчання, оновлювати освітні програми та підвищувати кваліфікацію бухгалтерів і аудиторів з метою формування необхідних цифрових навичок [3, 4].

Важливо також забезпечити належну матеріально-технічну базу підприємств: модернізувати програмне забезпечення, удосконалити ІТ-інфраструктуру та впроваджувати надійні системи кіберзахисту для збереження фінансових даних. Перспективним напрямом є активне застосування цифрових платформ і сервісів, насамперед систем електронного документообігу, що дозволяють автоматизувати обіг документів і спростити взаємодію з державними

органами. Важливим етапом також виступає перехід до стандартизованих форматів фінансової звітності, зокрема iXBRL, побудованого на міжнародному стандарті XBRL, який забезпечує прозоре й уніфіковане представлення інформації [3, 1].

На рівні державної політики необхідним є вдосконалення нормативно-методичної бази цифрового обліку та аудиту, що дозволить офіційно закріпити використання новітніх технологій у національній практиці. Орієнтація на провідні міжнародні стандарти та активна інтеграція України у європейський цифровий простір сприятимуть тому, що вітчизняні підприємства зможуть максимально реалізувати потенціал цифровізації та зміцнити свої конкурентні позиції [2, 4].

Проведене дослідження наукових праць засвідчує, що цифровізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності є не просто сучасною тенденцією, а об'єктивною необхідністю й закономірним етапом еволюції системи управління підприємством. Інтеграція цифрових технологій у сферу обліку та аудиту дозволяє суттєво прискорити процеси збору та обробки інформації, підвищити їх точність і прозорість, а також сформувати якіснішу базу для ухвалення управлінських рішень. Разом із тим, для досягнення максимального ефекту від цифрових перетворень слід подолати низку серйозних бар'єрів, серед яких – кіберзагрози, недостатній рівень цифрових компетентностей персоналу та прогалини у нормативно-правовому полі [5, 4].

Важливо наголосити, що системне й методично виважене впровадження цифрових інструментів, підтримане належною технічною інфраструктурою та удосконаленою законодавчою базою, здатне забезпечити новий рівень достовірності та ефективності фінансової звітності. Це, у свою чергу, дозволить українським підприємствам не лише зміцнити позиції на внутрішньому ринку, а й підвищити конкурентоспроможність у міжнародному економічному просторі [2].

Отже, цифровізація виступає ключовим чинником сталого розвитку бізнесу, адже вона не лише оптимізує внутрішні бізнес-процеси, а й створює стратегічні переваги для компаній, що швидко адаптуються до нових технологій. Підприємства, які здатні своєчасно впроваджувати інноваційні рішення, отримують не лише ефективніший контроль за фінансовими потоками, а й зміцнюють довіру інвесторів, партнерів і клієнтів. У перспективі цифрова трансформація бухгалтерського обліку та звітності може стати одним із визначальних чинників інтеграції України до європейського економічного простору та важливим елементом загальної фінансової стабільності держави.

Література:

1. Головацька С. І. Системи електронного обліку і звітності підприємств: актуальні аспекти // Підприємництво і торгівля. 2021. Вип. 32. С. 11–16. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2021-32-02>. URL: <http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1063>

2. Головацька С. І., Марценюк Р. А. Сучасні тенденції адміністрування звітності підприємства в умовах цифрової економіки // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2022. Вип. 70. С. 31–39. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-04>. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1279>

3. Пелех У., Тенюх З. Вплив цифровізації на облік та звітність підприємства: переваги, виклики та стратегії впровадження // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2024. Вип. 3 (28). С. 62–69. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-62>. URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/137>

4. Рябчук О. Г., Лінива К. М. Діджиталізація аудиту фінансової звітності підприємств // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2023. Вип. 78. С. 72–78. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/78-11>. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/4737>

5. Яструбський М. Я., Чжен С. Тенденції розвитку звітності підприємств: національні вимоги та зарубіжний досвід // Економіка та суспільство. 2023. № 2. С. 88–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-9>. URL: <https://journals.kyumu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/64>

УДК 657:338.124.4

Христина Стаднік – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Бразілій

Черкаський державний технологічний університет

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Формування облікової політики суб'єкта господарювання в умовах економічної нестабільності є одним із найважливіших питань сучасного бухгалтерського обліку. У ситуації, коли економіка зазнає постійних коливань, а нормативно-правова база часто змінюється, суб'єкти господарювання потребують ефективних механізмів адаптації своїх облікових рішень до динамічних умов зовнішнього середовища. Облікова політика виступає основою для забезпечення достовірності та гнучкості фінансової інформації, що є передумовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Її формування передбачає вибір оптимальних методів обліку активів, зобов'язань, доходів і витрат, які б відповідали вимогам законодавства та водночас враховували

інтереси користувачів звітності – інвесторів, кредиторів, власників.

Саме тому актуальність теми зумовлена потребою у створенні таких механізмів побудови облікової політики, які б забезпечили стабільність фінансової інформації навіть у періоди економічної нестабільності [1]. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо формування та вдосконалення облікової політики суб'єкта господарювання в умовах економічної нестабільності з метою забезпечення достовірності, гнучкості та адаптивності фінансової інформації. Завдання полягає у виявленні впливу макроекономічних факторів на процес формування облікової політики, визначенні ризиків і обмежень під час адаптації облікових рішень до змін законодавства, валютних коливань та інфляційних процесів, а також у дослідженні сучасних підходів до оцінки активів і зобов'язань у цих умовах та визначенні критеріїв ефективності облікової політики [2].

Проблематика теми полягає у тому, що в умовах економічної нестабільності суб'єкти господарювання стикаються з проблемою – збереження достовірних даних і забезпечення гнучкості облікових підходів. Важливо знайти баланс між послідовністю методів і необхідністю їхньої адаптації до нових економічних реалій. Зокрема, порушується питання вибору між історичною та справедливою вартістю при оцінці активів і зобов'язань, адже обидва методи мають переваги і ризики. Історична вартість забезпечує сталість облікових оцінок, але не завжди відображає реальний стан активів у період інфляції, тоді як справедлива вартість дає актуальну інформацію, проте підвищує ризики суб'єктивності. У період макроекономічних коливань саме такі питання викликають найбільші дискусії серед науковців і практиків [3]. Сучасні дослідження свідчать, що ключем до ефективного формування облікової політики є її стратегічна спрямованість і системність. Суб'єкти господарювання мають застосовувати ризик-орієнтований підхід, який передбачає ідентифікацію, оцінку та мінімізацію облікових ризиків. У наказі про облікову політику доцільно передбачати положення, які враховують макроекономічні ризики, інфляційні коливання, валютні втрати та непередбачувані зміни у законодавстві. Такий підхід дозволяє зменшити вплив зовнішніх чинників на фінансові результати та зробити систему обліку більш адаптивною [4]. Важливим напрямом удосконалення є узгодження облікової політики з міжнародними стандартами фінансової звітності. Гармонізація підходів підвищує порівнянність даних, забезпечує прозорість і зміцнює довіру з боку інвесторів. Водночас облікова політика має враховувати національні особливості, адже українські підприємства функціонують у специфічному правовому та податковому полі. Тому оптимальним рішенням є поєднання міжнародних принципів і локальних вимог, що сприяє стабільності облікової системи. Крім того, особливу увагу варто приділяти документуванню змін в обліковій політиці. Всі нововведення повинні бути належним чином зафіксовані в управлінських документах, із поясненням причин та очікуваних наслідків. Це забезпечує прозорість і дозволяє уникнути звинувачень у маніпулюванні фінансовими результатами. Важливо також, щоб зміни були угоджені з потребами користувачів звітності, які у період нестабільності

потребують більшої деталізації, відкритості та своєчасності інформації [5]. Розв'язання зазначених проблем можливе через впровадження концептуальних підходів, які базуються на системності, ризик-орієнтованому аналізі та гнучкому реагуванні на зміни зовнішнього середовища. Ефективна облікова політика має враховувати ризики, що виникають унаслідок інфляційних процесів, зміни валютних курсів, нестабільності податкового середовища. Доцільно впроваджувати внутрішні процедури моніторингу фінансових показників, щоб своєчасно виявляти негативні тенденції та коригувати методи оцінки активів, формування резервів або амортизаційної політики. Необхідно, щоб положення облікової політики були не формальним документом, а реальним інструментом управління, який допомагає реагувати на економічні зміни. Для цього важливо залучати фахівців різних підрозділів – бухгалтерів, фінансистів, аналітиків – для формування та перегляду політики, забезпечуючи її комплексність і практичну спрямованість [4]. У практичній площині значну увагу слід приділяти гармонізації національних і міжнародних підходів. Перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ) дає можливість підвищити порівнянність даних і довіру інвесторів. Проте, це потребує адаптації, адже застосування МСФЗ без урахування національних особливостей може призвести до невідповідності між бухгалтерськими оцінками і реальними фінансовими процесами. Важливо також забезпечити належне документування змін, їхнє обґрунтування та розкриття у звітності, щоб користувачі могли оцінити вплив таких змін на фінансові результати суб'єкта господарювання. У період нестабільності інформаційна прозорість стає критично важливою, адже вона формує довіру між суб'єктом господарювання і стейкхолдером [5]. Додаткової уваги потребує питання оцінки довгострокових активів і зобов'язань. В умовах нестабільності суб'єкти господарювання можуть вдаватися до регулярного переоцінювання, аби уникнути заниження або завищення їхньої реальної вартості. Це дозволяє підвищити достовірність фінансової звітності, забезпечити об'єктивність показників капіталу та прибутковості. Також важливим є створення резервів під можливі втрати від коливання валютних курсів чи інфляційних процесів. Розумна політика у формуванні таких резервів сприяє фінансовій стабільності й дає змогу суб'єкту господарювання витримувати економічні шоки. Не менш значущим напрямом є вдосконалення внутрішнього контролю й аудиту. Саме через ефективну систему контролю можна запобігти викривленням у звітності та вчасно виявити наслідки змін у зовнішньому середовищі. Контроль має охоплювати не лише перевірку правильності облікових процедур, а й оцінку ризиків, які можуть впливати на достовірність звітних даних. Це формує підґрунтя для побудови стабільної системи управління фінансовими потоками навіть у кризових умовах.

Отже, формування облікової політики суб'єкта господарювання в умовах економічної нестабільності має здійснюватися як комплексний, багаторівневий процес, що поєднує аналітичні, нормативні й управлінські підходи. Вона повинна бути динамічною, постійно вдосконалюватися відповідно до змін зовнішнього середовища, законодавчих вимог і економічних ризиків. Ефективна

політика дозволяє не лише підвищити якість фінансової звітності, а й зміцнити фінансову стійкість підприємства. Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що облікова політика є не просто сукупністю методичних прийомів, а стратегічним документом, який визначає фінансову поведінку суб'єкта господарювання. Її правильно сформовані положення дозволяють забезпечити прозорість, стабільність і ефективність облікових процесів, мінімізувати ризики викривлення звітності та посилити конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. У період нестабільності важливо, щоб облікова політика не була статичною – вона має змінюватися разом із зовнішнім середовищем, але при цьому зберігати послідовність і логіку. Тільки за таких умов бухгалтерський облік може стати надійним інструментом управління, а фінансова звітність – достовірним джерелом інформації для ухвалення управлінських рішень.

Література:

1. Фоміна О.В., Семенова С.М., Ромашко О.М. «Формування облікової політики підприємства в умовах економічної нестабільності». *Вісник економіки та управління*, 2022.

URL:<https://ur.knute.edu.ua/bitstreams/dd2e2da9-c575-4f7b-96b1-e04beb6a9736/download>

2. Ткаченко О., Янко О. «Облікова політика підприємства: теоретичні та практичні аспекти». *Економіка та суспільство*, 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3251>

3. Кушнір Л.А., Коркушко О.Н., Кушнір В.О. Облікова політика підприємства: сучасні підходи та проблеми. *Фінанси та облік*, 2022. URL: https://www.researchgate.net/publication/396105960_PIDHODI_DO_TRANSFORMACII_OBLIKOVOI_POLITIKI_PIDPRIEMSTVA_V_UMOVAN_NESTABILNOGO_PODATKOVOGO_SEREDOVISA

4. Оляднічук Н. Організація облікової політики у підприємстві: теоретичні та практичні аспекти. *Економічний розвиток*, 2024. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/911>

5. Ромашко О.М., Король С.Я. Облікова політика підприємства: адаптація до змінюваного середовища. *Фінансовий облік та аудит*, 2023. URL: https://mail.business-inform.net/article/?abstract=2023_5_0_147_152&year=2023

УДК 657.631:657.1

**Людмила Яловега – к.е.н., доц.,
Ольга Лега – к.е.н., доц.,
Юрій Канцедал – асистент**

Полтавський державний аграрний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Інвентаризація активів і зобов'язань у сучасних умовах функціонування підприємств постає не формальною процедурою контролю, а ключовим елементом системи забезпечення достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Її результати віддзеркалюють фактичний стан ресурсного потенціалу суб'єкта господарювання, дають змогу ідентифікувати розбіжності між обліковими показниками й реальною наявністю майна та водночас формують комплекс управлінських і податкових наслідків, релевантних для прийняття рішень. Зростання наукового й практичного інтересу до проблематики обліку результатів інвентаризації обумовлене необхідністю гармонізації процедур документування, бухгалтерських проведення і податкового трактування в контексті воєнних ризиків, цифровізації облікових процесів та імплементації міжнародних стандартів.

Формування доказової бази інвентаризаційних результатів передбачає складання описів, актів та звіряльних відомостей, які після завершення фактичної перевірки надходять до бухгалтерської служби для співставлення з даними обліку. У разі виявлення відхилень складаються звіряльні відомості, які повинні відповідати вимогам чинного законодавства та містити обґрунтування матеріально відповідальних осіб щодо кожного факту нестачі чи надлишку [1]. Це дозволяє відокремити реальні економічні втрати від помилок облікової системи, забезпечуючи виконання інвентаризацією не лише контрольної, а й діагностичної функції, що підвищує якість інформації як для внутрішнього управління, так і для зовнішніх користувачів.

Узагальнення результатів оформлюється протоколом інвентаризації, який виконує дві взаємодоповнювальні функції: управлінську – як розпорядчий документ щодо списання, дооцінки, оприбуткування або відшкодування, та облікову – як первинний документ, на підставі якого здійснюють записи в синтетичному й аналітичному обліку. Своєчасність та коректність відображення інвентаризаційних різниць у бухгалтерському обліку є ключовою умовою достовірності фінансової звітності, оскільки річні результати підприємства мають включати всі інвентаризаційні коригування, переважно сформовані в останній місяць звітного періоду.

Особливості бухгалтерського трактування нестач, надлишків та пересортиці

залежать від економічної природи об'єктів: необоротні активи визнаються за справедливою вартістю у разі надлишків або списуються з подальшим відшкодуванням збитків у разі нестач; щодо запасів можливе проведення взаємозаліку відхилень у межах пересортиці; результати інвентаризації готівки безпосередньо впливають на фінансовий результат. Такі операції регламентуються національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, що вимагає від фахівців відповідних компетентностей щодо застосування нормативної бази у практичних ситуаціях.

Податкові аспекти інвентаризаційних різниць становлять особливо важливий напрям аналізу. Надлишки активів не формують об'єкта оподаткування ПДВ, натомість понаднормові нестачі чи втрати запасів трактуються як використання в негосподарській діяльності, що зумовлює нарахування компенсувальних податкових зобов'язань [2]. В умовах воєнного стану законодавство передбачає низку винятків, що звільняють підприємства від податкових наслідків у разі документально підтвердженого знищення або пошкодження майна внаслідок форс-мажору. У системі податку на прибуток застосовуються різниці при ліквідації основних засобів, тоді як для платників єдиного податку вирішальними є надлишки активів та компенсовані збитки.

Наукова інтерпретація інвентаризації передбачає розгляд її результатів як інструмента інтеграції бухгалтерського, податкового та управлінського обліку, а також як ключового складника системи внутрішнього контролю та ризик-менеджменту [3]. Цифровізація облікових процесів актуалізує потребу в автоматизації інвентаризаційних процедур, формуванні електронних актів і звіряльних відомостей, використанні мобільних сканувальних технологій та хмарних сервісів, що знижує ризики помилок і підвищує оперативність управлінської інформації.

Отже, інвентаризація як ключовий інструмент забезпечення достовірності облікової інформації та прозорості фінансової звітності, виконує контрольні, діагностичні й управлінські функції. Вона уможливорює встановити фактичний стан активів і зобов'язань, своєчасно виявити розбіжності між реальними даними та показниками обліку, формуючи надійну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень. В умовах воєнних ризиків та цифрової трансформації особливо актуальним є вдосконалення методики інвентаризації, автоматизація процедур та застосування електронного документообігу. Це забезпечує підвищення точності облікових даних, зміцнення фінансової дисципліни та зниження ризиків викривлення звітності.

Література:

1. Макаренко С. Інвентаризація, як складова внутрішньогосподарського контролю. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів: зб. допов. наук.-практ. конф. студ. за результатами проходження виробничих та технологічних практик.* 2024. Вип. 16. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 57–58.

2. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. *Верховна Рада*

XXII міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»
України. URL:<http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення
15.11.2025).

3. Яловега Л.В., Лега О.В., Прийдак Т.Б. Контроль як функції управління: теоретичний аспект. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024 С. 33–36.

СЕКЦІЯ 9. Концепція розвитку банківської системи та забезпечення її фінансової стабільності.

УДК 336.74

**Olena Berezina – PhD (Economics), Prof.,
Denys Stukalo – Master’s degree student**

Cherkasy State Technological University

**FEATURES AND CHALLENGES OF BANK LENDING IN WARTIME:
CASE OF PRIVATBANK**

Wartime conditions since February 2022 created very atypical operating conditions for Ukraine’s banking sector: widespread disruption of business activity in some regions, temporary evacuations and relocations, heightened sovereign and currency risks, but also strong fiscal and monetary policy support to maintain payments, social transfers and essential public financing. Wartime background shapes the credit risk, provisioning and strategic choices. The NBU pursued policies to stabilize FX and liquidity, and the State retained ownership of systemically important banks, which continued to perform critical payments and lending functions. Also nowadays, most Ukrainian banks applied scenario-based stress tests reflecting prolonged conflict and economic contraction scenarios, which informed capital planning and provisioning strategies. Regulatory dialogues with the NBU helped align expectations for stress buffers and contingency planning.

Wartime shocks forced a reassessment of credit risk frameworks and the Ukrainian banks should consider them when forming their lending policy. First of all this is the higher provisioning and forward-looking allowances. Management substantially increased loan loss allowances in 2022 year and maintained elevated provisioning levels in 2023–2024 years to reflect expected losses and to align with IFRS 9 forward-looking requirements. Provision build-ups reduced near-term reported profitability but strengthened loss-absorbing capacity.

The second is the features of NPL composition: a very large share of NPLs was concentrated in corporate loans – consistent with sectoral patterns where corporate counterparties faced disruptions, deferred payments and cash-flow stress. The Summary for state banks from the Ministry of Finance of Ukraine [5] confirms that most NPL volumes remained corporate-heavy.

Next challenges are workouts, restructurings and collateral realization. For example, PrivatBank, the largest state-owned systemically important bank in Ukraine, emphasized active restructuring, collateral enforcement where possible, and use of legal channels to recover value. The bank’s integrated reports [2, 3, 4] note special operational teams for workouts and strengthened credit monitoring. These measures

aim to reduce long-run loss severity and to recover performing status where feasible. Also Privatbank demonstrated remarkable resilience, strong profitability and continued lending activity through the wartime period. This bank preserved and expanded core operations while navigating large macro and security shocks, with pre-tax profit recovering markedly after the 2022 shock and increasing further in 2024. After the immediate shock of 2022, PrivatBank's profitability rebounded strongly. For example, management reports show a marked increase in pre-tax profit from 72,8 billion UAH in 2023 year to 81 billion UAH in 2024 year, that underline the bank's capacity to remain profitable despite elevated risk and operating costs. The bank enhanced provisioning and retained capital buffers; state ownership and prior recapitalization history underpin sovereign reassurance, and the bank continued to comply with IFRS disclosures and independent audit opinions included in the consolidated statements. Privatbank increased provisions and strengthened credit risk governance, while managing liquidity and deposit funding successfully through digital channels and state support measures.

NPL ratios in Ukraine rose across the sector due to wartime impacts; PrivatBank reported very substantial non-performing exposures in absolute amounts (driven mostly by corporate loans). By the second half of 2024 PrivatBank's NPL volumes were reported to have decreased in absolute terms (government analysis of state banks registering decreases in NPL volumes for H2 2024). Still, NPL levels remained a material legacy challenge requiring active workout strategies and provisioning. Bank's loan portfolio dynamics reflect a tension between continued credit demand (especially from agri-food and certain corporate segments) and elevated credit risk: NPL volumes remain high in absolute terms but showed signs of partial normalisation by 2024.

PrivatBank's lending picture during 2022–2024 reveals both selective growth and retrenchment. The corporate lending continued to be a significant share of total loans. The bank reported active lending to businesses in sectors critical for wartime resilience, notably agriculture/food supply chains, utilities and selected manufacturing. Management statements emphasise continued support to firms that sustain essential services and export capabilities. This reflects a deliberate policy mix: targeted credit extension to support strategic economic continuity while managing risk through increased monitoring and collateral/security adjustments.

The retail lending (mortgages, consumer) and SME lending faced mixed dynamics. Consumer demand and mortgage origination were constrained in some regions but partially offset by digital lending and targeted programmes; SME support received renewed attention through micro-modules and credit lines, including state-sponsored facilities and programs that eased credit access where possible. Digital channels helped maintain retail-lending volumes where feasible. Wartime displacement and regional hostilities required the bank to adapt exposure maps: lending portfolios concentrated in less affected regions grew relatively faster; exposures in highly affected regions saw impairments and workout processes. This geographic effect explains much of the elevated corporate NPL share. (4. Credit risk trends and provisioning policy

Despite wartime uncertainty, the bank retained a core deposit base.

Strong digital banking capabilities (Privat24 and other electronic channels) helped preserve depositor confidence and maintain retail funding continuity. The bank's liquidity ratios and short-term funding profile were managed through conservative liquidity buffers and reliance on high-quality liquid assets. The NBU's liquidity-support measures and operations across the sector provided an additional backstop when needed.

However, two wartime operational responses were central for continued lending activity. First is the acceleration of digital lending and onboarding. The faster digital credit origination processes and remote KYC allowed the bank to continue issuing certain retail and SME loans while physical channels were constrained. This preserved volumes and mitigated operational risk.

Second is the decentralized decisioning and special credit taskforces. Privatbank developed specialized credit units for wartime exposures, including legal, security and reconstruction teams focused on assessing collateral enforceability and restructuring prospects. These operational changes improved responsiveness and limited operational disruptions while enabling targeted credit flows to strategic sectors.

Despite the fact that PrivatBank posted strong headline results, several substantive challenges, such as 1) high absolute stock of NPLs and concentration risk; 2) uncertainty about long-term collateral values and enforcement; 3) macroeconomic volatility and currency risks; regulatory and fiscal interactions as well as human capital and operational continuity, remain.

Based on the observed trends and experience [1], the following strategic implications and practical recommendations can help PrivatBank manage lending through the continuing recovery/transition phases:

1. Maintain strict credit origination discipline for new corporate lending – focus on essential sectors (agriculture, food logistics, export-oriented manufacturing) while pricing for elevated risk and requiring robust covenants/security.

2. Scale specialised workout units and recovery playbooks – invest in legal, forensic and asset-realisation teams; consider sale/transfer of certain legacy NPL pools to specialised asset managers under transparent valuation frameworks.

3. Use targeted state-guarantee or co-lending instruments to revive SME credit where market failure persists – the bank should work with state programmes and international development finance to de-risk priority lending.

4. Deepen digital lending and risk analytics – continue to automate credit scoring for retail and small-ticket SME lending to preserve volumes while controlling origination costs and credit quality.

5. Stress-testing and capital planning – maintain conservative stress scenarios and ensure profitability is coupled with prudent capital retention, anticipating possible second-round shocks or reconstruction financing demands.

6. Transparent communication with stakeholders – clear external reporting on provisioning policies, NPL strategy and expected timelines will reduce market uncertainty and support depositor confidence.

PrivatBank's experience in 2022–2024 illustrates how a large, systemically important bank can remain operational, profitable and willing to lend in very adverse wartime conditions — but at the cost of elevated credit risk and a sizable NPL legacy. The bank combined strengthened provisioning, active workout efforts and digital/operational adaptations to continue funding critical parts of the economy. Moving forward, the dual objectives of supporting recovery and restoring balance-sheet health call for careful portfolio selection, specialised recovery capacity, use of state and international risk-sharing instruments, and continued investment in digital risk management.

PrivatBank's case highlights broader lessons for financial systems operating under extreme stress: state backing can stabilise systemically important banks, but private-like discipline (tight underwriting, transparent provisioning and active recoveries) remains essential to restore sustainable lending in post-conflict reconstruction.

Resources:

1. Berezina O., Honcharenko I., Berezna L., Kunchenko-Kharchenko V. Stress-testing as a method of macroprudential policy and information security in banking sector. *Proceeding Materials of the 8th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent Economy (M3E2 2019)*, May 22-24, 2019, Odessa, Ukraine. SHS Web of Conferences 65, 06004 (2019) M3E2 2019. DOI://doi.org/10.1051/shsconf/20196506004

2. PrivatBank Consolidated Financial Statements with Independent Auditor's Report 2022. PrivatBank. 2023. 133 p. URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2-15052023-Report-2022.pdf?_gl=1*16v9vs*_gcl_au*MTc0Nzk2ODU5Ny4xNzU5NjA2NTcy*_ga*NzE2MzU0MTI2LjE3NDI2NDc1MDM.*_ga_C7N2L9Ycq9*czE3NjQ2NjgzNTkkbzEwJGcxJHQxNzY0NjY4NDc0JGo5JGwwJGgxNzM2MzQ4OTAy

3. PrivatBank Consolidated Financial Statements with Independent Auditor's Report 2023. PrivatBank. 2024. 184 p. URL: https://static.privatbank.ua/files/Consolidated_Financial_Statements_with_Independent_Auditors_Report_2023.pdf?_gl=1*9oemwc*_gcl_au*MTc0Nzk2ODU5Ny4xNzU5NjA2NTcy*_ga*NzE2MzU0MTI2LjE3NDI2NDc1MDM.*_ga_C7N2L9Ycq9*czE3NjQ2NjgzNTkkbzEwJGcxJHQxNzY0NjY4NDIzJGo2MCRsMCRoMTczNjM0ODkwMg

4. PrivatBank Consolidated Financial Statements with Independent Auditor's Report 2024. PrivatBank. 2025. 180 p. URL: <https://static.privatbank.ua/files/ConsolidatedFinZvit2024ENG.pdf>

5. State-owned banks: NPL status and resolution report (II half 2024). Ministry of Finance of Ukraine. 2025. 27 p. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/NPL_Ппівр_2024_eng.pdf

УДК: 336.71

**Альона Воронцова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Юрій Бездітко

Херсонський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Надійне функціонування економічної системи країни можливе тільки на базі розвиненої, стабільної банківської системи, яка в свою чергу базується на надійній та раціональній кредитній політиці. Тому пріоритетним завданням кожної банківської установи є пошук шляхів удосконалення системи кредитування з урахуванням оптимального співвідношення між доходами і ризиками.

Як свідчить світовий досвід, основною метою діяльності банків є отримання прибутку від здійснення кредитних операцій. У зв'язку із цим, головним завданням, яка сьогодні стоїть перед менеджментом банків, є формування ефективного кредитного портфеля банку. Нераціональне його формування приводить до підвищення ризиків здійснення кредитних операцій, а це, у свою чергу веде до збитків та втрати вкладених ресурсів.

За даними Національного банку України [1], під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів, впродовж 2018-2024 років кількість діючих банків в Україні скорочувалась, зокрема якщо на кінець 2018 року в Україні було 77 діючих банків, з яких 37 з іноземним капіталом, то на кінець 2024 року їх кількість скоротилася, відповідно до 61 та 26 банків. Тобто кількість банків з іноземним капіталом скоротилася до 79,2 відсотка рівня 2018 року, а кількість банків в цілому по банківській системі України скоротилася до 70,3 відсотка рівня 2018 року, що свідчить про більш ефективну та раціональну діяльність банків з іноземним капіталом.

Незважаючи на скорочення кількості банків, сума активів банківської системи зросла із 1 910 614 млн. грн. у 2018 році, до 3 767 180 млн. грн. у 2024 році (Табл. 1), тобто зростання складало 197,17% при цьому змінювалась і структура активів. Дані таблиці показують, що сума кредитів наданих клієнтам за цей же період зросла на 101,71%, а їх питома вага в загальній сумі активів скоротилася із 58,56% у 2018 році, до 30,21% у 2024 році. Нашу думку зниження питомої ваги кредитів у активах банків є негативним явищем, оскільки кредитна діяльність банків в структурі їх активів є провідною метою діяльності банків, з якою фактично і створюються комерційні банки.

Аналіз таблиці показує, що при зменшенні в структурі активів банківської

системи України кредитів, відбулося значне зростання як абсолютної суми, так і питомої ваги вкладень в цінні папери та депозитні сертифікати. Зокрема сума вкладень в цінні папери та депозитні сертифікати за цей період зросли із 480 615 млн. грн. у 2018 році, до 1 693 022 млн. грн. у 2024 році, тобто зростання склало 3,52 рази. Звичайно, такий динаміці активів банків України можна знайти обґрунтування, оскільки за цей досліджуваний період в Україні сталися події, які негативно вплинули на кредитну діяльність банків, це світова фінансова криза 2018 року, та початок широкомасштабної агресії росії проти України.

Таблиця 1

Основні показники діяльності банківської системи України за 2018-2024 роки, млн. грн. [1]

Період	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Активи банків, усього	1 910 614	1 981 594	1 822 841	2 358 324	2 716 794	3 311 322	3 767 180
Кредити надані клієнтам	1118 860	1033 430	960 597	1 065 347	1 036 213	1 024 678	113803 6
Питома вага кредитів у активах, %	58,56	52,15	52,70	45,17	38,14	30,94	30,21
Вкладення в цінні папери та депозитні сертифікати	480 615	539 466	791 373	829 887	1 022 658	1 466 474	169302 2
Питома вага вкладень в цінні папери та депозитні сертифікати у активах, %	25,15	27,22	43,41	35,20	37,64	44,29	46,05
Рентабельність активів, %	1,69	4,26	2,44	4,09	1,04	3,2	3,35
Рентабельність капіталу, %	14,67	33,45	19,22	35,08	9,68	30,33	29,07

Оскільки кредитна діяльність банків є однією із найбільш ризикових видів діяльності банків, погіршення економічної ситуації в країні примушує банки скорочувати масштаби своєї кредитної діяльності, і шукати інші напрями вкладення вивільнених фінансових ресурсів. Однозначно таким напрямом вкладання коштів є фондовий ринок складовими якого є цінні папери та депозитні сертифікати Національного банку України. Важливим фактором розвитку фондового ринку України, є тотальна перевага в його структурі державних цінних паперів з високою дисконтною ставкою, що в свою чергу пов'язано з світовою фінансовою кризою 2018 року та початком війни росії проти України, що викликало проблеми з фінансуванням дефіциту бюджету України. З метою підвищення привабливості державних цінних паперів уряд вимушений був підвищувати дисконтні ставки за цими цінними паперами [2].

Таким чином висока дохідність державних цінних паперів, та практична відсутність ризиків вкладення коштів сприяли значному зростанню питомої ваги

вкладень в цінні папери та депозитні сертифікати в структурі активів банківської системи України.

Дані таблиці також свідчать, що за досліджуваний період дохідність операцій банків України, в першу чергу за рахунок кредитних операцій, та операцій з цінними паперами та депозитними сертифікатами, незважаючи на її нерівномірність, була на високому рівні. Так рентабельність активів за цей період коливалася в межах від 1,04 до 4,26 відсотка, що є високим показником, при цьому рентабельність капіталу власників банків була на рівні від 9,68% до 35,08%. В цілому проаналізовані показники свідчать, що незважаючи на негативні зовнішні впливи, показники діяльності банківської системи України були задовільними.

Таким чином можна зробити висновок, що зовнішні фактори, такі як світові фінансова кризи та агресія росії проти України, негативно вплинули на умови функціонування банків України, що привело до переорієнтації їх активних операцій із кредитних на операції з цінними паперами та депозитними сертифікатами. Однак така зміна практично не вплинула на прибутковість їх діяльності.

Література:

1. Основні показники діяльності банків України : Офіційний сайт Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>

2. Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. Методи вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах: *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»* № 3, 2021. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=3&y=2021>

УДК 336.711:336.743]"2022/2025"

Софія Петрук – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Леся Бережна

Черкаський державний технологічний університет

РОЛЬ НБУ У СТАБІЛІЗАЦІЇ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В КРИЗОВИХ УМОВАХ (2022–2025)

Після початку повномасштабної війни у 2022 році Україна опинилася в надзвичайно складних макроекономічних умовах, що характеризувалися значними зовнішніми шоками, дефіцитом бюджету та зростанням державного боргу. Валютний ринок став одним із найбільш вразливих каналів, де спостерігалось зростання попиту на іноземну валюту та підвищення ризиків

відтоку капіталу. У цій ситуації Національний банк України (НБУ) відіграє критично важливу роль, використовуючи монетарні інструменти – валютні інтервенції, управління резервами, облікову ставку та стратегічні комунікації – для стабілізації ринку та забезпечення макрофінансової стійкості [1].

Аналіз динаміки міжнародних резервів свідчить про їх суттєве зростання, що стало фундаментом для валютної стабільності. За підсумками 2023 року резерви збільшилися на 42%, перевищивши 40,5 млрд дол. США. Ця тенденція збереглася і на початку 2025 року: станом на 1 січня обсяг резервів сягнув 43,79 млрд дол., а станом на 1 червня 2025 року – 44,54 млрд дол. США [2]. Нарощування резервів відбувалося значною мірою завдяки міжнародній допомозі (гранти, кредитні транші), що дозволило НБУ створити «подушку безпеки» та активно використовувати її для згладжування курсових коливань через механізм інтервенцій. Відповідно до Інфляційного звіту (Q2 2024), у періоди стабілізації НБУ зменшував чистий продаж валюти (з 9,3 млрд дол. у IV кв. 2023 до 5,8 млрд дол. у I кв. 2024), що свідчить про пом'якшення інтервенційної політики [3].

Важливим елементом стратегії НБУ стала монетарна політика та регулювання руху капіталу. Висока облікова ставка використовувалася як інструмент для підвищення привабливості гривневих активів, що стримувало попит на валюту та запобігало масовому переходу вкладників у долар чи євро. Паралельно з жовтня 2023 року регулятор перейшов до режиму «керованої гнучкості» курсу. Згідно з даними МВФ (2024) та Reuters (2025), відбувається поступове пом'якшення валютних обмежень: бізнесу дозволено репатріювати дивіденди та обслуговувати валютні кредити, що є сигналом про стабілізацію ситуації [4].

Прозорість дій регулятора також відіграє стабілізуючу роль. НБУ активно комунікує свою політику через звіти про фінансову стабільність, пояснюючи джерела наповнення резервів та свої плани. Це підвищує довіру учасників ринку та знижує девальваційні очікування. У результаті комплексних дій регулятора у 2022–2025 роках вдалося уникнути катастрофічної девальвації, захистити резерви та зберегти контроль над інфляційними процесами.

Однак ситуація залишається складною через наявні ризики: можливість виснаження резервів у разі зменшення міжнародної допомоги, тиск високої ставки на економічне відновлення та чутливість ринку до психологічних факторів війни. Подальша стабільність значною мірою залежатиме від ритмічності надходження зовнішнього фінансування та здатності НБУ балансувати між лібералізацією ринку та збереженням контролю над ризиками [5].

Література:

1. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. Червень 2025. [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua>

2. Динаміка міжнародних резервів України // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-all>
3. Інфляційний звіт. Квітень 2024 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-kviten-2024-roku>
4. IMF Country Report No. 24/100. Ukraine: Third Review Under the Extended Arrangement. International Monetary Fund. 2024.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/>

УДК 336.71-043.86(477)

Анна Полудень – здобувачка (першого) бакалаврського рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Євгенія Ломако

Черкаський національний технологічний університет

БАНКИ ТА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Банківська система України є важливим елементом фінансової інфраструктури держави, що забезпечує стабільність економічних процесів, розвиток підприємництва та підтримку соціально-економічної рівноваги. У сучасних умовах її функціонування визначається поєднанням внутрішніх і зовнішніх факторів, зокрема наслідками воєнної агресії, макроекономічною нестабільністю та продовженням структурних реформ. Протягом останніх років банківський сектор продемонстрував здатність до швидкої адаптації, підтвердивши свою роль як одного з найбільш стійких сегментів української економіки. [1, с. 12-14]

Після масштабного очищення ринку у 2014–2017 рр. та виведення неплатоспроможних установ, структура сектору стала набагато прозорішою та життєздатною. Національний банк України посилив нагляд за діяльністю банків, підвищив вимоги до капіталу та впровадив сучасні стандарти ризик-менеджменту, що дозволило зменшити кількість проблемних активів та підвищити якість кредитних портфелів. Одним із ключових трендів стала цифровізація: банки активно розвивають дистанційні канали обслуговування, мобільні додатки, миттєві платежі та сервіси відкритого банкінгу. Це підвищує рівень фінансової інклюзії, дозволяє клієнтам отримувати послуги швидше та з меншими витратами, а також оптимізує витрати самих банків. [2, с. 15-16]

Водночас сектор стикається з низкою серйозних викликів. Серед основних – зниження інвестиційної активності, зростання кредитних ризиків, потреба у підвищенні рівня кібербезпеки, залежність від зовнішньої фінансової підтримки

та загальна невизначеність економічних перспектив. Важливим завданням залишається подальше зміцнення довіри населення до банківських установ, забезпечення стабільності депозитної бази та розширення доступу бізнесу до кредитних ресурсів на прийнятних умовах. [3, с. 8-9]

Попри прогрес, банківська система стикається з низкою викликів: високими кредитними ризиками, зниженням інвестиційної активності, загрозами кібербезпеки, нестабільністю ринку праці та доходів населення, а також впливом воєнних дій на економічне середовище. Світовий банк відзначає, що ключовим завданням для банків залишається підтримання достатнього рівня капіталу та ліквідності. [4, с. 22–23]

Перспективи розвитку банківської системи України пов'язані з інтеграцією у європейський фінансовий простір, продовженням імплементації регуляторних норм ЄС, розвитком інноваційних фінтех-рішень, переходом до cashless-економіки та розширенням цифрових екосистем. Подальший успіх залежатиме від ефективності реформ, рівня макроекономічної стабільності, швидкості відбудови країни та здатності банків залишатися конкурентоспроможними в умовах глобальних технологічних змін. [5, с. 30-31]

Банківська система України сьогодні перебуває на етапі глибокої трансформації, демонструючи значну стійкість і потенціал для розвитку навіть у надзвичайно складних умовах. Посилення регулювання, цифровізація та очищення ринку створили основу для формування більш ефективного й надійного банківського сектору. Попри наявні ризики, банки зберігають ключову роль у підтримці економічної стабільності та подальшій відбудові країни. У довгостроковій перспективі розвиток банківської системи залежатиме від продовження євроінтеграційного курсу, впровадження інновацій та здатності адаптуватися до глобальних фінансових тенденцій.

Література:

1. Національний банк України. Офіційний сайт.
Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
2. Звіт про фінансову стабільність НБУ (останнє видання).
Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/stability>
3. Міністерство фінансів України. Аналітика та статистика фінансового сектору.
Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk>
4. Світовий банк. Огляд фінансового сектору України.
Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>
5. МВФ. Аналітичні матеріали щодо економіки та банківської системи України.
Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>

УДК 336.71-048.35

**Вікторія Тертична – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Банківська система України має дворівневу структуру, що включає Національний банк України (перший рівень) та фінансові установи – комерційні банки і філії іноземних банків (другий рівень). Національний банк України (НБУ) виконує роль головного регулятора, забезпечує стабільність грошової одиниці та координує діяльність банківської системи, тоді як установи другого рівня діють на комерційних засадах, надають фінансові послуги клієнтам і здійснюють операції з коштами. [1]

Перший рівень: Національний банк України.

Центральний банк: НБУ є провідним емісійним, кредитним, розрахунковим і валютно-операційним центром держави.

Функції: центральний банк має виключне право на емісію грошей, здійснює фінансово-контрольні функції та регулює грошово-кредитну систему.

Регулятор: НБУ встановлює норми діяльності для інших банків, підтримує стабільність фінансово-кредитного сектору та здійснює нагляд за його функціонуванням.

Другий рівень: фінансові установи.

Банки другого рівня: до цього рівня належать усі інші фінансові установи, що працюють на комерційній основі.

Діяльність: банки другого рівня надають послуги приватним особам і підприємствам, сприяють розвитку економіки та створюють умови для розширеного відтворення. [3]

Правова основа: фінансові установи в Україні створюються відповідно до чинного законодавства – насамперед Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Філії іноземних банків: філії зарубіжних банків також є складовою другого рівня банківської системи України.

Стратегія модернізації банківської системи України: модернізація банківської системи України спрямована на підвищення ефективності та стійкості фінансового сектору, що є ключовим чинником стабільного розвитку держави. [2]

Основні напрями передбачають реформування системи управління фінансами, підвищення ефективності мобілізації та використання коштів, забезпечення прозорості й результативності діяльності банківського механізму.

Основні напрями модернізації:

1. Зміцнення функцій НБУ: центральний банк виконує провідну роль у регулюванні грошового обігу та забезпеченні стабільності банківської системи.

2. Цифровізація та інновації: упровадження сучасних фінансових технологій для створення зручних і безпечних банківських сервісів.

3. Фінансова стабільність: підвищення надійності банківської системи для зменшення ризиків і забезпечення довіри до фінансового сектору.

4. Розвиток конкуренції: створення умов для чесної конкуренції між банками, у тому числі з іноземним капіталом.

5. Соціально-інклюзивна економіка: формування банківської системи, доступної для всіх верств населення, що сприяє довгостроковому економічному розвитку. [4]

Глобальні виклики для банківської системи України: сучасні виклики зумовлені військовою агресією, глобальними економічними змінами та євроінтеграційним курсом держави. Найсерйознішою загрозою є війна, яка змушує банки забезпечувати фінансову стійкість в умовах невизначеності. Глобальні процеси інфляції впливають на фінансову стабільність та знижують купівельну спроможність населення, що вимагає від НБУ дієвого контролю грошової маси. Необхідно підтримувати стабільність банківського сектору, запобігати кризам і зберігати довіру до фінансового ринку. Банківська система України нині протидіє численним внутрішнім і зовнішнім загрозам. Війна спричинила значні економічні втрати та посилила системні ризики.

Успішна модернізація і забезпечення стабільності банківської сфери є необхідними умовами для економічного відновлення, інтеграції до ЄС і сталого розвитку країни. Найважливішим завданням є відновлення капіталу банків, рекапіталізація та посилення контролю з боку НБУ, а також підвищення фінансової грамотності населення.

Банківська система України, попри серйозні виклики, має значний потенціал розвитку. Її стратегічне завдання – зміцнення стійкості, підвищення ефективності, впровадження інновацій і забезпечення доступності фінансових послуг для всіх громадян.

Література:

1. Закон України «Про Національний банк України». – Верховна Рада України, 1999.

2. Гальчинський А. С. Теорія грошей і грошово-кредитна політика. – К.: Основи, 2020. – 412 с.

3. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, 2024 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>

4. Євтушевський В. А. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. – К.: КНЕУ, 2023. – 276 с.

УДК 336.71:330.131.7

Анастасія Федан – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Людмила Рябушка

Сумський державний університет

ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ ЕКОСИСТЕМИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Фінансова стійкість банківської екосистеми є одним із ключових чинників забезпечення стабільності економіки України, особливо в умовах воєнного стану, зростання структурних дисбалансів, посилення турбулентності фінансових ринків та загального підвищення ризиковості середовища. У періоди масштабних шоків банки стикаються з одночасним впливом багатьох загроз: зростання кредитного ризику, посилення волатильності валютного ринку, скорочення платоспроможності клієнтів, нестійкості депозитної бази та підвищеної невизначеності щодо подальших економічних тенденцій. Саме тому розробка, впровадження та постійне вдосконалення інструментів підтримки фінансової стійкості банківської екосистеми є не лише актуальним завданням, а стратегічною необхідністю для мінімізації системних ризиків, забезпечення цілісності банківського сектору та підтримання економічної активності в країні.

У сучасних умовах банки виконують функції не лише фінансових посередників, а й важливих елементів економічної інфраструктури, які підтримують бізнес, населення та державу. Тому стабільність банківської екосистеми є ключовою передумовою безперервного функціонування економіки.

У зв'язку з цим важливо чітко визначити зміст поняття «фінансова стійкість банківської екосистеми». Аналіз спеціальної літератури дозволив узагальнити науковий підхід до розуміння економічної сутності терміну «фінансова стійкість банківської екосистеми», як здатності банківської системи зберігати стабільність діяльності, забезпечувати безперервність фінансових послуг в єдиній цифровій платформі взаємодії клієнтів і партнерів, підтримувати достатній рівень капіталу, ліквідності та якості активів, а також ефективно управляти ризиками для протистояння внутрішнім і зовнішнім шокам, зокрема в умовах кризових станів економіки. Її значущість зростає в умовах турбулентності, оскільки від стабільності банків залежать обсяги інвестицій, кредитування, стан платіжної системи та рівень довіри населення й бізнесу до фінансового сектору.

Фінансова стійкість формується під впливом низки макроекономічних чинників, які в умовах війни стають значно нестабільнішими. Рівень інфляції, коливання валютного курсу, зміна очікувань учасників ринку, зниження

економічної активності та погіршення фінансового стану домогосподарств і підприємств створюють суттєві ризики для стабільної роботи банків. Дестабілізуючі фактори можуть бути пом'якшені за рахунок ефективного регуляторного впливу Національного банку України, удосконалення механізмів нагляду, формування інституційних умов для стійкої роботи банківської системи та застосування системи превентивних і коригуючих заходів.

У цьому контексті важливе значення мають інструменти забезпечення та підвищення фінансової стійкості банківської екосистеми. Серед ключових інструментів на рівні банків можна виділити підтримання та розширення депозитної бази шляхом упровадження стимулів для населення й бізнесу, удосконалення умов обслуговування вкладів, розширення гарантій їх збереження та підвищення прозорості й надійності депозитних продуктів. Це дозволяє формувати довгострокову та стабільну ресурсну базу, підвищувати ліквідність та забезпечувати банкам можливість виконувати свої зобов'язання навіть у кризових умовах.

Другим важливим інструментом є активізація кредитної діяльності з одночасним посиленням контролю за кредитним ризиком, диверсифікацією кредитного портфеля та впровадженням програм реструктуризації проблемної заборгованості. Це дає змогу зменшити рівень неповернень, підтримати клієнтів, підвищити прибутковість банків і зберегти їхню роль як основних джерел фінансування економіки.

До макроекономічних інструментів зміцнення фінансової стійкості належать державні програми стимулювання економічного зростання, підтримка малого та середнього бізнесу, інвестиційні програми, розвиток інфраструктури та забезпечення макроекономічної стабільності. Зростання економічної активності підвищує платоспроможність клієнтів, покращує якість кредитних портфелів та сприяє збільшенню фінансових ресурсів банків.

Не менш важливою є система управління ризиками, що включає управління валютним і процентним ризиком, оптимізацію структури активів і пасивів банку, формування достатніх резервів та капіталу, застосування внутрішніх моделей оцінки кредитного та ринкового ризику, впровадження систем раннього попередження ризиків та регулярне проведення стрес-тестування. Ефективне управління ризиками зменшує ймовірність настання кризових подій, дозволяє банкам адаптуватися до змін умов ринку та забезпечує їхню стабільну діяльність навіть за негативного розвитку подій.

Таким чином, забезпечення фінансової стійкості банківської екосистеми в умовах економічної турбулентності можливе лише за умови комплексного використання макроекономічних, регуляторних і внутрішньо-банківських інструментів. Найбільший вплив на стабільність та прибутковість банків має достатній рівень депозитів, стійкість економічного середовища, ефективність кредитної діяльності й управління ризиками, а також суворий і водночас гнучкий регуляторний контроль Національного банку України. Сукупність цих заходів дозволяє мінімізувати негативний вплив кризових факторів та гарантувати

*XXII міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*
стабільне функціонування банківської екосистеми навіть у
надзвичайно складних умовах.

Література

1. Лачкова, Л. І., Борисова, А. О., & Лачкова, В. М. (2018). Механізм управління фінансовою стійкістю банків. Економіка і суспільство, (19) [електронний ресурс]. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/163.pdf

СЕКЦІЯ 10. Застосування економіко-математичного моделювання та сучасних інформаційних технологій для вирішення актуальних фінансових завдань

УДК 336.7:004.056

Камілла Анісімова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

Катерина Ткаченко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Ганущак

Державний торговельно-економічний університет

КІБЕРЗАГРОЗИ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: РИЗИКИ, ВИКЛИКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРСТІЙКОСТІ

Сучасний світ стрімко занурюється в процес глобальної цифровізації, що істотно трансформує суспільні та економічні системи. Інформаційні технології стали невід’ємним елементом повсякденного життя, значно спрощуючи та прискорюючи комунікації, обробку даних та доступ до послуг. Однак поряд із очевидними перевагами цифрового середовища виникає й низка суттєвих ризиків, зокрема кіберзагрози, яким піддаються всі суб’єкти, залучені до використання сучасних технологій. Найбільш чутливими до таких ризиків є критично важливі галузі, серед яких одним із найуразливіших виступає фінансовий сектор, що також переживає масштабну цифрову трансформацію.

Інформаційні технології відіграють ключову роль у функціонуванні фінансового сектору, стаючи базовим інструментом взаємодії між установами та їхніми клієнтами. Цифровізація сприяла істотному спрощенню операційних процесів, підвищила швидкість обробки даних та сформувала підґрунтя для розвитку фінансових технологій (фінтех), що підкреслює значення науково-технічного прогресу у сфері фінансів [1, с. 22]. Водночас активне впровадження цифрових рішень супроводжується посиленням кіберзагроз, які значно ускладнюють забезпечення стабільності та безпеки фінансових систем.

Кіберзагрози становлять серйозну проблему, оскільки здатні порушити цілісність, доступність та конфіденційність цифрових активів. Під ризиком опиняється як персональна, так і фінансова інформація користувачів, що зумовлює необхідність посилення систем захисту даних, аби мінімізувати ймовірність крадіжок, шахрайства та інших форм кіберзлочинності [2, с. 271]. Актуальність проблеми підтверджується статистичними даними: за даними

МВФ, протягом останніх двох десятиліть фінансовий сектор став об'єктом понад 20 тисяч кібератак, що спричинило сукупні збитки на суму близько 12 млрд доларів США. Водночас, за даними IBM Cost of a Data Breach Report, лише у 2024 році середня вартість одного витoku даних становила 4,45 млн доларів США [3]. Подібні втрати негативно впливають на економічну стійкість, платоспроможність і довіру до фінансових інституцій. Очевидно такі збитки в разі гальмують розвиток і, найголовніше, стабільність, цілісність, платоспроможність фінансування підприємств.

У межах реагування на зростання кіберзагроз 17 січня 2025 року набув чинності Регламент ЄС про цифрову операційну стійкість Digital Operations Resilience Act (DORA), спрямований на зміцнення кіберстійкості регульованих фінансових організацій. Документ передбачає підвищення вимог до управління ризиками, контролю за ІТ-інфраструктурою та моніторингу зовнішніх постачальників послуг. Водночас не можна ігнорувати фактор людської помилки, що, за даними IBM, є причиною 95% інцидентів у сфері кібербезпеки [3]. Це підкреслює необхідність поєднання технологічних рішень із системною підготовкою персоналу.

Таким чином, цифровізація стала потужним каталізатором трансформації фінансового сектору, одночасно створивши нові виклики щодо забезпечення кіберстійкості. Отже, ефективний розвиток галузі потребує комплексного впровадження інструментів кібербезпеки, спрямованих на захист даних, забезпечення стабільності та підтримання довіри користувачів. Лише за умови всебічного посилення кіберзахисту можливе подальше наукове та технологічне зростання сектору.

Література:

1. Demchyshak, N. & Shkyria, A. (2021). Risk management in the financial sector of Ukraine in the context of cyber threats and post-pandemic economic recovery. *Innovative Economy*, (3–4), 19–27. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.3-4.3> (дата звернення: 15.11.2025).

2. Goswami, S. S., et al. (2023). The role of cyber security in advancing sustainable digitalization: Opportunities and challenges. *Journal of Decision Analytics and Intelligent Computing*, 3(1), 270–285. DOI: <https://doi.org/10.31181/jdaic10018122023g> (дата звернення: 17.11.2025).

3. DORA: що нові стандарти кіберстійкості означають для фінансового сектору в ЄС? *Fintech Insider*. URL: <https://fintechinsider.com.ua/dora-shho-novi-standarty-kiberstijkosti-oznachayut-dlya-finansovogo-sektora-v-yes/> (дата звернення: 18.11.2025).

УДК 336.71:004.4

**Максим Прокопюк – здобувач (першого) бакалаврського рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Національний університет біоресурсів і природокористування

РОЛЬ АКТУАЛЬНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Банківське програмне забезпечення (ПЗ) надає програмну інфраструктуру для створення, розповсюдження та керування фінансовими продуктами. Крім того, програмне забезпечення банку зберігає інформацію про власника рахунку відповідно до місцевого законодавства. Таке програмне забезпечення також відповідає за фінансові операції та бухгалтерський облік. Нарешті, банківські програми відповідають за зовнішній вигляд банківських, мобільних, особистих каналів та інших взаємодій банківських установ з клієнтами. [4]

В наш час актуальне ПЗ являється необхідним для сучасних фінансових компаній та банківської справи, оскільки дозволяє автоматизувати транзакції, керувати рахунками та покращувати взаємодію з клієнтами через онлайн-сервіси. Таким чином забезпечується надійність, точність даних, спрощення звітності, управління фінансами та є ключовою конкурентною перевагою в сучасному фінансовому секторі.

ІТ-інновації дають змогу підприємствам здійснювати онлайн-транзакції, керувати акаунтами та забезпечувати якісну взаємодію з клієнтами. Проте, цей перелік переваг залишається неповним без інших функцій. Сучасні рішення допомагають комерційним, роздрібним, інвестиційним і корпоративним банкам дотримуватися норм безпеки, залучати потенційних клієнтів, відстежувати грошові потоки та ступінь задоволеності користувачів. Якщо вашій компанії потрібна просунута фінансова аналітика, інструменти бізнес-аналітики та рішення для управління даними є також незамінними. [1, с. 285-291]

За даними Accenture, 39% керівників вважають застарілу ІТ-інфраструктуру головною перешкодою на шляху до цифрової трансформації, а витрати на модернізацію платформ – перешкодою для впровадження нових технологій.

Розглянемо набір функцій необхідний для банківського програмного рішення більш детально.

Базове ПЗ дає змогу підприємствам:

- забезпечувати дотримання правил конфіденційності та безпеки;
- працювати з акаунтами онлайн через десктоп та мобільні додатки;
- відстежувати кредитні рейтинги та фінансову історію клієнтів;
- складати фінансову та податкову звітність;

- управляти готівкою в різних валютах.

Згідно зі статистикою Accenture, близько 20% клієнтів банків є виключно онлайн-користувачами. Та очікується, що це число буде швидко зростати. Діджиталізація для фінансових компаній дає можливість оперативно реагувати на зміни ринку та запускати онлайн-банкінг без значних ІТ-ресурсів. Ще одна тенденція – перехід у хмару. Саме хмарна структура дає змогу масштабувати системи в процесі розвитку бізнесу. [2, с. 102-105]

Говорячи про обов'язкові складові ІТ-рішення для сфери фінансів, слід згадати про чотири основні системи:

1. Програмне забезпечення для управління транзакціями та фінансовими операціями.

Ця система дає змогу підприємствам координувати роботу різних відділів. Рішення для управління фінансами зазвичай містить інструменти управлінського обліку, планування та бюджетування. Важко уявити програмне забезпечення для банківської справи без системи збалансованих показників і трансфертного управління фінансовими ресурсами.

2. Рішення для управління документами.

Якщо вам необхідно домогтися комплексної автоматизації банківських процесів, задумайтеся про розробку сервісу для документообігу. Насамперед, ця частина банківського програмного забезпечення дає змогу скоротити час на оформлення документів. У результаті ви можете прискорити процес прийняття рішень та сконцентруватися на творчих завданнях. Система управління документами також підвищує безпеку додатків для онлайн-банкінгу, відстежуючи розташування та статус документації.

3. CRM-системи.

Надійна CRM-система допомагає підприємствам ефективно спілкуватися з користувачами. Це стосується всіх етапів комунікації: від залучення потенційних клієнтів до постпродажного обслуговування. CRM фокусуються на з'ясуванні намірів клієнтів і побудові індивідуальних стратегій для різних типів користувачів. Таким чином, ви можете налаштувати індивідуальні продажі або послуги з урахуванням особистих переваг цільової аудиторії.

4. Програмне забезпечення для адміністративного управління.

Простіше кажучи, ви отримуєте цифровий фінансовий календар зі списком будніх і вихідних днів. Усі дати можна розділити на три категорії:

- вихідні;
- робочі дні без можливості проведення фінансових операцій;
- робочі дні з можливістю проводити фінансові операції офлайн або за допомогою рішень для онлайн-банкінгу. [3, с. 45-48]

Розглянемо 5 основних переваг централізованих банківських систем

1. Підвищення продуктивності співробітників

Безумовно, автоматизація кількох фінансових процесів веде до підвищення ефективності співробітників. У результаті у працівників з'являється більше часу для створення нових продуктів і залучення потенційних клієнтів. Тим часом, система дає змогу компанії виконувати буденні завдання та уникнути можливих

ПОМИЛОК.

2. Поліпшення відносин з клієнтами

Перш за все, єдина банківська система повідомляє підприємства про будь-які запити клієнтів. Також користувачі можуть здійснювати всілякі фінансові операції онлайн, що особливо актуально в умовах пандемії. Доступ до банківських послуг у будь-який час – ключ до підвищення задоволеності клієнтів.

3. Істотне заощадження коштів

Якщо ви хочете знизити операційні витрати, задумайтеся про впровадження інформаційних технологій у банківському секторі. В епоху Інтернету та мобільних банків немає необхідності відвідувати фінансові установи. Таким чином, банки можуть скоротити операційні витрати.

4. Ефективне прийняття рішень

Завдяки автоматизації управління даними перетворюється на просте та зрозуміле завдання. Більше того, централізована база даних дає фінансовим компаніям швидкий доступ до аналітики. Вивчення інформації клієнтів необхідне для побудови маркетингових стратегій. Оскільки основні банківські рішення містять інструменти бізнес-аналітики, ви можете використовувати дані під час ухвалення важливих рішень.

5. Економія на обслуговуванні

За допомогою базових банківських рішень клієнти можуть поліпшити продуктивність сервера та знизити витрати на обслуговування успадкованої системи. Спеціалізоване ПЗ для фінансових установ безпечне за визначенням, тому складно переоцінити роль ІТ у банківській справі. Аспект безпеки важливий, оскільки будь-яка втрата даних може спричинити величезний штраф.

Інтернет-банкінг постійно розвивається. Новітні технології зробили банківські продукти більш інтелектуальними та зручними, тож ми можемо очікувати значного зростання в цьому діджитал-секторі. Розробники приділяють особливу увагу швидкості та гнучкості розвитку банківських систем.

Згідно зі статистикою, 76% сучасних керівників банків вважають задоволеність клієнтів своєю пріоритетною метою. Саме тому найбільші гравці фінансової сфери працюють над оптимізацією внутрішньої інфраструктури. Щоб забезпечити бездоганний цифровий досвід, підприємства, як правило, проводять поглиблений бізнес-аналіз. Якщо потрібно відстежувати всі аспекти фінансового стану компанії, програмний продукт віддається на аутсорсинг. Створюючи рішення для компанії, адаптуються функції та інструменти відповідно до вертикалі бізнесу. [5, с.234-235]

Також візьмемо до уваги забезпечення для банкінгу від PNN Soft

PNN Soft розробляє надійні рішення для банківського сектору. Створюються ІТ-рішення протягом 20 років та постійно вдосконалюються знання, щоб втілювати ідеї в новітні додатки для бізнесу. При цьому особлива увага приділяється безпеці та ІТ-підтримці як під час, так і після розробки.

Особлива увага зосереджена на глибокому розумінні особливостей та потреб компаній, вивченні глобальних цілей підприємств.

PNN Soft віддає пріоритет методологіям Agile, Scrum і RAD для ефективної взаємодії з клієнтами, задоволення потреб партнерів і отримання більшої гнучкості. До груп експертів Agile входять розробники програмного забезпечення, дизайнери графічного інтерфейсу, тестувальники, технічні копірайтери та менеджери з багаторічним досвідом роботи. [3, с.145]

Діджиталізація – це не просто модернізація, а фундаментальна трансформація банківської галузі, яка створює новий тип фінансових установ – необанків (повністю цифрових банків без фізичних відділень), змушує традиційні банки ставати більш клієнтоорієнтованими та технологічними, а також веде до посилення конкуренції з боку FinTech-компаній та, як наслідок, до подальшого розвитку вбудованих фінансів.

Література:

1. Владика Ю.П., Безугла Л.С., Турова Л.Л. Здобутки та нові виклики у діяльності системно важливих банків в Україні. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 42. С. 285–291.
2. Фіщук В.В. “Діджиталізація – це лише початок”.
URL:<https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/didzhyta-lizaciya-ce-lyshe-rochatok>
3. Пістунов І. М. Інформаційні системи у фінансово-кредитних установах : навч. посіб. / І. М. Пістунов, Т. В. Борщ. – Київ : ЦУЛ, 2012. – 234 с.
4. Banking Software [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.trustradius.com/banking>.
5. Чмутова І. М. Фінансовий облік у банках : навч. посіб. / І. М. Чмутова, К. М. Азізова, О. В. Лебідь. – Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 368 с

УДК 336:330.4

**Оксана Снитюк – к.е.н., доц.,
Леся Бережна – к.е.н., доц.**

Черкаський державний технологічний університет

СТОХАСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах нестабільності економічного середовища, інфляційних процесів, коливання валютних курсів і змін у законодавстві традиційні методи моделювання фінансових процесів не завжди дають можливість отримати достовірні результати. Фінансова система функціонує під впливом великої кількості випадкових чинників, які неможливо точно передбачити. Саме тому у сучасній фінансовій аналітиці зростає роль стохастичного моделювання, яке дає змогу враховувати невизначеність, оцінювати ймовірність ризикових подій та

визначати діапазон можливих фінансових результатів.

Стохастичне моделювання базується на припущенні, що результати фінансової діяльності є випадковими величинами, розподіленими за певними законами. На відміну від детермінованих моделей, які відображають лише середні очікувані значення показників, стохастичні моделі враховують можливі відхилення та коливання, що виникають під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Стохастичний підхід забезпечує ширші аналітичні можливості, дозволяє визначати не лише прогнозне значення, але й ймовірність його досягнення, що є критичним для прийняття управлінських рішень у реальних умовах ризику.

Стохастичне моделювання фінансових систем передбачає використання математичних методів, що враховують невизначеність і випадковий характер зміни економічних параметрів.

Основними методами стохастичного моделювання, які застосовуються в сучасній фінансовій аналітиці, є метод Монте-Карло, марковські процеси, броунівські моделі (вінерівські процеси), стохастичні диференціальні рівняння, байєсівські мережі, а також регресійне моделювання з випадковими параметрами. Коротка характеристика зазначених методів наведена в табл. 1.

Результатом використання стохастичного моделювання є побудова стохастичної моделі (наприклад, стохастична модель діагностики фінансового стану підприємства, фінансової стійкості підприємства тощо), що включає кілька етапів:

- формулювання мети моделювання;
- ідентифікація ключових показників;
- формування вектора вихідних даних (статистичні дані, експертні дані);
- визначення ймовірнісних законів розподілу (для кожного показника встановлюється розподіл (нормальний, бета-розподіл тощо), що характеризує його поведінку у часі);
- імітаційне моделювання (за допомогою генерації великої кількості сценаріїв (наприклад, 10 000 ітерацій методом Монте-Карло) визначаються можливі значення фінансових показників і формується їх розподіл);
- аналіз та інтерпретація результатів моделювання (отримані результати дають змогу оцінити очікуване значення досліджуваних показників, ймовірність виходу за їх критичні межі).

На практиці стохастичні моделі дозволяють:

- проводити аналіз чутливості фінансових результатів до змін ключових факторів (наприклад, зміни обсягів продажу, відсоткових ставок, цін на сировину);
- визначати ризиковий профіль підприємства, тобто ймовірність виникнення кризових фінансових ситуацій;
- здійснювати сценарне прогнозування, яке охоплює оптимістичний, базовий та песимістичний варіанти розвитку;

– розробляти стратегії мінімізації ризику, зокрема за допомогою диверсифікації портфеля інвестицій або оптимізації структури капіталу тощо.

Таблиця 1

Характеристика стохастичних методів моделювання фінансових процесів*

Метод	Характеристика
Метод Монте-Карло	<p><i>Сутність:</i> метод Монте-Карло полягає в імітаційному багаторазовому відтворенні можливих результатів на основі випадкових вихідних даних.</p> <p><i>Приклади використання:</i> оцінювання вартості опціонів, визначення ризику портфеля, прогнозування грошових потоків, сценарний аналіз тощо.</p> <p><i>Переваги:</i> універсальність, можливість роботи з нелінійними моделями</p>
Марковські процеси	<p><i>Сутність:</i> описує систему, у якій майбутній стан залежить лише від поточного, а не від попередніх станів.</p> <p><i>Приклади використання:</i> аналіз зміни кредитного рейтингу, прогнозування банкрутства тощо.</p> <p><i>Переваги:</i> простота побудови моделей із чітко визначеними ймовірностями переходів</p>
Броунівські моделі (вінерівські процеси)	<p><i>Сутність:</i> математичний опис випадкового, хаотичного руху під дією постійних нерівномірних впливів. Ключові аспекти: випадковість, безперервність, незалежні прирости та нормальний розподіл.</p> <p><i>Приклади використання:</i> для моделювання випадкових коливань фінансових показників у безперервному часі: опис динаміки цін акцій, валютних курсів, вартості облігацій і фінансових деривативів тощо.</p> <p><i>Переваги:</i> можливість адекватно відобразити непередбачувані коливання ринку</p>
Стохастичні диференціальні рівняння	<p><i>Сутність:</i> описують еволюцію фінансових змінних під впливом детермінованих і випадкових факторів.</p> <p><i>Приклади використання:</i> моделювання динаміки прибутковості активів, облікових ставок, волатильності ринку тощо.</p> <p><i>Переваги:</i> точне математичне відображення динамічних фінансових процесів</p>
Байєсівські мережі (Bayesian networks)	<p><i>Сутність:</i> це графові моделі, які відображають причинно-наслідкові зв'язки між змінними з урахуванням ймовірностей.</p> <p><i>Приклади використання:</i> моделювання ризику, прогнозування дефолту, оцінювання впливу різних факторів на фінансовий результат за умов неповної інформації тощо.</p> <p><i>Переваги:</i> здатність працювати з неповними, неточними або експертними вихідними даними</p>
Регресійне моделювання випадковими параметрами	<p><i>Сутність:</i> невідомі параметри розглядаються як випадкові змінні з певним розподілом.</p> <p><i>Приклади використання:</i> оцінювання взаємозв'язку між фінансовими показниками в умовах стохастичності вихідних даних, наприклад, між прибутковістю підприємства та ринковими факторами тощо.</p> <p><i>Переваги:</i> підвищена стійкість моделі до шуму вихідних даних</p>

*Джерело: складена авторами на основі джерел [1–4]

Стохастичні методи вже успішно використовуються у банківській та страховій сферах, але їх потенціал для аналітики на промислових підприємствах залишається значною мірою нереалізованим. Використання таких моделей сприяє підвищенню точності прогнозів і зниженню невизначеності при ухваленні фінансових рішень.

Отже, стохастичне моделювання є ефективним інструментом для аналізу фінансових процесів. Воно дає змогу кількісно оцінювати вплив невизначеності на фінансові показники, моделювати різні сценарії розвитку підприємства, формувати оптимальні стратегії управління фінансовими ризиками тощо. Застосування стохастичних моделей у практиці фінансового аналізу підвищує обґрунтованість управлінських рішень і забезпечує адаптацію підприємства до змінного економічного середовища.

Таким чином, стохастичне моделювання ґрунтується на комплексі математичних інструментів, що дозволяють досліджувати поведінку фінансових систем у середовищі невизначеності. Вибір конкретного методу залежить від типу завдання – прогнозування, оцінювання ризику чи оптимізації. У сучасних умовах доцільним є поєднання кількох методів для досягнення максимальної точності результатів моделювання.

Література:

1. Бідюк П.І., Калініна І.О., Гожий О.П. Байєсівський аналіз даних: монографія. 2021. Херсон. 208 с.
2. Копішинська О. П., Уткін Ю. В., Карташова О. Г. Застосування методу Монте-Карло для підтримки прийняття рішень щодо розподілу інвестицій. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. №5 (191). С. 199–207 <https://dspace.pdau.edu.ua/bitstream/123456789/2393/1/14.pdf>
3. Снитюк О.І., Бережна Л.В., Гончаренко І.Г. Математичні методи та моделі оцінювання фінансового стану підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. Випуск № 17. 2025. <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2025-17-11-01/2025-17-11-01>
4. Янішевський В.С. Стохастичні методи у фінансовому моделюванні. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 15. С. 960–965 https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/148.pdf

УДК 658.14:004.7:519.87

**Марина Чичужко - к.е.н., доц.,
Гліб Бразілій – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти**

Черкаський державний технологічний університет

РОЗРОБКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ АЛГОРИТМІВ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Зміни в глобальному економічному середовищі, коливання валютних курсів, інфляційні процеси, непередбачувані кризи й посилення конкурентної боротьби вимагають від суб'єктів господарювання здатності швидко реагувати на зовнішні й внутрішні виклики. У цих умовах актуальним є застосування економіко-математичного моделювання, яке дозволяє кількісно оцінювати складні економічні залежності, враховувати вплив численних змінних і будувати сценарії розвитку подій. Традиційні математичні методи не завжди забезпечують належну точність прогнозів, що створює потребу у впровадженні інтелектуальних алгоритмів, здатних до самонавчання, адаптації та виявлення прихованих закономірностей у великих масивах фінансової інформації. Інтеграція сучасних інформаційних технологій та інструментів штучного інтелекту (нейронних мереж, алгоритмів машинного навчання, генетичних алгоритмів) у процес економіко-математичного моделювання відкриває нові можливості для прогнозування фінансової стійкості підприємств. Використання таких підходів дозволяє підвищити точність і достовірність прогнозів, формувати адаптивні моделі, що здатні реагувати на зміни зовнішнього середовища, а також сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень. Таким чином, розробка інтелектуальних алгоритмів економіко-математичного моделювання є актуальним науковим завданням, яке відповідає сучасним викликам цифрової економіки та має значний практичний потенціал. Її результати можуть стати важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності підприємств, зниження ризиків та забезпечення їх фінансової стабільності в умовах постійної невизначеності.

У роботах останніх років простежується чітка тенденція до переходу від класичних статичних економіко-математичних підходів до гібридних рішень, що поєднують традиційні економетричні моделі з методами машинного навчання і глибокими мережами; такі змішані архітектури (наприклад, ARIMA/ARFIMA + XGBoost/LSTM) виявляють кращу відтворюваність та інколи вищу прогностичну точність порівняно з чисто лінійними підходами, особливо на нелінійних та високочастотних даних. . Одночасно оглядові та систематичні дослідження показують, що найбільш уживаними й ефективними алгоритмами в задачах фінансових прогнозів і раннього виявлення фінансових ризиків є

градієнтні бустинги (XGBoost/LightGBM), рекурентні нейронні мережі та їх варіанти (LSTM, GRU) і сучасні ансамблеві методи; ці техніки часто застосовуються у поєднанні з інженерією ознак і техніками відбору змінних для підвищення інтерпретованості моделей. Окрему увагу в останніх статтях приділено спеціалізованим застосуванням ML для прогнозування фінансової нестабільності підприємств – передбаченню фінансових труднощів, банкрутства та ранньому попередженню ризиків. Емпіричні дослідження національних і галузевих вибірок (банківські дані, публічні компанії) підтверджують, що ML-моделі, правильно налаштовані й верифіковані, перевершують традиційні дискримінантні й логістичні моделі за метриками точності й AUC; проте це не є універсальним законом, і результати залежать від якості даних, періодів вибірки та валідаційних підходів. . Разом з тим останні огляди звертають увагу на ризик «переобучення» (overfitting) і проблеми перенесення моделей між різними часовими періодами або економічними режимами – критично важливі аспекти для систем прогнозування фінансової стійкості в умовах шоків і криз. Регуляторні, системні та макроекономічні імплікації застосування ШІ в фінансах також активно досліджуються: міжнародні організації й фінансові регулятори аналізують питання впливу AI/ML на стійкість фінансової системи, потребу в прозорості моделей, керуваності ризиками та кібербезпеці. У цих публікаціях підкреслюють, що широке застосування інтелектуальних алгоритмів створює як можливості для поліпшення раннього попередження ризиків, так і нові концентрації системних ризиків і операційні вразливості, тому інтеграція таких рішень потребує додаткових механізмів контролю, тестування та пояснюваності. . Практична наслідкова частина цих висновків – необхідність документованої валідації моделей, stress-testing, використання explainable AI (XAI) та встановлення процедур оновлення моделей у ланцюгу управління ризиками підприємства [1].

У методологічному вимірі сучасні дослідження акцентують на кількох ключових напрямках вдосконалення: підвищення якості даних (коригування, усунення пропусків, зведення до єдиних показників), розширення набору предикторів (включення нефінансових та альтернативних даних), комбінування часових і перехресних ознак, застосування трансферного навчання для малих вибірок та формування гібридних архітектур, які поєднують економетричне тлумачення із прогнозною потужністю ML. Додатково, ряд робіт пропонує використання цифрових двійників і симуляційних моделей для відпрацювання кризових сценаріїв і тестування реакцій підприємства на зовнішні шоки, що робить моделі більш адаптивними до реалій сьогодення. Разом із зростанням потенціалу інтелектуальних алгоритмів виявлені й суттєві прогалини, які створюють можливості для подальших досліджень. Серед них найважливіші: дефіцит якісних, репрезентативних панельних даних для досліджень у конкретних регіонах/галузях (особливо для МСБ і країн, що розвиваються), потреба в стандартизованих протоколах оцінки ефективності моделей (щоб забезпечити порівнянність результатів), слабка інтерпретованість складних гібридних архітектур у контексті прийняття управлінських рішень та недостатня

увага до проблем етичності й регуляторних обмежень при застосуванні AI у фінансах. Адресування цих прогалин вимагатиме мультидисциплінарного підходу, поєднання комп'ютерної інженерії, фінансів і нормативно-правового аналізу. На основі виявлених тенденцій можна визначити перспективні напрямки подальших досліджень: розробка та апробація гібридних моделей, які забезпечують баланс між інтерпретованістю та прогнозною потужністю; впровадження методів ХAI та stress-testing безпосередньо в життєвий цикл моделі; дослідження можливостей трансферного навчання для малих підприємств; створення відкритих наборів даних і бенчмарків для задач прогнозування фінансової стійкості; та комплексний аналіз впливу застосування AI на системну фінансову стабільність. Узагальнено, сучасна наукова картина свідчить про високий практичний потенціал інтелектуальних алгоритмів для прогнозування фінансової стійкості, але успішне впровадження потребує уваги до якості даних, методів валідації, інтерпретованості і регуляторних аспектів [2].

Проблематика наукового дослідження, пов'язаного з розробкою інтелектуальних алгоритмів економіко-математичного моделювання для прогнозування фінансової стійкості підприємств, охоплює комплекс теоретичних, методичних та практичних аспектів. Однією з ключових проблем є недостатня ефективність традиційних методів прогнозування, які здебільшого ґрунтуються на ретроспективних показниках і класичних статистичних моделях. Такі підходи не завжди здатні врахувати багатофакторний характер впливу зовнішнього середовища на підприємство, нелінійність економічних процесів та високий рівень невизначеності. Це знижує точність прогнозів і ускладнює формування обґрунтованих управлінських рішень. Другою проблемою є низька адаптивність традиційних моделей: вони не можуть швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, економічні шоки чи кризові явища, що підвищує ризики втрати фінансової стійкості підприємств. Значним викликом є також якість і структура даних. У багатьох випадках підприємства стикаються з проблемою неповних, несистематизованих чи неоднорідних даних, що обмежує можливості для побудови надійних прогнозних моделей. Водночас швидке зростання обсягів інформації потребує потужних інструментів для її обробки та аналізу. Ще одним важливим аспектом проблематики є відсутність достатнього рівня інтерпретованості результатів інтелектуальних моделей. Хоча алгоритми штучного інтелекту, зокрема нейронні мережі та ансамблеві методи, забезпечують високу точність прогнозів, їх складність часто ускладнює розуміння причинно-наслідкових зв'язків, що знижує рівень довіри з боку управлінців та інвесторів. Додатковою проблемою є недостатня інтеграція інтелектуальних алгоритмів у практичну діяльність підприємств через високу вартість впровадження, потребу у фахівцях з міждисциплінарними компетенціями та ризики, пов'язані з кібербезпекою [1].

Підходи до розв'язання зазначених проблем передбачають використання сучасних методів комп'ютерної інженерії та інструментів штучного інтелекту в поєднанні з класичними економіко-математичними методами. По-перше, застосування алгоритмів машинного навчання, нейронних мереж, генетичних

алгоритмів і методів нечіткої логіки дозволяє враховувати складні нелінійні залежності та формувати адаптивні моделі, здатні оновлюватися з урахуванням нових даних. По-друге, використання методів обробки великих даних (Big Data) відкриває можливість залучати не лише фінансову, а й нефінансову інформацію (ринкові, макроекономічні, поведінкові показники), що підвищує точність і повноту прогнозів. По-третє, перспективним є розвиток гібридних моделей, які поєднують статистичні методи з алгоритмами штучного інтелекту, забезпечуючи баланс між точністю та інтерпретованістю результатів. Для вирішення проблеми недостатньої прозорості моделей активно розвиваються технології Explainable AI (XAI), які дозволяють зрозуміло пояснювати логіку прогнозів і формувати більший рівень довіри до результатів аналізу.

Ще одним напрямом є створення інтегрованих програмних платформ, які поєднують моделювання, аналіз і візуалізацію результатів у зручному для користувачів форматі. Це спрощує впровадження інтелектуальних алгоритмів у практику підприємств і забезпечує їх використання в системі стратегічного управління. Крім того, важливим підходом є розробка механізмів кіберзахисту та стандартизація процедур валідації моделей, що дозволить мінімізувати ризики зловживань і підвищити надійність інформаційних систем. У комплексі такі підходи створюють підґрунтя для формування нової парадигми прогнозування фінансової стійкості підприємств, яка поєднує математичну строгість, інтелектуальні технології та практичну адаптивність. Це дозволяє підвищити точність і достовірність прогнозів, своєчасно виявляти загрози, мінімізувати фінансові ризики та забезпечувати стабільний розвиток підприємств у мінливому економічному середовищі. У процесі дослідження встановлено, що основними проблемами розробки інтелектуальних алгоритмів економіко-математичного моделювання для прогнозування фінансової стійкості підприємств є обмеженість традиційних методів прогнозування, низька адаптивність моделей до динамічних змін, недостатня якість і повнота даних, складність інтерпретації результатів штучного інтелекту та труднощі їх інтеграції у практичну діяльність [3].

Вирішення зазначених проблем можливе завдяки впровадженню сучасних підходів: використанню машинного навчання й нейронних мереж для врахування нелінійних залежностей, застосуванню Big Data для розширення бази прогнозних показників, побудові гібридних моделей, що поєднують точність і пояснюваність, розвитку технологій Explainable AI для підвищення довіри до результатів та створенню інтегрованих програмних платформ із високим рівнем кіберзахисту.

Таким чином, застосування інтелектуальних алгоритмів у поєднанні з економіко-математичними методами формує нову парадигму прогнозування фінансової стійкості, що сприяє підвищенню точності прогнозів, зниженню ризиків та забезпеченню стабільного розвитку підприємств у сучасному мінливому середовищі.

Література:

1. Куклінова, Т., Чепурна, О., & Мельник, Є. (2025). Економіко-математичне моделювання: синергія аналітики, менеджменту та штучного інтелекту. *Сталий розвиток економіки*, (4 (55)), 231-236. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-31>
2. Гур'янова Л. С., Пушкар О. І., Панасенко О. В., Орлова А. О. Моделювання динаміки ринку в умовах цифрової економіки. *Бізнес Інформ*. 2025. № 2. С. 284–294. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-284-294>.
3. Прокопенко Н., Круш К.-К. Економіко-математичне моделювання стратегічної зрілості проєктного управління підприємств енергетичної галузі. *Економіка та суспільство*. 2025. № 74. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-3>

УДК 005.336.3:004]:005.931.11

Анна Шевчук – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Ганущак

Державний торговельно-економічний університет

ЦИФРОВЕ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК АНТИКРИЗОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В умовах нестабільної економічної ситуації, зростання конкуренції та змін у зовнішньому середовищі, особливого значення набуває антикризове управління, спрямоване на забезпечення стійкості підприємства. Одним із ключових інструментів цього процесу є управління якістю продукції, адже саме якість визначає рівень конкурентоспроможності, довіру споживачів і стабільність фінансових потоків. Ефективна система менеджменту якості дозволяє не лише запобігати кризам, а й трансформувати потенційні ризики у можливості розвитку.

В цілому, технологія антикризового управління в організації, по суті, являє собою складну систему заходів які спрямовані ефективно впливати на ситуацію з метою запобігання, зменшення або подолання криз різного характеру. Сучасна технологія антикризового управління є важливим інструментом операційного та виробничого менеджменту в організації. Вона використовує різноманітні інструменти та підходи для виявлення, управління та подолання кризових ситуацій, які можуть виникнути в операційних та виробничих процесах для забезпечення сталості та стійкості організації [1, с. 392].

При цьому, система управління якістю продукції є одним із найважливіших інструментів стабілізації діяльності підприємства. Вона базується на стандартах ISO 9001, TQM (Total Quality Management), а також концепціях безперервного

вдосконалення (Kaizen, Lean). Ці підходи дають змогу виявляти та усувати слабкі місця у виробничих і управлінських процесах, запроваджувати превентивний контроль, підвищувати ефективність ресурсного використання. З аналітичної точки зору, впровадження системи управління якістю дозволяє знизити витрати на брак, рекламації та простої у середньому на 15–25%, а також підвищити рівень задоволеності клієнтів на 20–30%. Такі результати безпосередньо впливають на фінансову стійкість і створюють передумови для подолання кризових явищ.

Проте, важливо підкреслити, що у період кризи підприємства зіштовхуються з падінням попиту, нестачею оборотних коштів, скороченням ринків збуту. Висока якість продукції стає інструментом утримання клієнтів і розширення частки ринку за рахунок репутаційної переваги. Крім того, якість знижує ризики штрафів, повернень і претензій, що є критично важливим для фінансової стабільності. Аналітичні спостереження показують, що компанії, які інвестують у системи контролю якості, відновлюють обсяги продажу на 30–40% швидше після кризових періодів, ніж підприємства без таких систем. Таким чином, управління якістю виступає не лише інструментом підтримки, а й каталізатором антикризових перетворень [2].

Відповідно до нестабільних умов, часто виокремлюють як основу принципи антикризового менеджменту підприємств з метою підвищення фінансової стійкості, що в свою чергу, вимагають не тільки проведення їх систематичної оцінки, а й коригування фінансових показників. Це пояснюється тим, що чим вищий розмір допустимого ризику, тим більше процедур має використовуватися для його мінімізації [3, с. 8].

Сучасні підприємства впроваджують цифрові технології для підвищення ефективності антикризового менеджменту. До таких інструментів належать:

1) ERP-системи (SAP, Oracle, Microsoft Dynamics), які забезпечують оперативний облік виробничих і фінансових показників, дозволяючи швидко реагувати на зміни.

2) Системи моніторингу якості (QMS, MES), що автоматизовують контроль виробничих процесів, аналіз відхилень і попередження браку.

3) Big Data та аналітика ризиків, які використовуються для прогнозування кризових сценаріїв і формування стратегій адаптації.

4) AI-платформи та машинне навчання, що застосовуються для оцінки задоволеності клієнтів, виявлення дефектів і оптимізації ресурсних потоків.

Використання цифрових інструментів дозволяє підвищити точність управлінських рішень, мінімізувати людський фактор і перетворити дані на стратегічний актив у боротьбі з кризовими явищами [4, с. 293].

При цьому, контроль якості є центральною ланкою в системі антикризового менеджменту. Він охоплює технічний, статистичний і стратегічний рівні контролю. Підприємства, які застосовують статистичні методи контролю (SPC), методи 5S, Six Sigma, досягають зниження дефектності продукції на до 50%, що зменшує фінансові втрати в кризових умовах. Більше того, контроль якості виконує не лише функцію виявлення проблем, а й стає зворотним зв'язком для

управлінських рішень: аналіз причин дефектів дозволяє удосконалювати процеси, підвищувати компетенції персоналу та ефективніше використовувати матеріальні ресурси. Відтак, контроль якості виступає системним елементом ризик-менеджменту і запобіжником кризових процесів.

Таким чином, управління якістю продукції є стратегічним інструментом антикризового управління. Висока якість забезпечує довіру клієнтів, стабільність доходів і мінімізацію операційних ризиків. Поєднання класичних методів управління якістю з цифровими технологіями формує інтелектуальну систему антикризового реагування, що дозволяє підприємству не лише долати кризи, а й зміцнювати свої конкурентні позиції. Це свідчить про те, що якість стає не просто характеристикою продукції, а ключовою цінністю бізнес-моделі, що визначає його життєздатність у мінливому середовищі.

Література:

1. Рябоволик Т. Ф. Сучасна технологія антикризового управління як інструмент операційного та виробничого менеджменту в організації в контексті забезпечення принципів стійкості та сталості в умовах ІНДУСТРІЇ 5.0 / Т. Ф. Рябоволик, І. О. Андрощук // Економічний простір. 2024. № 189. С. 390-395
2. Ayu Nani, D., Dina Safitri, V. A. (2021). Exploring the relationship between formal management control systems, organisational performance and innovation: The role of leadership characteristics. *Asian Journal of Business and Accounting*, 14(1), 207–224. <https://doi.org/10.22452/ajba.vol14no1.8>
3. Базилюк Р.В. Інструменти антикризового управління як засіб подолання фінансової кризи. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції магістрантів і молодих дослідників «Наукові пошуки молоді у XXI столітті». Інноваційні пріоритети у розвитку економіки та менеджменту. (Біла Церква, 30 жовтня 2024 р.). Біла Церква: БНАУ, 2024. С. 7–9.
4. Mykhalchenko H., Zhuravlova, I., Zhalinska, I., Saienko, V., & Ovander, N. (2023). Digital tools for anti-crisis management of enterprises: the Ukrainian case. *Amazonia Investiga*, 12(64), 291–299. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.30>

СЕКЦІЯ 11. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку

UDC 368:614.2:338.2

Nataliia Sheliemina – PhD student

PhD supervisor – Dr.Sc., Prof. Tetyana Vasylieva

Sumy State University

**HEALTH INSURANCE MODELS AS A MECHANISM FOR REDUCING
THE DALYs: FINANCIAL CHALLENGES AND DEVELOPMENT
PRIORITIES**

Health insurance models play a key role in shaping public health outcomes, particularly with respect to the global burden of disease as measured by disability-adjusted life years (DALYs). The continuing prevalence of cardiovascular diseases and neoplasms, especially among working-age and older populations, presents urgent challenges. Effective health financing, including voluntary, mandatory, and social insurance approaches, is widely debated as a mechanism for reducing DALYs and ensuring financial sustainability within healthcare systems.

With rising healthcare costs and demographic shifts towards aging populations, there is the need for robust financial models that can both support access to care and incentivize preventative strategies. Addressing the effectiveness of health insurance models is both timely and increasingly relevant. At the same time, differences in health insurance coverage levels directly influence population health. Countries employing mandatory or social health insurance schemes tend to demonstrate lower DALY rates from chronic diseases, which suggests a link between financing approaches and health outcomes. These factors underscore the critical importance of evaluating and optimizing health insurance models for both epidemiological and economic sustainability.

Despite growing evidence supporting the role of structured health insurance models in reducing disease burden, significant disparities persist at both global and national levels. Voluntary insurance tends to attract healthier individuals, leading to adverse selection and undercoverage of high-risk groups. Mandatory and social health insurance, while more inclusive, face challenges related to financing sufficiency, cost containment, and equitable access.

Notably, current research highlights a lack of consensus on the most cost-effective insurance model for minimizing DALYs, especially within the context of cardiovascular diseases and neoplasms. While some middle- and high-income countries have reported success with mandatory health insurance frameworks, resource-constrained settings continue to struggle with implementation and

sustainability. Furthermore, there is limited comparative analysis that evaluates the direct effects of these models on DALYs by age group, which is crucial for targeted interventions.

According to the most recent Global Burden of Disease Study, among working-age populations (15-64 years), insurance coverage is associated with up to a 30% reduction in DALYs, reflecting increased access to early detection and treatment programs [1].

Mandatory and social insurance schemes demonstrate the most significant impact, particularly in countries such as Germany, Japan, and France, where universal coverage is linked to lower DALY rates for these conditions. Voluntary insurance shows greater variability, primarily due to adverse selection and limited pooling of high-risk individuals. In the United States, where health financing combines private, voluntary, and public elements, the DALY rates from cardiovascular diseases and neoplasms remain elevated, especially among uninsured and underinsured populations. These findings are supported by the WHO World Health Statistics report, which underscores the correlation between health insurance coverage and DALY reduction across OECD and selected non-OECD countries [2].

Comparative analysis reveals that mandatory and social health insurance models reduce DALYs particularly among older populations due to improved access to chronic disease management programs; show more equitable health outcomes across socioeconomic groups, as coverage is assured independent of employment status or income bracket; experience fiscal challenges related to aging populations, rising pharmaceutical costs, and long-term care needs. Voluntary insurance, while flexible, often exacerbates health disparities and offers less protection against catastrophic health expenditures.

International evidence shows that insurance models emphasizing universal coverage, comprehensive benefit packages, strong primary care, disease prevention programs, produce measurable reductions in DALYs by enabling earlier diagnosis, increasing access to treatment, and reducing financial barriers to care. Models that incorporate risk pooling and strategic purchasing (e.g., national health insurance funds or single-payer systems) demonstrate higher effectiveness in directing resources toward high-impact interventions and chronic disease management.

In Ukraine, the transformation of public health financing – particularly through the Program of Medical Guarantees – has introduced elements of output-based financing and improved transparency. However, without a dedicated, insurance-based approach to chronic disease prevention and long-term management, the capacity to reduce the DALY burden remains limited.

Despite ongoing reforms, the Ukrainian healthcare system continues to face challenges associated with underinvestment, high out-of-pocket expenditures, limited financial protection, and inadequate prevention of chronic conditions. The existing model of public financing – dominated by budgetary allocations and supplemented by fragmented voluntary insurance – does not always provide strong incentives for early detection, preventive interventions, or continuous management of chronic illnesses, all of which are crucial for reducing DALYs from CVDs and neoplasms. Moreover, the

insurance market remains underdeveloped: voluntary health insurance covers only a small segment of the population, primarily employees in large enterprises, while mechanisms such as compulsory health insurance, disease-management programs, or risk-adjusted payment models remain insufficiently implemented.

For Ukraine, integrating insurance mechanisms that broaden financial protection – such as subsidized compulsory insurance or community-based insurance programs – could significantly reduce the economic barriers that currently limit preventive care uptake.

Critical financial challenges remain, including the need for sustainable financing mechanisms amidst demographic aging, cost containment strategies for high-priced interventions and pharmaceuticals, and integration of preventative health programs to further reduce DALYs.

So, optimizing health insurance models represents a crucial mechanism for reducing the global burden of disease and supporting resilient, sustainable health systems. Insurance models that prioritize preventive and chronic disease care generate long-term fiscal savings and reduce pressure on the national budget. Thus, strengthening insurance mechanisms is a macroeconomic investment rather than merely a health sector reform.

Ongoing research and policy dialogue will be needed to navigate the complex interplay of epidemiological, financial, and organizational factors in the years ahead. Future research should focus on comparative effectiveness of insurance models in low- and middle-income countries, where resource constraints are most acute; longitudinal impact assessments of insurance reforms on DALY trends, health disparities, and financial sustainability; the development of hybrid financing models that combine mandatory and voluntary elements to address coverage gaps.

References

1. Global Burden of Disease 2023: Findings from the GBD 2023 Study. Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME), Seattle, WA: IHME, 2025. URL: https://www.healthdata.org/sites/default/files/2025-10/GBD_2023_Booklet_Final_2025.10.17.pdf
2. Global Health Estimates: Life expectancy and leading causes of death and disability. WHO. URL: <https://www.who.int/data/gho/data/themes/mortality-and-global-health-estimates>

УДК 368-043.86(477)

**Поліна Бондаренко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

В умовах воєнного стану особливої вагомості набуває питання аналізу сучасного стану страхового ринку та проблем, які заважають його розвитку, особливо в умовах воєнного стану, оскільки страхування пропонує широкий спектр спеціалізованих фінансових послуг, а страховий ринок є найбільш капіталізованим, серед числа інших небанківських фінансових установ. Якщо не досліджувати основні індикатори розвитку страхового ринку, можемо значно відстати від європейських країн, що в результаті стане причиною економічної кризи.

До таких проблем можна віднести:

- відсутність цілеспрямованої державної політики у цій сфері, що тягне за собою невідповідність вітчизняного законодавства між-народним стандартам;
- низький рівень попиту фізичних та юридичних осіб на страхові послуги, внаслідок кризи та нестабільної ситуації в країні;
- низький рівень страхових виплат та дохідності окремих видів страхування;
- відсутність надійних інвестиційних програм та реальних фінансових механізмів для довгострокового розміщення страхових резервів;
- нерозвиненість національної страхової інфраструктури та слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у сфері страхування з іншими країнами;
- низькі показники конкурентоспроможності українських страхових компаній та значна закритість їх діяльності;
- недостатнє регулювання страхового посередництва [1].

Проте, не потрібно забувати, що в Україні страховий ринок також має і значний потенціал розвитку, який потребує, перш за все, детального оцінювання всіх наявних можливостей для сталого розвитку в умовах євроінтеграційних процесів.

Для покращення ситуації необхідно застосувати такі заходи:

- відновлення довіри населення до страховиків, що вимагає серйозних, зрозумілих для потенційних клієнтів, гарантій повернення вкладених коштів і нарахованих на них відсотків;

- посилення контролю за діяльністю страховиків з боку органів страхового нагляду, застосування ними своєчасних заходів, які попереджують неплатоспроможність страховиків;
- удосконалення організаційної структури та створення інфраструктури страхового ринку на рівні світових вимог;
- вдосконалення механізму формування страхових резервів, системи розміщення страхових резервів;
- впровадити нові ефективні та привабливі для населення форми фінансових послуг, зокрема такі, як надання кредитів під заставу страхових полісів;
- інформувати населення через засоби масової інформації про стан страхового ринку і рівень державного контролю за його діяльністю [2].

Перспективи розвитку ринку страхування в Україні залежатимуть насамперед від подальшого вдосконалення законодавчої бази, яка буде регулювати не тільки сферу страхування, а і загалом всі види діяльності, зокрема розвитку недержавного пенсійного страхування, страхування життя, медичного страхування, іпотечного кредитування, діяльності банків та їх впливу на страхування, а також від створення сприятливої системи функціонування інституту страхових посередників, покращення страхової культури та підвищення довіри до страховиків.

Можна зробити висновок, що впродовж останніх років ситуація на ринку страхових послуг України склалася не зовсім сприятлива. Негативні наслідки кризи призвели до уповільнення темпів росту доходів страхових компаній, зменшення попиту населення на страхові послуги. Ефективне функціонування страхових компаній в Україні, їх успішний та динамічний розвиток, обсяги та напрями фінансування суб'єктів господарювання залежатимуть від розширення переліку страхових послуг, підвищення їх конкурентоспроможності, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності, підвищення вимог до порядку створення страхових компаній, забезпечення оптимальної структури співвідношення між обов'язковим та добровільним страхуванням та залучення страхового ринку до вирішення проблем соціального страхування.

Література:

1. Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/05.04.19/05_04_2019-130-136.pdf
2. ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ URL: <http://bses.in.ua/>

УДК 368.98:004

**Олена Журавка – к.е.н., доц.,
Аліна Рубан – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Сумський державний університет

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ

Розвиток цифрових технологій має значний вплив на страхову сферу, підвищуючи ефективність діяльності, знижуючи ризики та забезпечуючи зручність для клієнтів. Цифровізація дозволяє страховим компаніям формувати клієнтоорієнтовані послуги, підвищувати довіру та конкурентоспроможність діяльності.

В Україні, як і в багатьох інших країнах, система медичного страхування стикається з численними викликами: недостатньою доступністю медичних послуг, нерівномірним розподілом ресурсів, а також зростанням витрат на охорону здоров'я. У сучасних умовах вона потребує глибокої модернізації, спрямованої на підвищення ефективності та забезпечення належної підтримки населення в умовах динамічних соціально-економічних змін.

Проте, міжнародний досвід доводить, що цифровізація медичних послуг здатна суттєво підвищити ефективність системи медичного страхування, оптимізувати управлінські процеси та покращити якість обслуговування пацієнтів. Водночас, незважаючи на позитивні тенденції, впровадження цифрових технологій супроводжується ризиками, пов'язаними з конфіденційністю персональних даних, кібербезпекою та неоднаковим доступом до технологій, що може поглиблювати соціально-економічну нерівність [3].

Представлена нижче таблиця 1 ілюструє основні цифрові технології, сфери їх практичного застосування, а також переваги та виклики впровадження на медичному страховому ринку.

Цифровізація ринку медичного страхування суттєво трансформує галузь, підвищуючи її ефективність, прозорість та клієнтоорієнтованість. Використання сучасних технологій дає страховим компаніям змогу автоматизувати бізнес-процеси, скорочувати операційні витрати та підвищувати продуктивність. Аналітика великих даних забезпечує точнішу оцінку ризиків і формування персоналізованих страхових продуктів [4].

Технології блокчейну та Інтернету речей сприяють прозорості транзакцій, зменшенню шахрайства та оперативному моніторингу ризиків, що зміцнює довіру між страховиками та клієнтами. Телемедицина, електронні медичні картки та система eHealth роблять медичні послуги доступнішими й покращують комунікацію між усіма учасниками страхового процесу. Загалом цифровізація формує сучасну, зручну та безпечну екосистему медичного страхування.

Таблиця 1

Основні цифрові інновації на ринку медичного страхування [1; 2; 4]

Цифрова технологія	Опис та застосування	Переваги	Вплив на фінансову доступність
Електронні медичні записи (EMR/EHR)	Забезпечують швидкий і точний доступ до медичної інформації пацієнта; використовуються для оцінки стану здоров'я та ризиків	Скорочення часу обробки даних, підвищення точності рішень	Зменшення адміністративних витрат, персоналізовані тарифи
Мобільні застосунки та онлайн-платформи	Оформлення полісів, оплата внесків, подання заявок на відшкодування онлайн	Зручність та швидкість обслуговування	Зниження адміністративних бар'єрів, розширення доступу для різних регіонів
Аналітичні платформи та Big Data	Аналіз великих масивів даних про здоров'я, поведінкові та соціальні фактори	Точніший прогноз ризиків, краща сегментація клієнтів	Формування доступніших страхових продуктів завдяки точному ціноутворенню
Штучний інтелект і машинне навчання	Автоматизація оцінки ризиків, прогнозування страхових випадків, оптимізація тарифів	Зменшення помилок, швидкість обробки даних	Зниження собівартості полісів, персоналізація для різних категорій населення
Телемедицина та дистанційні консультації	Надання медичних послуг без фізичної присутності; підтримка пацієнтів онлайн	Доступність медичної допомоги, економія часу клієнтів	Зменшення непрямих витрат, підвищення цінності страхових пакетів
Блокчейн та цифрові контракти	Забезпечення прозорості транзакцій, автоматизація виплат, захист від шахрайства	Безпека, достовірність, зменшення спорів	Зниження адміністративних витрат, здешевлення страхових продуктів

Розглянемо вплив цифрових технологій на ринок медичного страхування за допомогою таблиці 2.

Аналіз таблиці 2 демонструє, що цифрові технології комплексно змінюють медичне страхування, приносячи вигоди всім учасникам ринку. Для страховиків вони означають підвищення ефективності роботи завдяки зниженню адміністративних витрат, точнішому ціноутворенню та зменшенню шахрайства. Медичні установи отримують швидший документообіг, автоматизовані розрахунки й кращий контроль якості послуг. Для клієнтів цифровізація забезпечує вищу доступність медичної допомоги, можливість швидко отримувати консультації, користуватись електронними полісами та отримувати персоналізовані профілактичні рекомендації.

Таблиця 2

Вплив цифрових технологій на ринок медичного страхування [1;5]

Для страховиків	Для медичних установ	Для клієнтів
1) зниження витрат на адміністрування; 2) зменшення випадків шахрайства; 3) підвищення точності ціноутворення страхових продуктів; 4) можливість запуску нових продуктів (телемедичні пакети, програми здорового способу життя).	1) швидший документообіг; 2) менше помилок; 3) автоматизація взаєморозрахунків; 4) кращий контроль якості медичних послуг.	1) зручність та доступність; швидкі консультації; 2) електронний поліс і документи; 3) персоналізовані поради для профілактики захворювань.

Таким чином, цифрові технології підсилюють прозорість, ефективність і клієнтоорієнтованість медичного страхування, формуючи сучасну екосистему взаємодії між страховиком, медичними закладами та пацієнтами.

У сфері впровадження цифрових рішень у медичне страхування України існує низка факторів, що стримують їх ефективне застосування. Їх умовно можна поділити на три основні групи.

Регуляторні бар'єри пов'язані з недостатньо розвиненою законодавчою базою щодо цифрових страхових продуктів, вимог до захисту медичних персональних даних та правил роботи з електронними сервісами. Це ускладнює масштабування інновацій і сповільнює розвиток цифрового страхування.

Організаційні бар'єри охоплюють слабку інтеграцію наявних цифрових систем у медичних закладах і страхових компаніях, відсутність єдиного середовища для обміну даними та неготовність окремих установ переходити на цифрові процеси. У результаті виникає дублювання інформації, затримки у наданні послуг і додаткові адміністративні витрати.

Соціально-психологічні бар'єри пов'язані з рівнем довіри населення до цифрових сервісів і страхових компаній, а також з готовністю громадян користуватися електронними інструментами для оформлення страхових полісів чи отримання медичних послуг. Низька цифрова культура та брак інформування суттєво уповільнюють упровадження інновацій.

Отже, цифрові технології суттєво трансформують ринок медичного страхування, роблячи його ефективнішим, прозорішим та орієнтованим на потреби клієнтів. Використання інновацій – таких як штучний інтелект, Big Data, блокчейн, телемедицина, електронні медичні картки та система eHealth – дозволяє страховим компаніям автоматизувати бізнес-процеси, знижувати витрати, підвищувати точність оцінки ризиків і формувати персоналізовані страхові продукти. Медичні заклади отримують швидший документообіг та кращий контроль якості послуг, а клієнти – зручний доступ до медичної допомоги, електронних документів та дистанційних консультацій.

Водночас поширення цифрових рішень супроводжується низкою бар'єрів –

регуляторних, організаційних та соціально-психологічних, що обмежують швидкість і результативність впровадження інновацій у медичне страхування України. Усунення цих перешкод потребує оновлення нормативного регулювання, гармонізації цифрових систем між медичними установами й страховиками, а також підвищення рівня цифрової грамотності населення.

У підсумку цифровізація створює фундамент для формування сучасної, безпечної та клієнтоорієнтованої екосистеми медичного страхування, яка забезпечує підвищення доступності медичних послуг, покращення їх якості та зміцнення довіри між усіма учасниками ринку.

Література:

1. Другова В. Інноваційні підходи до страхового менеджменту в умовах цифрової трансформації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4643/4585> (дата звернення: 13.11.2025).
2. Кришталь Г., Скиба, Г., Кривоберець М. Цифрові технології як фактор підвищення фінансової доступності медичного страхування в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2025. (5 (56), 159-163. <https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1497> (дата звернення: 03.01.2025).
3. Морозова Л. С. Вплив цифрових технологій на розвиток медичного страхування. *Ефективна економіка*. 2025. № 10. С. 15. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/7765/7895> (дата звернення: 13.11.2025).
4. Панченко О., Садчикова І. Вплив цифрових технологій на розвиток страхового бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. (4 (36), 291–301. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/299262> (дата звернення: 13.11.2025).
5. Прокопчук О. Т. та ін. Трансформація страхового бізнесу під впливом цифрових інновацій та штучного інтелекту. *Збірник наукових праць Уманського національного університету*. 2025. Вип. 106, Ч. 2. С. 90–100. URL: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/106.2/8.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).

УДК 368.9(073)

Олена Новосьолова – к.е.н., доц.,
Микола Мезетков – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Херсонський національний технічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ США В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Страховий ринок США є одним із наймасштабніших, найстаріших та найбільш структурно розвинених у світі, що визначає його ключову роль у глобальній фінансовій системі та посилює актуальність його всебічного дослідження. Його історичні витoki сягають XVIII століття, тоді як інтенсивний розвиток припав на період після Другої світової війни, коли економічне зростання створило умови для широкого поширення страхових продуктів. Сучасний страховий ринок США вирізняється високою адаптивністю, гнучкою децентралізованою регуляторною моделлю, значною диверсифікацією видів страхування та стійкими темпами зростання. Попри велику кількість праці, присвячених страховим ринкам розвинених країн, комплексний аналіз американського ринку з урахуванням його сегментації, структури зайнятості, системи регулювання та глобальних викликів у вітчизняній науковій літературі подається фрагментарно. Водночас досвід США, які забезпечують понад 40 % світових страхових премій, є надзвичайно важливим для країн, що реформують власні страхові системи, зокрема для України.

Однією з основних особливостей ринку є децентралізована модель регулювання. Кожен із 50 штатів має власний департамент страхування, який займається ліцензуванням, моніторингом тарифів, контролем платоспроможності страховиків та захистом прав споживачів. Федеральний рівень відіграє другорядну роль відповідно до Закону МакКаррана–Фергюсона 1945 р., однак певні функції виконують Federal Insurance Office, що здійснює нагляд за системними ризиками, а також низка органів, задіяних у регулюванні інвестиційних страхових продуктів. Важливу координаційну роль відіграє National Association of Insurance Commissioners (NAIC), яка об'єднує регуляторів штатів, аналізує фінансову діяльність страховиків та розробляє модельні закони, що сприяють гармонізації норм на загальнонаціональному рівні. Крім того, у США діє система гарантійних фондів, які компенсують збитки у випадку неплатоспроможності страхової компанії, що створює додатковий рівень стабільності ринку та довіри споживачів.

За обсягами валових страхових премій США займають провідні позиції у світі. У 2022 році цей показник перевищив 3,5 трлн дол. США, що суттєво перевищує аналогічні значення в інших провідних країнах – Великій Британії, Японії, Німеччині та Франції. Крім абсолютних значень премій, США належать

до світових лідерів і за показником проникнення страхування, який демонструє частку страхових витрат у ВВП. В останні роки країна стабільно займає друге місце після Люксембургу, де високий рівень проникнення зумовлений значною концентрацією міжнародних страхових і перестрахових компаній. Таким чином, страховий ринок США не лише масштабний за обсягами, а й характеризується високим рівнем залучення економіки до страхового захисту.

Структурно ринок включає широкий спектр компаній: понад 5900 страховиків, серед яких близько 2600 компаній з майнового страхування та страхування відповідальності, понад 700 страховиків життя й ануїтетів, а також більш як 1300 компаній медичного страхування. Значна кількість спеціалізованих страховиків зосереджується на таких нішах, як кіберризик, страхування мистецьких об'єктів, особливо великих технічних та корпоративних ризиків. Перестраховики та кептивні компанії відіграють важливу роль у розподілі ризику, адаптуючи фінансові навантаження та стабілізуючи діяльність материнських компаній. Виділяють також дві основні форми власності страхових компаній: акціонерні компанії та компанії взаємного страхування, де прибуток розподіляється між страхувальниками.

Зайнятість у страхуванні є вагомим чинником економічної системи США. На 2024 рік понад 3 млн осіб працювали в страховій індустрії, з яких понад 1,6 млн – безпосередньо у страховиків. Окрему й важливу роль відіграють страхові агенти й брокери, чисельність яких перевищує 1 млн осіб. Їхня діяльність забезпечує широке охоплення населення, підвищує фінансову грамотність споживачів і сприяє розвитку ринку, особливо у сферах, що потребують детального андеррайтингу або індивідуального підходу до ризиків.

Динаміка прямих страхових премій свідчить про стабільне зростання у всіх секторах ринку. Протягом 2015–2023 рр. премії у сегменті страхування життя та ануїтетів зросли з 826,6 млрд до понад 1,22 трлн дол. США. Значне зростання спостерігається і в сегменті медичного страхування, де премії перевищили 1,1 трлн дол. США у 2023 році, що робить його найбільшим сегментом ринку. Премії в майновому та відповідальному страхуванні також зростають, перевищивши 859 млрд дол. США. Це зростання пояснюється не лише структурними особливостями системи охорони здоров'я або збільшенням вартості медичних послуг, а й зростанням ризикованості середовища, високою частотою катастроф, збільшенням вартості активів, а також активним розвитком цифрових технологій, що підвищують попит на нові види страхування.

Однак ринок стикається і з низкою викликів. Зростання частоти природних катастроф, зокрема ураганів, повеней, пожеж і торнадо, створює великий тиск на сегмент майнового страхування. У штатах Флорида, Каліфорнія та Техас страхові компанії змушені підвищувати тарифи або навіть виходити з ринку через надмірні збитки. Демографічні зміни, пов'язані зі старінням населення, стимулюють попит на ануїтетні продукти, довгострокові страхові програми та страхування життя. Це змушує страховиків змінювати інвестиційні портфелі, впроваджуючи більш консервативні інструменти, здатні забезпечити

довгострокові виплати.

Пандемія COVID-19 стала випробуванням для страхового сектору, особливо для медичного страхування, де витрати зросли через збільшення кількості пацієнтів. Проте вона одночасно прискорила цифровізацію ринку: поширилися онлайн-поліси, телемедицина, дистанційне врегулювання страхових випадків. Попри їхнє позитивне значення, медичне страхування в США залишається дорогим та складним для споживачів, що створює ризики недоохоплення та обмеженого доступу до якісних медичних послуг. Значну роль відіграють також судові ризики: велика кількість позовів призводить до зростання витрат страховиків, що відбивається на тарифах. Фрагментована регуляторна система створює труднощі для компаній, які працюють на загальнонаціональному рівні, оскільки їм необхідно дотримуватися різних правил у кожному штаті.

Страховий ринок США демонструє здатність до стабільного розвитку та адаптації до сучасних викликів. Він має потужну інституційну інфраструктуру, значну диверсифікацію страхових продуктів, високий рівень капіталізації та здатність швидко реагувати на зовнішні загрози. Значний досвід у впровадженні інноваційних страхових продуктів, використанні цифрових технологій та сучасного управління ризиками може бути цінним взірцем для країн, що реформують свої страхові системи. Україна, зокрема, може використати американський досвід у формуванні ефективної моделі регулювання, розвитку ринку медичного страхування, створенні гарантійних фондів, а також розробці підходів до страхування катастрофічних ризиків. Комплексний аналіз тенденцій розвитку ринку США дозволяє глибше зрозуміти механізми його стабільності та гнучкості, що є важливим для формування конкурентоспроможної страхової системи в умовах сучасних глобальних викликів.

Література

1. Financial Regulatory Services Division Publications. National Association of Insurance Commissioners. URL: https://content.naic.org/frs_home.htm (дата звернення: 03.11.2025).
2. Reports & Notices Federal Insurance Office. U.S. Department of the Treasury. URL: <https://surl.lu/nfzimk> (дата звернення: 03.11.2025).
3. Facts + Statistics: Industry overview. Insurance Information Institute. URL: https://www.iii.org/fact-statistic/facts-statistics-industry-overview?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.11.2025).

УДК 368

**Максим Поморцев – здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА РОЛЬ СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Страховання це – спосіб захисту від фінансових втрат, спричинених непередбачуваними подіями. Наприклад, якщо ваше майно постраждало від пожежі, або ви захворіли, страхова компанія виплатить компенсацію для відшкодування збитків. Ви підписуєте угоду зі страховою компанією, де визначаєте, від яких ризиків хочете себе захистити (наприклад, пошкодження авто, втрата житла). Ви регулярно платите страхові внески, які надходять у загальний фонд. Зібрані від багатьох клієнтів кошти формують страховий фонд, з якого й здійснюються виплати. У разі настання страхового випадку (наприклад, ДТП), страхова компанія виплачує вам грошову компенсацію .

Страховання поділяється на обов'язкове і не обов'язкове. Обов'язкове страховання цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) – відшкодування збитків, завданих іншим учасникам дорожнього руху. Необов'язкове- страховання життя, медичне страховання, страховання від нещасних випадків, страховання подорожуючих, страховання житла (квартири, будинку), страховання вантажів, страховання сільськогосподарської продукції, страховання від військових ризиків. [1]

Кількість діючих страхових компаній за період з 2021-2025р. зменшилась з 195 компаній до 75 компаній на теперішній час. Ринок залишили здебільшого не активні компанії. На початок 2025 р.10 найбільших страховиків контролювали приблизно 64% ринку (TAS Insurance Group, ARX, INGO, UNIQA Insurance, USG (Українська страхова група), VUSO, Arsenal Insurance, Knyazha VIG, PZU Україна, Universalna).[3]

В Україна низька активність страхового ринку відбулась через:

- макроекономічну нестабільність та інфляцію. Навіть до повномасштабного вторгнення економічна ситуація та висока інфляція стримували розвиток, особливо страховання життя, яке орієнтоване на довгострокові накопичення. Низька платоспроможність населення. Більша частина доходів витрачається на базові потреби, а не на страховання.

- низький рівень довіри. Історично склалося недовіра населення до фінансових установ, у тому числі до страхових компаній, через шахрайські схеми в минулому та недостатній захист прав споживачів.

- відсутність культури довгострокового планування.

Багато українців звикли розраховувати на себе або на допомогу від держави, а не на страхування. Обмежений ринок капіталу. Слабкий розвиток фондового ринку та відсутність привабливих інвестиційних інструментів для страхових компаній обмежують їхній розвиток. Застаріле законодавство, недостатній нагляд та слабкий контроль за діяльністю страхових компаній. Передача регулювання Національному банку України в 2020 році хоч і мала на меті посилити нагляд, однак тимчасово спричинила незручності на ринку.[2]

З початком повномасштабного вторгнення ринок зазнав значних втрат, включаючи суттєве скорочення кількості страховиків. Ключові тенденції та перспективи для покращення страхового ринку -це застосування інноваційних технологій, цифровізації та поширення онлайн-послуг у страхуванні, це покращить доступі ефективність послуг.

У 2024р. валові страхові премії зросли до 24,2 млрд грн, що свідчить про збільшення попиту на страхові послуги, як з боку фізичних осіб, так і бізнесу. Навіть під час війни українські страховики змогли відновити свою діяльність, а деякі компанії, що є членами Національної асоціації Страховиків України (НАСУ), зростають навіть швидше, ніж до повномасштабного вторгнення.[4] Страхові компанії адаптують свої продукти, щоб покривати ризики, пов'язані з війною (ракетні обстріли, уламки, дрони). Компанія ARX одна з перших запропонувала поліси, що покривають ці ризики, без залучення міжнародних перестраховиків.

Український страховий ринок переживає складний, але водночас трансформаційний період. Незважаючи на виклики, пов'язані з війною, він демонструє життєздатність та адаптивність. Майбутній розвиток буде визначатися здатністю ринку адаптуватися до європейських стандартів, розвивати цифрові рішення та нарощувати довіру споживачів. Поступове економічне відновлення та зростання добробуту населення мають стати ключовими факторами для реалізації потенціалу ринку, зокрема у страхуванні життя.

Література:

1. Плиса В. Й. Страхування: підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2023. – 420 с.
2. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку. – Тернопіль: ТНЕУ, 2022. – 312 с.
3. Національний банк України. Огляд страхового ринку України за 2024 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
4. Національна асоціація страховиків України (НАСУ). Аналітичний звіт про результати діяльності страхового ринку у 2024 році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nasu.ua>

УДК 368.1,025,6

**Ярослав Савченко – здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – д.н. з держ. управ., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

СТРАХУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ЕКОЛОГІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується зростанням впливу екологічних ризиків, що безпосередньо позначається на безпеці населення, фінансовій стійкості домогосподарств і підприємств. Внаслідок кліматичних змін, збільшення кількості надзвичайних природних явищ, руйнування інфраструктури через військові дії, питання ефективного управління ризиками набуває стратегічного значення. У цьому контексті особливої актуальності набуває розвиток системи страхування нерухомості як одного з найдієвіших фінансових механізмів мінімізації збитків, спричинених непередбачуваними подіями.

Страхування нерухомого майна передбачає захист об'єктів житлової, комерційної та виробничої власності від ризиків, пов'язаних із пожежами, затопленнями, буревіями, землетрусами, вибухами, бойовими діями тощо. Особливого значення цей інструмент набуває в умовах екологічної нестабільності, коли традиційні підходи до збереження капіталу та матеріальних активів втрачають ефективність. Відповідно до Національної асоціації страховиків України, у 2023 році страхування нерухомості стало лідером зростання у сегменті страхування майна фізичних осіб, показавши приріст страхових премій на 43%. [1]. Це свідчить про значний попит на покриття "воєнних ризиків", що стало стійким трендом протягом року.

Варто зазначити, що система страхування нерухомості в Україні ще перебуває на етапі становлення. Основними проблемами її розвитку є низька платоспроможність громадян, недостатня довіра до страхових компаній, відсутність державних стимулів і низька страхова культура. Водночас екологічні ризики, що посилюються через зміну клімату та наслідки воєнних дій, вимагають формування нових механізмів управління ризиками на основі партнерства між державою, страховиками та населенням.

В умовах екологічної нестабільності страхування нерухомості може виконувати подвійну функцію: з одного боку, воно забезпечує фінансове відшкодування збитків після настання страхових випадків, а з іншого – стимулює власників будівель до впровадження заходів із підвищення енергоефективності, екологічної безпеки та стійкості споруд.

Наприклад, у США діє Національна програма страхування від повеней (National Flood Insurance Program), запроваджена Федеральним агентством із надзвичайних ситуацій (FEMA). Вона не лише робить страхування обов'язковим для власників будинків у зонах підвищеного ризику, але й надає знижки на страхові премії для тих, хто здійснив заходи зі зниження ризику (підняття фундаменту, гідроізоляція, водовідвідна система) [2].

У Великій Британії реалізується державна програма Flood Re, створена у партнерстві між урядом та страховою індустрією, яка дозволяє надавати доступне покриття для будинків у зонах ризику повеней [3]. Такі приклади демонструють ефективність поєднання державного регулювання, фінансових стимулів і обов'язкових вимог для підвищення стійкості об'єктів нерухомості.

В Україні формування подібної практики потребує розробки національної стратегії страхового покриття екологічних ризиків. Згідно з Законом України «Про страхування» № 1909-IX від 01.01.2025, одним із видів майнового страхування визначено:

– клас 8 – страхування майна від вогню та небезпечного впливу природних явищ;

– клас 9 – страхування майна від шкоди, заподіяної градом, морозом, іншими подіями (включаючи крадіжку, розбій, грабїж, умисне пошкодження чи знищення майна), крім подій, визначених у класі 8 [4].

Визначення цих класів створює правову основу для розробки спеціалізованих страхових продуктів, орієнтованих на захист нерухомості в зонах підвищеного екологічного ризику. Доцільно також розглянути створення державного фонду перестраховування катастрофічних ризиків, який би діяв за принципом солідарної участі держави, бізнесу та страхових компаній, забезпечуючи фінансову стійкість системи у разі масштабних збитків

Особливої уваги потребує питання компенсації збитків від руйнування житла внаслідок військових дій або техногенних аварій. За даними дослідження, яка проводила команда Київської школи економіки (KSE) спільно з Міністерством розвитку громад та територій України й Міністерством економіки України, сукупні збитки житлового сектору станом на листопад 2024 року склали 60 млрд доларів США [5]. Розвиток ефективної системи страхування нерухомості дозволить у майбутньому частково компенсувати подібні втрати через механізми страхового покриття у взаємодії з державними програмами відновлення.

Отже, страхування нерухомості є важливим елементом управління екологічними та соціально-економічними ризиками. Його подальший розвиток сприятиме підвищенню фінансової стійкості населення, стабільності ринку страхових послуг і зменшенню навантаження на державний бюджет у випадках природних або техногенних катастроф.

Література:

1. Огляд страхового ринку України 2023. URL: <https://nasu.com.ua/oglyad-strahovogo-rynku-ukrayiny-za-2023-rik/>
2. Federal Emergency Management Agency. National Flood Insurance Program

*XXII міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

(NFIP). URL: <https://www.fema.gov/flood-insurance>

3. UK Government. Flood Re Scheme Overview URL:
<https://www.gov.uk/government/organisations/flood-re>

4. Закон України «Про страхування» № 1909-IX від 01.01.2025
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> 5.

5. Kyiv School of Economics URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/pryami-zbitki-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zrosli-do-170-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-listopad-2024-roku/>

СЕКЦІЯ 12. Міжнародна практика розвитку фінансових систем

УДК 339.73

Аліна Жарік – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Сахно

Черкаський державний технологічний університет

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СВІТОВОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

В сучасних умовах посилення світових глобалізаційних процесів та інтеграції національних економік проблематика міжнародних фінансів привертає особливу увагу через безпосередній їх вплив на фінансову рівновагу країн.

Світовий фінансовий ринок є фундаментальним елементом світової економіки, який виконує основну функцію у забезпеченні міжнародних фінансових операцій, обміні валют, інвестуванні між державами. Він є глобальною мережею, яка формує основу для здійснення фінансових відносин на міжнародному рівні для банків, фінансових установ, фондових бірж, інвестиційних фондів, брокерських організацій та всіх учасників, які спільно здійснюють фінансові операції на міжнародному рівні.

Особливе місце в міжнаціональних економічних взаємодіях належить міжнародним валютно-кредитним відносинам. Вони ґрунтуються на процесах, пов'язаних з валютними курсами, міжнародними фінансовими операціями, фінансовими інструментами та механізмами, які задіяні на міжнародному фінансовому ринку. Від якості їх здійснення залежить гарантія стабільності окремих країн та глобальної економіки в цілому.

Регулювання міжнародних фінансових та валютно-кредитних відносин здійснюється за допомогою широкого спектру спеціалізованих міждержавних організацій, які є ключовими для підтримки стійкості світової та національних економік. Вони створюються на міждержавному рівні з метою посилення співпраці та підтримки стабільності світової економіки.

Валютно-кредитні організації є сукупністю міжнародних і національних фінансових інститутів включно з комерційними та центральними банками, інвестиційними фондами, кредитними спілками та міжнародними фондами. Вони створюються з метою посилення співпраці між країнами та займають важливе місце в системі регулювання світової економіки. Їх діяльність спеціалізується на валютному обміні, кредитуванні та наданні фінансових послуг.

Система світових валютно-фінансових інститутів є комплексом установ, спрямованих на регулювання міждержавних валютно-кредитних відносин, забезпечення стабільності світової фінансової системи та економічному розвитку національних економік. До її складу входять провідні міждержавні валютно-фінансові установи [1, 2] – Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків, регіональні банки розвитку, організації з регулювання зовнішньої заборгованості – Паризький і Лондонський клуби.

До основних міжнародних фінансових інститутів, які є найважливішими формуваннями інституціональної структури міжнародних валютно-кредитних відносин є Міжнародний валютний фонд (1944 р., МВФ) та Світовий банк (1944 р., СБ). Ці організації спрямовані на формування принципів функціонування світової валютної системи, надають підтримку країнам, здійснюють зовнішнє регулювання фінансових та кредитних відносин. Крім того, до групи Світового банку входять окремі юридично самостійні установи:

✓ Міжнародний банк реконструкції та розвитку (1944 р., МБРР) сприяє сталому розвитку країн, підвищенню рівня життя населення та боротьбі з бідністю шляхом надання гарантій, позик та аналітичних послуг;

✓ Міжнародна асоціація розвитку (1960 р., МАР) – забезпечення найбідніших країн коштами для проєктів економічного та людського зростання;

✓ Міжнародна фінансова корпорація (1956 р., МФК) – забезпечення приватних інвестиційних надходжень у країни, які перебувають на стадії розвитку;

✓ Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (1988 р., БАГІ) – залучення приватних інвестицій для зростання економік країн та надання гарантій іноземним інвесторам;

Міжнародний центр розв'язання інвестиційних спорів (1966 р., МЦРІС) – формування механізмів для вирішення інвестиційних суперечок між країнами та інвесторами [1, 2].

Першість у системі міжнародних економічних відносин у напрямі банківського регулювання та міжбанківських розрахунків належить Банку міжнародних розрахунків (1930 р., БМР) діяльність якого зосереджена на здійсненні широкого кола банківських операцій з метою сприяння діяльності центральних банків.

Важливими складовими валютної інтеграції з регулювання зовнішньої заборгованості є регіональні банки та фонди, які надають довгострокове кредитування для міжнародних проєктів та приватних фірм країн, що розвиваються: Міжамериканський банк розвитку (МБР, 1959 р.); Африканський банк розвитку (АБР, 1964 р.); Азіатський банк розвитку (АБР, 1965 р.); Ісламський банк розвитку (ІБР, 1976 р.); Арабський валютний фонд (АВФ, 1977 р.) [1, 2].

Валютна політика Європейського Співтовариства, а згодом Європейського Союзу, заснованого на діяльності державних фінансових та валютно-кредитних установ: Європейський інвестиційний банк (ЄІБ, 1958 р.); Європейський

валютний фонд (ЄВФ, 1979 р.); Європейський фонд валютного співробітництва (ЄФВС, 1973 р.), який з 1994 р. трансформувався в Європейський валютний інститут (ЄВІ), а з 1999 р. в Європейський центральний банк (ЄЦБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР, 1991 р.) [2, 3].

Окремими інститутами світового фінансового ринку є спеціальні міжнародні організації, які займаються проблемами міжнародної заборгованості: Паризький клуб (1956 р.) – організація урядів країн-кредиторів для вирішення питань реструктуризації боргових зобов'язань; Лондонський клуб (1976 р.) – економічний комітет найбільших приватних банкірів-кредиторів щодо вирішення питань зовнішніх боргів приватного сектора [1, 2].

Отже, Світовий фінансовий ринок є глобальною мережею фінансових установ, що відіграє ключову роль у забезпеченні міжнародних фінансових операцій, обміні валют та інвестуванні. В умовах посилення глобалізації, проблематика міжнародних фінансів є особливо важливою, оскільки якість валютно-кредитних відносин безпосередньо впливає на фінансову рівновагу як окремих національних економік, зокрема й України, так і глобальної економіки в цілому. Це підкреслює необхідність ефективного регулювання процесів, пов'язаних з валютними курсами та фінансовими інструментами на міжнародному рівні.

Література:

1. Грубляк О.М., Юрій Е.О. Світова фінансова система: навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2023. 217 с. URL : <https://salo.li/faAA0fB>
2. Стройко Т.В. Міжнародні організації : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : Видавничий дім «Кондор». 2025. 250 с.
3. Батракова Т. І. Міжнародні фінанси : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 169 с.

УДК 336.7:658

Владислав Пасенко – к.е.н., доц.,

Олександр Козак – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВІ ІНОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

В сучасних умовах інтенсифікації конкуренції на міжнародних ринках,

впровадження фінансових інновацій є ключовим чинником утримання та зміцнення ринкових позицій для міжнародного бізнесу. Такі інновації сприяють підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами, знижують ризики та створюють нові можливості для виходу на стратегічно важливі ринки. Водночас, розробка і впровадження інноваційних фінансових механізмів вимагає створення сприятливого інвестиційного та регуляторного середовища, що забезпечує динамічний розвиток міжнародних економічних зв'язків та зростання глобальної конкурентоспроможності.

Фінансові інновації, які представляють сучасні технологічні рішення у побудові бізнес-моделей та диверсифікації фінансових послуг, вже є ключовим фактором конкурентоспроможності міжнародного бізнесу. Впровадження інноваційних фінансових технологій сприяє підвищенню ефективності управління, зниженню трансакційних витрат і розширенню можливостей доступу до фінансових ресурсів. Водночас, успіх у використанні цих інновацій залежить від здатності підприємств адаптуватися до швидкозмінних технологічних умов та інтегрувати нові рішення у свої стратегії розвитку.

Ключові переваги використання фінансових інновацій полягають у наступному:

- скорочення часу, необхідного для обліку та звітності;
- підвищення продуктивності господарської діяльності;
- зниження кількості помилок у фінансових розрахунках;
- зростання рівня визначеності у плануванні фінансових потоків;
- зменшення залежності від тривалих та дорогих аудиторських процедур,

тощо [1].

Серед найбільш популярних інноваційних рішень у сфері управління фінансами лідерство належить таким технологіям, як цифрові платформи для формування та подання фінансової звітності; інструменти аналітики даних у режимі реального часу; автоматизовані системи фінансової політики, які допомагають уникати помилок, оптимізувати процедури розрахунків і управління фінансовими потоками; інтегровані рішення для управління господарською та фінансовою діяльністю, що об'єднують процеси обліку та звітності, оптимізують управління фінансами й забезпечують автоматичне подання фінансових документів. Крім того, такі інновації, як блокчейн, Big Data, штучний інтелект, машинне навчання, хмарні платформи та технології обробки природної мови (NLP), сприяють прискоренню цифровізації фінансової сфери та підвищенню її ефективності.

Так, технології блокчейну забезпечують прозорість операцій, зменшують кількість помилок та дозволяють вести облік і контроль у режимі реального часу, що підвищує довіру міжнародних партнерів і знижує ризики. Великі обсяги даних (big data) дають змогу швидко аналізувати інформацію, прогнозувати фінансові потоки та виявляти порушення у бізнес-процесах, сприяючи оперативним і обґрунтованим рішенням. Хмарні сервіси (public cloud services) забезпечують обробку даних у режимі реального часу та сприяють кращій

взаємодії учасників міжнародного бізнесу. Технології обробки природної мови (natural language processing, NLP) автоматизують роботу з запитамми, покращують комунікацію та підвищують якість клієнтського сервісу. Штучний інтелект (artificial intelligence) автоматизує перевірку даних, допомагає виявляти помилки та аномалії, що підвищує якість управління. Машинне навчання (machine learning) прискорює оцінку ризиків і автоматизує перевірку звітності, підвищуючи ефективність бізнес-процесів [2; 3]. Разом ці фінансові інновації створюють потужну основу для підвищення конкурентоспроможності міжнародного бізнесу за рахунок збільшення швидкості, точності та прозорості фінансових операцій.

З впровадженням фінансових інновацій у систему міжнародного бізнесу пов'язане не тільки значний потенціал підвищення ефективності та прозорості фінансових процесів, а й ряд ризиків і загроз. Основними з них є кібербезпека та ризики витоку конфіденційної інформації, що може поставити під загрозу фінансову та правову безпеку компаній. Крім того, швидкий розвиток технологій викликає правову невизначеність і регуляторні суперечності, що ускладнює впровадження нових інновацій на міжнародному рівні. Також, існує ризик непередбачуваних змін у фінансових потоках і можливість ухилення від оподаткування, що вимагає посилення систем контролю та регулювання для збереження конкурентних переваг та стабільності [4].

Отже, фінансові інновації підвищують якість управління публічними фінансами, знижують трансакційні витрати і створюють нові можливості для розвитку бізнес-стратегій, що є ключовим для зростання конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Література

1. Manzhura O., Pochenchuk G., Kraus N. Innovative changes in financial and tax systems in the conditions of digital transformation. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. 8(1), P. 94-102. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-1-94-102>
2. Волнянский А. Штучний інтелект і машинне навчання в бізнесі. URL: <https://blog.colobridge.net/uk/2025/07/ai-ml-for-business-ua/> (дата звернення: 18.11.2025).
3. Солодкий В. В., Поліщук Ю. А. Впровадження штучного інтелекту в українських банках та бізнесі: перспективи та застереження. *Економічний вісник: наук. журн.* 2023. № 2. С. 119-127.
4. Сарана Л. А. Особливості управління податковими ризиками держави на час дії воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. № 4. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-08-03/2022-4-08-03> (дата звернення 02.05.2025)

УДК 336.1:352.07(438)

**Христина Півнюк – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти,
Наталія Проць – к.е.н., доцент**

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СИСТЕМИ ФІНАНСІВ ОДИНИЦЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПОЛЬЩІ

Європейські країни прагнуть оптимізувати адміністративно-територіальний устрій з метою формування спроможних територіальних громад. При цьому важливо, щоб механізм фінансування публічних послуг відповідав важливим принципам, зокрема субсидіарності, тобто громадянин має мати вплив на прийняття рішень у своїй громаді, та економічної доцільності використання ресурсів [1].

Важливим елементом діяльності одиниць територіального самоврядування (ОТС) є їхнє фінансове забезпечення. Вона визначає їхню ефективність, стабільність, продуктивність та безпосередньо формує якість життя населення через надання публічних послуг. Децентралізація в Польщі стала важливим етапом у процесі динаміки її державотворення. Цей процес створив ряд змін які стали, з одного боку, успішними напрацюваннями, а з іншого боку трансформувалися у системні недоліки.

Внаслідок адміністративної реформи в 1999 р., у Польщі діє трирівнева структура територіального поділу, що включає: воєводство, повіт та гміну. Усі ці рівні є фінансово незалежним, дотримуються принципу субсидіарності та мають гарантовані доходи. Також кожен з рівнів має власний перелік повноважень [2].

Незважаючи на фінансову незалежність ОТС, їхнє функціонування залежить від фінансової системи держави. Для кращого розуміння взаємозв'язку державних та місцевих фінансів, розглянемо детальніше доходи та видатки бюджету, а також розподіл податків між ОТС.

У 2024 р. загальний обсяг державного бюджету склав близько 623,4 млрд зл, з яких: 89,2 % складають податкові надходження, 10,4 % – неподаткові надходження. У структурі податкових надходжень частка ПДВ становить 51,8%, ПДФО – 17,6 %, акцизного податку – 16,2 %, податку на прибуток підприємств – 10,8 %. У той час, загальна сума видатків державного бюджету у 2024 р. становила 834,3 млрд зл, з яких найбільшу частку займали видатки на соціальне страхування – 20,5 %, загальні субсидії для місцевих органів влади – 14,3 %, національна оборона – 13,8 % та незначну частку займали видатки на обслуговування боргу бюджету – 7,9 % і трансферти воєводствам – 6,7 % [3].

Окрім загальних субсидій та видатків на бюджети воєводств, іншим важливим джерелом фінансування ОТС є їхні власні доходи, основу яких складає ПДФО та ПнП.

Згідно із Законом про доходи місцевих органів влади, розмір частки ПДФО становлять: для гмін – 7 %, міст з правами повіту – 8,6 %, повітів – 2 %, воєводств – 0,35 %. Для ПнП показники є наступні: для гміни – 1,6 %, міст з правами повіту – 2,2 %, повітів – 1,7 %, воєводств – 2,3 %. Цей закон також передбачає методи розрахунку фінансових потреб місцевих органів влади, зокрема витрати на освіту, розвиток, екологію тощо. Крім того, місцевий орган влади може отримати загальну субсидію з державного бюджету у разі, якщо надходження виявляться недостатніми для покриття його фінансових потреб [4].

Управління фінансами є сфокусованим, в першу чергу, на раціональному розміщенні майнових та капітальних ресурсів, які перебувають під контролем самоврядування. У цьому процесі головною метою повинна бути максимізація вигоди від наявних ресурсів та мінімізація пов'язаних витрат і ризиків [5, с. 138].

Розроблена система фінансів ОТС у Польщі має свої переваги, серед них можемо виділити наступні:

1) ця система створює об'єктивні механізми забезпечення ОТС доходами, як власними, так і тими, що надходять з державного бюджету;

2) одиниці територіального самоврядування можуть розпоряджатися наявними коштами, але з суттєвими обмеженнями;

3) у більшості ОТС зберігається фінансова рівновага, але, при цьому, деколи це забезпечується з допомогою інвестицій або ж через невисоку якість публічних послуг;

4) значне покращення якості життя населення у ОТС за останні три десятиліття через поліпшення стану технічної та соціальної інфраструктури;

5) система самоврядних фінансів дозволяє органам самоврядування досягати вищої ефективності витрачання публічних коштів, ніж центральним органам влади, що пояснюється через співвідношення економічних і соціальних ефектів та понесених витрат;

6) у ОТС була можливість залучати та використовувати фонди ЄС на користь місцевого та регіонального розвитку.

Серед недоліків системи фінансів ОТС можемо назвати такі:

1) залежність від зовнішньої кон'юнктури та фінансів публічного сектору вищого рівня, на що органи самоврядування не мають великого впливу;

2) мінлива інвестиційна активність та залежність від фондів ЄС, що ускладнює реалізацію довгострокових стратегій місцевого та регіонального розвитку;

3) обмеження боргу, що можливо вирішити через збільшення абсорбції фондів ЄС;

4) нестабільність і низька продуктивність власних доходів, які є стратегічним елементом у системі самоврядних фінансів з точки зору обсягу фінансової самостійності ОТС й у контексті можливості подання заявок на

кошти ЄС. Заможність власних бюджетних коштів ОТС вирішує можливість застосування додаткових джерел фінансування;

5) проблема заборгованості ОТС, яка зростає пропорційно до рівня заборгованості всього сектору територіального самоврядування в Польщі, що обмежує можливості реалізації комунальних інвестицій та ефективного виконання основних завдань. Вона також може мати негативний вплив на здатність абсорбції фондів ЄС надмірно заборгованими одиницями територіального самоврядування;

6) поляризація фінансових потенціалів відбувається навіть попри функціонування механізму внутрішньосекторного горизонтального перерозподілу доходів, тож потребує змін [5, с. 97-101].

Отже, можемо стверджувати, що система фінансів ОТС Польщі є фінансовим механізмом, який забезпечує високу ефективність використання коштів та сталий розвиток території. Також це позитивно позначилося на якості життя населення. Водночас, існують значні багатовекторні недоліки, які включають нестабільність, обмеження та поляризацію. При правильному підході до управління фінансами, органи місцевого самоврядування можуть пом'якшувати наслідки таких явищ або ж і зовсім викоринювати їх. Оптимізація фінансів на місцевому рівні потребує вжиття комплексних заходів для підвищення фінансової самостійності та впровадження перспективних інвестиційних проєктів регіонального розвитку.

Література:

1. Обухов Р. О. Фінансова спроможність територіальних громад у державах-членах ЄС. *Економіка та суспільство*. № 75. 2025. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-13> (дата звернення: 15.11.2025).
2. Тибінка Х. Організація адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування Республіки Польща. *UPLAN*. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/orhanizatsiia-administratyvno-terytorialnoho-ustroiu-ta-mistsevoho-samovriaduvannia-respubliky-polshcha/> (дата звернення: 15.11.2025).
3. Szacunkowe wykonanie budżetu państwa w 2024 r. *Gov. pl*. URL: <https://www.gov.pl/web/finanse/szacunkowe-wykonanie-budzetu-panstwa-w-2024-r> (дата звернення: 15.11.2025).
4. Ryszard Kata, Adam Czudec Dariusz Zajac, Jolanta Zawora Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego – wybrane zagadnienia. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. Rzeszów. 2022. URL: <https://www.ur.edu.pl/files/ur/import/private/33/monografie/kata-gospodarka-finansowa.pdf> (дата звернення 15.11.2025).
5. Horbaczewski Robert. Nowelizacja przepisów o dochodach JST zwiększy stabilność samorządów. *Prawo.pl*. URL: <https://www.prawo.pl/samorząd/nowa-ustawa-o-dochodach-jednostek-samorządu-terytorialnego,529302.html> (дата звернення: 15.11.2025).

УДК 339.7-044.372

**Ельвіра Плесовських – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Леся Бережна

Черкаський державний технологічний університет

СВІТОВІ ФІНАНСОВІ КРИЗИ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Сучасна глобальна фінансова система являє собою складну та постійно змінювану структуру, що відіграє ключову роль у функціонуванні національних економік та світового господарства. Водночас вона здатна виступати фактором виникнення ризиків і серйозних економічних потрясінь. Її безперебійна робота є важливою передумовою економічного розвитку та макроекономічної рівноваги, проте можливі загрози потребують своєчасного врахування й ефективного управління, аби забезпечити стійкість і безпеку світової економіки.

Фінансова криза – це різке погіршення стану фінансового ринку, яке виникає внаслідок накопичення системних ризиків під впливом внутрішньо економічних, зовнішніх та політичних чинників. У таких умовах порушується нормальне функціонування фінансових механізмів, відбувається падіння вартості фінансових активів, зниження їх ліквідності та погіршення якості, що може завершуватися банкрутством окремих учасників ринку.

Загалом фінансова криза являє собою глибокий дисбаланс у національній фінансовій системі, здатний спричинити суттєві зміни в економічних процесах. Вона порушує стабільність ринку, провокує зниження цінних індикаторів, скорочення ліквідності та виникнення неплатоспроможності учасників. Фінансовий ринок водночас виступає чутливим індикатором економічного стану: його реакція на події може сигналізувати про тенденції, що здатні призвести до кризових явищ у майбутньому. Подібні кризи можуть охоплювати як окремі сегменти ринку, так і мати глобальний характер, чинячи значний вплив на подальший розвиток фінансової системи та економіки загалом. Останні 120 років світова спільнота знову і знову стикається з кризами різної сили. Такі події становлять серйозну загрозу для економік усіх держав – як найрозвиненіших, так і тих, що лише формують власну фінансову стабільність. Щоб уникнути різкого падіння національних валют та стримати фінансові потрясіння, уряди та міжнародні інститути вимушені впроваджувати різні антикризові заходи. Частина з них сприймається населенням негативно, що лише ускладнює ситуацію та затягує вихід з кризи.

Дослідження свідчать: ринкова економіка – це динамічна система, яка розвивається циклічно. Спершу спостерігається швидке зростання виробництва, яке переходить у період максимальної ділової активності, коли попит перевищує

пропозицію. Далі закономірно настає зниження темпів, стагнація та криза. Через глобалізацію економічні проблеми окремих країн часто виходять за їхні межі, спричиняючи погіршення економічної ситуації на світовому рівні.

Найвідоміші 11 глобальних економічних криз:

1. Криза 1857 року
2. Криза 1873 року
3. Фінансова паніка 1914 року
4. Велика депресія 1929 року
5. Післявоєнна криза 1957 року
6. Нафтова криза 1973–1975 рр.
7. Чорний понеділок 1987 року
8. Мексиканська криза 1994–1995 рр.
9. Азіатська фінансова криза 1997 року
10. Російська фінансова криза 1998 року
11. Глобальна фінансова криза 2007–2008 років.

Глобальні економічні кризи завершуються по-різному: інколи економіка поступово оживає завдяки технологічним проривам, державним програмам підтримки чи посиленню регуляції, а інколи важливу роль відіграє закінчення воєнних чи політичних конфліктів, що стимулюють виробництво. Так, Велика депресія стала згасати частково внаслідок початку Другої світової війни, коли різко зросли державні витрати на військові потреби, хоча перші ознаки стабілізації з'явилися ще до військових подій. Водночас бувають ситуації, коли відновлення затягується на роки, адже на нього тиснуть глибші системні виклики – такі як старіння населення, зниження темпів зростання продуктивності чи загострення кліматичних проблем.

Важливу роль у завершенні кризових періодів відіграють також фінансові ринки, які часто першими реагують на зміни економічної ситуації. Відновлення біржових індексів, пожвавлення інвестиційної активності та поліпшення доступу до капіталу слугують своєрідними індикаторами стабілізації. Коли інвестори повертають довіру до економіки, це сприяє відродженню виробництва, розширенню бізнесу та зростанню зайнятості. Таким чином, позитивні зрушення на ринках стають важливим сигналом того, що економіка поступово виходить із кризового стану.

Висновок: Світові економічні кризи є невід'ємною складовою розвитку ринкової економіки, адже вони виникають під впливом як внутрішніх дисбалансів, так і глобальних викликів. Попри значні масштаби негативних наслідків, механізми виходу з кризи можуть бути різноманітними – від технологічних інновацій та активної ролі держави до завершення геополітичних конфліктів і поступового відновлення фінансових ринків. Важливою ознакою стабілізації виступає повернення інвестиційної активності та зростання довіри до економічних інститутів. Кожна криза стає уроком для міжнародної спільноти, формуючи нові підходи до регулювання, управління ризиками та зміцнення стійкості економічних систем у майбутньому.

Досвід минулих криз доводить, що здатність економіки відновлюватися залежить не лише від зовнішніх обставин, а й від гнучкості державної політики та готовності суспільства адаптуватися до нових умов. Ефективне управління ризиками, розвиток інновацій та зміцнення фінансової системи формують фундамент, який дозволяє країнам не лише подолати наслідки потрясінь, а й створити передумови для більш стійкого та прогнозованого економічного зростання в подальшому.

Література:

1. Volodina_Vlademira_051_23.pdf
<https://share.google/cAwqgaDGhKra1lnWo/>
2. Володіна В. О. Світові фінансові кризи та їх особливості. Київський національний університет імені Вадима Гетьмана.
3. Топ 11 найбільших світових економічних криз в історії - <https://share.google/Oxn4nQIJ8GIBtKAE5>
4. Знову криза. Світовій економіці загрожує новий спад у рекордно короткі терміни - BBC News Україна - <https://share.google/eayLYiIFbr3upXt0D>
5. Журнал “Східна Європа: економіка, бізнес та управління” – стаття “Глобальні економічні кризи та інноваційні тенденції розвитку” – 2016 рік
6. Вразливість України в умовах глобалізації світових фінансових криз” – 2013 рік
7. “Економіка відновлення” – навчальний посібник, ред. Грушка В. І., 2023 рік.

УДК 336.02:339.922

Ірина Пляшко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Заплітна

Національний транспортний університет

РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Інтегрування України до бюджетної політики ЄС це поетапний процес, який відбувається на багаторівневих принципах: прагнення до нарощування зв'язків та імплементації європейських стандартів, посилення фінансового контролю, забезпечення солідарності та довгострокової інтеграції в контексті вступу до ЄС. Сучасні євроінтеграційні процеси випереджують проблематику трансформації економічної політики та фінансової системи України на всіх рівнях політичної, економічної й соціальної гармонізації. Гармонізаційний спектр фінансової системи зачіпає не лише регулювання фінансової політики але й управління

ресурсним потенціалом заради подолання кризових явищ в економіці України.

Процес інтеграції фінансової системи України в міжнародні фінансові інституції передбачає впровадження певних заходів щодо її гармонізації та уніфікації згідно з міжнародними вимогами. Для України євроінтеграційна політика є важливою підсистемою глобального фінансового простору, яка обґрунтовує ефективність економічної політики у всіх складових грошово-кредитних відносин та бюджетного механізму розподілу й ефективного управління фінансовими ресурсами; регулювання трансформаційних процесів через гармонізацію бюджетної системи; прогнозування майбутніх доходів; стимулювання інвестицій та залучення їх у відтворення економічного потенціалу України. Бюджетна політика як складова фінансової системи обґрунтовує ефективні інструменти управління фінансових ресурсів та уніфікацію згідно з міжнародними вимогам для досягнення соціально-економічних цілей країни.

Розвиток бюджетної системи в умовах економічних та політичних викликів потребує розроблення трансформаційних інструментів та запровадження новітніх фінансових технологій орієнтованих не лише на оздоровлення, але й відновлення консолідованих принципів ефективного управління фінансово-економічними процесами сталого розвитку.

Європейська бюджетна система як складний наднаціональний механізм визначається сукупністю консолідованих принципів загальноєвропейських відносин країн-членів. Цільова пріоритетність бюджетної політики ЄС забезпечує інвестиційну ініціативу, стимулює конкурентоспроможність та підпорядковується встановленим фінансовим правилам Регламенту (Регламент 2024/2509) [2]. Регламент узгоджує фінансові правила з поточною довгостроковою фінансовою рамкою ЄС на 2021-2027 роки, забезпечуючи гнучкість та ефективне адаптування до викликів. Відповідно до його положень бюджет ЄС формується та виконується згідно з принципами: єдності доходів та видатків, достовірності бюджету у відповідності до лімітів (стелі) видатків, довгостроковості з щорічним узгодженням, збалансованості за умов дотримання правил:

- збалансованості, передбачає рівновагу доходів та видатків, відсутності дефіциту;
- універсальності у покриванні конкретних джерел доходу на певні видатки;
- ефективного управління фінансами та ресурсної продуктивності, забезпечуючи ощадність оптимального використання ресурсів;
- ефективності у максимізації цільової дієвості;
- прозорості транспарентності бюджетних процедур та процесів. [1]

Бюджетна політика ЄС забезпечує переважно інвестиційно-проектну орієнтованість та доповнює національні бюджети. Головною метою передбачено стимулювати зростання та конкурентоспроможність на рівні інтернаціоналізації ЄС забезпечуючи сталий розвиток. Бюджет спрямовується на використання ефективної реалізації ініціативи для всіх країн Європейського Союзу, а не на місцевому, регіональному чи національному рівнях.

Інвестування інфраструктурних проєктів спрямовані на впровадження механізму фінансової політики ЄС та забезпечення сталого розвитку України. Основними напрями залучення фінансових ресурсів можна виділити наступні:

- розвиток сільських районів та менш розвинених регіонів,
- захист довкілля,
- підтримка освітніх та дослідницьких програм ЄС (наприклад, Erasmus+ та Horizon Europe),
- захист зовнішніх кордонів ЄС,
- сприяння міжнародному розвитку,
- просування прав людини, [3]
- відновлення енергетики та зеленого газу, переходу на зелену енергетику,
- сприяти інтеграції та вдосконаленню транспортної інфраструктури,
- надавати пріоритет розвитку нових транспортних маршрутів (включаючи залізничні мережі) та екологічно чистої логістики для сприяння торгівлі та зменшення викидів вуглецю,
- посилити інтеграцію України в ланцюги поставок ЄС як постачальника критичної сировини. [4]

Бюджет ЄС також є проєктом солідарності – він дозволяє ЄС підтримувати менш заможні держави-члени в їхньому економічному розвитку. Завдяки йому ЄС може надати допомогу країнам ЄС, коли вони постраждали від стихійних лих.

Солідарність також означає підтримку своїх сусідів або інших третіх країн та допомогу в покращенні життя їхніх громадян. Бюджет ЄС дозволяє ЄС зберігати та навіть посилювати свою роль як глобального гравця та залишатися разом зі своїми державами-членами провідним світовим донором допомоги в гуманітарній допомозі та сталому розвитку.

Національна бюджетна система має орієнтуватись на трансформаційні процеси задля дотримання бюджетної побудови ЄС, прагнути цілеспрямовано використати євроінтеграційні процеси та долучитись на партнерському рівні до європейської спільноти.

Сьогодні ЄС комплексно активує всі фінансові технології у наближенні України до міжнародних стандартів та сприяє інвестиційно-інноваційному нарощуванню потенціалу в цілому. Активізація партнерських зв'язків не лише в фінансовому секторі сприятиме ініціюванню обговорення адаптації спільної політики у рамках підготовки до вступу нових країн-членів, включаючи Україну. Поступовість та дотриманість у інтегруванні економіки України до ЄС шляхом імплементації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема положень щодо зони вільної торгівлі (DCFTA) [1].

Фінансова інтеграція України в рамках бюджетної системи визначить активну взаємодію з бюджетною політикою ЄС через інвестиційні програми та проєкти солідарності у національних трансформаціях, що дозволяє Україні забезпечити перспективи сталого розвитку, ефективно перейти від

перманентних викликів до повноправного членства Європейського союзу.

Механізми стимулювання секторальної бюджетної підтримки для реалізації трансформаційних процесів, таких як, залучення європейських інвестицій та успішного впровадження реформ в управлінні національним фінансовим сектором дозволить Українській економіці досягти посилення економічної стійкості та наблизить реалізацію спільних партнерських пріоритетів щодо забезпечення спільних стратегій сталого розвитку.

Література:

1. Курило О.В. Фінансова політика України в умовах євроінтеграційних процесів. Економіка і суспільство. Випуск № 19 / 2018. С. 1085 – 1088. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-162>
2. Regulation (EU, Euratom) 2024/2509 of the European Parliament and of the Council of 23 September 2024 on the financial rules applicable to the general budget of the Union (recast). URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/2509/oj>
3. European Union. How the EU budget is adopted. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget/how-eu-budget-adopted_en
4. Cost-benefit analysis: opportunities for the EU from Ukraine's accession. *Ukraine's accession to the EU can offer mutual benefits, supporting Ukraine's post-war recovery while enhancing the EU's global competitiveness.* URL: <https://prismua.org/en/english-cost-benefit-analysis-opportunities-for-the-eu-from-ukraines-accession/>

УДК 339.722

Вероніка Пугач – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Леся Бережна

Черкаський державний технологічний університет

ВАЛЮТНИЙ АРБИТРАЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ

Валютний арбітраж (Currency Arbitrage) є однією з фундаментальних концепцій міжнародних фінансів, що втілює принцип ефективності ринку. Його сутність полягає у здійсненні одночасних (або майже одночасних) операцій купівлі та продажу однієї валюти на різних ринках, або різних валют через проміжну валюту, з метою отримання безризикового прибутку від існуючих цінових дисбалансів. Здійснення комплексного аналізу сутності, видів та механізмів валютного арбітражу, впливу діджиталізації та високочастотного трейдингу (HFT) на ефективність арбітражних операцій та їхню роль у

вирівнюванні цінових дисбалансів на глобальному Forex-ринку, а також визначення ключових ризиків та регуляторних обмежень в контексті українського та світового валютних ринків є актуальними завданнями.

Теоретично, в умовах ідеального та абсолютно ефективного ринку, арбітражні можливості не повинні існувати. Однак на практиці, через операційні затримки, трансакційні витрати, асиметрію інформації, відмінності у котируваннях дилерів та регуляторні обмеження, дисбаланси виникають, хоч і на дуже короткий час [1].

Арбітражні операції виконують ключову функцію: вони автоматично вирівнюють ціни, забезпечуючи дотримання закону однієї ціни, тим самим підвищуючи ефективність та інтегрованість світового фінансового ринку.

Валютний арбітраж класифікується за кількістю валют і ринків, задіяних в операції, а також за включенням фактору часу (процентної ставки):

1. Двосторонній арбітраж (Two-Point Arbitrage)

Найпростіший вид, що виникає, коли котирування однієї валютної пари (наприклад, EUR/USD) суттєво відрізняються на двох різних фінансових центрах (наприклад, Лондон і Нью-Йорк (див. табл. 1)).

Таблиця 1

Гіпотетичні умови для двостороннього арбітражу (EUR/USD)

Фінансовий центр	Котирування (Bid)	Котирування (Ask)
Лондон	1,0850	1,0855
Нью-Йорк	1,0845	1,0852
Арбітражна можливість	Купити EUR в Нью-Йорку за 1,0845 та продати в Лондоні за 1,0850	
Прибуток на 1 EUR	\$1,0850 - \$1,0845 = \$0,0005	

Як видно із табл. 1 на кожні \$1000000 обсягу прибуток становить \$500 (без урахування трансакційних витрат). В умовах HFT (високочастотного трейдингу) такі можливості ліквідуються упродовж мілісекунд.

2. Тристоронній арбітраж (Three-Point / Triangular Arbitrage)

Це більш поширений вид арбітражу, що виникає, коли крос-курс (Cross Rate) двох валют, розрахований через третю валюту (зазвичай USD), не збігається з прямим крос-курсом (див. табл. 2).

Формула розрахунку прибутку, за умови, що

$$Rate_{A/B} \neq Rate_{A/C} \times Rate_{C/B}$$

Тоді:

$$Profit = Amount \times (Rate_{A/C} \times Rate_{C/B}) - Amount \times Rate_{A/B}$$

Таблиця 2.

**Приклад тристороннього арбітражу
(USD/EUR, EUR/GBP, USD/GBP)**

Валютна пара	Котирування (Bid)	Котирування (Ask)
USD/EUR	0,9250	0,9255
EUR/GBP	0,8500	0,8505
USD/GBP (Прямий крос)	0,7850	0,7855

Арбітражна можливість (див. табл. 2):

Початок: \$1000000

Крок 1: Обмінюємо \$1000000 на EUR за курсом 0,9250 (Bid): $\$1000000 * 0,9250 = 925000$ EUR.

Крок 2: Обмінюємо 925000 EUR на GBP за курсом 0,8500 (Bid): $\$925000 * 0,8500 = 786250$ GBP.

Крок 3: Обмінюємо 786250 GBP назад на USD за прямим кросом 0,7855 (Ask): $\$786250 / 0,7855 = \$1000954,79$.

Безризиковий прибуток: $\$1000954,79 - \$1000000,00 = 954,79$ USD.

Тристоронній арбітраж є наочним прикладом, як ринкові гравці забезпечують коректність цін. Коли арбітражери купують USD/EUR та EUR/GBP, це тисне на підвищення цих курсів і на зниження прямого курсу USD/GBP, доки дисбаланс не зникне.

3. *Процентний арбітраж* пов'язаний не лише з обмінними курсами, але й з різницею у процентних ставках між країнами. Цей арбітраж виникає, коли не дотримується умова Паритету процентних ставок (IRP). Поділяється на:

– *Непокритий процентний арбітраж* (Uncovered Interest Rate Parity, UIRP) – операція, за якої інвестор переводить капітал у валюту з вищою процентною ставкою, але не використовує інструменти хеджування (форварди) для захисту від валютного ризику.

– *Покритий процентний арбітраж* (Covered Interest Rate Parity, CIRP) – це безризиковий арбітраж, оскільки інвестор хеджує валютний ризик, використовуючи форвардний контракт. Арбітражна можливість виникає, коли форвардний курс не відповідає теоретичному курсу, виведеному з різниці процентних ставок.

Діджиталізація та розвиток високочастотного трейдингу (High-Frequency Trading, HFT) кардинально змінили ландшафт валютного арбітражу [2].

Завдяки HFT-алгоритмам, які аналізують котирування тисяч валютних пар на десятках майданчиків одночасно, тривалість арбітражних можливостей скоротилася до мілісекунд або навіть мікросекунд (див. табл. 3).

Таблиця 3.

Еволюція тривалості арбітражних вікон

Період	Домінуючий трейдинг	Орієнтовна тривалість арбітражного вікна
До 1990-х рр.	Голосовий, телефонний	Хвилини, години
1990-2000-і рр.	Електронний, низькочастотний	Секунди
2010-і рр. – наш час	HFT, алгоритмічний	Мілісекунди (10^{-3} сек)

Джерело: Оцінки авторів на основі галузевих досліджень.

Це означає, що арбітражна діяльність майже повністю перемістилася у сферу алгоритмічного трейдингу, де успіх залежить від технологічної переваги (latency arbitrage).

HFT-арбітражери не лише отримують прибуток, але й підвищують ліквідність та ефективність ринку. Вони забезпечують, що ціни швидко відображають усю доступну інформацію, виконуючи роль "санітарів" ринку. Це мінімізує:

- Спред (Bid-Ask Spread): різниця між ціною купівлі та продажу скорочується.

- Цінові аномалії: крос-курси та форвардні курси швидко приводяться у відповідність до IRP.

Хоча валютний арбітраж теоретично вважається безризиковим (risk-free), на практиці він стикається з низкою значних ризиків, зокрема [3]:

1. Операційний та технологічний ризики.

- Ризик затримки (Latency Risk): арбітражна можливість може зникнути ще до того, як усі етапи операції будуть виконані через затримку виконання ордерів. Цей ризик є домінуючим в епоху HFT.

- Ризик виконання (Execution Risk): ордер може бути виконаний за гіршою ціною, ніж очікувалося (slippage), що зменшує або знищує прибуток.

- Комісійні та трансакційні витрати: навіть мінімальні комісії можуть нівелювати мікроскопічні арбітражні прибутки, особливо для двосторонніх операцій.

2. Ризик ліквідності та контрагента.

- Ризик ліквідності: арбітражні операції часто вимагають великих обсягів, і на менш ліквідних ринках (наприклад, вторинний валютний ринок UAH) спроба виконати великий ордер може сама по собі змінити ринкову ціну, ліквідуючи арбітраж.

- Ризик контрагента: у разі використання форвардних контрактів (покритий арбітраж), існує ризик невиконання зобов'язань контрагентом.

3. Регуляторні та податкові обмеження.

Національні регулятори (наприклад, такі, як Національний банк в Україні) можуть обмежувати переміщення капіталу та конвертацію валют, що робить певні види арбітражу (особливо з UAH) практично неможливими або занадто ризикованими для міжнародних гравців [4]. Податкові зобов'язання щодо

прибутку від складних, високочастотних операцій також вимагають складного комплаєнсу.

Висновки. Валютний арбітраж залишається невід'ємним елементом міжнародного фінансового ринку. Хоча традиційні, «ручні» арбітражні можливості практично зникли, алгоритмічний арбітраж процвітає, забезпечуючи високошвидкісне вирівнювання цінових дисбалансів. Арбітраж є головним механізмом, що підтримує Закон однієї ціни на валютному ринку та забезпечує дотримання умов Паритету процентних ставок (CIRP). Перехід до HFT значно підвищив технологічний бар'єр входу та скоротив арбітражні вікна до мілісекунд. Для ринків, що розвиваються (зокрема, українського), арбітражні можливості частіше виникають у сфері покритого процентного арбітражу через значні відмінності у внутрішніх та зовнішніх процентних ставках, але вони обмежені регуляторними рамками НБУ щодо руху капіталу. При цьому майбутні дослідження повинні зосередитися на моделюванні впливу регуляторних інструментів на HFT-діяльність, а також на розробці нових алгоритмів для виявлення та експлуатації арбітражних можливостей у складних багатовимірних фінансових інструментах (наприклад, опціонах та свопах), де інформаційна асиметрія зберігається довше.

Література:

1. Eiteman, D. K., Stonehill, A. I., & Moffett, M. H. (2022). *Multinational Business Finance* (16th ed.). Pearson Education.
 2. Cherkassky, B. V. (2023). High-Frequency Trading and the Speed of Arbitrage on Global Forex Markets. *Journal of Financial Studies*, 15(3), 45-62.
 3. Sorkin, I. A., & Lutsyk, Y. P. (2022). The Persistence of Triangular Arbitrage Opportunities in Emerging Markets. *Emerging Markets Review*, 12(1), 101-118.
- Григорук, О. С. (2021). *Ефективність українського валютного ринку та дотримання паритету процентних ставок. Науковий вісник НБУ*, № 4(209), с. 112–125.

УДК 330.4:519.86

Анна Ткаченко – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Леся Петкова

Черкаський державний технологічний університет

МІЖНАРОДНІ ТЕНДЕРИ ЯКІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ У ГЛОБАЛЬНІ РИНКИ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ВЕКТОР-РІТЕЙЛ»)

Міжнародні тендери останніми роками стали для українських компаній

інструментом виходу на глобальний ринок. Ринок закупівель постійно змінюється: запроваджуються нові формати, посилюються вимоги, значна частина процесів переводиться у цифрову форму. За цих умов бізнес має адаптувати внутрішні процедури, щоб відповідати міжнародним правилам і вимогам.

Суттєві зміни пов'язані з електронними платформами, такими як UNGM, TED та Prozorro. Вони оптимізують доступ до тендерів, але одночасно підвищують вимоги до учасників. Компанії повинні підтверджувати досвід, відповідність міжнародним стандартам та можливість виконувати зобов'язання у чітко визначені строки. У гуманітарному секторі строки виконання особливо регламентовані, що збільшує відповідальність постачальників. Згідно зі звітом OECD (2025), середня кількість пропозицій на один конкурс у 2024 році зростає до 1,88 (порівняно з 1,59 роком раніше), що свідчить про зростання конкуренції. У цьому ж звіті зазначено, що частка контрактів, укладених без конкурентної процедури, досягла 45 %, що формує ризики непрозорості [1; 2; 3].

Для українських компаній участь у міжнародних закупівлях є інструментом підвищення професійного рівня та конкурентоспроможності. Підприємствам необхідно оптимізувати логістику, оновити процеси підготовки документації, забезпечити необхідні сертифікації, підвищувати кваліфікацію персоналу та враховувати фінансові аспекти участі. У деяких випадках саме витрати на гарантії, логістику або додаткові документи визначають доцільність участі.

Практичний досвід свідчить, що послідовний підхід забезпечує результативність. ТОВ «Вектор-Рітейл» налагодило співпрацю з міжнародними організаціями, зокрема Global Communities, World Vision International і Caritas Internationalis, та виконує поставки у строки, визначені договорами, переважно протягом 14 календарних днів. Це позитивно впливає на оцінку діяльності компанії замовниками. Крім того, підприємство демонструє стабільну прибутковість і високий відсоток успішних заявок.

Наявність виконаних контрактів дає підприємству підстави подавати пропозиції на тендери організацій UNICEF, UNDP, WFP та IOM. Поетапне накопичення досвіду формує ділову репутацію та підтверджує відповідність компанії вимогам міжнародних закупівель.

У ширшому вимірі міжнародні тендери сприяють розвитку українських компаній через удосконалення логістичних процесів, підвищення якості товарів та послуг, модернізацію внутрішніх процедур і впровадження нових стандартів. Для збереження конкурентоспроможності необхідно продовжувати цифровізацію діяльності, інвестувати у персонал, підтримувати фінансову стабільність та розвивати взаємодію з міжнародними структурами. За даними ООН в Україні, у 2022 році організації системи ООН закупили в українського бізнесу товари та послуги на суму понад 510 млн доларів США, що свідчить про високий потенціал внутрішнього ринку для участі у міжнародних проєктах [4; 5].

Література:

1. Agreement on Government Procurement (GPA). WTO. – 2014. [Електронний ресурс]. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp_gpa_e.htm
2. Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on public procurement. [Електронний ресурс]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj/eng>
3. Prozorro. Публічні закупівлі в Україні. [Електронний ресурс]. URL: <https://prozorro.gov.ua>
4. UKRAINE FIFTH ROUND OF ANTICORRUPTION MONITORING FOLLOW-UP REPORT. [Електронний ресурс]. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/09/ukraine-fifth-round-of-anti-corruption-monitoring-follow-up-report_218cbaa8/097f0a38-en.pdf?utm_source=chatgpt.com
5. UN in Ukraine prioritizes purchasing from Ukrainian businesses. [Електронний ресурс]. URL: <https://ukraine.un.org/en/press-centre/press-releases>

УДК 336.1

Вікторія Хомут – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ: ІНСТИТУЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ, ДжЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ

Ефективність організації фінансів та прагматизм реалізації фінансової політики в державі перш за все залежать від досконалості побудови та функціональної спроможності системи державних фінансів. Саме тому значна частина науковців, розглядаючи поняття фінансів, нерідко ототожнює його насамперед із державними фінансами, які суттєво впливають на стан економічного розвитку розвинутих країн. У зарубіжній науковій традиції фінансова система часто розглядається як синонім системи державних фінансів, а отже, важливо дослідити еволюцію цього явища, його основні характеристики та сучасні тенденції.

У провідних зарубіжних країнах система державних фінансів охоплює такі ключові складові фінансових відносин [1]:

- центральний та місцеві бюджети;

- державний кредит і кредити місцевих органів влади, а у федеративних державах і кредити членів федерації;
- спеціальні позабюджетні фонди;
- фінанси державних та муніципальних корпорацій.

Структура головної складової системи державних фінансів – бюджетної системи, залежить від державного устрою. Вважається, що в унітарних державах бюджетна система містить дві ланки: центральний бюджет і численні місцеві бюджети (бюджети міст, округів, сільських округів і т.д.). Натомість, у федеративних державах бюджетна система складається з трьох ланок: центрального (або федерального) бюджету, бюджетів членів федерації (штатів у США, провінцій у Канаді, ландів – земель у Німеччині, кантонів у Швейцарії і т.д.) та бюджетів місцевого самоврядування [2].

Насправді, кожна країна має індивідуальну, властиву тільки їй бюджетну систему. Незважаючи на різноманіття і безліч місцевих бюджетів у зарубіжних країнах, вони можуть бути згруповані у визначені системи. Для зарубіжних країн характерна, як правило, три- (як у Швеції, Великобританії, Японії, Норвегії, Фінляндії, Польщі) або чотирирівнева система бюджетів (як у Франції, ФРН, США). Її провідною ланкою у будь-якій країні є центральний бюджет, в якому акумулюється основна частина коштів, які надходять у розпорядження уряду в процесі розподілу і перерозподілу ВВП. У більшості країн з ринковою економікою основну частину доходів центрального бюджету забезпечують податкові надходження, а їхня частка складає близько 9/10 загального обсягу доходів (86,9% у КНР, 89,2% у ФРН, 92,7% у Франції). Особливістю бюджетної практики розвинутих країн є те, що прямі податки мають порівняно більше фіскальне значення. За центральним бюджетом, зазвичай, закріплюють найважливіші види податків – податок з доходів фізичних осіб, податок на прибуток корпорацій, акцизи, податок на додану вартість (податок з обороту), а також митні платежі. В окремих країнах до центрального бюджету також зараховуються внески на соціальне страхування, які прирівнюються до податкових платежів. Наприклад, у США вони формують 1/3 сукупного обсягу доходів федерального бюджету, а в Великобританії близько 1/5 доходів державного бюджету. В сукупності частка податків і страхових внесків у доходах федерального бюджету США складає 96-98% загального обсягу, а у Великобританії – більше 85% [3].

Структура видатків центрального бюджету в країнах з ринковою економікою залежить від низки чинників: особливостей соціально-економічної політики, рівня економічного розвитку, геополітичної ваги тощо. Зазвичай з центрального бюджету фінансуються державне управління, міжнародна діяльність, національна оборона, соціальний захист, регулювання економічного розвитку, субсидії та кредити країнам, що розвиваються. Важливе місце у структурі видатків центрального бюджету займають асигнування на національну оборону: у США вони складають, в середньому, 18-20% сукупних видатків, у країнах Західної Європи – 10-13%. Важливою особливістю видаткових частин центральных бюджетів розвинутих країн є наявність видатків на допомогу іншим

державам. Для прикладу, на допомогу в розвитку найбільш розвинутих країн Швеція, Норвегія, Люксембург виділяють щорічно 1% від національного доходу (найвищі показники серед країн ОЕСР – Організації економічного співробітництва та розвитку), Нідерланди – 0,75%, Великобританія – 0,56%, Франція і Швейцарія – 0,46%, ФРН – 0,4%, тоді як США всього 0,2%, а Японія – 0,18% [1].

Наступною ланкою системи державних фінансів є місцеві фінанси. В сучасних умовах існує загальносвітова тенденція до зростання масштабів місцевого господарства, зростання їхньої залежності від крупного капіталу, розширення та ускладнення функцій місцевої влади. Все це веде до підвищення ролі та значення місцевих фінансів у фінансовій системі країни. Хоча до складу місцевих фінансів у західній науці, зазвичай, зараховують місцевий (муніципальний) кредит, муніципальні та регіональні цільові фонди, провідною їхньою ланкою у будь-якій країні залишаються місцеві бюджети.

Структура місцевих бюджетів визначається державним устроєм та адміністративно-територіальним поділом країни. Для прикладу, у США до їхнього складу зараховують бюджети штатів, графств, муніципалітетів; у ФРН – бюджети земель і громад; у Польщі – бюджети воєводств, повітів і гмін. Зазвичай кожен рівень має власні видаткові повноваження та джерела доходів. Однак, в цілому на частку місцевих бюджетів у федеративних країнах припадає 40-50% сукупних бюджетних ресурсів, тоді як в унітарних державах – близько 30%.

Як і в Україні, у зарубіжній практиці ресурси місцевих бюджетів традиційно спрямовані на задоволення соціальних потреб: освіти, соціальний захист, охорону здоров'я. Однак, в останні роки місцеві бюджети дедалі частіше використовуються як інструмент регулювання економіки, що проявляється у збільшенні видатків на розбудову місцевої інфраструктури та розвиток локального підприємництва [4, с.109].

Специфічною ланкою державних фінансів є цільові урядові фонди, які, як правило, відокремлені від центрального бюджету і володіють значною самостійністю. У більшості випадків управління такими фондами здійснюють органи центральної влади, однак деколи такими повноваженнями наділяється місцева влада. До цільових урядових фондів зараховують фонди соціального та медичного страхування, економічного стимулювання, підтримки бізнесу та фінансово-кредитні фонди. Спочатку вони створювались для фінансування цільових проектів, однак з часом стали також додатковим фінансовим резервом уряду. На відміну від бюджетів, цільові урядові фонди підлягають значно слабшому контролю зі сторони парламенту, що підвищує маневреність в управлінні їхніми фінансовими ресурсами і створює в уряді додатковий інтерес щодо їхнього створення [1, с.16].

Окрему складову державних фінансів становлять фінанси державних корпорацій. Їхнє виникнення пов'язане із розвитком публічного сектору економіки у країнах Західної Європи у післявоєнний період. Головним завданням формування публічного сектору було стимулювання економіки країни шляхом надання підтримки суспільно важливим галузям господарства з

низькою рентабельністю (транспорту, енергетиці, вугільній промисловості та ін.) [5]. Залежно від типу корпорації, вони володіють певним ступенем виробничої, комерційної та фінансової самостійності. Втім, у зарубіжних країнах більшість з них функціонують як звичайні суб'єкти господарювання ринкового сектору, а державне втручання у їхню діяльність обмежується схваленням фінансових планів та участю у розподілі прибутку. З 1980-х років роль державних корпорацій поступово зменшується через процеси приватизації, що мали на меті підвищення ефективності економіки та зниження бюджетного навантаження. Проте в багатьох європейських країнах вони залишаються важливими у таких галузях, як залізничний і громадський транспорт, телекомунікації, нафто- і газодобувна промисловість, електроенергетика, банківська справа тощо.

Світова практика свідчить, що сучасні моделі державних фінансів розвинутих країн значною мірою сформовані під впливом історичних умов державотворення, економічного розвитку, соціальних характеристик населення, культурних традицій і навіть національного менталітету. Так, бюджетні принципи Великобританії були закладені ще у XVII столітті, що пов'язано з раннім обмеженням монархічної влади у фінансовій сфері. Це, у свою чергу, відображається на меншому масштабі державного втручання в економіку порівняно з сусідніми країнами, як-от Францією чи Німеччиною. Французька історія абсолютизму і централізації сприяла більш жорсткій структурі державних фінансів, тоді як численні князівства, що раніше існували на території Німеччини, стали підґрунтям для формування федеративного устрою і складної структури бюджету. Скандинавські країни вирізняються своєю особливою трудовою етикою та громадською солідарністю, що дозволило створити державу загального добробуту з високим рівнем оподаткування і значними соціальними програмами без негативних економічних наслідків [1].

Отже, державні фінанси на міжнародному рівні виконують ключову системоутворюючу роль, забезпечуючи перерозподіл ресурсів, фінансування суспільних потреб і підтримку стійкого економічного розвитку. Незважаючи на відмінності між країнами, ефективні моделі державних фінансів характеризуються раціональною структурою доходів і видатків, належним бюджетним контролем та чітким розподілом повноважень між рівнями влади. Узагальнення міжнародного досвіду підтверджує, що саме збалансованість і функціональна узгодженість усіх елементів фінансової системи є визначальною умовою її результативності.

Спираючись на такі практики, Україна може істотно підвищити ефективність власної системи державних фінансів. Зокрема, важливими кроками є подальше зміцнення фінансової децентралізації, удосконалення податкової системи та адміністрування прямих податків, посилення прозорості й контролю за цільовими фондами, оновлення підходів до управління державними корпораціями, а також ширше впровадження цифрових інструментів у бюджетний процес. У сукупності ці заходи сприятимуть формуванню сучасної, стійкої та ефективної моделі державних фінансів, здатної підтримувати

економічне зростання і відповідати на виклики повоєнного відновлення та євроінтеграції.

Література:

1. Фінансові системи країн Європейського Союзу: підручник / М. І. Карлін, О. А. Івашко. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 384 с.
 2. Структура бюджетної системи та принципи бюджетного устрою [електронний ресурс]. URL: <https://studfile.net/preview/5532378/page:6/>.
 3. Фінанси в системі економічних відносин [електронний ресурс]. URL: <https://buklib.net/books/31393/>.
 4. Гвазава Н. Г. Місцеві бюджети та міжбюджетні відносини в зарубіжних країнах. *Держава та регіони. Державне управління*. 2012. № 3 (39). С. 108-113.
- Структурна політика країн Західної Європи у післявоєнний період [електронний ресурс]. URL: <https://studfile.net/preview/11769861/page:3/>

Секція 13. Механізми державного управління

УДК 330.4:519.86

**Анна Блюмгарт – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти,**

Ірина Редзюк – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

МІСЦЕ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ

В умовах посилення соціально-економічних викликів, що стоять перед Україною, зокрема в період дії воєнного стану та активної фази європейської інтеграції, питання ефективності управління державними фінансами набуває виняткової значущості.

Надійний та дієвий механізм державного фінансового нагляду є фундаментальною передумовою для забезпечення фінансової безпеки держави, раціонального використання бюджетних коштів, мінімізації корупційних ризиків та зміцнення довіри суспільства до інститутів влади.

У системі органів, що покликані забезпечувати фінансову дисципліну в державі, особливе місце посідає Державна аудиторська служба України (далі – ДАСУ). Саме на неї покладено ключові завдання зі здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, а також контроль за правильністю ведення бухгалтерського обліку та достовірністю фінансової звітності. Актуальність обраної теми посилюється масштабним фінансуванням сектору безпеки і оборони, процесом європейської інтеграції України, зростанням обсягів міжнародної фінансової допомоги та високим суспільним запитом на боротьбу з корупцією.

Становлення інституту державного аудиту в Україні – це тривалий еволюційний процес. Історія державного контролю сягає часів Української Народної Республіки, а також радянського періоду, коли контрольні функції виконували спеціалізовані ревізійні органи. Після здобуття незалежності 1991 року Україна перейшла до створення національних інституцій. На ранньому етапі (1990-ті – початок 2000-х) діяльність будувалася переважно на системі контрольно-ревізійних органів, які відповідали за перевірки законності та цільового використання коштів. У 1993 році був ухвалений Закон “Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні”. Проте на початку 2010-х років тривали дискусії щодо підвищення прозорості використання бюджетних коштів та

наближення національних стандартів до рекомендацій міжнародних організацій (INTOSAI, стандартів ЄС). У 2010 році Головне контрольно-ревізійне управління трансформувалося в Державну фінансову інспекцію (далі – ДФІ). Ключова інституційна зміна відбулася 28 жовтня 2015 року, коли Кабінет Міністрів України ухвалив постанову “Про утворення Державної аудиторської служби України”, реорганізувавши ДФІ шляхом перетворення [3]. ДАСУ отримала статус центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабміном через Міністра фінансів. Разом із діяльністю Рахункової палати (як незалежного органу зовнішнього аудиту) це утворює двосторонню систему публічного контролю: внутрішній (ДАСУ) і зовнішній (Рахункова палата) [2].

Основною метою діяльності ДАСУ є сприяння економічній безпеці держави та формування прозорості і відповідальної системи управління фінансовими ресурсами. Служба керується принципами верховенства права, законності, професіоналізму, прозорості, політичної неупередженості, незалежності та добросовісності. Ці принципи формують базу для засад діяльності, серед яких: захист реальних державних інтересів, виявлення та відшкодування втрат і збитків, попередження фінансових порушень, а також застосування ризикоорієнтованого підходу до планування перевірок. Завдання ДАСУ включають проведення інспекцій, ревізій, державних фінансових аудитів, перевірок і моніторингу закупівель із метою оцінки ефективного та законного використання бюджетних коштів.

Організаційна структура ДАСУ є багаторівневою та побудована відповідно до принципів ефективності і спеціалізації. Вона поєднує централізоване управління (голова та заступники) та децентралізовану мережу регіональних підрозділів. До основних структурних одиниць центрального апарату належать: Департамент стратегічного планування, Департамент нормативно-методологічного забезпечення, Департаменти галузевого контролю, Департамент моніторингу та перевірок закупівель, Департамент контролю за місцевими бюджетами, Департамент взаємодії з правоохоронними органами, а також Управління ІТ аудиту та Управління ІТ забезпечення. На регіональному рівні діє мережа міжрегіональних та обласних офісів, які безпосередньо здійснюють контрольні заходи на місцях: проводять ревізії, аудити ефективності та перевірки закупівель [5].

Посадові особи ДАСУ наділені широкими правами, необхідними для належного виконання контрольних функцій: безперешкодно відвідувати підприємства, установи та організації, вимагати письмових пояснень, застосовувати заходи реагування, передбачені законом, а також ініціювати притягнення винних осіб до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності. Водночас вони зобов'язані діяти виключно в межах своїх повноважень, дотримуватися принципів законності, неупередженості та забезпечувати збереження службової та комерційної таємниці. За неналежне виконання обов'язків вони несуть дисциплінарну (догана, звільнення), адміністративну (штрафи відповідно до Кодексу України про адміністративні

правопорушення), кримінальну (у разі ознак злочину) та матеріальну відповідальність [4].

Основні види робіт ДАСУ включають комплекс заходів: державний фінансовий аудит (перевірка законності, ефективності та результативності використання коштів), інспектування (ревізію) (виявлення фактів порушення фінансової дисципліни, розкрадання), перевірку державних закупівель (забезпечення прозорості витрачання коштів). Також здійснюється моніторинг закупівель, що означає оперативне виявлення та попередження порушень шляхом аналізу системи “ProZorro” без виходу на об’єкт контролю [1].

Аналіз Звіту про роботу за 2024 рік, розміщеного на офіційному сайті ДАСУ, підтверджує значний обсяг роботи та її ефективність: проведено 749 ревізій та 400 перевірок закупівель, виявлено фінансових порушень на загальну суму близько 41,2 млрд грн. Протягом року було відшкодовано фінансових порушень на суму майже 6,2 млрд грн. У сфері превентивного контролю проведено понад 10,4 тис. моніторинрів закупівель, що дозволило попередити порушень на суму понад 5,3 млрд грн та розірвати договори на суму близько 17,1 млрд грн. Матеріали ревізій та перевірок передано правоохоронним органам у понад тисячі випадків, що призвело до 425 досудових розслідувань [5].

Рисунок 1 відображає розподіл контрольних заходів ДАСУ у 2024 році та корелює з наведеними вище результатами роботи. Найбільший обсяг охоплених процедур припадає на перевірки закупівель – 168,7 млрд грн, а також на моніторинги закупівель – 158,1 млрд грн, що підтверджує зосередженість контролю саме на сфері публічних закупівель. Ревізії становлять 15,3 млрд грн, а комісійні перевірки склали 0% у даному періоді [5].

Рис. 1. Обсяг охоплених контролем процедур закупівель (млн грн)

Ефективна робота ДАСУ вимагає тісної координації з іншими центральними органами виконавчої влади. ДАСУ підтримує тісний зв’язок із

Міністерством фінансів України (обмін інформацією, узгодження методології), Державною казначейською службою України (доступ до даних про фактичне використання коштів), Міністерством економіки України (аналіз ефективності державних програм), а також з Антимонопольним комітетом (контроль за дотриманням законодавства у сфері державних закупівель).

Міжнародна співпраця також є стратегічно важливою для інституційного розвитку та гармонізації стандартів. Державна аудиторська служба активно взаємодіє з Європейським управлінням із питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF) із метою захисту фінансових інтересів ЄС та України, а також укладає двосторонні меморандуми (наприклад, із Національним антикорупційним органом Італійської Республіки) для підвищення контролю у сфері публічних закупівель [5].

Попри позитивну динаміку, ДАСУ стикається з низкою актуальних проблем, що включають обмежене фінансування та кадровий дефіцит, недостатній рівень цифровізації аудиторських процесів та відсутність єдиної інтегрованої системи. Іншою проблемою є обмежена взаємодія в частині реалізації результатів контрольних заходів, оскільки рішення не завжди знаходять належного реагування з боку правоохоронних або судових інстанцій. Перспективи розвитку ДАСУ полягають у поглибленні міжнародного співробітництва, упровадженні нових технологій та гармонізації українського законодавства зі стандартами ЄС. Пріоритетними напрямками є створення єдиного інформаційно-аналітичного простору, удосконалення системи ризик-орієнтованого планування та посилення публічності результатів.

Література:

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII [Електронний ресурс] // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
2. Етапи розвитку державного аудиту в Україні // Офіційний сайт Рахункової палати України. [Електронний ресурс]. URL: https://rp.gov.ua/History/Stages_development
3. Про утворення Державної аудиторської служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. №868 [Електронний ресурс] // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2015-%D0%BF#Text>
4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII [Електронний ресурс] // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>
5. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. [Електронний ресурс]. – URL: <https://dasu.gov.ua/ua>

УДК 336.1:351.82

**Вікторія Вацлав – здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФУНКЦІЇ ТА МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Проблема протидії корупції в Україні набуває особливої актуальності в умовах сучасних економічних викликів і процесу європейської інтеграції. Значна частина державних фінансових ресурсів щорічно втрачається через корупційні схеми у сфері закупівель, розподілу бюджетних коштів, державного майна та податкових пільг. Тому діяльність Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) є важливим інструментом забезпечення фінансової безпеки держави.

Аналіз функцій і місця НАБУ у системі управління державними фінансами дозволяє оцінити його реальний вплив на ефективність використання бюджетних коштів, а також визначити проблеми та шляхи підвищення результативності роботи цього органу. Нормативну основу статусу і повноважень НАБУ закріплено Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» [2].

Історичні передумови створення НАБУ пов'язані з необхідністю формування в державі незалежного органу, здатного ефективно протидіяти корупції на найвищих рівнях влади. Корупційні практики тривалий час залишалися однією з головних проблем політичної та економічної системи України, що перешкоджало розвитку демократичних інститутів і підірвало довіру громадян до влади. Після Революції Гідності 2014 року постала потреба у створенні нового інституційного механізму боротьби з корупцією, який би відповідав міжнародним стандартам незалежності, прозорості та підзвітності. Законодавче оформлення діяльності НАБУ відбулося після ухвалення відповідного закону, за яким було чітко визначено, що це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, на який покладається завдання попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень.

Правову основу функціонування НАБУ становлять Конституція України, міжнародні договори, чинне антикорупційне законодавство та інші нормативно-правові акти [2]. У системі спеціалізованих інституцій НАБУ взаємодіє із САП та ВАКС, що офіційно підтверджується матеріалами цих органів [3; 4].

З моменту утворення НАБУ пройшло кілька етапів становлення. На початковому етапі відбулося інституційне формування органу – створення структурних підрозділів, розроблення нормативно-правових актів, що регламентують діяльність детективів, визначення порядку конкурсного відбору кадрів і механізмів забезпечення їх доброчесності. Важливою рисою стало формування внутрішньої структури, незалежної від урядового впливу: директор бюро самостійно затверджує положення про підрозділи, посадові інструкції працівників і внутрішні нормативні акти без погодження з Урядом чи іншими органами влади. Цей принцип забезпечив реальну автономність НАБУ у прийнятті рішень.

Діяльність НАБУ поєднує оперативно-розшукові, аналітичні та процесуальні функції, передбачає регулярну підзвітність та зовнішню незалежну оцінку ефективності. Налагоджено міжвідомчу взаємодію з державними інституціями та механізми обміну інформацією. Забезпечення діяльності здійснюється за рахунок державного бюджету та міжнародної технічної допомоги [1]. У державній антикорупційній політиці рамкові орієнтири співпраці та моніторингу закріплено НАЗК у Державній антикорупційній програмі 2023-2025 рр. [5].

Метою діяльності НАБУ є запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також недопущення вчинення нових злочинів у цій сфері. Основними завданнями Бюро є здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією у вищих ешелонах влади, забезпечення ефективного функціонування антикорупційного механізму держави, а також співпраця з іншими органами влади, правоохоронними структурами, громадськими об'єднаннями та міжнародними партнерами задля зміцнення системи доброчесності в Україні. Принципи функціонування НАБУ визначають засади, на яких будується його діяльність. Серед них – верховенство права, що передбачає пріоритет закону над будь-якими політичними чи особистими інтересами, повага до прав і свобод людини та громадянина, законність, безсторонність і справедливість у прийнятті рішень [1].

Діяльність НАБУ упродовж II півріччя 2024 р. та I півріччя 2025 р. характеризувалася послідовним зростанням обсягів слідчої, аналітичної та превентивної роботи, що свідчить про стабільність інституційного розвитку органу. У звітному періоді спостерігалось підвищення показників розслідувань, кількості осіб, щодо яких складено обвинувальні акти, та обсягів відшкодованих державі збитків. Зокрема, у II півріччі 2024 р. зареєстровано 348 заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, заведено 17 оперативно-розшукових справ, складено 112 обвинувальних актів і до суду доведено провину 54 осіб. За аналогічними показниками у I півріччі 2025 р. зафіксовано приріст: кількість заяв збільшилася до 370, заведено 22 оперативно-розшукові справи, а обвинувальні акти складено щодо 154 осіб. Кількість обвинувальних вироків, що

набрали законної сили, становила 62, що демонструє зростання ефективності судового супроводу розслідувань [1].

Економічна складова діяльності НАБУ свідчить про масштабні виявлення збитків, завданих державі. Станом на кінець 2024 р. встановлено збитки на суму понад 63 млрд грн, з яких близько 10 млрд грн відшкодовано. У першій половині 2025 р. цей показник становив понад 59 млрд грн, а відшкодування перевищило 10,6 млрд грн, зокрема понад 685 млн грн у поточному періоді. Активно здійснювалася робота з повернення активів, конфіскації майна та вилучення незаконно отриманих коштів. У 2025 р. зафіксовано конфіскацію майна на значну суму, включаючи понад 789 тис. грн, 57,9 тис. доларів США, акції номіналом понад 509 млн грн, а також дорогоцінні метали та нерухомість. Загальна вартість арештованих активів і коштів у грошовому еквіваленті за цей період сягнула понад 401 млн грн, а частина з них передана для потреб обороноздатності держави на суму понад 294 млн грн [1].

Аналіз ефективності діяльності НАБУ у 2024-25 роках засвідчив поступове зростання результативності: збільшення кількості відкритих справ, обвинувальних актів, судових вироків та відшкодованих державі збитків. Орган демонструє стабільну динаміку у сфері розслідувань і позитивні результати щодо повернення незаконно привласнених коштів до бюджету. Таким чином, діяльність НАБУ безпосередньо сприяє підвищенню ефективності управління державними фінансами, зменшенню рівня зловживань та утвердженню принципів фінансової доброчесності [1].

Разом із тим, у роботі НАБУ зберігаються певні проблеми: неповна укомплектованість штату, затягування процесуальних дій у судах, ризики політичного впливу, а також потреба у вдосконаленні координації з іншими антикорупційними органами. Подальший розвиток НАБУ повинен ґрунтуватися на цифровізації процесів, посиленні аналітичних функцій, розширенні міжнародної співпраці та поглибленні взаємодії з громадянським суспільством [1].

На рівні державної політики координація та моніторинг заходів протидії корупції забезпечуються НАЗК в межах Державної антикорупційної програми 2023-25 рр., що визначає орієнтири співпраці та показники ефективності [5].

Отже, НАБУ є важливою складовою системи державного управління, що виконує не лише правоохоронну, а й превентивну функцію у сфері захисту державних фінансів. Його діяльність спрямована на підвищення прозорості, підзвітності та законності у використанні бюджетних коштів, що у перспективі сприятиме формуванню ефективної, стійкої та доброчесної фінансової системи держави.

Література:

1. Національне антикорупційне бюро України (офіційний сайт). URL: <https://nabu.gov.ua> (Дата звернення 11.11.2025).

2. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (Дата звернення 11.11.2025).

3. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (офіційна сторінка Офісу Генерального прокурора). URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/sap> (Дата звернення 11.11.2025).

4. Вищий антикорупційний суд (офіційний сайт). URL: <https://vaks.gov.ua> (Дата звернення 11.11.2025).

5. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/> (Дата звернення 11.11.2025).

УДК 004.738.5:351.88:656.07

Анастасія Вітковська – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доцент Олена Волкова

Херсонський національний технічний університет

СИСТЕМА «ЄЧЕРГА»: ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ, СТІЙКОСТІ ТА МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ

У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій держави прагнуть підвищити ефективність надання послуг, зменшити корупційні ризики та спростити взаємодію громадян і бізнесу з державними органами. Україна, яка активно рухається шляхом цифрової трансформації, також впроваджує нові інструменти для оптимізації роботи державних сервісів. Одним із таких рішень стала система «ЄЧерга» – електронна система запису транспортних засобів для перетину державного кордону.

Система «ЄЧерга» (eQueue) – онлайн-реєстрація місця в черзі для перетину державного кордону вантажним та пасажирським транспортом – була створена з метою зменшення незаконних практик та оптимізації пропуску через пункти пропуску. Її поява стала відповіддю на низку проблем, що накопичувалися роками у сфері міжнародної логістики та прикордонного контролю.

Передумовами створення системи «ЄЧерга» були [1]:

1. Хронічні черги на кордоні. До створення «ЄЧерги» проблема багатокілометрових черг на кордоні була системною – особливо для вантажного транспорту. Водії могли чекати від кількох діб до тижнів, перебуваючи на узбіччях доріг, без достатньої інфраструктури та умов для відпочинку. Це створювало не лише незручності, а й економічні збитки для перевізників та держави.

2. Непередбачуваність логістичних процесів. Черги робили транскордонні перевезення мало прогнозованими. Неможливість точно оцінити час прибуття до пункту пропуску ускладнювала планування міжнародних поставок, збільшувала витрати на паливо, логістику та робочий час водіїв. Підприємства втрачали

конкурентоспроможність через затримки в постачаннях.

3. Зростання транспортного навантаження через війну. Після 2022 р. морські шляхи були частково заблоковані, через що значна частина експорту та імпорту перемістилася на автомобільні переходи. Потік вантажівок різко збільшився, а існуюча система управління чергами виявилася неспроможною впоратися з новою реальністю.

4. Потреба в боротьбі з корупційними ризиками. Традиційна «жива» черга створювала простір для зловживань, де окремі учасники могли «просуватися» вперед шляхом неофіційних домовленостей. Це підривало довіру до державних органів та погіршувало репутацію України як партнера в міжнародній торгівлі.

5. Недостатність цифровізації прикордонних процедур. У багатьох країнах ЄС та світу електронні черги вже давно стали стандартом. В Україні ж тривалий час домінували паперові та неавтоматизовані процеси. Реформа була необхідною складовою державної стратегії цифрової трансформації.

6. Потреба інтеграції прикордонних служб. Прикордонна служба, митниця, Нацполіція та інші органи повинні були мати оперативний доступ до даних про транспортні засоби, час їхнього прибуття та статус. Єдина цифрова платформа дозволила поєднати між собою ці структури й пришвидшити роботу.

Спираючись на передумови, метою створення системи «Черга» було наступне (табл. 1)

Таблиця 1

Мета створення системи «Черга»

Мета	Суть поставленої мети
1. Оптимізація руху транспорту.	Впорядкування процесу перетину кордону шляхом запровадження можливості онлайн-бронювання часу прибуття. Це дозволяє розподіляти транспортні потоки рівномірно й уникати скупчень.
2. Підвищення прозорості та зменшення корупції.	Автоматизація процесу виключає «людський фактор» та усуває можливість маніпуляцій із чергою. Кожен водій рухається відповідно до заздалегідь визначеного цифрового талону.
3. Поліпшення умов для водіїв.	Замість багатоденного очікування на трасі водій може відпочивати, планувати маршрут або перебувати в належних умовах, знаючи точний час своєї черги. Це зменшує втому, стрес і покращує безпеку дорожнього руху.
4. Покращення логістики та економії часу для бізнесу.	Перевізникам легше планувати маршрути, зменшується простоювання на кордоні – це економить гроші й час.
5. Підвищення пропускної спроможності пунктів переходу.	Чіткий графік прибуття транспорту дає змогу прикордонним службам планувати свою роботу, рівномірно завантажувати інспекторів та прискорювати обробку документів.
6. Створення аналітичної бази для держави.	Система генерує статистику про завантаженість пунктів пропуску, типи транспорту, час очікування та інші показники. Це дозволяє виявляти «вузькі місця», планувати розширення інфраструктури й приймати рішення на основі даних.
7. Екологічний ефект.	Менше простою – менше викидів від «холостого» очікування автомобілів.

Створення системи «Черга» стало відповіддю на багаторічні проблеми, пов'язані з чергами на кордоні, нестабільною логістикою, корупційними ризиками та зростанням транспортного навантаження. Дана система була введена в дію 12.12.2022 р. [2] Спочатку вона запрацювала в експериментальному режимі для вантажних транспортних засобів у найбільшому пункті пропуску «Ягодин – Дорогуськ» на кордоні з Польщею. Пізніше систему було масштабовано: до травня 2023 р. послуга вже діяла на всіх ключових пунктах перетину кордону для вантажівок, а з 01.08.2023 р. «Черга» почала працювати для пасажирських автобусів.

Впровадження системи – це один із найважливіших кроків у напрямку цифрової трансформації державних послуг України. Запровадження електронної черги зробило процес перетину кордону більш прозорим, зручним і прогнозованим, що позитивно впливає як на бізнес, так і на імідж України на міжнародній арені. Після початку повномасштабної війни її роль значно зросла: система стала критичною для логістичної стабільності, контролю та нагляду за потоками вантажів і людей. Після 2022 р. система стала загальнонаціональним інструментом для вантажівок і автобусів. За даними уряду, у травні 2024 р. система зафіксувала близько 927 тис. перетинів вантажівок і майже 81 тис. перетинів автобусів, а до літа 2025 р. – понад 2 млн. онлайн-перетинів.

Попри все держава сьогодні все одно стикається з ключовими викликами роботи системи «Черга», а саме [3, с. 93; 4]:

1. Технічна стійкість та масштабування. Попри значне збільшення кількості користувачів і перетинів, система все ще стикається з навантаженнями, які можуть призводити до тимчасових збоїв або затримок у роботі. Для забезпечення безперебійності необхідні: стабільні серверні потужності; гнучка інфраструктура, що адаптується до пікових періодів; безперервний моніторинг продуктивності.

2. Інтеграція даних між службами. Для повноцінної автоматизації роботи кордону потрібен повний обмін даними між: Держприкордонслужбою, митницею, санітарними та фітосанітарними службами, ветеринарним контролем. Без інтеграції в режимі реального часу виникають затримки, дублювання перевірок та неузгодженість дій на КПП.

3. Інфраструктурні обмеження навколо пунктів пропуску. Цифрова черга не може повністю компенсувати фізичні обмеження: недостатні зони очікування, брак паркомісць для вантажівок і автобусів, відсутність базових сервісів для водіїв (санітарні зони, харчування, Wi-Fi), перевантажені під'їзні шляхи. Це зменшує ефективність «Черги», особливо на пунктах з високим трафіком.

4. Якість даних та аналітика. Для підвищення передбачуваності потрібні інструменти: прогнозування часу очікування, аналізу трафіку, автоматичного визначення «вузьких місць», оцінки ефективності КПП та системи загалом. Без якісних даних і аналітики складно оперативно коригувати процеси та приймати управлінські рішення.

5. Міжнародна координація. Оскільки перетин кордону – це взаємодія двох сторін, ефективність «Черги» залежить і від країн-сусідів. Виклики включають:

відсутність сумісних цифрових систем у деяких сусідніх державах, різні правила пропуску, різні пропускні спроможності пунктів, ризик утворення черг «після кордону» на стороні партнерів. Необхідна синхронізація процесів, обмін даними та спільне планування трафіку.

Система «eЧерга» стала ключовим національним інструментом управління транспортними потоками на кордоні та довела свою ефективність завдяки мільйонам успішних перетинів. Водночас її подальший розвиток залежить від вирішення низки критичних викликів: технічної стійкості, інтеграції між службами, модернізації навколоторожньої інфраструктури, підвищення якості даних та посилення міжнародної координації. Усунення цих бар'єрів дозволить підвищити прогнозованість логістики, скоротити час очікування та забезпечити повну синхронізацію процесів на кордоні за європейськими стандартами.

Попри значний прогрес у цифровізації перетину кордону та успішне масштабування системи «eЧерга», нинішні виклики свідчать про потребу подальшого вдосконалення як технічних рішень, так і пов'язаної інфраструктури та міжвідомчої взаємодії. Для забезпечення стабільної роботи системи, підвищення її надійності та відповідності європейським стандартам необхідно вжити цілеспрямованих кроків. Нижче наведено ключові рекомендації, що визначають пріоритетні напрями розвитку «eЧерги» у найближчій перспективі.

1. Масштабування технічної інфраструктури. Забезпечити резервні обчислювальні ресурси та географічно розподілені хмарні сервіси, щоб мінімізувати ризики простоїв та підтримувати стабільну роботу системи під час пікових навантажень.

2. Повна інтеграція державних сервісів. Створити єдину технологічну архітектуру та автоматичний обмін даними між «eЧергою», митницею, ДПСУ, санітарними та фітосанітарними службами, а також із пунктами пропуску суміжних держав.

3. Розвиток інфраструктури навколо КПП. Інвестувати в створення сучасних зон очікування: санітарні блоки, харчування, місця відпочинку, безпечні паркувальні майданчики та оптимізовані логістичні під'їзди.

4. Запровадження аналітики та AI (Artificial Intelligence, штучний інтелект). Використовувати інструменти прогнозування завантаження, управління потоками та моделювання пропускної здатності, включно з автоматичними рекомендаціями щодо перенаправлення транспорту.

5. Міжнародна інтеграція цифрових черг. Просувати узгодження систем з країнами-сусідами (API, спільний моніторинг, синхронізовані часові слоти), щоб уникати дисбалансів та «вузьких місць» після перетину кордону.

6. Комунікація та контроль дотримання правил. Провести інформаційну кампанію для користувачів та посилити контроль за порушеннями – зокрема за спробами несанкціонованої зміни місць у черзі – з чіткими штрафами та процедурами.

Література:

1. Офіційний сайт Державної митної служби України. Уряд запроваджує

пілотний проєкт «Електронна черга перетину кордону [електронний ресурс]. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/uriad-zaprovadzhuie-pilotnii-proiekt-elektronna-cherga-peretinu-kordonu-728>

2. Офіційний сайт Державної митної служби України. Державна митна служба України: статистика міжнародних перевезень 2022–2025 [електронний ресурс]. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>

3. Копилова О.В., Пічугіна Ю.В. Транспортно-логістичні системи України: сучасний стан та виклики. *Причорноморські економічні студії*. Одеса, 2024. Вип. 86. С. 92-97 [електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/diwwqt>

4. Гнедина К.В, Нагорний П.В. Сучасний стан логістичної інфраструктури прикордонних регіонів України. *Економіка та суспільство*. Одеса, 2024. Вип. 65. [електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/npbzsd>

УДК 336.01-047.36

Анастасія Дудок – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

Лілія Олійник – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ДЕРЖФІНМОНІТОРИНГУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Управління державними фінансами забезпечує ефективне планування, розподіл і контроль бюджетних коштів, що є ключем до економічної стабільності та фінансової безпеки держави. Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення прозорості фінансових потоків та запобігання фінансовим правопорушенням, що особливо важливо в умовах сучасних економічних викликів.

Державна служба фінансового моніторингу України (далі – ДСФМУ) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. [4]

Місія ДСФМУ – забезпечення прозорості фінансових потоків та протидія легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Основні завдання служби включають збір, аналіз і моніторинг фінансових операцій, надання інформації державним органам і профілактику фінансових

правопорушень. Діяльність ДСФМУ ґрунтується на принципах законності, системності, конфіденційності та міжнародної

співпраці.

Повноваження ДСФМУ охоплює широкий спектр аналітичних, координаційних та контрольних робіт, спрямованих на запобігання і виявлення фінансових правопорушень. Її функції не обмежуються лише збором інформації – орган виступає центром обробки, аналізу й координації усієї системи фінансового моніторингу держави.

Діяльність ДСФМУ щорічно узагальнюється у Звіті про роботу служби, який оприлюднюється на офіційному сайті органу. Згідно з Річним звітом за 2024 рік [2], служба продовжувала активно виконувати функції фінансової розвідки, незважаючи на складні умови воєнного стану.

Згідно з Положення про Державну службу фінансового моніторингу України [4], суб'єкти первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ) подають до ДСФМУ інформацію про порогові фінансові операції та підозрілі фінансові операції (діяльність). Всього з початку експлуатації ДСФМУ отримано та оброблено 59 587 367 повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, з яких протягом 2024 року – 1 754 604 повідомлення, з них взято на облік – 1 750 940 повідомлень (рис. 1.) [2, с. 15].

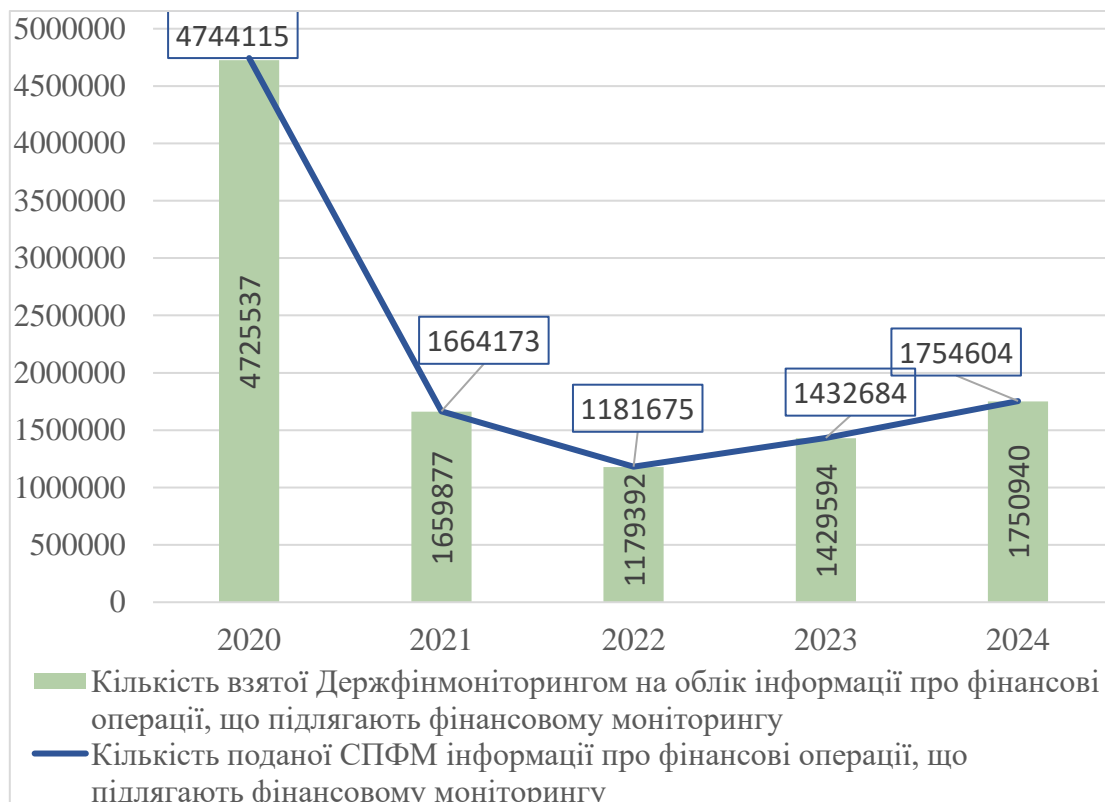

Рис. 1. Динаміка інформування про фінансові операції протягом 2020-24 рр. (сформовано авторами на основі) [2]

Також слід відзначити, що у 2024 році кількість взятих на облік ДСФМУ повідомлень про фінансові операції збільшилась на 22,5% у порівнянні з 2023

роком [1, с. 18-22].

Розподіл взятих на облік протягом 2024 року повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, має такий вигляд: порогові фінансові операції – 82,26% (1 440 319); 17 підозрілі фінансові операції (діяльність) – 17,58% (307 828); порогові та підозрілі фінансові операції (діяльність) – 0,02% (325); фінансові операції, що надійшли на запит щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій – 0,14% (2648) [2].

На основі матеріалів ДСФМУ відкрито понад 200 кримінальних проваджень, пов'язаних із легалізацією доходів, фінансуванням тероризму, зловживанням бюджетними коштами та ухиленням від сплати податків.

ДСФМУ активно співпрацювала з міжнародними партнерами: у межах Egmont Group здійснено 400 запитів на обмін фінансовою інформацією з іноземними юрисдикціями.

Відсоток повідомлень про фінансові операції, поданих СПФМ до ДСФМУ протягом 2024 р. коректно, складає 99,9% від загальної кількості повідомлень, а питому вагу кожного зображено на рис. 2.

Рис. 2. Питома вага СПФМ, які станом на 01.01.2025 перебувають на обліку у Держфінмоніторингу, у розрізі їх видів (сформовано авторами на основі) [2]

Згідно зі Звітом [2], у 2024 році найбільшу частку підозрілих фінансових операцій становили:

- операції з готівковими коштами (близько 32%);
- транзакції, пов'язані з офшорними компаніями (25%);
- схеми із використанням благодійних фондів і фіктивних юридичних осіб (17%).

ДСФМУ також приділяла увагу виявленню ризиків у криптовалютному секторі, співпрацюючи з Національним банком і Міністерством цифрової трансформації України для моніторингу операцій у сфері віртуальних активів.

Ефективна робота ДСФМУ сприяє стабілізації фінансової системи. Так у 2024 році, за даними Міністерства фінансів України [3, с. 10-25]:

- рівень тіньової економіки знизився до 28 % ВВП (проти 31% у 2022 році);
- обсяг міжнародних резервів збільшився до 43,2 млрд дол. США;

– обсяги іноземних інвестицій після воєнного спаду почали поступово відновлюватися, зростаючи на 12 % порівняно з

попереднім роком.

Ці показники свідчать, що робота ДСФМУ має не лише правоохоронне, а й економічне значення, впливаючи на стабільність фінансового ринку, довіру інвесторів і міжнародну репутацію України.

Звіт також підкреслює тенденцію до цифровізації процесів моніторингу – у 2024 році понад 95% СПФМ здійснювали передачу даних через електронні канали, що значно підвищило швидкість реагування на потенційні ризики [2].

Таким чином, ДСФМУ відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості та безпеки державних фінансів, здійснюючи контроль за ризиковими фінансовими операціями. Завдяки аналізу даних, цифровізації процесів і міжнародній співпраці служба ефективно виявляє порушення та сприяє запобіганню фінансовим злочинам. Її діяльність посилює економічну стабільність, знижує рівень тіньової економіки та підвищує довіру інвесторів. Актуальність теми зумовлена зростанням фінансових ризиків у сучасних умовах.

Література:

1. Річний звіт про взаємодію з Держфінмоніторингом // Бюро економічної безпеки України. – Київ, 2023. – С. 18-22.

2. Звіт за 2024 рік // Державна служба фінансового моніторингу України. – Київ, 2025. – 72 с. (електронний ресурс). URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/2025/REPORT2024.pdf> (дата звернення: 2025).

3. Звіт про виконання державного бюджету та фінансовий контроль // Міністерство фінансів України. – Київ, 2023. – С. 10-25.

4. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : Постанова від 29 лип. 2015 р. № 537. Київ, 2015. (Із змінами, внесеними Постановою КМУ № 653 від 29.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/537-2015-%D0%BF>

УДК 339.5(477)

Аліна Жарік – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник - д.е.н., проф. Леся Петкова

Черкаський державний технологічний університет

СТРУКТУРНА АСИМЕТРІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МАКРОФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ

Проблема зовнішньої торгівлі України у 2024–2025 роках заслуговує на особливу увагу через обмежену економічну спроможність та порушення логістичних ланцюгів. Метою дослідження є встановити закономірності, виявити основні напрямки та особливості розвитку торгівлі, обґрунтувати статистичні дані, визначити передумови, причини та принципи функціонування зовнішньоекономічних потоків. Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році стало ключовим шоком для економіки України, спричинивши руйнування промислової інфраструктури (збитки перевищили 500 млрд дол. США), дефіцит людського капіталу через мобілізацію та міграцію понад 30% працездатного населення [1], а також падіння економічної складності експорту. Як свідчать емпіричні дані, ці кризові явища зумовили серйозні структурні та технологічні вразливості, що визначають функціонування зовнішньої торгівлі у воєнний період. Відстеження процесів торгівлі, логіки імпорту та експорту, аналіз причин і можливостей відновлення дозволяє запропонувати шляхи зменшення дефіциту, диверсифікації ринків і підвищення економічної стійкості країни.

Зовнішня торгівля України у 2024–2025 роках демонструє критичне поглиблення структурної асиметрії та технологічної залежності, ключовим проявом чого є двократне перевищення імпорту над експортом і рекордний торговельний дефіцит, що є функціональною особливістю економіки воєнного часу. Загальний експорт товарів у 2024 році становив 41,73 млрд дол. США, імпорт – 52,6 млрд дол. США, що на 11% більше, ніж у попередньому році, однак імпорт суттєво перевищував експорт. У 2025 році експорт знизився на 4,3% (до 26,4 млрд дол. США), тоді як імпорт зріс на 16,4%, формуючи двократне перевищення імпорту над експортом та поглиблюючи торговельний дефіцит до 26,2 млрд дол. США. Основу експорту 2024 року становили продукти рослинного походження (32,4%) та жири й олії (13,8%), проте у 2025 році ці групи зазнали падіння: продукти рослинного походження – на 23,1%, зернові культури – на 25,6%, руди, шлак і зола – на 19,4% [2]. Падіння експорту відбулося на тлі високого внутрішнього попиту на критичні товари, що підкреслює необхідність покриття внутрішнього споживання навіть за умови скорочення зовнішньоекономічної активності.

Макроекономічно це сформувало рекордний торговельний дефіцит 26,2 млрд дол. США, що є функціонально необхідним для фінансування критичного імпорту та покриття фіскального дефіциту, який у 2025 році складав близько 20% ВВП і частково покривався міжнародною допомогою (168,9 млрд євро у 2022–2023 рр.) [1]. Таким чином, воєнні та економічні виклики повністю трансформували традиційну динаміку зовнішньої торгівлі, перетворивши її на інструмент виживання та підтримки внутрішнього попиту. Структурний зсув від сировинної продукції в напрямі готових продуктів із зерна (+34,6% у 2025 році) свідчить про зміну інтеграції у ланцюги доданої вартості, зниження сировинної концентрації експорту та розвиток нішевих переробних секторів

Втрачено внутрішні виробничі потужності та ресурсні бази для забезпечення оборони та енергетики, що посилило технологічну та імпорتنу залежність економіки. Зокрема, імпорт критичних промислових компонентів, таких як електричні машини (група 85), зріс на 65% до частки 15% у загальному імпорті [2]. Це відображає пряму залежність оборонного та енергетичного секторів від зовнішніх технологій та обладнання. Водночас, імпорт залежить від внутрішнього попиту, що спричиняє двократне перевищення імпорту над експортом навіть при відновленні внутрішнього ВВП. Така структура торгівлі демонструє рису економіки воєнного часу: експорт залишається орієнтованим на зовнішній попит (екзогенним), тоді як імпорт критично залежить від внутрішніх потреб (ендогенний), створюючи мультиплікативний ефект на потребу в машинобудівних, енергетичних та проміжних товарах.

Сектор послуг виконує компенсаторну функцію завдяки меншій залежності від фізичної інфраструктури, проте високій залежності від людського капіталу. У 2024 році загальний експорт послуг становив 10,05 млрд дол. США, імпорт – 8,09 млрд дол. США, що формувало профіцит 1,96 млрд дол. США. Основу профіциту складав ІТ-сектор, який забезпечив 2,79 млрд дол. США, навіть незважаючи на падіння на 3,7% через мобілізацію та міграцію кадрів [3]. Цей профіцит компенсував дефіцит державних та урядових послуг (–2,85 млрд дол. США), які фінансували військові та соціальні витрати за кордоном. Транспортні послуги у 2024 році становили 36,9% експорту та зросли на 9,8%, відображаючи адаптацію логістики до воєнних умов. Морський транспорт зріс на 48,9%, підкреслюючи ефективність Українського морського коридору для експорту агропродукції. Залізничний транспорт мав дефіцит –12,17 млн дол. США через скорочення людського капіталу та інфраструктурні обмеження. Автомобільний транспорт зріс на 14,9% експорту та 10,8% імпорту завдяки перевезенням агропродукції та критичних товарів через сухопутні маршрути ЄС. Повітряний транспорт дав профіцит 321,4 млн дол. США, тоді як річковий залишився мінімальним – 0,5% експорту. Водночас залізничний транспорт мав негативне сальдо –12,17 млн дол. США, а роялті та послуги інтелектуальної власності формували дефіцит –0,55 млрд дол. США, що відображає технологічну залежність [3].

Повномасштабне вторгнення 2022 року та блокада Чорного моря спричинили руйнування транспортної інфраструктури, що потребувало пошуку альтернативних шляхів торгівлі. Український морський коридор забезпечив стратегічну диверсифікацію аграрного експорту та зміцнення торгівлі з Півднем (профіцит у Єгипті – 1,41 млрд дол. США, в Алжирі – 0,21 млрд дол. США у 2024 році). Сухопутні "Шляхи солідарності" через Польщу стали ключовим логістичним хабом для імпорту критичних товарів (дефіцит –2,28 млрд дол. США у 2024 році, –1,70 млрд у 2025 році), тоді як Туреччина забезпечує сировинний експорт із Чорного моря (дефіцит –2,03 млрд дол. США), підкреслюючи її роль у підтриманні торговельних потоків [1,4]. Китай залишався провідним чинником торговельного дефіциту (–11,98 млрд дол. США у 2024 році, –10,35 млрд у 2025 році), що демонструє технологічну залежність України від азійських товарів і компонентів. Німеччина, США та Великобританія постачають високотехнологічне обладнання та критичні компоненти (дефіцит –2,74 млрд дол. США), компенсуючи втрати промислового потенціалу. Сусідні країни ЄС виконують роль транзитних та реекспортних коридорів (Литва: –0,60 млрд дол. США у 2024 році), що підкреслює значення регіональної інтеграції для логістики [4].

Прискорене зростання імпорту з ЄС (+26,8% у сфері послуг) при слабкому збільшенні експорту (+5,5%) формує інтеграційну суперечність: потреби України зростають швидше за можливості генерувати валютну виручку, підкреслюючи технологічну залежність та інституційні бар'єри, зокрема несумісність залізничних колій та митні обмеження через Польщу. Таким чином, українські морські та сухопутні коридори виконують стратегічну функцію у диверсифікації експортних потоків та забезпеченні критичного імпорту; їхнє подальше удосконалення та ефективна інтеграція в національну логістичну систему є ключовим чинником зміцнення макрофінансової стійкості України.

Профіцит із Іспанією (2,01 млрд дол. США) та Нідерландами (1,07 млрд дол. США) демонструє потенціал глибшої інтеграції агропереробки та морської логістики у Західну Європу [4]. Морські та сухопутні маршрути критично важливі для диверсифікації експорту та забезпечення імпорту, проте залишаються обмеженими через низьку пропускну здатність. Надмірна технологічна залежність та високотехнологічний імпорт створюють структурну та фіскальну вразливість, що потребує стратегічних реформ: усунення нетарифних бар'єрів, гармонізація стандартів, розвиток переробки та модернізація логістики для підвищення економічної стійкості.

Протиріччя інтеграції з ЄС у сфері послуг підкреслюють необхідність усунення нетарифних бар'єрів та гармонізації технічних і фітосанітарних стандартів для підвищення економічної складності та зменшення торговельного дефіциту. Структурний зсув у виробництві готових продуктів із зерна та інтеграція у ланцюги доданої вартості створюють основу для модернізаційної економічної моделі та зміцнення макрофінансової стійкості. Логістичні обмеження залишаються головним фактором вразливості, значною мірою визначаючи ефективність торгівлі та економічний потенціал, навіть у порівнянні

з виробничими можливостями. Збереження сировинної орієнтації експорту та технологічної залежності імпорту підтримує високий фіскальний тиск, що компенсується міжнародною допомогою.

Для підвищення економічної стійкості пріоритетними є: інтеграція ІТ-компетенцій у агропереробку для збільшення складності експорту; інвестиції у логістичну інфраструктуру та гармонізацію стандартів для подолання сухопутних бар'єрів; залучення прямих іноземних інвестицій для відновлення виробництва складних промислових товарів; розвиток нішевих переробних секторів; оптимізація логістики та інституційна інтеграція для зменшення дефіциту та зміцнення макрофінансової стабільності. Реалізація цих заходів сприятиме модернізації економічної моделі, підвищенню технологічної складності експорту та забезпеченню стійкого економічного зростання.

Література:

1. OECD. *OECD Economic Surveys: Ukraine, May 2025* (Vol. 2025/1) [Електронний ресурс]. – Paris: OECD Publishing, 2025. – Режим доступу: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/05/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_0bb82ef9/940cee85-en.pdf, вільний.

2. Державна служба статистики України. *Товарна структура зовнішньої торгівлі – архів за 2025 рік*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/tsztt/arh_tsztt2025_u.html
Державна служба статистики України

3. Державна служба статистики України. *Структура зовнішньої торгівлі послугами за видами (2024)*. Доступ: ukrstat.gov.ua

Державна служба статистики України. *Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами у січні–серпні 2025 року, архів за 2025 рік*. Доступ: Ukrstat (ukrstat.gov.ua)

УДК 339.5

**Марина Лещенко – к.е.н., доц.,
Максим Степаненко – здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти**

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВІ СТИМУЛИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Сучасні виклики трансформації економічного простору, що формуються в контексті впливу війни зумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів підтримки і стимулювання вітчизняного експорту. Для української економіки експорт був і є важливим чинником забезпечення макроекономічної

стабільності, відновлення і масштабування українського бізнесу, а також формування позитивного платіжного балансу.

Макроекономічні показники свідчать про важливу роль експорту у зростанні національної економіки. Так, за результатами 2024 р. обсяг експорту склав близько 51,1 млрд. дол. США (41, 9 млрд. дол. США у 2024 р.), а його частка у ВВП становила близько 28, 6 % [1]. Тобто, попри війну та геополітичні виклики, обсяги експорту демонструють позитивну тенденцію у довгостроковій перспективі, що свідчить про адаптацію українського бізнесу до сучасних реалій та активну підтримку експортерів.

Фінансові стимули для підтримки ключових підприємств-експортерів мають бути спрямовані на вирішення ключових завдань, що постають перед ними в умовах війни та економічної нестабільності. По-перше, важливо забезпечити захист інвестицій в експортно-орієнтовані галузі, що в умовах воєнних дій набуває особливої актуальності. Так, з метою мінімізації ризиків, Україна почала активно впроваджувати страхування інвестицій через Експортно-кредитне агентство України (ЕКА), яке з 2024 р. приймає відповідні заявки, надаючи фінансові гарантії українським і міжнародним інвесторам. По-друге, отримання доступу до фінансування для українських експортерів через спрощення відповідних механізмів, забезпечуючи капітал для масштабування виробництва і виходу на міжнародні ринки. По-третє, управління ризиками зовнішньоекономічних операцій вимагає інституційної підтримки, включно зі страхуванням, гарантіями та спеціальними фінансовими продуктами. Зокрема, ЕКА забезпечує механізми сприяння розвитку несировинного експорту, пропонуючи інноваційні продукти страхування та фінансування, що дозволяють підприємствам зберігати стабільність і конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Наявний потенціал для зростання експорту можна суттєво активізувати за умови впровадження ефективних фінансових стимулів. Доступність сировинної бази, розвинена виробничо-технічна інфраструктура переробки та висококваліфікований персонал створюють міцний фундамент для збільшення обсягів експорту. Проте, подальший розвиток експортної діяльності вимагає, одночасно, і посилення зацікавленості агропромислових підприємств у виробництві конкурентоспроможної на зовнішніх ринках продукції, що можливе через розробку і впровадження додаткових інституційних фінансових інструментів підтримки, таких як кредитні гарантії, державні субсидії та страхування ризиків [2].

До найважливіших фінансових стимулів нарощування та розвитку експортного потенціалу слід віднести наступні інструменти. Перш за все, це експортне кредитування, яке надає можливість здійснювати фінансування експортних операцій на вигідних умовах, знижуючи фінансове навантаження на підприємства. Страхування експортних ризиків, що охоплює як політичні, так і комерційні ризики, забезпечує захист виробників і експортерів від непередбачуваних збитків унаслідок форс-мажорних обставин або несплати з боку контрагентів. Державні субсидії та гранти стимулюють розвиток нових

напрямів експортної діяльності та сприяють модернізації виробничих процесів. Крім того, податкові пільги для експортерів знижують податкове навантаження і стимулюють інвестиції в експортно орієнтовані галузі. Гарантії та підтримка від державних та міжнародних інституцій дозволяють зменшувати ризики та підвищувати довіру міжнародних партнерів.

За період війни в Україні значно активізувались процеси фінансового стимулювання експорту. Зокрема, ЕКА з початку 2025 року підтримало українських експортерів на суму понад 8,9 млрд. грн, забезпечуючи експортні гарантії та страхування ризиків [3]. Крім того, діють державні програми кредитування з пільговими відсотковими ставками (програма «Доступні кредити 5–7–9%»), що сприяють відновленню і масштабуванню виробництва для експорту [4].

В той же час, для ефективного спрацювання фінансових стимулів необхідно забезпечити комплексний підхід, що включає захист економічних інтересів України на міжнародній арені та активне використання міжнародного потенціалу для сталого розвитку країни [5, с. 137].

Таким чином, фінансові стимули відіграють вирішальну роль у розвитку українського експорту. Їх ефективність залежить від інтегрованого підходу до захисту економічних інтересів, доступу до якісного фінансування та управління ризиками у воєнних і економічних умовах. Подальше вдосконалення державної політики і зміцнення інституційної підтримки експортерів стане ключем до сталого зростання національної економіки.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2025).
2. Байрачний О. Л. Диверсифікація фінансових інструментів підтримки експорту продукції переробно-харчової промисловості України: пріоритети та передумови. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 1. С. 159-164.
3. Міністерство економіки України. ЕКА з початку року підтримало український експорт на 8,9 млрд. грн. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/996a2bd7-1866-4047-bf43-965231bdbbde?lang=uk-UA&title=EkaZPochatkuRokuPidtrimaloUkrainskiiEksportNa89MlrdHrn> (дата звернення: 15.11.2025).
4. Дія. Бізнес. Партнерство держави і бізнесу в рамках «Доступних кредитів 5-7-9» URL: <https://business.dii.gov.ua/news/partnerstvo-derzhavy-i-biznesu-v-ramkakh-dostupnih-kreditiv-5-7-9> (дата звернення: 20.11.2025).
5. Комарницький Д. С. Державна підтримка експорту як економічна функція держави та її адміністративно-правовий механізм. *Правова позиція*. 2023. №4 (41) С. 136-139

УДК 336.1

Оксана Ющук – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

МІСЦЕ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Фінансова система України – це складний механізм, який охоплює всі грошові відносини, пов’язані з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів у країні. До її складу входять кілька взаємопов’язаних ланок: державні фінанси, фінанси підприємств, фінанси домогосподарств, фінансовий ринок і місцеві фінанси. Серед них державні фінанси займають центральне, координуюче місце, оскільки саме вони забезпечують загальнонаціональні інтереси, регулюють перерозподіл ресурсів між секторами економіки, територіями та соціальними групами населення [1].

Головне завдання державних фінансів полягає у формуванні централізованих фінансових ресурсів (через податкову систему, митні надходження, державні запозичення) та розподілі цих ресурсів відповідно до загальнонаціональних пріоритетів. Іншими словами, держава через свої фінанси керує рухом грошових потоків в економіці, впливаючи на розвиток галузей, регіонів, соціальних програм і оборони.

У фінансовій системі державні фінанси виконують три взаємопов’язані функції:

1. *Організаційно-управлінську.* Державні фінанси визначають фінансову політику країни, встановлюють бюджетні пріоритети, податкові правила, державні стандарти фінансової звітності. Наприклад, Міністерство фінансів України формує головні напрями бюджетної політики, які потім узгоджуються з Національним банком, податковими органами та місцевими адміністраціями. Така система дозволяє забезпечити узгодженість дій між усіма суб’єктами фінансової системи.

2. *Регулюючу.* Через податки, державні видатки, субсидії та кредити держава впливає на економічну активність підприємств і громадян.

– якщо економіка перебуває у спаді, держава збільшує бюджетні витрати або зменшує податкове навантаження - стимулюючи виробництво.

– якщо спостерігається інфляційний тиск, держава, навпаки, може скоротити видатки або підвищити ставки податків.

Таким чином, державні фінанси є інструментом макроекономічного регулювання, який допомагає підтримувати фінансову рівновагу.

3. *Контрольну.* Через систему звітності, казначейське обслуговування, аудит і діяльність Рахункової палати держава здійснює контроль за правильним

і цільовим використанням коштів. Контрольна функція дозволяє забезпечити фінансову дисципліну в усій системі – як на рівні держави, так і на рівні підприємств і місцевих бюджетів.

Ще однією важливою функцією державних фінансів в економіці України є забезпечення перерозподілу національного доходу задля досягнення соціальної справедливості, фінансової стабільності та підтримки розвитку. Держава використовує широкий спектр фінансових інструментів (податки, бюджет, соціальні фонди, трансферти) для впливу на кінцевий розподіл створеного доходу [2].

Основним каналом такого перерозподілу є бюджетна система, центральне місце в якій займає Державний бюджет. Доходи бюджету консолідуються головним чином через податкові надходження (зокрема, ПДВ, податок на прибуток та ПДФО). Видаткова частина спрямовується на фінансування стратегічних суспільних сфер (оборона, соціальні програми, освіта, медицина). Таким чином, бюджет виступає механізмом акумуляції та спрямування фінансових ресурсів від економічних суб'єктів-донорів до кінцевих споживачів та отримувачів державної підтримки [3].

Податкова політика є наступним важливим інструментом, що забезпечує первинний перерозподіл доходів. Держава стягує податки з бізнесу та громадян, дотримуючись принципу платоспроможності (чим вищий дохід, тим більші відрахування). Це дає змогу консолідувати кошти для фінансування суспільних потреб та зменшення рівня соціальної нерівності. Наприклад, застосування прогресивних ставок до пасивних доходів, рентних платежів або високих акцизів на предмети розкоші сприяє справедливому розподілу національного багатства [4].

Суттєвий внесок у цей процес вносять соціальні цільові фонди – насамперед Пенсійний фонд України, а також фонди соціального страхування та зайнятості. Вони забезпечують соціальні гарантії, виплачуючи пенсії, допомогу у зв'язку з безробіттям, лікарняні тощо. Обсяг перерозподілу через Пенсійний фонд, який щороку перевищує 500 мільярдів гривень, становить значну частку ВВП. Ці ресурси гарантують мільйонам непрацюючих громадян мінімально необхідний рівень життя.

Також критично важливим є міжбюджетний перерозподіл, що здійснюється через систему трансфертів, дотацій та субвенцій між державним і місцевими бюджетами. Цей механізм дозволяє державі вирівнювати фінансові можливості регіонів, підтримуючи менш розвинені території, та забезпечувати єдині соціальні стандарти (фінансування освіти, медицини та інфраструктури) по всій країні. Зокрема, освітня та медична субвенції щорічно покривають базові потреби громад.

Державні фінанси мають взаємний та інтеграційний зв'язок з усіма секторами фінансової системи України – фінансами підприємств, домогосподарств, банківським сектором, місцевими бюджетами та фінансовим ринком. Цей зв'язок двосторонній: держава акумулює ресурси (податки, збори) від цих секторів і водночас впливає на їхню діяльність через бюджетну,

податкову та кредитну політику.

Підприємства є основними донорами державних доходів, сплачуючи податок на прибуток, ПДВ та акцизи. У відповідь держава стимулює бізнес через надання бюджетних субсидій, податкових пільг для пріоритетних галузей (наприклад, інновації чи оборона) та фінансування державних замовлень, підтримуючи таким чином економічне зростання.

Домогосподарства також активно формують бюджет через ПДФО та непрямі податки. Натомість держава здійснює масштабний зворотний перерозподіл, фінансуючи соціальні виплати, пенсії та субсидії (понад 820 млрд грн на соціальний захист у 2025 р.) [5], що критично важливо для зменшення соціальної нерівності та підтримки внутрішнього попиту [1].

Банківський сектор виступає партнером держави, обслуговуючи бюджетні операції, зберігаючи кошти та, найголовніше, кредитуючи державу через купівлю ОВДП (особливо військових облігацій). Взаємодія Міністерства фінансів і НБУ забезпечує координацію фіскальної та монетарної політики для фінансової стабільності [6].

Місцеві фінанси є складовою частиною державних, а зв'язок реалізується через міжбюджетні трансферти (дотації, субвенції, понад 200 млрд грн у 2024 р.). Це дозволяє вирівнювати фінансову спроможність регіонів та забезпечувати єдині стандарти (освіта, медицина) по всій країні, зберігаючи при цьому фінансову самостійність громад.

На фінансовому ринку держава виступає ключовим емітентом облігацій і регулятором фінансових посередників. Державні програми стимулювання (як-от "єОселя" чи "5–7–9%") активно розвивають кредитний та інвестиційний ринок, зміцнюючи фінансову систему в цілому.

Для посилення ролі та підвищення ефективності державних фінансів у фінансовій системі України необхідно зосередитися на трьох ключових напрямках: вдосконаленні управління, посиленні прозорості та стимулюванні цифровізації.

Управлінська ефективність передбачає перехід до середньострокового бюджетного планування та посилення програмно-цільового методу у видатках, що дозволить фінансувати не процеси, а кінцеві результати та стратегічні пріоритети (наприклад, відбудову чи євроінтеграцію).

Підвищення фіскальної прозорості та підзвітності вимагає посилення незалежного зовнішнього аудиту (Рахункова палата) та суворого дотримання стандартів Public Financial Management (PFM) для забезпечення довіри міжнародних донорів та інвесторів.

Нарешті, цифрова трансформація має охопити всі ланки: від розширення електронних сервісів для платників податків (скорочення тіньової економіки та корупційних ризиків) до впровадження систем електронного управління державними закупівлями та казначейством, що забезпечить швидке та цільове використання бюджетних коштів і мінімізує нецільове їхнє використання. Ці заходи дозволять державним фінансам не лише підтримувати стабільність, а й стати локомотивом інституційних реформ та економічного відновлення країни.

Отже, державні фінанси є обов'язковою та домінуючою складовою фінансової системи, яка не тільки забезпечує її життєздатність та цілісність, але й активно формує соціально-економічний ландшафт країни. Без ефективного функціонування державних фінансів неможливе досягнення національних стратегічних цілей, зокрема європейської інтеграції та післявоєнного відновлення.

Література:

1. Опарін В. М. Фінанси. (Загальна теорія). Ст.5-8. [Електронний ресурс]. URL: http://xn e1ajqk.kiev.ua/wp content/uploads/2019/12/oparin_v_m_finansi_zagal_na_teoriya.pdf
2. Нестеренко А. С. Функції фінансів та їх значення на сучасному етапі розвитку держави. Ст. 83 – 86. [Електронний ресурс]. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/39_2010/11.pdf
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 року № 2456-VI. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/card4#History>
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Аналітичний звіт про виконання Державного бюджету України за 2024 рік та бюджетні орієнтири на 2025 рік: [Електронний ресурс]. URL: <https://mof.gov.ua/uk/zvity>
6. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс]. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf

ЗМІСТ

Секція 1. Трансформація фінансового сектору внаслідок збройної агресії росії проти України

Банташ А., Туриця Є. Фінансова політика держави в умовах війни: проблеми, ризики та шляхи стабілізації	3
Биндич Д. Дестабілізуючі чинники впливу на систему державних фінансів в умовах війни	6
Бойніцка Н. Фінансування сталого розвитку під час воєнного стану	8
Громова Я. Функціонування фінансової системи України в умовах воєнного стану	10
Долока О. Вимушена міграція з України після початку повномасштабної російської агресії: напрями, структура та наслідки	13
Карачко Н. Модернізація системи фінансової безпеки України в умовах військових та економічних кризових трансформацій	17
Костенюк Т. Трансформація фінансового сектору внаслідок збройної агресії росії проти України	20
Кутовий Б. Удосконалення управління фінансовою безпекою держави в умовах війни в Україні	22
Лизогуб К. Перепони у фінансових відносинах Польща – Україна під час збройної агресії	25
Мельник Т. Інструменти податкової підтримки малого підприємництва та практика їх застосування в умовах воєнного стану	27
Мусій Б. Особливості державного нагляду (контролю) за фінансовим забезпеченням повоєнної відбудови економіки України	29
Степанова В. Фінансові труднощі енергетичного переходу в Україні	33
Обухівський В. Інструментарій забезпечення фінансової стійкості держави в умовах повоєнного відновлення	36
Орисенко К. Трансформація фінансового сектору внаслідок збройної агресії росії проти України	38
Павлова О. Фінансово-інвестиційне забезпечення та модернізація систем цивільного захисту України	40
Петрова В. Особливості підтримки Національним банком України стабільності фінансової системи в умовах воєнного стану	43
Реус Р. Роль фінансових інструментів у стимулюванні економічного розвитку держави	45
Шевченко К. Антикризові стратегії управління грошовими потоками підприємств у період війни	48

Секція 2. Питання розвитку фінансової науки

Fischer L. Issues in the development of financial science	53
Фурман А. Роль фінансової науки у формуванні економічної політики держави	55

Секція 3. Проблеми податкової, інвестиційної, бюджетної політики в Україні та шляхи її вдосконалення

Дешиця М. Податкова та митна політика як взаємопов'язані інструменти державної економічної політики	57
Куржумова К. Показники бюджетного фонду та їхня характеристика	59
Лиходєдова К. Проблеми податкової політики в Україні та шляхи вдосконалення	62
Лопатій М. Адміністрування податків як ключовий інструмент державного управління	64
Осадча Т. Інституційне вдосконалення податкової системи як чинник формування сприятливого бізнес-середовища в Україні	67
Перерва П., Прокопишин О., Лега О. Карта податкових ризиків підприємства як інструмент підвищення фінансової безпеки	71
Пінчук Т., Михайлович О. Аналітичні підходи до управління заборгованістю в системі забезпечення фінансової стійкості підприємства	74
Соловей І. Спрощена система оподаткування як інструмент підтримки мсп: національний та міжнародний досвід	77
Сумський В. Протидія ухиленню від оподаткування в умовах глобалізації та вплив воєнного стану на податкову дисципліну в Україні	80
Торгонська Д. Публічні інвестиції в системі бюджетного інвестування	84

Секція 4. Фінанси бізнесу, громад та соціальної сфери в Україні в реаліях сьогодення

Menshutina A. Management of enterprise diversification development in today's wartime crisis conditions	88
Ахмад Н. Фінансова спроможність територіальних громад в умовах війни	91
Брайко А. Фінансова санація підприємства: баланс внутрішніх і зовнішніх джерел	95
Данилюк І. Проблеми забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування та шляхи їх вирішення	99

Добринська Ю. До питання фінансового забезпечення соціального захисту у період військового стану	102
Кальченко О., Федяй Я. Особливості фінансової діяльності агропромислових підприємств	105
Лукий Р. Фінансове забезпечення соціального захисту в Україні в умовах воєнного стану	108
Лядецький А. Методи та підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємств	111
Мартинюк М. Напрямки підвищення фінансової спроможності територіальної громади	114
Мельниченко Д. Проблеми сучасності малого та середнього бізнесу	117
Мірошніченко Ю. Фінанси бізнесу, громад та соціальної сфери в Україні в умовах сьогодення	119
Оруджов О. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу	122
Паламарчук Н. Трансформація фінансового механізму подолання енергетичної бідності: від субсидування споживання до інвестування в енергомодернізацію	125
Панасенко Д. Фінансові механізми повоєнної відбудови та реінтеграція деокупованих територій України	127
Таланов Д. Фінансування розвитку аграрних підприємств	130
Франчук В. До питання фінансової підтримки територіальних громад для відбудови України	132
Чабарай О. Трансформація системи соціального страхування України в умовах повномасштабної війни	137
Чередніченко І. Особливості використання фінансового ризик-менеджменту у діяльності будівельних підприємств	140
Чут М. Особливості фінансової діяльності промислових підприємств	143
Шабатько А. Фінансова криза підприємства: фактори виникнення та шляхи нейтралізації	145
Якимченко В. Благодійний сектор України: трансформація та міжнародне визнання	149

Секція 5. Фінансові ринки, фінансові посередники

Заєць В. Перспективи розвитку фінансового ринку України	152
Карлін М. «Зелені» облігації як умова розвитку «зеленої» економіки в Україні	155
Малихін А. Особливості функціонування ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів	158
Тірнак А. Індикатори грошового та валютних ринків України: оцінка надійності, методологічні виклики та напрями вдосконалення	161

Секція 6. Інновації та сучасні фінансові технології

Müller J. Innovations and modern financial technologies	166
Башинська А. Цифрова трансформація депозитних послуг банків у сучасних умовах	169
Гудзенко С. Інновації та сучасні фінансові технології	173
Кифяк В. Сутність та особливості використання екосистемного підходу в наукових дослідженнях	175
Лобас О. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку в Україні: системні виклики та механізми стимулювання	178
Ломако Є. Цифрові фінанси як інструмент сталого економічного розвитку	182
Луковець О. Блокчейн-технології в системі антикризового корпоративного управління	185
Маценко А. Фінансові технології і кібербезпека: баланс інновацій та безпеки	189
Мацула Ю. IT-трансформація в системі митного менеджменту	192
Мельниченко В. Модернізації фінансової системи України на рівні євроінтеграційної адаптації цифрових інновацій та фінансових технологій	195
Мініч Т. Цифровізація як фактор оперативності та точності економічного контролю	199
Омелюх Д. Блокчейн як інноваційний інструмент трансформації фінансових операцій та ринкової інфраструктури	201
Орисенко К. Криптовалюта у військовий час: як цифрові активи допомагають у фінансуванні армії та благодійності	204
Перещ С. Штучний інтелект у сфері стартапів: виклики та перспективи	206
Рибак А. Використання блокчейн-технологій у сучасній фінансовій інфраструктурі підприємства тов «заммлер Україна» в умовах кризи	209
Чмиренко С. Цифровізація управління нерухомістю: вплив на зниження фінансових ризиків підприємства	214
Шадріна В., Чурова Є. Роль цифровізації у розвитку сучасної торгівлі	217

Секція 7. Питання обліку, менеджменту і маркетингу у фінансовому секторі

Барилко А. Особливості здійснення маркетингової діяльності фінансовими установами	220
Бразілій Н. Облік екологічних витрат у промисловості: виклики та можливості для сталого розвитку	223

Горбань А. Методи бізнес-аналітики у дослідженні ефективності обліку виробничих запасів	227
Каказей А. Вплив цифровізації на систему фінансового обліку підприємств: виклики та перспективи	230
Коваленко О. Особливості організації фінансового обліку грошових коштів на підприємстві	233
Канцедал Н., Прийдак Т. Податкові переваги благодійної діяльності: вітчизняний та зарубіжний досвід	237
Крот Ю., Пастернак Я. Аудит облікової політики та його вплив на прозорість фінансової звітності підприємств	241
Лип'як Ю. Роль митного менеджменту в національній економіці	244
Малофей О. Сучасні тренди маркетингової політики як інструмент антикризового управління підприємством	247
Мірошніченко Ю. Облік криптовалют: проблеми нормативного регулювання та практики	250
Міщенко А. Цифровізація обліку й фінансової звітності: проблеми та напрямки розвитку	254
Стаднік Х. Формування облікової політики підприємства в умовах економічної нестабільності	258
Яловега Л., Лега О., Канцедал Ю. Методологічні засади обліку результатів інвентаризації в сучасних умовах господарювання	262

Секція 9. Концепція розвитку банківської системи та забезпечення її фінансової стабільності

Berezina O., Stukalo D. Features and challenges of bank lending in wartime: case of privatbank	265
Воронцова А. Особливості формування активів банків України в умовах військового стану	269
Петрук С. Роль НБУ у стабілізації валютного ринку в кризових умовах (2022–2025)	271
Полудень А. Банки та банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку	273
Тертична В. Стратегії модернізації банківської системи України в умовах глобальних викликів та шляхи забезпечення її фінансової стабільності	275
Федан А. Інструменти підвищення фінансової стійкості банківської екосистеми в умовах економічної турбулентності	277

Секція 10. Застосування економіко-математичного моделювання та сучасних інформаційних технологій для вирішення актуальних фінансових завдань

- Анісімова К., Ткаченко К.** Кіберзагрози у фінансовому секторі в умовах цифровізації: ризики, виклики та інструменти забезпечення кіберстійкості 280
- Прокопюк М.** Роль актуального програмного забезпечення для банківської справи 282
- Снитюк О., Бережна Л.** Стохастичне моделювання фінансових процесів 285
- Чичужко М., Бразілій Г.** Розробка інтелектуальних алгоритмів економіко-математичного моделювання для прогнозування фінансової стійкості підприємств 289
- Шевчук А.** Цифрове управління якістю як стратегічний чинник антикризової стійкості промислового підприємства 293

Секція 11. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку

- Sheliemina N.** Health insurance models as a mechanism for reducing the dalys: financial challenges and development priorities 296
- Бондаренко П.** Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України 299
- Журавка О., Рубан А.** Вплив цифрових технологій на розвиток медичного страхування 301
- Новосьолова О., Мезетков М.** Тенденції розвитку страхового ринку США в умовах глобалізаційних змін 305
- Поморцев М.** Сутність, принципи та роль страхування в умовах сьогодення 308
- Савченко Я.** Страхування нерухомості як інструмент управління ризиками в умовах екологічної нестабільності 310

Секція 12. Міжнародна практика розвитку фінансових систем

- Жарік А.** Роль міжнародних валютно-фінансових організацій на світовому фінансовому ринку 313
- Пасенко В., Козак О.** Фінансові іновачії як фактор посилення конкурентоспроможності міжнародного бізнесу 315
- Півнюк Х., Проць Н.** Переваги та недоліки системи фінансів одиниць територіального самоврядування польщі 318

Плесовських Е. Світові фінансові кризи та їх особливості	321
Пляшко І. Роль бюджетної політики ЄС в інтеграційних процесах бюджетної системи України	323
Пугач В. Валютний арбітраж як інструмент забезпечення ефективності міжнародного фінансового ринку: теоретичні основи та сучасні стратегії	326
Ткаченко А. Міжнародні тендери як інструмент інтеграції національних компаній у глобальні ринки (на прикладі ТОВ «Вектор-Рітейл»)	330
Хомут В. Державні фінанси в міжнародній практиці: інституційні особливості, джерела формування та напрями використання	332

Секція 13. Механізми державного управління

Блюмгарт А., Редзюк І. Місце Державної аудиторської служби України в системі органів державного фінансового нагляду	337
Вацлав В. Функції та місце Національного антикорупційного бюро України в системі управління державними фінансами	347
Вітковська А. Система «єЧерга»: підвищення ефективності, стійкості та міжнародна інтеграція	344
Дудок А., Олійник Л. Роль держфінмоніторингу в системі управління державними фінансами	348
Жарік А. Структурна асиметрія зовнішньої торгівлі України та її вплив на макрофінансову стійкість	352
Лещенко М., Степаненко М. Фінансові стимули розвитку експортного потенціалу України	355
Ющук О. Місце державних фінансів у фінансовій системі України	358

*XXII міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

Наукове електронне видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

**МАТЕРІАЛИ XXII МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

20 листопада 2025 року

В авторській редакції

Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 12,05.

Черкаський державний технологічний університет
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 896 від 16.04.2002 р.
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.

Кафедра фінансів ЧДТУ finance@chdtu.edu.ua